

Pag	<p style="text-align: center;">DE TERUGKEER VAN DE OVERBLIJFSELEN Door: Jean Bourguignon. 243 pag. 1941 Vertaald door Roel K Vos Juni – juli 2024</p>
1	<p style="text-align: center;">EERSTE HOOFDSTUK</p> <p style="text-align: center;">DE DOOD VAN NAPOLEON EN DE BEGRAFENIS VAN SINT-HELENA</p> <p>Een van onze grootste schrijvers, Chateaubriand, noteerde op treffende wijze, in een kernachtige zin, de dood van Napoleon: “Op 5 mei 1821, “om elf minuten voor zes in de avond, om te midden van wind, regen en het lawaai van golven, keerde Bonaparte terug aan God de laatste levensadem, die ooit deze menselijke ziel.” Toen het geweldige nieuws van deze dood door alle windstreken werd verspreid, waren er, om de uitdrukking van Edgar Quinet te gebruiken, weken verstreken. Pas op 5 juli bereikte ze Parijs. De begrafenis was al sinds 9 mei een voldongen feit op Sint-Helena.</p> <p>We weten wat de formele wil van de keizer in dit opzicht was. Hij had het op 15 april 1821 in een codicil bij zijn testament uitgedrukt: ‘Ik verlang’, schreef hij eigenhandig,</p>
2	<p><i>‘dat mijn as rust op de oevers van de Seine, te midden van deze Fransen, van wie ik zoveel hield.’</i> Zodra het overlijden door de Engelse doktoren was bevestigd en de trouwe metgezellen van de keizer het testament en de codicils hadden gelezen, liet de graaf van Montholon onmiddellijk een brief naar de gouverneur van Sint-Helena, Sir Hudson Lowe, brengen wier voorwaarden de keizer zelf had willen dicteren, en waarvan uiteraard alleen de datum blanco was gelaten.</p> <p style="text-align: center;">Meneer de Gouverneur,</p> <p>Keizer Napoleon stierf op (5 mei) na een lange en pijnlijke ziekte. Ik heb de eer om het met U te delen. Hij gaf mij toestemming om u, als u dat wenst, zijn laatste wensen mee te delen. Ik verzoek U mij te laten weten wat de voorgeschreven voorzieningen zijn van uw overheid voor het transport van zijn lichaam naar Europa, evenals die met betrekking tot de mensen in zijn entourage.”</p> <p>De volgende dag, 6 mei, liet de gouverneur hem zijn antwoord toekomen. Hij waarschuwde graaf de Montholon, dat hij sinds 1820 orders had gekregen om de stoffelijke resten van ‘generaal Bonaparte’ het eiland niet te laten verlaten. Maar hij voegde eraan toe dat het hem onverschillig was of ze zich op deze of gene plek op het eiland bevonden en dat hij hem de keuze liet.</p> <p>Het was toen dat de door Napoleon benoemde executeurs-testamentair, de graven Bertrand, Montholon en Marchand, besloten de bron Torbet te kiezen op voorstel</p>
3	<p>van een van hen, graaf Bertrand.</p> <p>Hij herinnerde zich dat, toen hij in Hutsgate woonde, de keizer hem op een dag was komen bezoeken. Hij was met enige moeite de vallei afgedaald, die voor het huis afdaalde en die deel uitmaakte van het grote keteldal dat vanwege zijn vorm en grootte de "Devil's Punch Bowl" werd genoemd. Aangekomen bij een soort richel</p>

	<p>vanwaar je de zee kon zien, naderde hij een bron, de Torbet-bron, die zichtbaar ontsprong in de holte van een vallei en die door drie wilgen werd beschermd met hun hangende takken. Hij had genoten van een beetje rust en frisheid in deze eenzame holte, badend in een zacht schemerlicht en waar een grote stille vrede heerste. Toen hij wegging, zei hij tegen Bertrand: 'Bertrand, als mijn lichaam na mijn dood in de handen van mijn vijanden blijft, zul je het hier plaatsen.' Bovendien had hij, omdat het water hem heel puur en heel fris leek, bij zijn terugkeer in Longwood gevraagd om elke dag wat water uit de heilzame bron te halen voor zijn persoonlijk gebruik (1). Eerst kreeg een Chinees de leiding over deze dienst. Maar een van de vertrouwde dienaren, de voormalige koetsier Archambault, voor meer veiligheid kreeg al snel</p> <p>(1) De kapitein van de ingenieurs Masselin, die in 1861 op een missie naar Sint-Helena werd gestuurd, merkte op dat de Torbet-bron uit de grond komt in een soort nis, gevormd door een spleet in de rots en een klein bassin vult, dat omzoomd is door een rots. Hij ontdekte dat de stroomsnelheid van deze bron constant is en vier liter water per minuut geeft.</p>
4	<p>kreeg al snel de opdracht om het water zelf te brengen in twee grote zilveren flessen, die de keizer tijdens de campagne gebruikte (1). Zo kwam Napoleon slechts één keer in deze wilde vallei, begroeid met mirten en rozenbottels, die sindsdien de Geraniumvallei wordt genoemd. 'Maar hij had er een goede herinnering aan,' zei Marchand, 'hij hield van de rust.' Het vertrouwen dat in Bertrand werd gesteld, was daarom een formele aandacht. Omdat we ons niet konden voorstellen, dat we naar Frankrijk zouden terugkeren, lag de begrafenisplaats voor de hand.</p> <p>Maar de inrichting van dit graf, de constructie van het graf zelf, vergde aanzienlijk veel werk. Dit werk, begonnen op de ochtend van 7 mei, kon, ondanks de snelheid waarmee het werd uitgevoerd, pas in de ochtend van de 9e worden voltooid. Ze omvatten eerst een essentiële uitgraving van ruim elf meter diep, het aanbrengen van de bodem van de put van een dikke massa metselwerk en de constructie van een steunmuur om de aarde tegen te houden. Het eigenlijke graf, waarin de kist zou worden geplaatst, was gemaakt van zes stenen platen, die uit het nieuwe huis kwamen en die moesten worden gebruikt voor de bestrating van de keuken.</p> <p>Op 9 mei vond de begrafenis plaats.</p> <p>(1) De collectie souvenirs van Archambault, verworven ten gunste van het Nationaal Museum van Malmaison door de heer Max Bondi, omvat een klein vierkant flesje meegebracht uit Sint-Helena en dat, zoals aangegeven door een klein metalen plaatje, een beetje water bevat uit de bron, die door Napoleon werd gebruikt.</p>
5	<p>Om tien uur droeg Pater Vignali de mis op en het Office van de doden. Alleen de metgezellen van de keizer waren aanwezig. De gouverneur van het eiland had echter besloten dat het garnizoen diezelfde dag de wapens zou omkeren als teken van rouw en dat om elf uur de begrafenisstoet zou vertrekken. Hij arriveerde op de afgesproken tijd, vergezeld door de schout-bij-nacht en gevolgd door alle civiele en militaire autoriteiten.</p> <p>Om elf uur precies namen twaalf grenadiers de viervoudige kist (1) op hun schouders, die het lichaam van de keizer omsloot. Vanwege het gewicht droegen ze hem niet zonder moeite naar het hoofdpad van de Longwood-tuin, waar de lijkwagen geparkeerd stond. Toen hij op de begrafeniswagen werd geplaatst, werd hij bedekt met een mantel, ongetwijfeld die van Marengo en graaf Bertrand plaatste zijn eigen zwaard erop, misschien uit angst, dat van de keizer te laten zien. En de optocht vertrok.</p>

	<p>Pater Vignali had de leiding genomen. Hij was gekleed in priesterlijke sieraden. De jonge Henry Bertrand assisteerde hem, met een zilveren rookpot en het strooblikje. De doktoren Arnott en Antomarchi gingen vervolgens de lijkwagen voor, die werd getrokken door vier paarden onder leiding van vier rouwende stalknechten en geëscorteerd door de twaalf ongewapende grenadiers, die het de kist (1) moesten dragen als men bij de vallei aankwam.</p> <p>(1) De keizer werd op 7 mei in een tinnen kist gelegd, bekleed met wit gewatteerd satijn. Deze eerste kist werd in een tweede mahoniehouten kist geplaatst, die werd afgedekt door een derde loden kist, op zijn beurt bevat in een vierde mahoniehouten kist, afgesloten met schroeven met zilveren kop.</p>
6	<p>De hoeken van het rouwkleed waren in handen van de graven Bertrand, Montholon en Marchand en van de jonge Napoléon Bertrand. Achter de lijkwagen werd Ali, het paard van Napoleon, bestuurd door Archambault. Al het personeel van het huishouden van de keizer volgde in grote rouw. Toen was het gravin Bertrand met haar dochter Hortense en haar zoon Arthur, in een koets getrokken door twee paarden. Eindelijk kon men achter de markies de Montchenu te paard gouverneur Hudson Lowe zien, de Engelse schout-bij-nacht, met een talrijke staf van alle wapens. Notabele inwoners van de stad sloten de processie.</p> <p>De troepen van het garnizoen, ongeveer tweeduizend man, stonden opgesteld op de hoogte links van de weg en voegden zich nabij Hutsgate bij de veldartillerie, waarvan de kanonniërs zich klaarmaakten om te vuren. Tijdens de passage van de processie speelden de bands van de verschillende legeronderdelen begrafenisliederen, terwijl het vlaggenschip en de fortten van minuut tot minuut de mars van het konvooi onderbraken met kanonvuur.</p> <p>Bij aankomst te Hutsgate sloten Lady Lowe en haar dochter, vergezeld van hun bedienden, zich aan bij de processie. Toen hij het punt bereikte, waar de voor de karren toegankelijke weg aan de kant van de berg eindigde, stapte iedereen af. De grenadiers namen de zware kist weer op hun schouders en zo ging men verder naar de begraafplaats.</p>
7	<p>Daar werd de kist op twee dwarsbalken van hout geplaatst dat boven de opening van het gewelf was voorbereid. Te midden van diepe emoties en religieuze stilte stapte pater Vignali naar voren. Voor de onbedekte kist reciteerde hij de gebruikelijke gebeden en zegende hij het graf. Toen vroeg gouverneur Hudson Lowe aan de Groot-Maarschalk (Bertrand, rkv) of hij nog iets te zeggen had. Bertrand reageerde met een negatief gebaar en het lichaam werd met behulp van een bok en touwen in het graf neergelaten met de voeten naar het oosten en het hoofd naar het westen. Er klonken drie artillerie-salvo's van elk vijftien schoten. 'Deze scène', meldt Marchand, 'was overweldigend verdrietig en pijnlijk.' De religieuze ceremonie was afgelopen. De enorme steen, die het gewelf moest sluiten, werd door middel van een ring opgetild. Deze steen daalde langzaam neer. Vervolgens werd de ring losgemaakt en werden alle voegen van de stenen, die al met ijzeren krammen waren verbonden, gevuld met cement. Al dit metselwerk, dat dertig centimeter hoog was, moest de volgende dag met aarde worden bedekt. Drie platen ondersteund door betonblokken zouden de ingang sluiten.</p> <p>Voordat zij het graf verlieten, wierpen allen, die de begrafenis hadden bijgewoond, zich op de wilgen om takken te verwijderen, die al een voorwerp van verering waren geworden. Om een echte slachting van deze wilgen te voorkomen, die in een oogwenk zouden zijn gestript, liet de gouverneur een tijdelijke barricade rond het graf</p>

	oprichten, waar twee schildwachten stonden met een post van twaalf man onder bevel van een officier.
8	<p>Alleen degenen, die tot het Huis van de Keizer behoorden, waren bevoegd een paar bladeren van de bomen te verwijderen, die de illustere tombe zouden beschaduen. ‘Ze keerden onmiddellijk terug naar Longwood’, merkt Marchand op, ‘met een bezwaard hart en zuchten.’ En de woning leek hun niets meer dan een woestijn. Achttien dagen later, op 27 mei, kwam een eenzame man, bezwijkend van de pijn, voor het graf knielen. Het was de trouwe Marchand, van wie Napoleon had gezegd: “De diensten die hij mij heeft bewezen, zijn die van een vriend.” Hij kuste nog een laatste keer de koude steen, die degene bedekte van wie hij hield en die hij zo goed had gediend. Hij pikte een gedachte op, die hij in zijn dagboek plaatste. Toen hij nog een laatste blik wierp, een diep ontroerde blik, die leek te willen doordringen tot de keizer, stapte hij weer op zijn paard en keerde terug naar de stad. Diezelfde avond, om vier uur, ging hij samen met de andere metgezellen uit Sint-Helena aan boord van het schip ‘Camel Store’, dat de taak had hen terug te brengen naar Europa.</p> <p>Terwijl de ballingen naar hun thuisland zeilden, bleef de keizer, wiens lijden zij zes jaar lang hadden gedeeld, zelfs in zijn dood, de gevangene van Sint-Helena. Zijn graf, verloren op dit verre eiland in de oceaan, is als het graf van de martelaar. Napoleon zal bijna twintig jaar rusten in deze melancholische vallei van Geranium, die later ‘Le Val Napoléon’ zal worden genoemd. Maar deze twintig jaar zullen de weg bereiden voor wraakzuchtige en triomfantelijke herstelbetalingen. Al vanaf de grafplaat, waar</p>
9	<p>de Engelsen niet eens de naam achterliet van degene, die de wereld had laten trillen, lijken de stralen van glorie en onsterfelijkheid tevoorschijn te komen.</p> <p>Dit is de gedachte, die Baron Gérard binnenkort zal vertalen in een ontroerend allegorisch schilderij: op de achtergrond van het schilderij, midden in de donkere vegetatie en onder de takken van de wilgen, licht het graf van Sint-Helena op. Op de voorgrond, in een harmonieuze setting, ontvouwen de gevleugelde figuren van Roem, Geschiedenis, Overwinning en Poëzie het boek over het leven van Napoleon (1). Het schilderij van Gérard is al een voorbode van de schitterende apotheose van de Retour des Cendres (2).</p> <p>(1) Ik vond dit schilderij uit 1823 in de collecties van Napoleon III, die keizerin Eugénie in Farnborough bewaarde. Het was eerst aangekocht voor de hertog van Orléans en vervolgens bij diens verkoop op 18 januari 1853 voor keizer Napoleon III. Het verscheen op een tentoonstelling in Malmaison aan de vooravond van de oorlog en staat nog steeds op de planning voor aankoop door het museum.</p> <p>(2) In deze essentiële inleiding werd ik vooral geïnspireerd door de Souvenirs van Marchand, die ik in handen heb. (door rkv vertaald uit het Engels en geplaatst op zijn weblog)</p>
10	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK II</p> <p style="text-align: center;">DE NAPOLEONISCHE LEGENDE BLOEIT EN BEREIDT DE RETOUR DES CENDRES VOOR</p> <p>Zodra ze in Europa aankwamen, Bertrand en Montholon in Londen, Marchand in Parijs, haastten de executeurs van Napoleon zich om stappen te ondernemen om de terugkeer van het stoffelijk overschot van de keizer naar Frankrijk te bewerkstelligen. Als zelfs de Franse regering weigerde de stoffelijke resten van de grote verschoppeling aan de oevers van de Seine in ontvangst te nemen, zoals</p>

	<p>laatstgenoemde zijn wens had geuit, overwoog ze de opening van een graftombe in Ajaccio, aan de wieg van de familie Bonaparte.</p> <p>Van Marchand kennen wij de correspondentie die over dit onderwerp is gevoerd. De eerste poging dateert van 21 september 1821. Die dag vroegen Montholon en Bertrand aan Lord Liverpool, voorzitter van de Raad van Engeland in Londen om aan de voeten van koning George IV het volgende verzoek te leggen:</p> <p>'Sire, we vervullen een religieuze plicht, die ons is opgelegd door de laatste wensen van Napoleon.' Wij claimen zijn overblijfselen. Uw ministers, Sire, kennen zijn</p>
11	<p>verlangen om in het midden te rusten van het Franse volk van wie hij zoveel hield. Zijn testamentaire bepalingen zijn medegedeeld aan de gouverneur van Sint-Helena. Maar deze officier, zonder rekening te houden met onze wensen, beweert, liet hem begraven in dit land van ballingschap. Zijn moeder luistert niet zolang haar pijn u smeekt, Sire, zij vraagt je om de as van haar zoon, zij vraagt U om de vage troost om de zijn graf water te geven met haar tranen. Als, op de troon, scheidsrechter van de wereld, was nog steeds op zijn rots de schrik van zijn vijanden, dood, alleen zijn glorie kan hem overleven..."</p> <p>De Engelse ambassadeur liet de heer de Montholon op 22 september onmiddellijk weten, dat hij van zijn regering het bevel had ontvangen om hem evenals generaal Bertrand, een bericht te sturen en dat hij hen de volgende dag om half twaalf zou ontvangen.</p> <p>De graaf van Montholon heeft deze bijeenkomst niet gemist. Daar ontving hij de mondelinge verklaring "dat de Engelse regering zichzelf slechts zag als bewaarder van de overblijfselen van de keizer en dat zij deze aan Frankrijk zou teruggeven, zodra de Franse regering haar wens daartoe uitsprak."</p> <p>Gewapend met deze verklaring richtten Montholon en Bertrand zich tot het Franse ministerie, dat dat van de hertog van Richelieu was. Maar ze behaalden geen resultaat.</p> <p>Het jaar daarop, in 1822, stemde burggraaf de Montmorency, minister van Buitenlandse Zaken, onder het ministerie van Villèle ermee in om onderstaande brief aan koning Louis XVIII te overhandigen, gedateerd 4 mei:</p>
12	<p>Sire, voordat we de grond het vaderland weer zagen, was voorgeschreven om de koning van Engeland om te vragen te onderzoeken of het mogelijk is om aan de oevers van de Seine terug te brengen de overblijfselen van keizer Napoleon, die nu rusten op zijn land van ballingschap.</p> <p>De vervulling van deze wens hangt af van Uwe Majesteit, de Engelse regering heeft ons dit medegedeeld. Verwaardig, Sire, om tenminste in zelfde marmeren tombe in Ajaccio de zoon naast de vader te leggen in een land dat door religie is ingewijd, waarin hij geboren is en altijd heeft geleefd.</p> <p>Sire, we hebben onze stem verheven tot Uwe Majesteit om namens Haar een heilige missie te doen. Wij wachten in stilte op uw koninklijke beslissing. Maar we denken dat er geen overweging ons kan bevrijden van een plicht, ingewijd, opgedragen de religie van graven." (1)</p> <p>Dit nieuwe verzoek, ondertekend door Bertrand, Montholon en Marchand, was niet succesvoller dan het vorige.</p> <p>Ondanks deze officiële mislukkingen bleek de publieke opinie in Frankrijk steeds gevoeliger te zijn voor de herinnering aan Napoleon.</p>

	<p>Bonapartisten en Republikeinen begonnen solidariteit terug te krijgen in de loyaliteit aan de driekleurenvlag. De dood van Napoleon benadrukte nog verder de verschillen</p> <p>(1) De tekst van deze brief en de brief, die eraan voorafgaat, staan in Marchands Memoires.</p>
13	<p>die tussen hen zouden kunnen bestaan en draagt bij aan het samenbrengen van hun gemeenschappelijke hoop. Het idee van een consulaire republiek, waarvan zij beweren dromen, schrikt de oude bonapartistische officieren niet af. Op dezelfde manier zijn de republikeinen niet bang voor een liberale en vreedzame keizer, die in staat is de vrijheid van de wereld te garanderen. Er bestaat niet langer een diepe tegenstelling tussen hen, maar een soortgelijk gevoel dat hen ertoe brengt hetzelfde ideaal voor ogen te hebben. Het is deze connectie, waarvan Edgar Quinet het karakter goed onderstreepte, toen hij schreef toen hij het nieuws van de dood van Napoleon hoorde: 'Hij kwam opnieuw in mijn gedachten... Hij kwam terug om mijn geest te achtervolgen, niet langer als mijn keizer en mijn absolute meester, maar als een schrikbeeld is de dood bijna geheel veranderd!...' En hij voegt eraan toe: "Wij claimden glorie als sieraad van de vrijheid."</p> <p>Tijdgenoten, zoals de gravin van Boigne, uitten hun verbazing, dat het nieuws dat een einde maakte aan het martelaarschap van Sint-Helena, de massa van de publieke opinie niet aan het wankelen bracht en dat het met een bijzondere onverschilligheid werd ontvangen. Een dergelijke observatie kon alleen van toepassing zijn op een zeer beperkte gemeenschap, die zich achter de monarchie had geschaard. De waarheid is heel anders.</p> <p>Voor het graf, dat als bovenmenselijk wordt beschreven, lijkt de overgrote meerderheid van de Fransen de ruzies uit het verleden te vergeten: ze buigen, huilen en vergeven. Overall, zelfs in het meest bescheiden huisje, vieren we de explosie van militaire glorie en nationale trots die de keizerlijke periode typeerde.</p>
14	<p>In alle huizen, rijk of arm, zien we de afbeelding van Napoleon naast dat van Christus of de Heilige Maagd.</p> <p>De beeldmakers waren bovendien voorstander van het Napoleontische ontwaken, dat halverwege de negentiende eeuw opschudde. Veel veteranen van het rijk hingen vroom aan de muur van hun kleine kamer deze naïeve beelden, die hen, met hun eigen grootsheid, deden denken aan de prachtige periodes van het legendarische epos. Het Beeld lijkt dus de loop van de geschiedenis te hebben gevolgd. Het ontwikkelde zich niet alleen met de creatie van de keizerlijke legende, maar ging er om zo te zeggen aan vooraf en probeerde steeds meer de Napoleon van de grognards, de ongeschorene, de bekende en populaire held op te roepen en ten slotte op zijn hoogtepunt de grote Soldaat van de Revolutie, die zowel glorie als vrijheid belichaamt! We moeten ook het potlood van Charlet herinneren, die, zoals gezegd, de Napoleontische opvoeding van het volk voltooide (1).</p> <p>Ten slotte mogen we de actie van schrijvers, dichters en zelfs zangers niet verwaarlozen. Heel Frankrijk zong de verzen van Béranger, la Vivandière, le Bon Dieu, le Vieux Flag, vooral Souvenirs du Peuple:</p> <p style="text-align: center;"><i>Vertel ons over hem, grootmoeder. Vertel ons over hem!</i></p> <p>(1) Zie JEAN BOURGUIGNON, Het Napoleontische epos door middel van graving en afbeeldingen (Gazette Dunlop, mei 1940).</p>

15	<p>Het was de oude dichter Lebrun, die zijn pensioen bij de overheid werd opgezegd, omdat hij in een enthousiaste Ode degene had gegroet die:</p> <p style="text-align: center;"><i>Zegevierend had gezeten aan de voet van de piramides en onder de palmbomen van Tabor.</i></p> <p>Een andere schrijver, Gérard de Nerval, openbaarde zich op zestienjarige leeftijd, in 1826, met gedichten gewijd aan Fontainebleau, het eiland Elba, Waterloo en Sint-Helena.</p> <p>Barthélemy, die samen met Méry in acht liederen het epos van Bonaparte's veldtocht in Egypte had gecomponeerd, werd in 1829 door de rechtbanken van Karel veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf en een boete van duizend frank, nadat hij in de Mensenzoon de koning had gevierd van Rome, gevangene van Oostenrijk in Schönbrunn.</p> <p>Maar het is Victor Hugo, die alle dichters domineert met zijn overvloedige verbeeldingskracht, de hoogte van zijn denken en de passie van de verzen, waarin hij zijn aanbidding van de keizer verheerlijkt. Zijn sublieme Ode aan de Kolom dateert uit 1827. In de Orientales onderstreept hij de immense plaats, die de naam Bonaparte, de Sultan Kébir, dat wil zeggen de Sultan van het vuur, inneemt in de hoofden van de Arabieren tradities van het Oosten. Zijn aanbidding komt vooral tot uiting in de vurige strofen, die hij Hem noemt en waarin Napoleon 'oogverblindend en donker' voor onze ogen lijkt te verschijnen op de drempel van de negentiende eeuw. De metgezellen van de keizer tijdens de ballingschap blijven niet vreemd aan de beweging, die ontstoken is alle geesten.</p>
16	<p>Zij leveren op hun beurt een opmerkelijke bijdrage en de publieke opinie blijft diep ontroerd door het vernemen van het lijden, dat de beproeving van Sint-Helena kenmerkte. Het is moeilijk om niet terloops te vermelden: Napoleon in ballingschap, gepubliceerd in 1822 door de Ier O'Méara; het Las Cases Memorial, waar zoveel vonnissen, die uit de mond van de buitenwereld vielen, nog steeds voor de geschiedenis zijn vastgelegd; “de memoires ter dienste van de geschiedenis van Frankrijk onder Napoleon, geschreven in Sint-Helena door de generaals die zijn gevangenschap deelden” en die de handtekeningen dragen van Gourgaud en Montholon; de memoires van dokter Antomarchi over de laatste momenten van Napoleon en het verhaal waarin de commandant van de Bellerophon, Maitland, in 1826 vertelt dat de keizer aan boord kwam.</p> <p>Hieraan moeten we historische werken toevoegen, die tegenwoordig een beetje uit de mode zijn, maar die van 1822 tot 1828 een reële invloed uitoefenden, zoals het politieke leven van Napoleon van Arnault; de Algemene Geschiedenis van Napoleon, door Thibaudeau; vooral het prachtige boek van graaf de Ségur, gewijd aan de Russische campagne en dat een van de meest heroïsche pagina's uit onze geschiedenis tot leven brengt.</p> <p>Met de generatie, die de regering van Lodewijk-Philippe vergezelde, was het de volledige bloei van de Napoleontische legende. Deze generatie lijkt doordrenkt met de herinnering aan onze heldendaden en onze overwinningen. Is het niet Alfred de Vigny die verklaarde: “Ik behoor tot deze generatie, geboren in de eeuw, die, gevoed door Bulletins van de keizer, altijd een naakt zwaard voor ogen had en het kwam</p>
17	<p>pakken op het moment dat Frankrijk het terug in de schede van de Bourbon stak?” Dit is de gemoedstoestand, die we uitgedrukt vinden in andere werken uit die tijd, in <i>The Red and the Black</i>, van Stendhal, in de <i>Bekentenis van een kind van de eeuw</i>, van Alfred de Musset.</p>

	<p>We kunnen zeggen dat heel Frankrijk, bij de komst van de Burgerkoning, Napoleon aanbad. De glorie van de Grande Armée bracht alle geesten in beroering en toen de wonderbaarlijke legende het theater betrad, ontketende dat enthousiasme. Een geleerde, de heer Henry Lecomte, heeft zorgvuldig een lijst opgesteld van toneelstukken, die vanaf 1830 publiekelijk applaus opwekten. Deze toneelstukken volgen elkaar zonder onderbreking op en een historicus kon schrijven dat “dramatisch Napoleonisme aan de orde van de dag was. De kabbalistische naam Napoleon, stralend op de poster, was als een onweerstaanbare talisman (1).”</p> <p>Van de talloze theaterproducties waarvan we nooit genoeg kregen en die de regisseurs van shows verriekten, vallen er twee op die onze aandacht trekken. Op 14 oktober 1830 liet Ambigu een historisch toneelstuk opvoeren in drie delen, gemengd met liederen, gevolgd door een epiloog, door Anicet Bourgeois en Francis Cornu. Het heet Napoleon. De eerste twee delen vinden destijds plaats in Toulon en Montereau in Toulon,</p> <p>(1) V. Capefiue, Europa sinds de komst van Louis-Philippe.</p>
18	<p>waar Bonaparte op briljante wijze zijn sterren verdiende als brigadegeneraal; in Montereau dus, in de donkere dagen, waarin de verraden keizer al snel gedwongen werd afscheid te nemen in Fontainebleau.</p> <p>Het derde deel neemt ons zestien jaar later mee naar een gehucht in de Morvan, waar een voormalige kantinemedewerker uit het beleg van Toulon woont, Vitoria, een Corsicaan, die het lot van haar landgenote had voorspeld. Vitoria viert elk jaar met twee oude grenadiers het feest van de grote man, die er niet meer is. Maar op 15 augustus 1830 werd de nagedachtenis aan Napoleon hartelijker geprezen dan normaal. Omdat de zoon van Vitoria is teruggekeerd uit de hoofdstad om aan te kondigen, dat de Bourbons zijn vervangen door een prins, wiens eerste taak het zal zijn de overblijfselen van de keizer uit Sint-Helena te halen en deze onder de Vendôme-zuil te plaatsen. Dit stuk was zo succesvol, dat het drie jaar later nieuw leven werd ingeblazen in het Théâtre Molière. Het is in ieder geval het schilderij <i>Le Retour des Cendres</i>, dat het stuk tien jaar van tevoren in apotheose beëindigde.</p> <p>Rond dezelfde datum, een paar dagen later, 20 oktober 1830, bracht Porte Saint-Martin een historisch drama uit in negen scènes van Charles Dupenty en Régnier-Destourbets. Daar vinden we de verslagen en ongelukkige Napoleon op Sint-Helena: hij sterft, gewikkeld in de mantel van Marengo en terwijl zijn metgezellen zijn lichaam begraven in de Geraniumvallei, toont een apotheose, die de toekomst buiten beschouwing laat, een strijdswagen versierd met de nationale kleuren en die, begeleid door de inwoners van Parijs, de overblijfselen van de keizer onder de Vendôme-zuil gaat plaatsen.</p>
19	<p>Dus het idee volgde zijn pad. Het project <i>Le Retour des Cendres</i> bleef tot de verbeelding spreken.</p> <p>De pers drong, net als het theater, aan op hetzelfde besef.</p> <p>De dag na de Julirevolutie spraken kranten de hoop uit, dat de stoffelijke resten van Napoleon zouden worden teruggebracht naar Frankrijk en aan de voet van de Vendôme-zuil zouden worden geplaatst. Kolonel Dalesone en een officier van het 26e linieregiment, luitenant Harrion, richtten daartoe een verzoekschrift aan de Kamer van Afgevaardigden. Het verzoekschrift werd behandeld tijdens de zitting van 2 oktober 1830. De rapporteur, de heer de Montigny, aarzelde niet om de regering van</p>

	<p>Napoleon te beschouwen als het meest briljante tijdperk in onze geschiedenis. Het herinnert eraan hoe Bonaparte erin slaagde Frankrijk uit de meest kritieke positie te halen en het naar een welvaartsniveau te tillen, dat geen enkel ander land had gekend. Voor hem is het een naam, die met een soort aanbidding en bewondering wordt uitgesproken. Hij spreekt namens alle echte Franse harten, die zich gekwetst voelden door de behandeling van de gevangene van Sint-Helena en sluit af met de vraag of Frankrijk de erfenis, die Napoleon uit zijn overblijfselen heeft opgebouwd, zal verwerpen.</p> <p>Er volgde een korte discussie en we hoorden vooral generaal Lamarque, die verklaarde, dat de naam van Napoleon een macht was, zijn nagedachtenis een sekte. ‘De dood’, voegt hij eraan toe, ‘kon zijn overblijfselen niet bevriezen?’, vraagt hij Hij claimt de overblijfselen van de keizer onder de Vendôme-zuil.</p>
20	<p>‘Moge hij, begeleid door de tranen van zijn oude wapenbroeders,’ riep hij, ‘in een kist terugkeren. Hij, die, te midden van de toejuichingen van Frankrijk, zo vaak terugkeerde op een triomfwagen!’</p> <p>Ondanks zulke nobele inspanningen, ondanks zulke prachtige welsprekende effecten, is het Huis tevreden met het verdergaan met de agenda. Dit is een nieuwe weigering. De toespraak van generaal Lamarque gaf echter duidelijk uitdrukking aan het publieke sentiment. Maar het verzoek leek nog steeds voorbarig. Tegen de al te timide parlementariërs, die hadden geweigerd, schreef Victor Hugo zijn tweede Ode aan de Column, die voorkomt in de Chants du Crépuscule:</p> <p style="text-align: center;"><i>Jullie zij bang voor een schaduw en bang voor een beetje as Oh! jullie bent klein!</i></p> <p>Niets kan echter de kracht van het idee breken. De demonstraties zullen zich de komende jaren vermenigvuldigen. We zouden bijna maand na maand alle daden en alle incidenten kunnen noteren, geïnspireerd door Napoleontische sentimenten. In april 1831 toonde een diorama, geïnstalleerd in een straat, die niet meer bestaat, rue Samson, achter het Château-d'Eau (1), een compositie van Daguerre, die het graf van Sint-Helena voorstelde. De menigte stormt ernaartoe, “een serieuze en beheerste menigte”, vertelt Valérie Masuyer, die koningin Hortense vergezelt, in haar memoires.</p> <p>(1) Rue Samson liep van rue de Bondy naar rue des Marais. De locatie wordt gemarkeerd door de Prins Eugène-kazerne, gebouwd in 1854.</p>
21	<p>naar de kamer aan de Rue Samson, om na te denken over “het sombere zicht van de Geraniumvallei”. Een adjudant van de koning, een voormalige officier van de Grande Armée, onderscheiden door Napoleon, generaal d'Houdetot, bracht Louis-Philippe, koningin Amélie en de hele koninklijke familie daarheen. De kranten van die tijd lieten niet na dit bezoek onder de aandacht te brengen als een eerbetoon dat de d'Orléans aan de nagedachtenis van de keizer brachten.</p> <p>Het was opnieuw in april 1831, dat het koninklijk besluit, aangenomen op voorstel van Casimir Périer, werd gepubliceerd en dat de heropricting van het standbeeld van Napoleon op de Zuil van Place Vendôme aankondigde. Twee jaar later, op 28 juli 1833, werd het nieuwe standbeeld in aanwezigheid van de koning ingehuldigd door de heer Thiers. Het is het standbeeld van Seurre, dat de keizer voorstelt in zijn legendarische kostuum met de hoed en de grijze geklede jas.</p> <p>En hoeveel andere feiten, onbekend of bekend, bescheidener of opmerkelijker, verdringen zich in onze pen! Zelfs de kleinste worden belangrijk. Moeten we denken</p>

	<p>aan het slaan door de Munt in 1831 van een verzameling van honderdvijfenzestig medailles, die de hele keizerlijke geschiedenis oproepen? De dood van de koning van Rome in 1832, die de pers een nieuwe kans gaf om Napoleontische glorie te verkondigen? De sensationele aankoop door burggraaf Clary, bij de verkoop van Baron Gros in 1835, van een hoed gedragen door de keizer tijdens de veldslagen van Eylau en Friedland? De hartstochtelijke ontmoetingen die elk jaar op 5 mei de sterfdag van Napoleon herdenken?</p>
22	<p>Het handgemeen in Straatsburg, dat aan de Boulogne-affaire voorafgaat en de toekomstige Napoleon III aankondigt? Eindelijk de voltooiing van de Arc de Triomphe de l'Étoile, ingehuldigd in 1810 door Napoleon I, "een hoop steen zittend op een hoop glorie?"</p> <p>De naam Napoleon resoneert voortdurend van het ene uiteinde van Frankrijk naar het andere. Alles lijkt samen te werken om hem te eren en zich voor te bereiden op de vervulling van zijn allerhoogste wens:</p> <p style="text-align: center;"><i>Moge mijn as rusten op de oevers van de Seine, tussen deze Fransen van wie ik zoveel hield.</i></p>
23	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK III</p> <p style="text-align: center;">KONING LOUIS-PHILIPPE BESPEELT PRINS DE JOINVILLE NAAR SINT-HELENA TE GAAN OM DE STOFFELIJKE VAN NAPOLEON TE VERZAMELEN EN ZE TERUG TE BRENGEN NAAR PARIJS. DE DEBATTEN EN GOEDKEURING VAN HET HUIS. HET ENTHOUSIASME VAN HET LAND EN HET PERSCOMMENTAAR. GENERAAL BERTRAND BEZORGT DE HERINNERINGEN VAN DE KEIZER AAN DE KONING.</p> <p>Op 1 maart 1840 nam de heer Thiers, samen met President van de Raad, het Ministerie van Buitenlandse Zaken over. Hij was het, die in juli 1830 de hertog van Orléans ging ophalen om hem tot koning Lodewijk-Philippe te maken. Zijn flexibiliteit was niet in tegenspraak met de soeverein, die in hem "de man van juli" waardeerde, die in staat was principes aan de omstandigheden aan te passen. Hij had al verschillende keren deel uitgemaakt van de regering en zijn <i>Geschiedenis van de Revolutie</i> had hem een reputatie als historicus opgeleverd. Sprekend over dit werk zei M. de Talleyrand op een dag: "Ik denk dat M. Thiers, die in wezen een zeer monarchale geest heeft, de Geschiedenis van het Rijk nog beter zou schrijven; maar ik vrees, dat we hem geen tijd zullen geven." De gebeurtenissen konden deze klacht niet rechtvaardigen. Bij de val van zijn ministerie Een paar maanden later</p>
24	<p>(20 oktober 1840) zal Thiers zijn vrije tijd hebben uitgebreid en zal hij zich volledig wijden aan het grote historische werk dat wordt vertegenwoordigd door de <i>Geschiedenis van het Consulaat en het Rijk</i>.</p> <p>In wezen was Thiers, zoals gezegd, een bonapartist, zonder er één te zijn. De koning der Belgen, schoonzoon van Louis-Philippe, had het goed geraden, toen hij op een dag aan zijn nicht, koningin Victoria van Engeland, schreef: 'Meneer Thiers is sterk doordrenkt van de ideeën van roem, van glorie, die het tijdperk van de Republiek en het imperiale tijdperk kenmerkte.' Het is dus niet verrassend, dat het project van de</p>

	<p>overdracht van de Overblijfselen de minister van Louis-Philippe aansprak en zelfs een vast idee voor hem werd.</p> <p>De koning zelf was zeer bereid de heer Thiers te volgen. Niet alleen noemde hij zichzelf door zijn ministers en kranten gemakkelijk de Napoleon van de Vrede, maar hij bleef ook vertrouwen op de mannen en herinneringen van het rijk om zijn troon te consolideren. Hij beschouwde zichzelf zelfs als een zeer bekwaam politicus door te volharden in het verheerlijken van de nagedachtenis van de keizer. Had hij de Parijzenaars in 1833 niet verrast door hen het in 1815 omvergeworpen standbeeld van Napoleon op de Vendôme-zuil te laten herstellen? Hij wilde dus geen enkele kans missen om zijn Napoleontische toewijding te tonen en op deze manier zijn populariteit te vergroten. Dit is wat de heer de Metternich deed zeggen in een brief, die hij in 1838 vanuit Wenen aan de heer Apponyi stuurde: “Het regime van 1830 begon als een systeem van spaarzaamheid ten opzichte van het bonapartisme en</p>
25	<p>koning Lodewijk-Philippe zelf vervalt op elk moment in deze fout.” In een andere brief benadrukte hij opnieuw “dezelfde fout” en verweet hij de Julimonarchie de “strelingen”, die zij sinds 1830 over het bonapartisme en zelfs over de leden van de familie was blijven uitstorten. ‘Sentimentaliteit in de politiek’, verklaarde hij, ‘is een heel klein element.”</p> <p>Door het initiatief te nemen ten opzichte van Europa bij de overbrengen van de stoffelijke resten van Napoleon, liep de koning in werkelijkheid slechts een paar dagen vooruit op een motie van de grote Ierse agitator O'Connell (1), die de Engelse regering zou oproepen het lichaam van de balling uit Sint-Helena teruggeven aan Frankrijk.</p> <p>Op advies van prins Lodewijk-Napoleon had koning Jozef, broer van de keizer, van het Engelse ministerie de nieuwe verzekering gekregen, dat Frankrijk alleen maar de wens hoefde uit te drukken om het bezit van de keizerlijke relikwieën terug te krijgen: Engeland zou zich haasten om aan deze nationale wet te voldoen.</p> <p>Lord Palmerston ging zelfs zo ver, dat hij meende dat een dergelijke wens kon worden verwacht, als garantie voor verzoening. Maar de bonapartistische partij dacht dat het beter was een openbare demonstratie uit te lokken, die de neiging had een</p> <p>(1) Daniel O Connell (1775-1847), Ierse advocaat, had in Frankrijk gestudeerd aan de colleges van Saint-Omer en Douai. Nadat hij in 1829 lid was geworden van het Lagerhuis, had hij, dankzij grote bijeenkomsten, in 1840 een enorme populariteit verworven. Op deze datum rekende de Engelse regering, die hem een paar jaar later zou arresteren, op hem. O'Connell had onder zijn vrienden de toekomstige Napoleon III.</p>
26	<p>vooraf verkregen resultaat te behalen. De gelegenheid voor deze demonstratie zou juist worden geboden door een toespraak van O'Connell, die de Engelse regering zou ondervragen over de wenselijkheid om het glorieuze lijk dat nog steeds gevangen ligt op Sint-Helena terug te sturen naar Frankrijk.</p> <p>Toen Lord Palmerston op de hoogte werd gebracht, waarschuwde hij onmiddellijk de heer Thiers, die de koning adviseerde het meeste uit het vertrouwen te halen door zich alle populariteit toe te eigenen, die uit een dergelijk initiatief zou voortvloeien. Zo zou de immense evocatie die van keizerlijke glorie werd verwacht, zich in het voordeel van de Juli-monarchie keren. Lodewijk-Philippe zou hiervan profiteren om de bonapartistische partij te vernietigen en naar aanleiding van een aan het hof herhaalde uitdrukking, het te begraven in het graf van de keizer in Les Invalides. Tegelijkertijd versterkte de heer Thiers zijn ministerie, dat net was ontstaan en dat al zwaar bevochten was. In zekere zin luidde hij zijn beleid in met een grote daad van nationale erkenning.</p>

	<p>Nadat hij de instemming van de koning had verkregen, gaf hij onze ambassadeur in Londen, de heer Guizot, opdracht om het officiële verzoek om de overblijfselen van Napoleon terug te sturen naar Frankrijk naar Lord Palmerston te sturen. De onderhandeling resulteert in de beoogde aanvaarding.</p> <p>Op 12 mei betrad de minister van Binnenlandse Zaken, de heer de Rémusat (1), het podium van de Kamer van Afgevaardigden.</p> <p>(1) Graaf Charles de Rémusat was de zoon van graaf Laurent de Rémusat, kamerheer van Napoleon I en vervolgens hoofdinspecteur van de keizerlijke theaters. Zijn moeder was hofdame geweest van keizerin Joséphine en heeft memoires nagelaten, die een merkwaardig en levendig beeld vormen van het keizerlijke hof. Charles de Rémusat, vriend van Guizot, was een tegenstander van de Restauratie. Toen hij na de Julirevolutie de Kamer binnenkwam, kreeg hij een nauwe band met Thiers, die hem tot minister van Binnenlandse Zaken maakte in het kabinet dat op 1 mei 1840 werd gevormd.</p>
27	<p>“Heren”, zei hij, de koning beval Z.K.H. Monseigneur de Prins van Joinville om met zijn fregat naar het eiland Sint-Helena te gaan om de stoffelijke resten van keizer Napoleon op te halen.”</p> <p>Dit begin wordt begroet door een lang gemompel van vreugde en emotie. En we luisteren naar de rest van de toespraak in een religieuze stilte, die met tussenpozen wordt onderbroken door een enthousiast applaus.</p> <p>De minister legt uit dat de regering, 'jaloers op het vervullen van een nationale plicht', Engeland aansprak om te vragen om de kostbare resten die 'het fortuin in haar handen had gelegd'. Hij verwierp het oude project, dat in 1830 de overblijfselen van Napoleon onder de Vendôme-zuil wilde plaatsen. En hij motiveert aldus de bestemming van de Dôme des Invalides voor de begrafenis van de keizer:</p> <p>“Napoleon was keizer en koning; hij was de legitieme soeverein van ons land. Maar Napoleon heeft geen behoefte aan de gewone begrafenis van koningen. Hij moet nog steeds regeren en bevel voeren de grond, waar de soldaten van het thuisland zullen rusten en waar degenen, die zullen worden geroepen om het te verdedigen altijd inspiratie zullen vinden. Zijn zwaard zal op zijn graf worden gelegd.”</p>
28	<p>Het einde van de toespraak bevat de gedachte, die er de inspiratie voor was.</p> <p>“Van nu af aan”, concludeert de heer de Rémusat, zal Frankrijk en alleen Frankrijk alles bezitten wat er overblijft van Napoleon. Zijn graf, net als zijn herinnering, zal van niemand anders zijn dan zijn land. De monarchie van 1830 is in feite de unieke en legitieme erfgename van alle vorsten, waarop Frankrijk trots is. Het is zonder twijfel aan deze monarchie, die als eerste alle krachten verzamelde en alle wensen van de Franse Revolutie, verheffen en eren zal zonder vrees het standbeeld en het graf van een populaire held, want er is één ding, slechts één en dat niet bang is voor vergelijking met glorie: dat is de vrijheid!”</p> <p>Bij deze woorden stond de hele Kamer op in een unanieme vervoering van trots en enthousiasme. Voor het eerst sinds lange tijd juichen alle partijen dit nationale werk toe.</p> <p>Toen de emotie wat gekalmeerd was, las de heer de Rémusat het wetsontwerp als volgt voor:</p> <p>“Het is het Ministerie van Binnenlandse Zaken, toegestaan om in boekjaar 1840, een krediet van een miljoen voor overbrenging van het stoffelijk overschot van keizer</p>

	<p>Napoleon naar de Dôme des Invalides en voor de constructie van zijn tombe te besteden.”</p> <p>Nieuw applaus verwelkomt dit besluit.</p> <p>Het project veroorzaakte niet minder emotie in het land. Het werd 's avonds, het evenement van heel Parijs en, een paar dagen later, heel Frankrijk.</p>
29	<p>Nooit veroorzaakte nieuws meer vreugde en meer beweging. Dronkenschap werd algemeen in alle klassen en op alle partijen. Verschillende provinciesteden onderscheidden zich door versiering en verlichting. Maar hoewel de mensen overal hun tevredenheid toonden, was dat niet hetzelfde met de kranten.</p> <p>Laten we eerst de oude <i>Gazette de France</i> openen. Het is de legitimistische krant. Het is heel natuurlijk, dat ze in woede uitbarst. De woede gaat ook gepaard met een ironie, die niet zonder finesse en humor is. Voor haar beging de heer Thiers wat zij “een extravagantie” noemt. Ze hekelt “de hypocrisie van gevoelens” en het “echte doel van de aanpak”. Louis-Philippe met de crematie-urn van Napoleon in zijn handen! Dit lijkt haar een ondraaglijk jongleren. En ze verwijst naar de woorden van Catherine de Medici over het lichaam van Coligny: “Het lichaam van een dode vijand voelt altijd goed.” Ze brengt zelfs een zekere kattenkwaad met zich mee als ze vraagt wie de begrafenis zal bijwonen. Soms toont ze zich uiteindelijk genadeloos en valt ze haar prooi aan. Ze herinnert aan de woorden van een verklaring, die Lodewijk-Philippe op 7 mei 1810 aflegde aan afgezanten van Spanje, die hem het bevel over Catalonië aanboden. Na zijn aanvaarding te hebben bevestigd, verklaarde de toekomstige burger-koning, dat hij bereid was de ‘tiran’ en de ‘usurpator’ te bestrijden en bij te dragen aan de wederopbouw van de tronen, die waren omvergeworpen door degene, die de onafhankelijkheid en de rechten van de volkeren met voeten had getreden.</p>
30	<p>De Gazette is niet alleen ironisch tegenover Louis-Philippe. Ze nam opnieuw maarschalk Soult onder de loep, die Thiers voorafging als voorzitter van de Raad en die in februari 1840 minister van Oorlog was. Ze presenteerde hem de proclamatie die hij op 8 maart 1815 tot het leger richtte en waarin hij Bonaparte zo hard beschrijft: <i>hem behandelen als een oorzaak van een burgeroorlog, een avonturier en een gek</i>. De gek, die hij zo laf beledigde, was niettemin degene, die hem tot maarschalk en hertog van Dalmatië had benoemd. Dergelijke ondankbaarheid is bovendien helaas alledaags. Het is het eeuwige tafereel, zoals Eugène Melchior de Vogüé op een dag opmerkte in zijn Journal over de dood van tsaar Alexander II. “Beetje bij beetje herwint de mensheid haar rechten”, zei hij. Altijd dezelfde acteurs en dezelfde komedie... We kunnen al raden welke nieuwe sterren morgen zullen opkomen...’ Maar laten we terugkeren naar de Gazette de France, die onverbiddelijk doorgaat. “Wat! je zult Napoleon verheerlijken, vergoddlijken. Maar je vergeet dat het zijn eigen Senaat was, die hem in 1814 veroordeelde en in welke termen!” En ze beëindigt haar tirade door de beroemde Akte van Verbeuring te reproduceren, die de val van Napoleon markeerde.</p> <p>Zonder zover te gaan als de Gazette de France, een andere krant met een geheel tegenovergestelde mening als de National, op zijn beurt kritiek, maar op een toon, die eerder hooghartig dan gewelddadig is. De Nationale was opgericht aan het einde van de Restauratie, ten tijde van de beroemde verordeningen van het ministerie van Polignac. De oprichters heetten Thiers, Mignet en Carrel. Maar de Revolutie van Juli</p>
31	<p>waren de eerste twee van de National losgekoppeld en had Armand Carrel als enige de verantwoordelijkheid als hoofdredacteur op zich genomen. De krant werd toen</p>

	<p>geleidelijk het orgaan van de antidynastieke oppositie. Haar klantenkring was beperkt en ze vertegenwoordigde feitelijk de republikeinse opinie.</p> <p>Het nummer van 13 mei benadrukt aldus de politieke betekenis van De Terugkeer van de Ovrbljtselen: “Vlei vanbinnen een nationaal gevoel om mensen tien jaar laagheid te laten vergeten; trek vanbuiten de banden van de contrarevolutie aan door haar amnestie te verlenen voor het hele verleden. Hoe had de Kamer kunnen horen dat de keizer de legitieme soeverein van zijn land was? Maar zij benadrukt niet de politieke kant. Bovenal wil zij advies geven aan liefhebbers van de cultus van Napoleon. Volgens haar is het terugbrengen van de overblijfselen een vergissing. Voor de bonapartisten betreurt zij het graf op Sint-Helena, dat buiten alle onrust van Europa is geplaatst en waar de herinnering aan de schurk in zijn verre eenzaamheid nog steeds leek te groeien. "Wat gaan we doen? Vraagt zij. Opgraven... wat! De religie van graven schenden, bevries deze poëzie van ongeluk bij de bron en vervang deze verzamelde apotheose van je herinneringen door de vulgaire details van een begrafenis!</p> <p>Dit artikel had des te meer betekenis omdat het de ogen opende van degenen die in de nieuwe koninklijke verordening alleen maar de middelen hadden gezien om de populariteit van Lodewijk-Philippe te vergroten. Durven te verklaren, zoals de heer de Rémusat had gedaan, dat Napoleon de “legitieme soeverein” van was van Frankrijk</p>
32	<p>leek niet alleen een schande voor de legitimisten, maar ook voor de Orleanisten. Er ontstond zelfs gemompel aan het hof. De woorden van lichtzinnigheid, onnadenkendheid en compromitterende ijdelheid werden geuit. En de angst werd des te groter, omdat de National zo ver was gegaan om zich te herinneren dat Joseph Bonaparte door de Senaat-Consult van het jaar XII was aangewezen als de opvolger van Napoleon: ‘Het is daarom impliciet, meneer Joseph Bonaparte, voegde zij eraan toe: die door de mond van de heer de Rémuast en onder applaus van de Kamer tot wettige koning werd uitgeroepen.</p> <p>De koning leek zich zorgen te maken. En het is ongetwijfeld om deze reden, dat de Courrier Français , wiens reputatie van openhartigheid en eerlijkheid berucht was en die geen gebrek aan banden met de regering had, suggereerde, dat de koning niet persoonlijk het idee van de overbrenging had gehad, dat dit idee voortkwam uit zijn ministers en dat hij het alleen maar had goedgekeurd. We weten bovendien uit een brief van Dorothee Christophorowna de Benkendorff, prinses van Liéven, een brief gericht aan Guizot, van wie zij lange tijd als de muze werd beschouwd, dat Louis-Philippe tegen Apponyi zou hebben gezegd: “Spoediger of later zou dit door petitie worden geregeld. Ik gaf er de voorkeur aan om toe te geven. Er is geen gevaar. Familie is onbelangrijk.” Zoals we op de voorgaande pagina's hebben laten zien, handelde de heer Thiers zowel onder de druk van de publieke opinie als onder de indirecte druk van de Ierse leider O'Connell, die op het hoogtepunt van zijn politieke invloed stond. Met ingang van 14 mei vinden we in de National, als een echo</p>
33	<p>deze dubbele invloed. Deze krant kondigt in feite aan dat “koning Lodewijk-Philippe, in zijn gewone voorzichtigheid, ernstige bezwaren zou hebben gevonden tegen de uitvoering van een dergelijk project; maar de onderhandelingen waren al begonnen door de heer Thiers en het was in overleg met de heer Guizot dat ze de toestemming van de koning zouden hebben verkregen.’</p>

	<p>Laten we nu de voorstanders, dus de gunstige pers. Het is het meest overvloedig. In plaats van het ministerie te veroordelen, vinden we daar de warmste tekenen van goedkeuring.</p> <p>Ten eerste is hier het dagboek van meneer Thiers. Het was Le Temps met de titel: Tijdschrift voor politieke, wetenschappelijke, literaire en industriële vooruitgang. Het werd opgericht in 1829 en had de heer Guizot tot de eerste redacteuren gerekend en in het eerste jaar van zijn bestaan had het een krachtige campagne gevoerd tegen de achteruitgang van de regering van Charles X., aan de vooruitgang van ideeën, aan het handhaven van orde en vrijheid, onafhankelijk van de mannen en partijen die zouden zegevieren of die zouden bezwijken.</p> <p>Dit orgaan van het zuivere liberalisme betuigt onvoorwaardelijk zijn steun aan het regeringsproject. De keizer werd begraven op Sint-Helena. Hier vindt hij een apotheose, omdat hij ons de halfgoden heeft laten begrijpen. Twee kranten verdienen nog steeds vermelding: Le Capitole en Le Commerce. Het is de privépers, die</p>
34	<p>volledig sympathiek staat tegenover de naam Napoleon. Het Capitoool was voor het eerst verschenen op 15 juni 1839. Het was opgericht door de markies de Crouy-Chanel, met de hulp van MM. Saint-Edme en Barginet, om een alliantie voor te bereiden tussen democratische principes en Napoleontisch sentiment. Hun prospectus laat niet de minste twijfel bestaan over hun bedoelingen: “Om vast te stellen dat de herinneringen aan het rijk geen lege hersenschim zijn, dat Frankrijk, dat vandaag de dag zo vernederd is, niet alle gevoel van zijn kracht heeft verloren, noch enige liefde voor zijn glorie.” Dit is de taak die het Capitoool zichzelf had opgelegd. En hij voegde eraan toe: “Deze waarheid zal over een paar dagen worden verkondigd door de aanwezigheid van een kist... We zullen degenen zien, die ooit de grote man woedend maakten en degenen, die vandaag de dag jaloers zijn op zijn hoge reputatie, verplicht zijn om bewondering en enthousiasme te veinzen. om niet de energie van een levendig en nationaal gevoel te trotseren.</p> <p>Een krant die een dergelijk programma had opgesteld, kon op 13 mei 1840 alleen maar de overwinning zingen. ‘Nationale erkenning jegens Napoleon’, verklaarde het, ‘is tegenwoordig meer dan een gevoel; het is een enthousiaste passie geworden, die alles wat er aan grootsheid en nobelheid in de menselijke ziel is, aanwakkert. Alle verbeeldingen stellen vragen en beantwoorden elkaar en ze erkennen allemaal dat er iets mysterieus op ons wacht...</p> <p>Le Commerce, opgericht in jaar III, had verschillende wisselvalligheden gekend. Onder de Julimonarchie steunde het de bonapartistische partij.</p>
35	<p>Briljante periode, toen het Lesseps, Bert en Arnold Scheffer als redacteuren had. Al op 28 april 1840 lijkt het te hebben geanticipeerd op de verklaring van de heer Rémusat: “De triomfantelijke terugkeer van deze augustuskist,” schreef hij, “in het midden van Frankrijk, geheel bezaaid met zijn genialiteit... Dit zou een sublieme epiloog van dit sublieme epos zijn.</p> <p>Le Commerce bezingt daarom, net als le Capitole, op haar beurt de overwinning op het nieuws van de verklaring van het ministerie over de teruggave van de as van Napoleon.</p> <p>Maar beiden zijn niet helemaal tevreden. Ze zijn verrast, dat er een eenvoudig fregat naar Sint-Helena wordt gestuurd en geen oorlogsschip. Ze klagen nog steeds dat de kist over het water van Le Havre naar Courbevoie wordt gebracht, in plaats van over land, omdat we bang zijn voor het enthousiasme van de bevolking en uiteindelijk dat de kist in de Invalides wordt begraven in plaats van onder de Vendôme-Zuil. “Het Hôtel des Invalides, hoe nobel het ook is,” specificiert Le Commerce, “mag de</p>

	<p>overblijfselen van Napoleon niet bevatten, omdat dit monument bedoeld was om tweederangs verdiensten te eren... We moeten niet toestaan dat buitenlanders, die in onze hoofdstad aankomen, kunnen zeggen : “Waar is deze kerk waar Napoleon zich bevindt?...” Parijs moet hen deze laten zien met een van zijn grootste monumenten en vanaf het begin toeroepen: “Napoleon wordt hier verheerlijkt!”</p> <p>Dit is wat werd uitgedrukt door een andere krant, de Messenger des Chambres, opgericht door de heer de Martignac, die lange tijd in de politieke oceaan was ondergedompeld en in 1840 de krant van de heer Thiers werd.</p>
36	<p>“Geef als het ware een ziel aan de Vendôme-zuil”, adviseert deze krant, “door het glorieuze brons tot leven te brengen in de schaduw van de grote keizer. Dit is een geweldig en poëtisch mooi idee.”</p> <p>Het zou gemakkelijk zijn om dit persoverzicht uit te breiden. Maar het is voldoende om de essentie naar voren te brengen. Hoogstens is het passend om nog melding te maken van het Journal des Débats, vanwege het belang van dit beroemde blad, opgericht of beter gezegd getransformeerd door de gebroeders Bertin in de achttiende eeuw, door Napoleon veranderd in het Journal de l'Empire en vervolgens veranderd in , zowel onder de Julimonarchie als onder de Restauratie, een echte macht dankzij de vaardigheid van de directeurs en het talent van de medewerkers, waaronder Chateaubriand, Villemain en Nodier, Saint-Marc Girardin en Jules Janin. Het Journal des Débats keurt de resolutie van Louis-Philippe goed. Op 13 mei noemde zij de stemming in het Huis van Afgevaardigden een “werkelijk nationale” stemming.</p> <p>Deze opmerking is des te belangrijker, omdat deze krant, zoals de Gazette de France twee dagen later niet naliet te benadrukken, in 1814 en 1815 achtereenvolgens Napoleon had vervloekt door te verklaren dat ‘zijn regering de meest weerzinwekkende smaad was voor iedereen die dit waardig was Frans zijn.”</p> <p>Uit bovenstaande krantenuittreksels blijkt, dat de plaats van de begrafenis aanleiding gaf tot enige discussie. Sommigen claimden de Vendôme-zuil als hun graf.</p>
37	<p>Er was beweging ook ten gunste van de basiliek van Saint-Denis en de inwoners van deze stad stuurden daartoe zelfs een petitie naar de Kamer van Afgevaardigden. Dit verzoekschrift, dat dateert van 17 mei, is door de Kamer niet in behandeling genomen. Maar het verdient vermelding, omdat het gebaseerd is op solide historische argumenten.</p> <p>...Napoleon, zegt de petitie, was keizer en koning. Napoleon had, toen hij Frankrijk regeerde, zelf zijn laatste rustplaats uitgekozen. Door de basiliek van Saint-Denis tegen hoge kosten te laten restaureren, heeft hij de plek aangewezen en laten bouwen voor die hij daar wilde begraven. Dit gewelf bestaat nog steeds, alleen de ingang is dichtgemetseld, de bronzen deuren zijn bewaard gebleven...</p> <p>Dat klopte. De keizer wilde begraven worden in het centrale gewelf van de crypte, omringd door ronde kapellen. Dit gewelf bevindt zich onder het koor. Het bevat de zes doodskisten van de laatste Bourbons: Lodewijk XVI, Marie-Antoinette, Lodewijk XVII, de hertog van Berry, Lodewijk XVIII en de Prins van Condé. In het rechtertransept waren twee glas-in-loodramen gewijd aan Napoleon. Eén vertegenwoordigt het eerste bezoek van Bonaparte Consul in 1800, toen hij opdracht gaf tot restauratie van de basiliek; de andere vertegenwoordigt de keizer omringd door zijn maarschalken, waarbij hij zelf de lek kies,t die bedoeld is om hem dood te ontvangen. Er moet ook worden opgemerkt dat Napoleon bij decreet van 8 februari 1806 de voogdij over een door hem opgericht kapittel had toevertrouwd met de</p>

	<p>begravenissen van vorsten en dat dit kapittel exclusief verantwoordelijk was voor het geven van religieuze ceremonies en plechtigheid, die wordt vereist voor de illustere manen, die in de basiliek zijn geplaatst.</p>
38	<p>Terwijl de petitie van de inwoners van Saint-Denis werd afgewezen, zette de Commissie, die verantwoordelijk was voor de behandeling van het wetsontwerp betreffende de het terugbrengen van de overblijfselen haar werk voort onder het voorzitterschap van maarschalk Clauzel.</p> <p>Op 25 mei betrad de maarschalk het podium. Met een stem trillend van emotie leest hij zijn rapport voor. En zo'n stilte omhult de hele kamer, meldt een getuige, dat we de piepende en schokkerige ademhaling van de oude soldaat kunnen horen (1). Het herinnert in de eerste plaats aan de unanieme opwinding van vreugde en dankbaarheid, waarmee de vergadering de imposante en nationale daad van de regering verwelkomde.</p> <p>Maar deze eensgezindheid was niet zo snel over de manie,r waarop deze grote daad moest worden volbracht, noch over de keuze van de plaats waar de overblijfselen van Napoleon zouden rusten.</p> <p>Ongetwijfeld is de Commissie zeer ontroerd door de aanwijzing van een van de zonen van de koning om de hoge en heilige missie uit te voeren, namelijk het vervoeren van de kist van de keizer naar Frankrijk. Maar zij is van mening dat het een onvoldoende eerbetoon zou zijn om toe te vertrouwen aan een enkel schip de keizerlijke overblijfselen.</p> <p>(1) Maarschalk Clauzel was een voormalig vrijwilliger uit 1791, die in 1802 generaal-majoor werd. Vervolgens onderscheidde hij zich in Santo Domingo, Napels en Dalmatië. Onder Junot en Masséna had hij een glorieuze rol gespeeld in de Portugese campagnes. Toen hij in 1815 verbannen werd, werd hij teruggeroepen tot activiteit door Louis-Philippe, die hem tot maarschalk van Frankrijk benoemde. Nadat hij in 1829 plaatsvervanger voor de Ardennen werd, zetelde hij sindsdien onafgebroken in de Kamer.</p>
39	<p>De zaak werd daarom voorgelegd aan de heer Thiers, die beloofde andere schepen het fregat van de Prins van Joinville te laten begeleiden. 'Het konvooi,' zei de maarschalk, 'zal de majesteit hebben die past bij degene die onze keizer was.' De Commissie sprak ook de wens uit dat een squadron het begrafenisfregat op zee zou verzamelen en begeleiden, totdat het de bodem van het thuisland had geraakt. De maarschalk constateert met voldoening, dat de ministers met gretige sympathie op alle wensen van de Commissie hebben gereageerd.</p> <p>Maar wat de locatiekeuze betreft, bestond er onder de leden van genoemde commissie echte onzekerheid.</p> <p>Sommigen hebben het Pantheon bepleit, dat aan alle grote mannen toebehoort. Anderen gaven de voorkeur aan de Madeleine, die aan niemand toebehoort en die terecht alleen aan Napoleon kon toebehoren, aangezien hij de schepper ervan is. Sommigen wilden de Arc de Triomphe, die de keizer als grafschrift de namen van al zijn generaals en de lijst van al zijn overwinningen zou geven. Er waren ook heel wat voorstanders van de Vendôme-zuil en ten slotte van de basiliek van Saint-Denis, die al dertig jaar klaar stond om de overblijfselen van Napoleon te ontvangen in de kapel, die hij zelf had gepland.</p> <p>Maar na lange aarzeling schaarde de Commissie zich achter het regeringsproject ten gunste van de Invalides. De meditatie van de plaats, de majesteit van het gebouw,</p>
40	<p>de grootsheid van zijn herinneringen, de afzondering van het grote deel van de kerk, waar het graf zich moet bevinden en waar alleen de overblijfselen van Vauban en</p>

	<p>Turenne zijn toegelaten, dankzij de wil van Napoleon zelf, al deze argumenten een dergelijke keuze volledig rechtvaardigen.</p> <p>‘Wat het verder rechtvaardigt,’ vervolgt maarschalk Clauzel, ‘is deze glorieuze garde van weleer, soldaten van onze legers, veteranen uit het verleden en de toekomst, van een maarschalk eindelijk, die is gebonden aan Napoleon. Hij is ongetwijfeld niet de enige en grote kapitein, we zien in hem de soeverein en de wetgever, maar hoe we hem als koning, hoe meer we verlangen naar hem: het graf blijft niet eenzaam; en wat anderen voor hem blijven verlangen, is dat deze familie wordt geëerd met stilte, die voorbestemd is om altijd in stand gehouden te worden. In de gelederen van onze legers, van moedige verminkte mensen, die glorieus zullen hebben gemarcheerd in de voetsporen van de soldaten van Marengo en Austerlitz.”</p> <p>“Bovendien is het genie van Napoleon al allemaal opgeschreven in het Hôtel des Invalides. Hij is het die de twee illustere luitenants daar liet plaatsen van Lodewijk XIV. Hij was het die de kapel vulde met al deze vlaggen, die getuigen van onze honderd slachtoffers en victories. Het was daar uiteindelijk dat hij de eerste uitdeling deed van het Legioen van Eer. Deze koepel is dan ook aan alle kanten verbonden met zijn nagedachtenis en twee van onze grote instellingen zullen worden geëerd door onze keuze: de Invalides zelf, en het Legioen van eer...”</p>
41	<p>"Napoleon zal daarom rusten in Les Invalides, maar "alleen" en daarom hebben we in de wet staat een artikel geïntroduceerd, waarin staat dat het graf onder de koepel wordt geplaatst en dat bij deze koepel ook de kapellen eromheen exclusief zullen zijn gereserveerd voor de begrafenis van keizer Napoleon, zonder ooit, in de toekomst, nog een kist kan daar bijgezet wordt. We wilden ook een ruitersstandbeeld van de Empereur, het staat eindelijk op één van onze pleinen, een publieke eer, die aan de gekroonde hoofden toekomt en die Napoleon nog steeds mist.”</p> <p>En de rapporteur besluit met de mededeling dat de Commissie, na zorgvuldig onderzoek van de kosten, die de begrafenis en het grafmonument met zich mee zouden brengen, het nodig had geacht de door de overheid geclaimde kredieten te verhogen van één naar twee miljoen.</p> <p>Net als de verklaring van graaf de Rémusat tijdens de zitting van 12 mei werd het rapport van maarschalk Clauzel met vrijwel unaniem applaus begroet. Ondanks deze goedkeuring is er nog niet besloten tot onmiddellijke bespreking van het rapport. De Kamer stelt deze discussie, evenals de stemming over de stemming, uit naar de zitting van 26 mei.</p> <p>Die dag was de eerste spreker, die het podium betrad, de heer Glais-Bizoin. Sinds 1836 vertegenwoordigt hij het district Loudéac in de Kamer en stemt hij extreem-links. Hij was het, die een paar jaar later, tijdens de grondwetgevende vergadering van 1848, onvoorwaardelijk het beleid van Lodewijk-Napoleon bestreed en die in het wetgevende lichaam onder het Tweede Keizerrijk een van de meest invloedrijke sprekers werd , een van de meest fervente leden van de oppositie.</p>
42	<p>Vanaf 1840 uitte hij zijn vijandige gevoelens jegens de Napoleontische sekte en betreurde hij het overhaaste besluit van de regering om de stoffelijke resten van Napoleon terug te brengen naar Frankrijk. Hij negeert de glorie van het rijk niet. Voor hem is het onderdeel van de nationale glorie. Maar hij wil voorbehouden maken en verkondigen dat het grootste voordeel, dat de Voorzienigheid ons land heeft opgeleverd, de val van het imperiale regime was. Zijn wens is dat Frankrijk voor altijd gegarandeerd is tegen de terugkeer van een dergelijk regime.</p>

	<p>‘En mogen mijn tegenstanders,’ roept hij uit, ‘niet komen om met mij vechten en tegen mij schreeuwen: ‘Bewonder! Bewonderen!’ Ik verklaar hen vooraf dat ik alle wonderen net zo bewonder als zij van het rijk, al zijn groots en magnifiek creaties. En ik zal ze vertellen dat mijn hart, zoals hen, de oneindige vreugde voelde toen we op de Zuil, het afgebroken standbeeld van Napoleon herstelden, vernield door toedoen van een vandaal. De Restauratie had het mooiste monument, dat in de wereld was opgericht, ontheiligd, opgericht ter glorie van onze legers. De Revolutie heeft door op de top het standbeeld van de held te vervangen, het meeste heilige van alle restauraties gedaan...</p> <p>...Wij vragen je om een ruiterstandbeeld! En waarom? Omdat het, zegt de Commissie, het attribuut, het voorrecht is van de ridderkoningen van het oude ras. Vreemde inconsistentie! U wilt de held op de top van de Vendôme-zuil om hem op een plek te zetten op het niveau van een ridder op de pace des Victoires.</p>
43	<p>En om hem een graf ernaast te ontzeggen van de koningen van de oude monarchie, dat zeg je hij is een man apart, hij is uit de pas!... Ik zal stoppen, heren, ik wil niet in de war raken. Ik wil zo min zo min mogelijk ruzie met de bonapartisten. Voordat ik dit spreekgestoelte verlaat, verklaar ik dit aan hen dat ik mij zou aansluiten bij de wensen van de regering, bij die van hen, om naar Sainte-Hélène, niet alleen met een fregat, maar met een vloot of met een squadron, de overblijfselen van Napoleon, als de afgevaardigden de Napoleontische en bonapartistische ideeën in zijn graf zouden laten liggen, die ik als een zeer acute wond van onze sociale orde beschouw zoals die er nog steeds is vandaag de dag meer in strijd met de onafhankelijkheid van de menselijke geest...”</p> <p>De heer Glais-Bizoin verlaat het podium, niet zonder een zekere indruk te hebben gemaakt op degenen, die niet hardop durfden te zeggen, wat ze zojuist hadden gehoord en die toch gehoor gaven aan hun geheime verlangen.</p> <p>Een intermezzo ontstaat vervolgens door de tussenkomst van de heer Gaugnier, die zichzelf tot voorstander van het project van de Commissie verklaart en die soms voor hilariteit in de Kamer zorgt door de overdrijving van zijn beelden en zijn wreedheid.</p> <p>‘Laat deze lasteraars’, zegt hij, zich tot de heer Glais-Bizoin wendend, ‘zichzelf leren kennen, voordat ze zichzelf toestaan te oordelen over zo'n genie! Dat ze dom durven doen breng hun namen in de wereld, zodat het nageslacht ze zal tot schande zal dragen!</p>
44	<p>Maar hier is Lamartine, die onder algemene aandacht, bezit neemt van het platform. Hij applaudiseerde zojuist voor meneer Glais-Bizoin. Met hem krijgt het debat zijn volle omvang terug. Zijn toespraak verdient aandacht, vooral omdat deze door eminente critici wordt beschouwd als een van de mooiste welsprekendheidsstukken in onze literatuur. Om het beter te begrijpen is het nuttig om de auteur ervan in het politieke leven van zijn tijd te situeren. Lamartine, afkomstig uit een legitimistische familie, was in 1821 een fervent royalist en als zodanig vijandig tegenover Napoleon. Toen hij hoorde van de dood van de keizer, componeerde hij het beroemde gedicht over Bonaparte, dat voorkomt in de Nouvelles Méditations. Iedereen reciteerde deze hoogvliegende strofen, die nadat ze aan het graf van Sint-Helena deden denken, ondanks de bedenkingen of verwijten, die ze weerspiegelen, een prachtig eerbetoon blijven aan het genie en de grootsheid van Napoleon (1) .</p>

	<p><i>Geen enkele naam, die hier beneden welke taal dan ook uitspreekt Op de vleugel van de bliksem is tot nu toe ooit gevlogen. Nooit heeft de voet van een sterveling, die door een ademtocht wordt uitgewist een sterker stempel op de aarde gedrukt...</i></p> <p>(1) Lamartine eindigde het gedicht met deze twee regels: <i>En jij, gesel van God, wie weet of genialiteit niet een van jouw deugden is.</i></p> <p>Uit angst dat hij te toegeeflijk was geweest ten aanzien van de nagedachtenis van Napoleon en dat deze twee verzen werden geïnterpreteerd als een immoreel offer aan wat wij glorie noemen, verving hij ze even later door de volgende verzen: <i>En jullie, mensen, kennen de ijdele prijs van genialiteit die geen deugden vindt.</i></p>
45	<p>Het was in 1831, dat de dichter zijn carrière in de politiek begon met een merkwaardig geschrift getiteld ‘Sur la Politique rationnelle’. In dit werk vinden we zijn voortdurende zorg voor een terugkeer van het rijk. ‘De eerste die de hoed en de grijze geklede jas draagt,’ schreef hij, ‘zal geloven dat hij een Bonaparte is; hij zal de beschaving en de vrijheid omhakken, van de takken tot de wortels en zal zeggen: <i>mijn volk.</i></p> <p>Op het moment dat hij tussenbeide kwam bij <i>Le Retour des Cendres</i>, was Lamartine geen nieuwkomer in de parlementaire wereld. Tijdens zijn reis naar het Oosten, in 1833, werd hij verkozen tot plaatsvervanger voor Bergues in het Noorden en begin 1834 kwam hij in de Kamer zitten. Aan de persoon, die hem toen vroeg: “Waar ga je zitten?”, antwoordde hij, zoals sommigen hebben gezegd: “Aan het plafond”?</p> <p>Niemand kan het met zekerheid zeggen. In ieder geval had hij aangegeven dat hij geïsoleerd wilde blijven, onafhankelijk van mensen en groepen. Bovendien schreef hij rond dezelfde tijd aan een van zijn vrienden: ‘Om mijn steunpunt te zoeken, buiten de bestaande partijen, in het geweten van het land, moet ik beginnen met het kwetsen van alle partijen door hun ‘ontsnapping’.’ Hij had zich voorgesteld aan het hoofd van Frankrijk te staan en om het te redden, degene die hij “een Bonaparte van woorden” noemde. Misschien had hij er zelf van gedroomd deze man te zijn.</p> <p>Diep van binnen was hij een groot idealist. Hij wilde niet dat we het Franse volk het spektakel gunnen mannen te ontmoedigen, die zich bedienen van de heiligste hoop van de mensheid en die, zodra ze de macht hebben bereikt, beledigend</p>
46	<p>de vlag achter zich slepen, die hen naar de overwinning heeft geleid. Hij was vrijwillig uit verschillende ministerscombinaties gestapt en was zes jaar lang elke dag verder en verder verwijderd van wat hij de ‘partij van de grenzen’ noemde, waartegen hij van ganser harte opriep tot ‘de revolutie van de minachting’. De voormalige legitimist, een conservatieve democraat, zoals hij zichzelf omschreef, kwam geleidelijk dichter bij de Republikeinse Partij, terwijl hij ernaar streefde ver boven de passies of belangen van zijn tijdgenoten te blijven.</p> <p>Zodra hij het Parlement binnenkwam, ontpopte hij zich ook als een redenaar van hoog niveau. De stem, die zo melodieus had gezongen aan het meer van Bourget en op het strand van Baïa, bleef in de toespraken het oor en de verbeelding boeien. Beweging en harmonie karakteriseerden zijn welsprekendheid, een brede, soepele, golvende welsprekendheid, die deed denken aan die van Chateaubriand, toen hij voor de Kamer des Pairs sprak.</p> <p>We kunnen de opwindning van de Vergadering verklaren, toen Lamartine op 26 mei 1840 het podium betrad.</p>

	<p>Met een gedurfde vlucht stijgt hij boven de dingen uit. Vanaf deze hoogte lijkt hij het hele onderwerp met zijn blik in zich op te nemen. Vervolgens daalt hij geleidelijk af naar de verschillende delen van zijn toespraak, zonder zich zorgen te hoeven maken over gaten, alsof hij wordt geleid door de flits van lichtgevende punten. Deze toespraak lijkt vooral een protest tegen de universele aanbidding van de</p>
47	<p>Overblijfselen van de glorieuze man, die de spreker bewondert, maar tegelijkertijd als fataal beschouwt. Lamartine is in feite bang voor de zaden, die in de publieke opinie worden geworpen door deze woede van afgoderij te ontketenen en hij lijkt de toekomst met bezorgdheid in twijfel te trekken.</p> <p>Een toespraak van Lamartine is nauwelijks te analyseren. Zoals een historicus heeft gezegd: een rivier heeft zijn schoonheid in de overvloed en heftigheid van zijn stroming; een glas water uit deze rivier geeft geen idee van deze schoonheid. Hetzelfde geldt voor de welsprekendheid van Lamartine. Het is het beste om de meest expressieve passages uit zijn toespraak hieronder weer te geven:</p> <p>“... Als vreemdeling in het imperiale tijdperk zal ik proberen hier met onpartijdigheid de gevoelens van een burger uit te drukken en dit met het respect dat de herinnering aan de man die we kennen ons gebiedt. Wij hebben de eer om te spreken en met het respect daarvoor. Dat ben het verschuldigd aan mijn land en aan het Huis van Afgevaardigden.</p> <p>Als ik mezelf, als Fransman, associeer met de vrome plicht om een graf in het thuisland te geven aan een van mannen die het meeste lawaai maakten op de aarde, aan een van die mannen wier naam zich herhaalt hoe verder in de eeuwen het is, om zo te zeggen, wordt een van de namen van het land zelf en wiens Wil tien jaar lang de wetten verving voor het lot van Frankrijk, als filosoof, als man met enig voorgevoel van het nageslacht, durf ik het voor u toe te geven, voor dit Huis, voor deze natie niet geschreven voor de herinnering, het is niet zonder een zekere spijt dat ik de</p>
48	<p>overblijfselen van deze grote man zie, misschien te vroeg van deze rots naar beneden gekomen midden in de Oceaan, waar bewondering en medelijden van het Universum zouden hem gaan zoeken via het prestige uit de verte en over de afgrond van zijn tegenslagen...</p> <p>... God verhoede, heren, dat ik de regeringsdaad beschuldig, die consistent is met een edel instinct van het land, noch de koninklijke gedachte, die dat met zich meebrengt schop van ballingschap de overblijfselen van de grote kapitein! Ik zag met mijn eigen ogen het graf van Themistocles, over wie Napoleon graag sprak; daarvoor werd hij ook uit ballingschap teruggeroepen uit zijn rust aan zee, tegenover Salamis: “Ik heb het genie van Athene gezegend. Maar dat zou ik niet hebben gedaan, niet als een ongeluk hebben beschouwd, omwille van herinnering aan Napoleon, dat zijn lot hem verlaten zou hebben, slechts nog enige tijd onder de wilg van Sainte-Helene. De Ouden lieten hem er een paar toe voor de tijd tussen de dood van de helden en het oordeel van het nageslacht. De haltes van de geschiedenis zijn onpartijdiger, zijn er zekerder van dat ze onpartijdig woorden zijn. Misschien waren deze overblijfselen in veel opzichten nog niet koud genoeg om ze aan te raken. Het recht wint hiervan vertragingen, glorie en erkenning.</p> <p>Het publiek verliest niets; maar op de dag, ik herken het, waarop Frankrijk wordt aangeboden om hem dit graf te geven, kan ze alleen maar opstaan om het te ontvangen en op te plaatsen onder een patriottisch monument.</p> <p>Laten we het daarom met eerbied ontvangen, maar zonder fanatisme en dat op</p>

49	<p>de plaats van dit concert van aanbidding waarbij we alleen de stem van de apostel horen en we laten de mensen ook de “stem van de publieke rede” horen. Een natie als de onze, mag de erkenning ervan niet scheiden van haar gezond verstand. <i>Laten we niet trotser zijn op onze genialiteit dan op onze rechten!</i></p> <p>Ik ga een pijnlijke bekentenis afleggen; geheel voor mijn rekening, ik accepteer de impopulariteit op een dag. Hoewel een bewonderaar van deze grote man, heb ik geen enthousiasme zonder herinnering en zonder vooruitziende blik. Ik buig niet vóór deze herinnering; ik ben niet van de Napoleontische religie, van deze cultus van geweld, die we al een tijdje wilden vervangen voor de geest van de natie met serieuze religie van vrijheid. Ik denk niet, dat het goed is om dat te doen, waardoor oorlog voortdurend wordt vergoddelijkt, om deze toch al te onstuimige kooksels van Frans bloed te overprikkelken, die ons worden voorgesteld als ongeduldig na een wapenstilstand van vijftientig jaar: alsof vrede, dat is geluk en glorie van de wereld, de schande zou kunnen zijn van naties!...</p> <p>... De ministers verzekeren ons dat deze troon zal niet terugdeinzen voor zo'n graf, dat deze ovaties, deze processies, deze postume kroningen van wat zij noemen een legitimiteit, die deze grote beweging heeft gegeven door de drang van de regering om het gevoel van de massa te voelen, dat dit trillingen alle verbeeldingskracht van de mensen wegvalt, dat deze langdurige en ontroerende spektakels, deze verhalen,</p>
50	<p>deze populaire publicaties, deze edities van vijfhonderd miljoen exemplaren van Napoleontische ideeën, deze schadevergoedingen, gegeven aan een geluksgevoel, deze aanbidding van succes, dit alles levert geen gevaar op voor de toekomst van de representatieve monarchie.</p> <p>Voor de overheid wil ik het graag geloven; voor de publieke opinie heb ik niet dezelfde zekerheid. 'Dan ben ik bang, dat geef ik toe, dat we te veel zullen doen, zeggen of denken tegen de mensen:</p> <p>“Kijk, uiteindelijk is er geen bevolking groter dan glorie; er schuilt alleen moraliteit in succes; wees groot en maak van jezelf een onderdeel van de instituten van jouw land! Is dit wat we willen in de toekomst? Is dit ook de wijze waarop een natie haar rechten leert begrijpen?...”</p> <p>En door een wonderlijke beweging roept Lamartine het idee op van een denkbeeldige, onberispelijke Bonaparte, die het Washington van Frankrijk zou zijn geweest in plaats van haar Caesar, die duurzame vrijheid en onsterfelijke gerechtigheid zou hebben geschapen in plaats van kortstondige glorie. Vervolgens voegt hij er met religieuze droefheid aan toe: “Wie weet of al deze huldebetuigingen van een menigte, die vooral aanbidt wat haar verplettert, aan hem zouden worden teruggegeven? Wie weet of hij niet langer vredig en misschien niet langer verwaarloosd zou slapen in zijn graf?”</p> <p>Aan de linkerkant roept een stem: “Je beledigt het land!”</p> <p>Een andere voorzichtige stem antwoordt: “Nee, meneer, dat doe ik niet, ik vertel gewoon het verhaal van de menselijke geest.”</p> <p>Lamartine gaat verder na deze onverwachte onderbreking.</p>
51	<p>“...Jullie zijn, net als ik, mannen die gevoed worden door de ideeën van 1789, gevormd door de inhoud hiervan, ideeën van liberale regeneratie, uitgebreed aan het einde van de vorige eeuw, opnieuw verschenen in 1814, ingehuldigd en krachtiger in 1830 door uw eigen handen: nou! kijk wat je doet. Mirarabeau, de profeet van deze ideeën, het creatieve genie en drijvende kracht van de constitutionele monarchie, "de man van wie elk woord een onweerstaanbare drang naar de waarheden van dit nieuwe</p>

	<p>politiek evangelie van het volk, waar is hij? Hij rust in ik weet niet welke kapel van een monument, ontwijd tot tweemaal toe als pad naar het riool.</p> <p>Barnave, Bailly de martelaar, slaapt onbekend met de overblijfselen van het revolutionaire graf...</p> <p>Maar ik keer terug naar het onderwerp, dat ons bezighoudt en ik los het op in twee woorden: waar zullen we dit 'grote graf' plaatsen?</p> <p>De Commissie en de regering stellen voor om hem in de Invalides te plaatsen. Sommige stemmen zeggen onder de Zuil van Place Vendôme, de een zegt in de Arc de Triomphe, de ander in Saint-Denis, anderen weer in het Pantheon. Ik heb bezwaren tegen al deze genoemde plekken.</p> <p>In Des Invalides? Dat is niet definitief, het zou wel eens een prachtige tussenplek zijn, een uitvaartloods van waaruit gepassioneerden hem verder kunnen brengen naar ik weet niet waar. De aarde zal nog een keer dit graf ontvangen. We hoeven deze dag niet voor het nageslacht te bepalen. We zullen hem in feite zijn laatste graf geven...</p>
52	<p>Nee, dit zal niet zijn laatste graf zijn... Dat vertellen de fanatici u vooraf. Het is legitiem, ze willen een koninklijk graf voor hem, een uniek graf. Plaats hun keizer tussen de soldaten, het is mooi voor de krijger, het is te veel weinig voor de soeverein. Zij zien een daling van de troon bij de keuze van het graf.</p> <p>Onder de zuil van Place Vendôme? Dit kan niet. Alle mannen van nu vinden dat prima. Het zou een permanente plek van bijeenkomst zijn, het zou een platform voor iedereen zijn, het gewaad van Caesar voor altijd getoond aan de stad.</p> <p>In het Pantheon? Ik zei het al eerder: het is “een te banaal en te ontheiligd graf; dat is te dicht bij de mannen, die ik hier niet wil noemen.</p> <p>In Saint-Denis? Het is het graf van koningen, het ‘graf van dynastieën; hij had het voorbereid voor de zijne. Hij zou daar alleen zijn, hij zou daar schitteren door zijn isolement zelfs. Hij veroverde dit monument door het te durven restaureren en zijn koninklijke macht terug te geven. Ik zou graag voor Saint-Denis stemmen, maar slechts één scrupule houdt mij tegen. Het heeft te weinig verband met de geschiedenis en stenen moet zelfs vermeden worden.</p> <p>Bij de Arc de Triomphe de l’Étoile? Het is te veel heidens. En denk er dan eens over na! Als de toekomst, zoals we zullen hopen, ons nieuwe triomfen brengt, een triomfator, welke generaal zou durven daar nog te komen? Dit zou de Arc de Triumph verbieden, het zou de deur gesloten houden voor de nationale glorie,</p>
53	<p>De deur, die voor ons open moet blijven voor ons toekomstig lot!</p> <p>Maar of je nu voor Saint-Denis kiest, het Panthéon of Des Invalides, vergeet niet te op dit monument te schrijven, dat hij in de eerste plaats soldaat, consul, wetgever, keizer was. Denk er aan dat het enige opschrift, dat zowel van enthousiasme als voorzichtigheid getuigt, de enige inscriptie, die gemaakt kan zijn voor deze unieke man en voor de moeilijke tijd waarin u leeft, moet luiden: A Napoléon seul.”</p> <p>Terwijl Lamartine terugkeert naar zijn bank, te midden van de toejuichingen van zijn vrienden, volgt dhr/ Odilon Barrot hem op op het spreekgestoelte. Odilon Barrot, die zeer trouw was aan de constitutionele ideeën, maar toch een monarchist bleef, was onder de Juli-monarchie de leider van gematigd links, dat wil zeggen van de dynastieke oppositie.</p> <p>In 1814 had hij tegen de Aanvullende Wet getekend en gaf hij de voorkeur aan constitutionele vrijheid boven het regime van het rijk. In 1815 verscheen zijn naam op een petitie waarin werd geëist: “De koning en het Handvest! Bij de val van Charles X in 1839, had hij tot aan Cherbourg de gevallen koninklijke familie begeleid tegen de</p>

	<p>oude koning gezegd, wijzend op de Hertog van Bordeaux: ‘Sire, let goed op dit kind op wiens schouders eens het lot van Frankrijk zal rusten.’”</p> <p>Zijn interventie, in 1840, krijgt daardoor een bijzonder gezag.</p> <p>Het is bovendien als vriend van de vrijheden van zijn land, dat hij de maatregel waartoe de regering heeft besloten volledig steunt.</p>
54	<p>'Vrijheid', zei hij, 'kon niet zonder de goedkeuring van glorie in Frankrijk en niemand heeft een groter deel bijgedragen aan de glorie van zijn vaderland dan keizer Napoleon. Zijn glorie wordt door ons overgenomen, het oordeel over de daden van zijn regering behoort tot de geschiedenis, wij hoeven ze niet te beoordelen. Heren, de overblijfselen van Napoleon rusten in een vreemd land, ze worden bewaakt door buitenlanders! Themistocles rustte ook in een vreemd land, zegt u. Ja, maar Themistocles was getroffen door een decreet van zijn medeburgers en niet door de wet van de vreemdeling. Het was onder de invloed van een universeel nationaal gevoel dat dit briljante herstel werd ontvangen.’”</p> <p>Odilon Barrot spreekt deze woorden uit met zijn gebruikelijke ernst, met de berekende gematigdheid en natuurlijke plechtigheid, die zijn welsprekendheid kenmerkten.</p> <p>En de Kamer stemt. Het verlaagde het door de Commissie gevraagde krediet van twee naar één miljoen en het oorspronkelijke project werd aangenomen met 280 stemmen van de 345 kiezers.</p> <p>Een eerder genoemde krant uit die tijd, de National, vat de indruk van de sessie heel treffend samen:</p> <p>‘De heer Glais-Bizoin’, zei zij, ‘toonde moed en gezond verstand door met geest en kracht deze ovatie aan te vallen, die aan het imperiale regime wordt gegeven, onder het voorwendsel hulde te brengen aan het grootste genie en het grootste ongeluk van de moderne mens.</p> <p>M. de Lamartine bewoog zich op zijn poëtische terrein.</p>
55	<p>Hij zong eerst. Toen herinnerde hij zich dat het nodig was om te spreken en dat deed hij op bepaalde momenten met een verhevenheid van denken en expressie, die het debat tot zijn ware hoogtepunt bracht.</p> <p>Zonder verder stil te staan bij de controverses in de pers, is het niet onverstandig om kennis te nemen van de ontevredenheid en het protest van de bonapartistische kranten. Een van hen, Commerce, interpreteert op welsprekende wijze de gedachten van allen in zijn nummers van 27, 28 en 31 mei 1840. “Twee miljoen”, merkt deze krant op, “om in Frankrijk de stoffelijke resten van deze grote soldaat te ontvangen, zijn een overdreven prijs... Het land zal weten hoe het moet protesteren tegen dit soort beledigingen van de naam die het het meest respecteert en waar het het meeste van houdt... En de handel herinnert zich hoe Frankrijk met de komst van Bonaparte zichtbaar was veranderd, alsof onder een goddelijke hand... Het was het Frankrijk van de Directory ten prooi aan anarchie, met een schatkist, die volledig failliet was, lege arsenalen, slecht bevoorradde legers, georganiseerde opstanden in het Westen en het Zuiden. De Eerste Consul had overal de orde hersteld.</p> <p>Zijn beeltenis, zo vervolgt de krant, is overal aanwezig, van de hutten van Indië tot het bevroren huisje van de Russische boer. Zijn naam is de mooiste, die Azië verkondigt en Ibrahim, veroveraar van het Oosten, plaatst hem in zijn cultus naast de Profeet. Het hele universum is gevuld met dit verhaal... Het nieuwe Frankrijk bestaat alleen dankzij Napoleon... Door hem en door hem alleen, werd onze revolutie een voldongen feit, onverwoestbaar in Europa en in de wereld....</p>
56	<p>Dergelijke protesten zijn alleen van retrospectief en documentair belang. Het essentiële resultaat werd bereikt. De keizer zou, volgens zijn wens, binnenkort zijn</p>

	<p>laatste rust krijgen aan de oevers van de Seine, in het hart van de hoofdstad. En de inwoners van Parijs bereiden zich met hartstocht voor om de apotheose te vieren.</p> <p>In de tussentijd vond op 6 juni in het Tuilerieënpaleis, als een soort epiloog op de parlementaire debatten, een bijna intieme, maar diep ontroerende ceremonie plaats. Generaal Bertrand wordt ontvangen door Louis-Philippe. Hij leest de volgende toespraak voor aan de koning:</p> <p>‘Sire, de laatste wensen van de keizer zullen eindelijk in vervulling gaan. Door u mijn felicitaties te sturen met een resultaat, dat niet minder eervol voor zal zijn Uwe Majesteit de komende tijd zowel als nu, een resultaat, dat zo consistent is met de nationale eer en het populaire sentiment. Kk ben slechts de echo van de publieke erkenning...</p> <p>... Het is aan Uwe Majesteit, tijdens uw plechtigheid, de laatste wensen van de Keizer te vervullen, verlangens, die hij in het bijzonder tegen mij had geuit op zijn sterfbed in omstandigheden, die niet uit mijn geheugen gewist kunnen worden.</p> <p>Sire, een eerbetoon aan de gedenkwaardige daad van nationale gerechtigheid, die u genereus heeft ondernomen, bezielde door een gevoel van dankbaarheid en van vertrouwen kom ik in de handen van Uwe Majesteit leggen deze glorieuze wapens, die ik al geruime tijd aan het daglicht heb onttrokken en die ik hoop ik binnenkort op de kist te plaatsen van de grote kapitein, op het illustere graf bedoeld om de blik van het Universum vast te leggen.</p>
57	<p>Moge het zwaard van de held het palladium worden van het vaderland.”</p> <p>En met deze woorden overhandigt Bertrand de koning een echte trofee met heftige ontroering..</p> <p>Eerst het zwaard, dat de keizer bij Austerlitz droeg. Dit is het zwaard van de goudsmid Biennais, wiens beroemde teken "Au Singe Violet" was. Ook op het gladde deel van de quillon kunnen we het merkteken van de leverancier lezen. Het handvat is van fijn gebeiteld goud. Aan de buitenzijde steekt op een helm uit, in het midden van het handvat een profiel van Hercules, - op de schaal een profiel van Bonaparte. Aan de binnenkant is de pommel voorzien van een uil, in het midden van het handvat een Minerva's hoofd. De quillon, die het merkteken van Biennais draagt, eindigt in een leeuwenkop. Vier rozetten sieren de wachttak en alle onderwerpen worden begeleid door ornamentele motieven in Empire-stijl. Het lemmet, dat een vierkante vorm heeft, heeft drie randen. Op het breedste oppervlak zijn, volgens ingelegde gouden ontwerpen, de hoofden van een zwijn, een paardenhoofd en het nummer B van Bonaparte afgebeeld. Bovendien werd er later door Biennais een cursieve inscriptie in goud gegraveerd, zoals blijkt uit de factuur, die deze goudsmid op 4 juli 1806 opmaakte. Deze inscriptie geeft het wapen zijn onschatbare waarde als groot souvenir: “Zwaard dat de keizer droeg bij de slag bij Austerlitz, 1805.”</p>
58	<p>Hier nu werd gepresenteerd door Bertrand, een zwaard dat voor de eerste consul was gemaakt door Boutet, directeur-kunstenaar, zoals hij werd genoemd, van de fabriek van Versailles en dat de keizer nog steeds droeg op het Champ de Mai in 1815. De schede is rijkelijk samengesteld uit parelmoeren platen, die in gouden lijsten zijn geplaatst. Een paar rood geëmailleerde medaillons versterken de glans van het metaal. Eén van deze medaillons stelt een hoofd van de Republiek voor. Trofeeën completeren de versiering en symboliseren ambachten, wetenschappen en kunst.</p> <p>Het zwaard zelf, vierhoekig, is versierd met gouden inleg. Het ivoren handvat is aan de platte zijden verrijkt met gebeitelde trofeeën van wapens en standaarden waar een schild opvalt, waarvan de rood geëmailleerde achtergrond een gouden Medusa-kop draagt. Een kam overwint het schild. Er staan in goud op blauw email de letters</p>

	<p>R.P.F. (Franse Republiek). Twee in goud gebeitelde adelaars sieren het gevest van het zwaard, en twee leeuwenkoppen, tegen elkaar leunend, vormen de kop.</p> <p>Bertrand plaatst vervolgens de twee paar pistolen van de keizer. Dit zijn degenen, die Napoleon in zijn testament 'mijn Versailles-pistolen' noemt. Ze hebben een dubbele trekker, afgezet met zilver met gouden inleg. Op het essenhout zien we een rijke versiering van denkbeeldige dieren. Bepaalde details van de versiering worden op beide paren herhaald, maar met variaties in een van de paren, de gepolijste lopen</p>
59	<p>op de mast zijn sterren met goud aangebracht; in de andere zijn ze bijna volledig bedekt met matgouden inleg, die lijnen van trofeeën vormen, die worden doorsneden door Griekse lijnen. Wat betreft de motieven, die op de twee paren worden herhaald, moet worden genoemd: een hoofd van Romulus, de keizerlijke adelaar geplaatst op een wapentrofee, een klein figuurtje in een cirkel; op het wachtstuk een held in oud kostuum, met een bliksemschicht in zijn rechterhand en een beeldje van de overwinning in zijn linkerhand; tenslotte op de knop van de stam een gehelmd hoofd van Minerva.</p> <p>Een derde keizerlijk relikwie behoort tot de wapens, die op 6 juni aan koning Lodewijk-Philippe zijn toevertrouwd. Het stond lange tijd bekend als de Sobieski-sabel. Maar het lijkt erop, dat er sprake is van een toeschrijvingsfout, omdat de sabel, bekend als die van Sobieski, nooit door de handen van Bertrand is gegaan en door Napoleon III aan het Artilleriemuseum werd geschonken, terwijl hij nog prins-president was. De sabel, die Bertrand in 1840 bezat, is zowel een merkwaardig wapen als een historische herinnering. Het is een nogal ingewikkeld goudsmeedwerk dat bedacht moet zijn voor de zegevierende generaal van de Egyptische veldtocht. We zien een oud mes uit Damascus, misschien meegenomen van deze campagne. Op de ene kant van het lemmet lezen we, in onhandig getraceerde Arabische karakters, een inscriptie die betekent: "Je zult je vijanden verslaan en je zult het volk van de Verlossing (dat wil zeggen de moslims) beschermen. » Het handvat en de schede zijn overladen met goudsnijwerk en vooral verguld zilver. Op de schede staat bovenaan</p>
60	<p>het portret van de Eerste Consul en de letters R.P.F. (Franse Republiek). Op deze schede is een inscriptie gegraveerd met de naam van de kunstenaar. "Aan Fillberg, forbiseur (sic) van het Hof in Stockholm."</p> <p>Ten slotte maakte een dolk dit ensemble compleet: het was de dolk, die aan de keizer had toebehoord en die hem was aangeboden na de verovering van Malta en de ontbinding van de orde met die naam. Het was tot dan toe in het bezit geweest van de Grootmeesters van de Orde van Malta, nadat het door paus Pius IV aan een van hen, Jean Parisot de La Valette, was gegeven, omdat hij Malta in 1565 had verdedigd tegen het leger van Suleiman. Opvallend is het handvat: het is een prachtig werk van Italiaanse goudsmeedkunst uit de zestiende eeuw. Het snijwerk is met finesse uitgevoerd en de compositie is ingenieus: cartouches volgen elkaar op in een soort netwerk waarin kleine mannen- of vrouwenhoofden van plaats tot plaats zijn geplaatst en op knop muilkorven van leeuwen. Email in verschillende kleuren verrijkt deze zeer delicate decoratie nog meer.</p>
61	<p>Al deze relikwieën beladen met glorie (1), had de keizer bij testament van 15 april 1821 (artikel II van staat A) aan zijn zoon nagelaten. "Ik wil dat deze zwakke erfenis hem dierbaar is, omdat het de herinnering oproept aan een vader die door het universum wordt gekoesterd." De executeurs probeerden verschillende keren de man te bereiken die Napoleon II zou worden en die voor de Fransen bleef de kleine 'Roi de Rome'.</p>

	<p>(1) De wapens die grootmaarschalk Bertrand aan koning Lodewijk-Philippe had toevertrouwd, werden eerst bewaard in de Schatkamer van de Kroon. Tijdens Le Retour des Cendres werd het zwaard op de kist van Napoleon I geplaatst. Het bleef tot 18 februari 1843 op de cenotaaf in de kapel van Saint-Jérôme staan, tussen de vlaggen, die tijdens de campagne van het jaar XIV werden veroverd. Ze werd tentoongesteld in Cella. In 1852 werd de sabel ten onrechte omgedoopt tot Sabre de Sobieski, werd door Napoleon III aan het Musée des Sovereigns toevertrouwd. Napoleon III vertrouwde dit museum ook de twee paar pistolen uit Versailles toe, het zwaard van de eerste consul en de dolk van Malta. Maar toen het Museum van de Vorsten verdween, werd de sabel gedeponereerd in het Legermuseum (30 juli 1891), de twee paar pistolen in het Legermuseum (23 september 1896), - het zwaard in het Museum voor Decoratieve Kunsten (9 juli 1890), en de dolk in het Louvre Museum (1890). Het zwaard van Austerlitz, evenals de kostbaarste Napoleontische souvenirs uit het Legermuseum, werden op 12 juni 1940 geëvacueerd op bevel van de militaire regering van Parijs. De militaire vrachtwagen, die hen richting Haute-Vienne bracht, werd met machinegeweren beschoten toen hij door Étampes reed. Drie van de transporteurs werden gedood, de anderen raakten gewond. Op 14 juni werd de inhoud van de dozen door Duitse officieren toevertrouwd aan dokter Guilluy, arts van de antituberculose-apotheek in Versailles, die op bevel werd teruggetrokken naar het ziekenhuis van Étampes. Dokter Guilluy, geholpen door zijn verpleegster, bewaarde de verzamelde voorwerpen in zijn ziekenhuis. Op 21 juni kon hij de heer Henry Haye, burgemeester van Versailles, komen informeren over deze schat, die de volgende dag een vrachtwagen naar Étampes stuurde om de achtergelaten collecties terug te brengen naar Versailles. In de nacht van 22 op 23 juni keerde de vrachtwagen na een tamelijk veelbewogen reis terug naar het stadhuis van Versailles, waar de voorwerpen tijdelijk werden ondergebracht. MM. Pichard du Page en Crozet maakten zorgvuldig een summiere inventarisatie. Begin juli, op verzoek van de heer Jacques Jaujard, directeur van de Nationale Musea en in mijn dubbele hoedanigheid van curator van de Napoleontische Musea en vice-president, Voorzitter van de Raad van Bestuur van het Legermuseum,</p> <p>Ik ging naar het stadhuis van Versailles om de spullen die daar tijdelijk werden gedeponereerd te identificeren. Ze waren de meest ontroerende herinneringen van het Legermuseum. Met het Austerlitz-zwaard en de pistolen van de keizer vond ik daar de blauwe jas van Marengo, de grijze geklede jas, de hoeden van de keizer, zijn geweren, de grote ketting van het Legioen van Eer, enz. In overleg met de directeur van de Nationale Musea besloot ik al deze souvenirs naar het Nationaal Museum in Malmaison te vervoeren, om ze daar zo lang als nodig onder te brengen. Met de hulp van bewakers vond de overdracht op 13 juli plaats. De collecties van het Legermuseum bleven tot zaterdag 30 november onder mijn toezicht in Malmaison.</p> <p>Op 25 november daarvoor hadden de Duitse autoriteiten ons het bezit terug gegeven van het pand van het Legermuseum, dat zij gedurende vijf maanden in Les Invalides hadden bezet. Ik was verantwoordelijk voor het vertegenwoordigen van het Legermuseum bij deze presentatie en ik werd bijgestaan door een van de meest vooraanstaande curatoren van dit museum, mijn vriend Kapitein Villemin. Alle voorwerpen zijn dus bewaard en zullen terugkeren naar hun plaats, in het bijzonder het beroemde Austerlitz-zwaard, dat maarschalk Foch op 5 mei 1921 in zijn handen hield tijdens de ceremonie ter viering van de honderdste verjaardag van de dood van Napoleon.</p>
62	<p>De trouwe Marchand deed een uiterste poging op 18 maart 1832. Maar het was tevergeefs en op 22 juli in 1832 stierf de erfgenaam van de keizer in Schönbrunn. Kort voor zijn einde, op een blad, dat deed denken aan Het Retour des Cendres, Napoleon gezegd: "Niets voor mijn zoon behalve mijn naam." Zo werd volbracht wat hij had geschreven. De zoon van Napoleon kreeg nooit iets uit de erfenis van zijn vader.</p> <p>Grootmaarschalk Bertrand had de stukken van de keizerlijke erfenis vroom bewaard. Nu de hertog van Reichstadt dood was, was hij terecht van mening dat ze aan Frankrijk behoorden. Toen koning Louis-Philippe ze ontving in de Tuilerieën,</p>
63	<p>Philippe wilde een paar woorden van dank zeggen.</p> <p>'Ik ontvang,' zei hij, 'in naam van Frankrijk de wapens van keizer Napoleon, waarvan zijn laatste wensen u de kostbaarheden hebben toevertrouwd; ze zullen trouw worden bewaakt, tot het moment waarop ik ze op in het mausoleum kan plaatsen, dat de nationale vrijgevigheid voor hem aan het voorbereiden is. Ik</p>

	<p>beschouw mezelf blij dat het voor mij is bestemd om de stoffelijke resten van hem, die zoveel glorie aan onze pracht heeft toegevoegd, terug te geven aan het land Frankrijk en om de schuld van ons gemeenschappelijke vaderland te betalen door om zijn kist te gaan staan met alle eer, die hem toekomt.”</p> <p>Ondanks de juistheid van een dergelijke ceremonie ontstond er een onverwacht protest in de bonapartistische pers. ‘Het is noch rechtvaardig, noch loyaal’, schreef het Capitoool in het bijzonder, ‘dat de erfgenamen van de keizer aldus beroofd zouden worden van hun aandeel in de meest glorieuze helft van dit nobele erfgoed... “</p> <p>Bertrand had volgens deze krant het zwaard van Napoleon niet mogen overhandigen aan handen, die ooit de naam tiran en usurpator schreven om de grote man te overweldigen.</p> <p>De verontwaardigde opmerkingen van het Capitoool werden gevolgd door een protest van Joseph Bonaparte, broer van Napoleon en voormalig koning van Spanje. Bij dit protest sloot zich op 9 juni vanuit Londen de zoon van koningin Hortense aan, prins Louis-Napoleon, die op dat moment bezig was met wat bekend is geworden als de Affaire de Boulogne.</p> <p>Deze protesten lijken geen resultaat te hebben opgeleverd, niet veel echo.</p>
64	<p>Ze hadden in ieder geval geen effect op generaal Bertrand, aangezien hij op 12 juni deelnam aan een nieuwe ceremonie: het was de ceremonie in het Hôtel de Ville waar hij de stad Parijs het gouden van Napoleon overhandigde, ‘die ene ’, zei de keizer in zijn testament, ‘die mij diende in de ochtend van Ulm, van Austerlitz, van Jena, van Eylau, van Friedland, van het eiland Lobau, van Moskou, van Montmirail. » Deze nécessaire (1), gemaakt door Biennais, bevat in een mahoniehouten doos: de telescoop, kompassen, flessen, kammen, borstels en toiletartikelen, evenals bestek, borden en terrine in verguld zilver, dat wil zeggen alles dat door de keizer werd gebruikt tijdens zijn fantastische ritten door Europa. Het maakt nu deel uit van de collecties van het Carnavalet-museum, waar het te zien is in kamer 65, gewijd aan het Eerste Keizerrijk.</p> <p>Door aan de gemeente Parijs een stuk toe te vertrouwen dat even kostbaar is vanuit het oogpunt van de kunst als vanuit het oogpunt van de herinnering, drukte generaal Bertrand zich als volgt uit: “Het betekent ingaan op de opvattingen van de grote Napoleon, dat het aanbieden van de vergulde zilveren benodigdheden, die deel uitmaakten van zijn campagne uitrusting naar de stad Parijs, wiens stemmen hij zo graag wilde verdienen, gaat. En uit het antwoord van de prefect is het passend om deze getuigenis te behouden:</p> <p>(1) Ouvrard, de leverancier van de keizerlijke legers, had bij Biennais een reispakket besteld dat leek op het campagnepakket van de keizer. Ik heb dit opmerkelijke stuk opgenomen op een Malmaison-tentoonstelling in 1929.</p>
65	<p>‘Tegelijkertijd ging Napoleon ver weg. Door de glorie en kracht van de Franse naam zorgde hij ervoor dat Parijs alle monumenten kreeg, die zijn pracht en welvaart konden garanderen... Hier, in dit stadhuis, dat toch al zo rijk is aan herinneringen, een nieuw palladium... “</p>
66	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK IV</p> <p style="text-align: center;">DE REIS VAN DE “BELLE-POULE NAAR SAINTE-HÉLÈNE. DE PRINS DE JOINVILLE EN DE LEDEN VAN DE MISSIE</p>

	<p>Het Franse, fregat dat onder bevel van Prins de Joinville beroemd zou worden door de stoffelijke resten van de keizer uit Sint-Helena terug te brengen, droeg de naam Belle-Poule.</p> <p>Dit was niet de eerste keer dat een schip met deze naam bij onze marine dienst deed. Reeds tegen het einde van de achttiende eeuw had een Belle-Poule, een fregat met zesentwintig kanonnen, te water gelaten in 1763, zich op 17 juni 1778 op het Kanaal onderscheiden in een gevecht tegen het Engelse fregat 'Aréthuse', onder bevel van kapitein Marschall. Dit heroïsche fregat, bemand door luitenant Chadeau de la Clocheterie, had dapper een vijf uur durende strijd doorstaan, waarbij veertig doden en zevenenvijftig gewonden vielen. Maar ze had de Aréthuse ontmast, die zich moest terugtrekken richting het Engelse squadron. Twee jaar later, in 1780, kwam ze onder bevel van luitenant de Kergariou en steunde ze een zegevierende strijd tegen een groot Engels schip, de 'Nonsuch'.</p>
67	<p>Maar haar kapitein was dodelijk gewond en van alle kanten water makend was ze samen met haar tegenstander gezonken.</p> <p>Een tweede Belle-Poule had op zijn beurt tijdens de consulaire periode grote prestaties geleverd. Maar in 1806 bezweek het na een vreselijke strijd voor de superioriteit van de Engelse strijdkrachten waaraan het zich had overgegeven.</p> <p>De derde Belle-Poule was degene, die was aangewezen voor de reis naar Sint-Helena. Het schip begon in 1828 en had nog maar een paar tochten gemaakt in de zeeën van de Levant, toen admiraal Roussin, de dag na de stemming van de Kamers, de opdracht gaf aan de haven van Toulon om het gereed te houden voor de speciale voor de nobele en vrome missie, die het is opgedragen.</p> <p>Op 28 juni 1840 eindigde het laden, onder leiding van een ingenieur van het Arsenal, de heer Vincent. Tussen de dekken stond een begrafeniskapel, opgehangen in zwart fluweel met zilveren sterren, met een altaar in antieke vorm, omlijst door kandelaars en kandelaars. De kapel bevatte de keizerlijke cenotaaf. Deze, in de vorm van een Romeinse sarcofaag, was geschilderd in grijs en vertoonde op de grote zijkanten twee allegorische bas-reliëfs, Geschiedenis en Rechtvaardigheid; op de andere twee kanten de religie en het kruis van het Legioen van Eer; op de hoeken vier adelaars en bovenaan het fronton de keizerskroon (1).</p> <p>(1) Al deze onderscheidingen worden bewaard in het Cherbourg Arsenal.</p>
68	<p>Een ander schip had opdracht gekregen zich bij de Belle-Poule aan te sluiten, het was het korvet Favorite. Wie waren nu de personen van de expeditie?</p> <p>Op de voorgrond valt de sympathieke figuur op van de Prins van Joinville, de derde zoon van koning Louis-Philippe, die zijn vader aan het hoofd van de ontroerende missie had geplaatst. Hij was een jonge, tweeëntwintigjarige marineofficier, die al vroeg zijn voorliefde voor de zee had uitgedrukt. Zijn naam was al omgeven door een zekere uitstraling van populariteit, die niet alleen werd verkregen door een openhartige en loyale houding, maar ook door acties waaruit bleek dat de jonge officier, voordat hij prins werd, Fransman wilde zijn.</p> <p>In 1833 ging hij in de leer als zeeman door langs de kusten van Italië, Sicilië en Algerije te zeilen. Terwijl hij door Ajaccio trok, wilde hij het huis bezoeken waar de keizer was geboren. Het jaar daarop onderging hij in Brest, aan boord van het opleidingsschip Orion, een openbaar examen, waarna hij als student tweedeklasse werd toegelaten tot het korps van de koninklijke marine. Zijn eerste campagne, die</p>

	<p>plaatsvond in de wateren van Madeira en de Azoren, leverde hem zijn benoeming tot eersteklas student op. In september 1835 ging hij als luitenant van een fregat aan boord van de Didon. Tijdens een korte onderwijsmissie aan de kusten van Engeland en Ierland had hij nauwgezet de taken van zijn rang vervuld en op nuttige wijze alle belangrijke vestigingen van de Engelse marine bezocht, vooral in Portsmouth en Plymouth.</p>
69	<p>Toen hij op 7 augustus 1836 luitenant werd, zien we hem al snel reizen, aan boord van het fregat Iphigenia, langs de kusten van Griekenland, Caramania en Syrië. Na een bezoek aan de heilige plaatsen keerde hij terug naar Toulon. In augustus 1837 ging hij aan boord van de Hercules en bereikte Brazilië. Hij had Gibraltar en Tanger nauwelijks bereikt of hij stopte bij Tenerife en had de beklimming van de top op zich genomen, toen hij bezoek kreeg van een koerier, die hem brieven uit Frankrijk bracht: er werd bevolen onmiddellijk terug te keren naar de Middellandse Zee.</p> <p>Vóór zijn vertrek had de prins de belofte gekregen, dat hij zou worden opgeroepen om deel te nemen aan de Constantinopel-expeditie, als deze zou plaatsvinden. Zodra hij het aan hem gerichte bericht had gelezen, gaf hij het signaal om zich terug te trekken. Het duurde slechts twee uur om de top van Tenerife te bereiken; hem werd erop gewezen dat een paar uur meer of minder aan de gang van zaken niets zou veranderen. "Laten we gaan, heren," zei de prins; we kunnen het kanon afvuren en ik zou het mezelf niet vergeven als we er, door mijn schuld, niet waren." We zullen zien dat hij in 1840 op dezelfde plaats stopte tijdens de reis naar Sint-Helena. Hoe dan ook, dezelfde avond was hij aan boord en voer richting Bône, waar hij op 16 oktober aankwam.</p> <p>Hij ging onmiddellijk van boord en omdat hij de bevelen niet vond, waarop hij hoopte, haastte hij zich het binnenland in, op zoek naar een glorie die hem op zee ontging. Ondanks zijn ijver kwam hij te laat:</p>
70	<p>Constantinopel was zojuist veroverd op de Arabieren. Al snel werd hem het bevel gestuurd om terug te keren naar de oceaan. Op 2 januari 1838 arriveerde hij in Rio de Janeiro. Onderweg bezocht hij de Franse vestigingen in Senegal, stopte in Praya, een van de Kaapverdische eilanden en onderging met evenveel welwillendheid als een goed humeur de beroemde doop van de evenaar. Dit oude gebruik werd nog steeds beoefend en bestond erin degenen die voor het eerst onder een van de tropen of onder de evenaar passeerden, met zeewater te laten overgieten. Toen hij Brazilië verliet, bracht hij tijd door met een bezoek aan achtereenvolgens Havana, West-Indië en Noord-Amerika en na een jaar afwezigheid keerde hij terug naar Europa. Er was nauwelijks een maand verstreken sinds zijn terugkeer naar Frankrijk, toen onze betrekkingen met Mexico zo'n karakter kregen, dat koning Lodewijk-Philippe moest besluiten een marine divisie naar de wateren van de Vera Cruz te sturen, als gevolg van het eisen en verkrijgen van de legitieme voldoening vanwege de eer van onze vlag. Het was een eersteklas zeeman, admiraal Baudin, die het bevel voerde over deze divisie. Hij nam de Prince de Joinville mee, die zojuist was gepromoveerd tot fregatkapitein en in deze hoedanigheid voer op het fregat La Créole. Omdat Mexico elke voldoening weigerde, beval admiraal Baudin op 27 november 1838 de aanval op Saint-Jean d'Ulloa, het fort van Vera-Cruz. La Créole nam deel aan de strijd onder bevel van de jonge prins, die op bewonderenswaardige wijze de missie vervulde, waarmee hij was belast. Zo slaagde hij er in een vijandelijke batterij te ontmantelen,</p>
71	<p>kwam een kanonskogel zijn kamer binnen en verbrijzelde zijn porselein. De Prins van Joinville begon te lachen en begroette de Mexicanen. Omdat zijn schip erg kwetsbaar was, werd hij gedwongen onder zeil te vechten en voerde hij zijn manoeuvres uit met evenveel vaardigheid als precisie. "De prins", aldus admiraal Baudin in zijn rapport,</p>

	<p>“toonde veel durf en vaardigheid in de manier waarop hij onder zeil de oostelijke schietende batterijen en de bemanning van het bastion van Saint-Crispin aanviel.” Tijdens een nachtelijke verkenning tot aan de voet van het fort werd hij in het water achtervolgd door ongeveer vijftig Mexicanen, die hem pas in los lieten lieten toen hij zich weer bij zijn boot had gevoegd. Bij deze operatie had hij koude onverschrokkenheid getoond en de verzamelde informatie had hem de zekerheid gegeven, dat een afdaling mogelijk was onder het kasteel van Saint-Jean d'Ulloa. Ook op het moment, dat de landing werd bevolen door admiraal Baudin, aarzelde de prins van Joinville niet om in de richting van de stad te gaan, brak de poort open en ging als eerste de stad binnen. Terwijl hij zich naar het huis haastte, waar de generaals Santa Anna en Arista woonde, volgde een scherp vuurgevecht. Maar het remde het enthousiasme van de Prins niet af. Hij ging spoedig het huis binnen en nam generaal Arista gevangen.</p> <p>De briljante rol, die hij in deze zaak had gespeeld, leverde hem op 1 februari 1839 de rang van kapitein en het kruis van het Legioen van Eer op. Een paar maanden later, in juni, na een korte rustpauze keerde hij terug naar zee, aan boord de Jupiter</p>
72	<p>om zich bij het squadron van admiraal Lalande in de Levant te voegen, waarvan hij zojuist tot chef-staf was benoemd.</p> <p>Tegen het einde van de zomer werd hij geroepen om het bevel te voeren over het fregat Belle-Poule en het jaar daarop zou hij op dit fregat de grootse missie volbrengen, die de koning op 12 mei 1840 aan de Kamers had aangekondigd.</p> <p>Een dergelijke staat van dienst verdient het des te meer herinnerd te worden, omdat ze weinig bekend zijn bij het publiek en omdat ze ons in staat stellen de eliteleider aan wie de expeditie werd toevertrouwd te waarderen.</p> <p>Een briljante staf officieren vergezelde de Prins van Joinville. Kapitein Hernoux was zijn adjudant; Vaandrig Touchard diende als zijn ordenance officier. Kapitein Charner was de tweede bevelhebber van het fregat. Wat het korvet Favorite betreft, dat samen met het fregat van de prins zou varen, het werd onder bevel geplaatst van kapitein Guyet, een voormalig student van de keizerlijke marineschool, die had deelgenomen aan de belegeringen van Algiers en Ancona. De editie van 1842 van het Mémorial de Sainte-Hélène geeft ons de lijst van officieren, die de expeditie hebben voltooid. Ze noemt in het bijzonder de chirurg-majoor Guillard, die verantwoordelijk was voor het leiden van de opgraving; luitenants Léguillon-Pessaurot, Penhoat, de Fabre-Lamorel; de deskundigen Bazin en Boude; de secretaris van administratie Chédeville; eerste klas studenten, uit Roujoux, uit Bovis, Godleap.</p>
73	<p>Naast de matrozen moesten de leden van de missie, gekozen door de koning om te zorgen voor het vervoer van de stoffelijke resten van de keizer, hun plaats innemen aan boord van de twee schepen. Deze missie werd geleid door een commissaris van de koning, Philippe de Rohan-Chabot, graaf van Jarnac; hij was de zoon van de generaal die Lodewijk-Philippe als adjudant diende. Dankzij de bescherming van zijn vader ging hij in 1834, op negentienjarige leeftijd (1), naar het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Hij had de hertog de Broglie vergezeld naar Duitsland, die verantwoordelijk was voor de onderhandelingen over het huwelijk van de hertog van Orléans en kort daarna had de koning hem verheven tot de functie van tweede secretaris op de Londense ambassade (2).</p> <p>Door voor deze jonge diplomaat te kiezen, had Thiers gereageerd op het voorzichtigheidsadvies van de Britse regering. Bovenal wilde hij vermijden een man te sturen, die banden zou hebben gehad met imperiale herinneringen en wiens gevoelens de Engelse opinie hadden kunnen schaden. Philippe de Rohan-Chabot, een</p>

	<p>carrière-diplomaat uit een familie, die volledig toegewijd was aan de Julimonarchie, had zojuist een verblijf in Londen doorgebracht, waar hij de grote families van de aristocratie had bezocht. Daar kon hij er niet van worden verdacht worden Engelsen</p> <p>(1) Hij werd geboren op 2 juni 1815, aan de vooravond van Waterloo. (2) Philippe de Rohan-Chabot werd bij zijn terugkeer uit Sint-Helena benoemd tot agent en consul-generaal in Alexandrië. Hij nam ontslag in 1848 en keerde terug naar het privéleven. Hij onderscheidde zich als schrijver met een reeks studies over de Engelse verkiezingen van 1874, over de Verklaring van de Rechten van 1689, over Lord Byron, over mevrouw Elliott. We hebben een toneelstukje van hem: Niets dan een anjer en een roman: De Laatste van Egmont.</p>
74	<p>noch hun gevoeligheid opwekken. Zijn benoeming kreeg daarom volledige steun aan beide zijden van het Kanaal.</p> <p>Het lag voor de hand om onder de leden van de missie ook degenen op te nemen, die de trouwe metgezellen van de keizer waren geweest tijdens de ballingschap op Sint-Helena. Allereerst vielen de drie executeurs-testamentair op: Bertrand, Marchand en Montholon. Maar laatstgenoemde was in 1840 met prins Louis in Engeland en deed mee aan de oproeren in Boulogne, die in augustus zouden uitbreken, tijdens de reis van de Belle-Poule en in de maand oktober zouden resulteren in de opsluiting in de Ham, het fort van de toekomstige Napoleon III. Bertrand en Marchand bleven de enigen, die beschikbaar waren. Zij waren de eersten die zich inschreven voor de expeditie.</p> <p>Deze twee prachtige figuren verdienen onze aandacht.</p> <p>Generaal graaf Bertrand was tijdens het Empire de opvolger van Duroc geweest als grootmaarschalk van het paleis. Het was van hem dat Napoleon kon zeggen: "Bertrand wordt voortaan verbonden met mijn lot; het is historisch geworden." Hij zal beroemd blijven in de geschiedenis vanwege zijn toewijding aan de keizer. Afkomstig uit een burgerlijke familie in Berry was hij aanvankelijk voorbestemd voor de civiele techniek, in navolging van de wens van zijn vader, die beheerder was van Water en Bossen was in Châteauxroux. Maar de oorlogen, die Frankrijk ten tijde van de Revolutie moest steunen, brachten hem ertoe in dienst te treden. Vanaf augustus 1792 maakte hij deel uit van een bataljon van de Nationale Garde. In 1795 en 1796 diende hij als tweede luitenant in het Leger van de Pyreneeën. In 1797 verving hij soms</p>
75	<p>Monge aan de École Polytechnique en maakte hij deel uit van een missie, die naar Constantinopel werd gestuurd. Hij maakte deel uit van de Egyptische expeditie en onderscheidde zich daar voor de ogen van de onvergelijkbare leider, aan wiens glorie en ongeluk hij de rest van zijn leven zou wijden. Terwijl hij bij Kléber bleef, na het vertrek van Bonaparte, had hij zich elke dag onderscheiden door zijn diensten en had hij de certificaten van luitenant-kolonel, kolonel en brigadegeneraal ontvangen die hem achtereenvolgens werden verleend, maar dat hetzelfde schip dat uit Frankrijk kwam hem bracht meteen naar Egypte.</p> <p>Het was vooral in het kamp van Boulogne, in 1804, dat Napoleon hem zijn vriendschap had getoond.</p> <p>Bij de Slag bij Austerlitz, op 2 december 1805, gaf Bertrand nieuw bewijs van zijn militaire talenten en zijn moed. Aan het hoofd van het zwakke korps, waarover hij het bevel voerde, was hij erin geslaagd een groot aantal gevangenen en negentien kanonnen terug te brengen, die van de vijand waren afgenomen. Het was aan het einde van de campagne van 1805, dat Napoleon hem toeliet op de lijst van zijn adjudanten. Even later beschuldigde hij hem ervan het fort van Spandau aan te vallen. Bertrand was deze plaats op 25 oktober 1806 gedwongen geweest te capituleren. In</p>

	<p>Friedland had hij op 14 juni 1807 als beloning de lof ontvangen van de keizer, die deze echter niet overdadig uitdeelde.</p> <p>In mei 1809 de Slag bij Essling. Bertrand, dankzij het bouwen van bruggen over de Donau om daarmee de verbindingen met het Franse leger te verzekeren, bewees daarmee misschien wel de grootste en meest geprezen dienst aan deze campagne door de erkenning van Napoleon, die dit feit later in zijn Memoires vastlegde.</p>
76	<p>Men had gezien, dat hij de keizer vergezelde in Rusland in 1812, in Saksen in 1813. De moed en toewijding, die hij had getoond, hadden hem zo hoog in de achting van Napoleon gebracht, dat na de dood van de hertog van Frioul, Duroc, gedood in Wurtschen, Bertrand werd benoemd tot Grootmaarschalk van het Paleis. Het leger juichte dit toe.</p> <p>We vinden hem terug in 1814 in deze Franse campagne, waar Napoleon, te midden van een situatie, die door verraad wanhopig was geworden, al de wonderbaarlijkste dingen inzette, die het genie van de oorlog kan bedenken en uitvoeren. Als toegevoegd verbindingsgeneraal van het leger bleef hij aan de zijde van de keizer, in Brienne, in Champaubert, in Montmirail, in Craonne. Vervolgens, na de capitulatie van Parijs, aarzelde hij niet, net zoals hij trouw was aan de macht en de glorie, Napoleon in zijn eerste ballingschap te volgen.</p> <p>Maar de fouten van de Restauratie en de vernederingen van Frankrijk hadden de terugkeer van Napoleon voorbereid en uitgelokt. De meest plechtige verklaringen, die te snel waren vergeten, hadden het land ontheven van de eed, die het had afgelegd. En op 26 februari 1815 verliet Bertrand het eiland Elba, als generaal-majoor van dit kleine leger van achthonderd man, wiens vlag en kokarde genoeg waren voor Napoleon om Frankrijk te heroveren. Op 20 maart ondertekende hij de beroemde proclamaties aan de Golf van Juan en op de 20e, na deze bliksemars, die voor het</p>
77	<p>nageslacht altijd zal symboliseren “de adelaar die van klokkentoren naar klokkentoren vliegt naar de torens van de Notre-Dame”, ging hij met de keizer de Tuilerieën binnen en hervatte onmiddellijk zijn functies als grootmaarschalk.</p> <p>Maar het fortuin bleef niet lang lachen. De nederlaag bij Waterloo veranderde opnieuw de loop der zaken. En Bertrand had de ‘sombere vlakte’ verlaten samen met zijn keizer van wie hij nooit meer zou scheiden. In Parijs, waar de tweede troonsafstand werd ondertekend, in Malmaison waar Napoleon van 25 tot 29 juni 1815 zijn laatste dagen in vaderland en vrijheid leefde, in Rochefort, waar mensen zich naar Amerika zouden begeven, overal had Bertrand de pijnlijke stadia van zijn leven meegemaakt. de mars naar ballingschap. Hij was aan boord gegaan van het fregat de Saale, de Bellerophon en toen hij naar Sint-Helena vertrok, had hij zijn lot verbonden met dat van de wonderbaarlijke man en diens glorie..</p> <p>Gedurende de zes jaar dat de wrede ballingschap duurde, had hij zijn zorg en waakzaamheid aan de illustere keizer besteed. Hij was het, die onder diktaat van Napoleon het verslag had geschreven van de operaties van de Egyptische campagne, waar ze voor de eerste keer herenigd waren. Zijn vrouw en kinderen hadden deze vrijwillige ballingschap gedeeld en hij had de onherbergzame rots pas verlaten, nadat hij de laatste adem van Napoleon had gehoord.</p> <p>Onder de Julimonarchie had koning Lodewijk-Philippe hem geroepen om leiding</p>
78	<p>te geven aan de École Polytechnique. Vervolgens stuurde het district Châteauroux hem naar de Kamer van Afgevaardigden. Bertrand deed al snel afstand van de politiek en trok zich terug op zijn landgoed in Châteauroux. Daar was het bevel gekomen om aan boord van de Belle-Poule te gaan om de Keizer op te halen. Hij kon</p>

	<p>zijn tweede zoon Arthur meenemen, die in 1817 op Sint-Helena was geboren en een militaire carrière had opgebouwd.</p> <p>Marchands situatie met de keizer lijkt ons oneindig veel bescheidener. Maar zijn toewijding aan de keizer blijft onvergelijkbaar. Louis Marchand was in 1811 in dienst van de keizer getreden, terwijl zijn moeder als verzorgster voor de koning van Rome diende. Hij was pas negentien jaar oud. Maar hij viel meteen op door zijn intelligentie, zijn toewijding en zijn discretie.</p> <p>Het eerste jaar maakte hij deel uit van de reis van Napoleon naar Nederland. Maar zijn rol dateert vooral uit Fontainebleau, tijdens de troonsafstand. Constant, de eerste bediende en Mameluke Roustan waren gevlucht vanwege het val van de meester. Marchand werd vervolgens door de grootmaarschalk gekozen om Constant te vervangen. Terwijl zijn moeder de koning van Rome en zijn gouvernante, Madame de Montesquiou, naar Wenen vergezelde, volgde hij de keizer naar het eiland Elba. IJverig, bekwaam, delicaat en discreet, won hij snel het vertrouwen van de keizer, die hij nooit in de steek liet. Tijdens de Honderd Dagen was hij niet opgetogen over</p>
79	<p>de plotselinge verandering van het fortuin. Zowel in Parijs als in Porto-Ferrajo bleef hij dezelfde als hij was. Op de Bellerophon en in alle pijnlijke en moeilijke uren van ballingschap had hij zich even respectvol, even gretig, even actief en attent getoond als in de Tuilerieën en in het Élysée. In de tijd, dat tegenslag en afvalligheid zoveel hovelingen hadden verdreven, had Marchand geprobeerd alle problemen en pijnen met Napoleon te delen. Hij was in de volle zin van het woord een man met een hart. Als permanente getuige van het lijden en de ellende van de grote man had hij geprobeerd, zo niet een onherstelbare wond te genezen, dan toch op zijn minst door afleidingen en bezigheden deze prestigieuze en bovenmenselijke intelligentie te verlichten, die plotseling tot luiheid was veroordeeld, om het zo maar te zeggen, om zichzelf langzaam te laten verslinden. ‘De gesprekken, de lezingen, de dictaten waren, zei Napoleon zelf, bloemen, die op het pad werden gegooid, dat hem naar het graf leidde. Hem uitdagen of inspireren, desnoods uitlokken, waren allemaal middelen om hem los te maken van zijn melancholische en eenzame gedachten en om de lange en dodelijke uren van gevangenschap te verkorten. Marchand werd in verband gebracht met deze pogingen. De Samenvatting van de Oorlogen van Julius Caesar was volledig door hem geschreven naar dictaat van Napoleon, evenals diverse andere fragmenten, die in 1836 waren gepubliceerd. Op zijn sterfbed had de keizer Marchand de titel van graaf toegekend. hem bewaarder van hem testament en codicils, die eraan waren</p>
80	<p>toegevoegd, waardoor door deze daad van zijn opperste wil werd getuigd hoe hoog hij de trouwe metgezel van deze jaren van tegenslag koesterde. Hij had hem ook de plicht opgelegd te trouwen met de dochter van een generaal, die zich had onderscheiden in de oorlogen van het rijk, generaal Brayer, dezelfde die in maart 1815 de opmars van de keizer naar Parijs had geopend. Hij voerde het bevel over een divisie van de Garde. Marchand had aan de keizerlijke wens voldaan: op 15 november 1823 trouwde hij in de kerk Notre-Dame de Lorette met juffrouw Mathilde Brayer.</p> <p>We hebben gezien dat Marchand ten tijde van de begrafenis van Sint-Helena in 1821 de keizerlijke kist had gevolgd, begeleid door de Engelse garde, van het huis van Longwood, waar Napoleon was gestorven, naar het graf in de Vallei van de Geranium en dat hij alleen naar dit graf terugkeerde, voordat hij naar Frankrijk terugkeerde. Het was niet meer dan normaal, dat hij ook de kist vergezelde, die naar ons land terugkeerde naar de plaats van de laatste begrafenis, Les Invalides. Maar</p>

	<p>Marchand maakte de reis niet op de Belle-Poule niet. Hij werd geïnstalleerd op de Favoriet.</p> <p>De missie omvatte ook twee leden, die de keizer naar Sint-Helena hadden vergezeld, generaal Gourgaud en graaf Emmanuel-Dieudonné de Las Cases. Maar hun verblijf duurde niet lang: de eerste had het eiland in 1818 verlaten en de tweede met zijn vader eind 1816.</p> <p>Gourgaud behoorde tot de artillerie-ger. Hij ging naar de École Polytechnique. Ernstig gewond te Austerlitz , ontving hij twee jaar later tijdens de Pruisische</p>
81	<p>campagne het Kruis van het Legioen van Eer. In 1808 naar het Spaanse leger gestuurd, onderscheidde hij zich bij de belegering van Zaragoza. De campagne van 1809 tegen Oostenrijk bracht hem terug naar het leger in Duitsland. In 1811 droeg de keizer hem op de situatie in de plaats Dantzig te gaan verkennen. Hij voerde deze missie met zoveel intelligentie uit, dat Napoleon hem beloofde door hem aan zijn persoon te binden met de titel van ordenance officier. Het jaar daarop, in 1812, nam hij deel aan de Russische campagne. Gewond in Smolensk was hij een van de eersten, die het Kremlin van Moskou binnenging en hij had het geluk de vierhonderdduizend pond kruit te ontdekken, die door Rostopchine bedoeld waren om in één enkele klap de keizer, zijn staf en zijn bewakers te vernietigen . Deze opmerksaamheid had hem de titel van baron opgeleverd.</p> <p>Als chef d'escadron had hij tijdens de fatale terugtocht alle vermoeidheid doorstaan en alle gevaren onder ogen gezien. Tijdens de passage van de Beresina had hij zich met evenveel kalmte als moed gedragen en aan het einde van de grote ramp had de keizer hem de titel van eerste ordenance officier verleend, een functie, die hem rechtstreeks aan zijn particuliere dienst verbond. Na de Franse campagne scheidde hij zich Napoleon, toen deze naar het eiland Elba vertrok. Maar tijdens de Honderd Dagen had hij zijn persoonlijke functie bij hem hervat en bij de slag bij Fleurus zijn benoeming verkregen als generaal en adjudant.</p>
82	<p>Na Waterloo liet Napoleon hem toe tot de officieren, die hij mee mocht nemen naar Sint-Helena. Tijdens de eerste jaren van ballingschap had hij hem gebruikt om materiaal te verzamelen voor een geschiedenis van de Grande Armée. Maar naast briljante kwaliteiten vertoonde Gourgaud echte karakterfouten, die door sommige historici misschien te hard zijn onderstreept. Trots van aard, persoonlijk, lichtgeraakt en een beetje jaloers, hij leek nooit tevreden. Vandaar de ongelukkige misverstanden, die achtereenvolgens tussen hem en Las Cases waren uitgebroken, en tussen hem en Montholon, na het vertrek van Las Cases. Dit resulteerde in een moeilijke en delicate situatie, waaronder Napoleon leed en die bijdroeg aan de terugkeer van Gourgaud naar Europa.</p> <p>Van 1818 tot 1821 leidde hij een zwervend leven, verboden, overal opgejaagd, door de Engelse regering als spion beschouwd. Toen hij eindelijk naar Frankrijk kon terugkeren, had de restauratieregering, vasthoudend in haar wrok, de uitsluiting uit het leger streng tegen hem gehandhaafd, waarvoor zijn loyaliteit aan Napoleon in 1815 was bestraft.</p> <p>De Julirevolutie had het standpunt gelukkig veranderd. Toen hij terugkeerde in actieve dienst, werd hij in 1830 benoemd tot commandant van de artillerie van Parijs en Vincennes en in 1835 gepromoveerd tot de rang van luitenant-generaal. Het was dan ook met eer beladen, dat hij deze keer opnieuw de reis naar Sint-Helena ging maken.</p> <p>Graaf Emmanuel-Dieudonné de Las Cases was de zoon van de markies de Las Cases,</p>

83	<p>die in 1815, nadat hij spontaan had aangeboden de ballingschap van de keizer te delen, de eer om dezelfde gevaren te lopen als de man die gisteren nog meester van de wereld was, als de meest opvallende gunst had beschouwd . Hij werd geboren in 1800 en was pas vijftien jaar oud, toen hem werd toegelaten zijn vader te volgen naar Sint-Helena. Wij kennen de immense plaats, die laatstgenoemde bij de keizer inneemt. Hij had Napoleon met de grootste zorg omringd en hij was er vele malen in geslaagd zijn verdriet te verdrijven door met hem te praten over de belangrijkste gebeurtenissen tijdens zijn regering. Elke avond, voordat hij in slaap viel, verzuimde hij niet om de discussies van de dag op te schrijven. Op deze manier had hij met nauwgezette trouw de geringste woorden verzameld van de keizer, die hij vereerde en bewonderde. Vandaar deze kostbare uitgave van het Mémorial de Sainte-Hélène, waarvan de eerste editie dateert uit 1822 en die, ondanks enkele fouten, een onuitputtelijke bron blijft voor de Napoleontische geschiedenis. De Engelse romanschrijver Walter Scott, die nooit de geringste welwillendheid jegens Napoleon toonde, moest zelf hulde brengen aan het boek Las Cases. Zoals een getalenteerde dichter en verhalenverteller, de heer Carlo Bronne, onlangs schreef: “De wereld zag uit de bladzijden van de Memorial een nieuw geluid, ‘de Napoleon van het nageslacht (1)”. In 1840 vertegenwoordigde de auteur van het Memorial het district Saint-Denis in de Kamer van Afgevaardigden.</p> <p>(1) Carlo Bronne: Les Abeilles du Manteau (1939).</p>
84	<p>Zijn wens zou zijn geweest om deel uit te maken van de Belle-Poule-expeditie. Maar omdat hij blind en ziek was geworden, leek hij al heel dicht bij het graf (1). Zijn zoon kon hem des te beter vervangen, omdat hij ook de beproevingen en ontberingen van een verre ballingschap had meegemaakt. Hij had zelfs als jonge secretaris van de keizer gediend en mede zijn dictaat geschreven. Het was een brief, die zijn vader aan Lucien Bonaparte richtte en die hun plotselinge vertrek uit Sint-Helena veroorzaakte. In deze brief uitte de markies de Las Cases zich verontwaardigd over de weerszinwekkende ergernissen, die de gouverneur van het eiland vermenigvuldigde en die het hart van Napoleon elke dag meer en meer pijn deden. De brief was in handen van Hudson Lowe gevallen en op 27 november 1816 waren de twee Las Cases, vader en zoon, verdreven en overgebracht naar de Kaap, waar ze acht maanden onder streng toezicht bleven.</p> <p>Nadat beiden na talrijke beproevingen naar Europa waren teruggekeerd, kon de vader pas in 1821 na de dood van Napoleon naar Frankrijk terugkeren, en de zoon twee jaar eerder, in 1819.</p> <p>De jonge graaf van Las Cases had droevige herinneringen aan deze ballingschap bewaard en koesterde een legitieme wrok tegen gouverneur Hudson Lowe. De dood van Napoleon had de man die zich als een gevangenebewaarder had gedragen, naar Londen teruggebracht. In 1822 rende Emmanuel de Las Cases, in het opwindingen als tweeëntwintig jarige, op straat naar hem toe en bracht publiekelijk</p> <p>(1) Zijn overlijden vond plaats op 15 mei 1842.</p>
85	<p>een bloedige verontwaardiging teweeg: met een gewelddadige zweepslag sneed hij in zijn gezicht. Dit gebaar verdiende een een gewapende oplossing. Maar het duel vond niet plaats. Het slachtoffer gaf er de voorkeur aan een klacht in te dienen bij de rechtbank en de aanvaller werd gedwongen terug te keren naar Frankrijk om vervolging door de Engelse politie te voorkomen. De reputatie van Hudson Lowe was zodanig, dat onder degenen, die getuige waren van het incident, geen enkele stem ten gunste van hem verhief. Wat de rijzweep betreft, deze is een historisch object</p>

	<p>geworden en dankzij een afstammeling van Las Cases, de heer de Féligonde, verkeert deze vandaag de dag in goede staat en in een vitrinekast in Malmaison.</p> <p>Drie jaar later, op 2 november 1825, was graaf Emmanuel de Las Cases het doelwit van een aanvalspoging in Passy. Twee Italianen, beschuldigd van deze aanval, waren plotseling verdwenen. Door een merkwaardig toeval verbleef Hudson Lowe op dezelfde datum in Parijs. Zijn overhaaste vertrek, zodra het nieuws van de poging bij het publiek bekend was geworden, had enige verdenkingen bij de voormalige gouverneur van Sint-Helena doen rijzen.</p> <p>Sinds de komst van Louis-Philippe had de jonge Las Cases actief deelgenomen aan de politiek. Net als zijn vader was hij toegetreden tot de Kamer van Afgevaardigden en net als hij had hij een religieuze cultus in stand gehouden ter nagedachtenis aan Napoleon. Zijn plaats ervan werd daarom nauwkeurig aangegeven op Belle-Poule (1).</p> <p>(1) In 1841 publiceerde hij: Tijdschrift aan boord van het fregat Belle-Poule, in-80.</p>
86	<p>Vier voormalige en toegewijde dienaren van Napoleon verdienden het ook om bij de reis te worden betrokken: Saint-Denis, Noverraz, Pierron en Archambault. Ze werden allemaal aangewezen.</p> <p>Louis-Étienne Saint-Denis was de zoon van een stalknecht uit de stallen van Lodewijk XVI. Na een aantal studies en een stage als leerling-klerk bij een notaris te hebben afgerond, trad hij in 1806 als leerling-stalknecht in het keizerlijke huishouden terecht. In 1811 wilde Napoleon naast Roustan een tweede Mameluk. Hij had geprobeerd een zekere Ali te behouden, die uit Egypte was meegebracht. Maar hij bleek zo ongehoorzaam, dat hij als bediende naar Fontainebleau moest worden gedegradeerd. Om hem te vervangen kozen ze voor Saint-Denis, voorzagen hem van oosterse klederdracht en gaven hem de naam Ali. Sindsdien had hij functies vervuld, die vergelijkbaar waren met die van Roustan. Hij was het, die tijdens de campagnes in Rusland en Saksen de telescoop en de zilveren fles met de cognac droeg. Op het eiland Elba was hij de enige Mameluk geweest en was hij trouw gebleven tijdens de ballingschap uit Sint-Helena. Zijn voorliefde voor boeken en zijn zeer duidelijke handschrift hadden de aandacht getrokken van Napoleon, die hem vaak gebruikte voor kopieën of zelfs dictaten.</p> <p>Pierron, die in 1807 als officieel bureaubediende toetrad, werd de butler. Hij had gevochten in de campagnes van 1813 en 1814. In Fontainebleau was hij het, die erop stond naar het eiland Elba te vertrekken in plaats van een van zijn leiders, die was gedeserteerd. Als bureauchef had hij Napoleon sindsdien nooit meer verlaten.</p>
87	<p>Wat Noverraz betreft, hij was een dappere Zwitser uit het land Vaud, die in 1809 was toegetreden tot het huishouden van de keizer en in 1813 was gepromoveerd tot lakei in persoonlijke dienst. Hij zat op de bok van de keizerlijke rijtuigen tijdens de campagnes van 1813 en 1814. Maar hij nam toen de rol van jager op zich en droeg als zodanig, met de traditionele klederdracht met zichtbare wapens, de schuine hoed met hanenveren. Hij was een dienaar, die in staat was zijn leven te riskeren voor zijn meester. We hadden hem in 1814 gezien op de reis van Fontainebleau naar Fréjus, op het moment dat het rijtuig van de keizer Orgon binnenreed, terwijl hij zich met een zwaard bewapende en zijn sabel trok tegen vijandige mensen, die de equipage wilden benaderen, waarover hij de leiding had.</p>

	<p>De vierde, Achille Archambault, maakte sinds 1805 deel uit van de stalstaf. Hij was een koetsier met uitzonderlijke vaardigheid, die wist hoe hij de paarden snel moest besturen zoals de keizer dat wilde. In 1814 stond hij erop om naar het eiland Elba te gaan, waar hij diende als leider van de knechten te voet. Ook hij moet worden gezien als een dienaar van de eerste orde, op wie zijn meester kon rekenen. De laatste tijd had Archambault op Sint-Helena voor het linnen en de kleding van de keizer gezorgd. In dit opzicht had hij vroom eenvoudige en ontroerende relikwieën bewaard: het hemd met het nummer N, in Holland canvas, dat Napoleon op 5 mei 1821 om vijf uur 's ochtends had achtergelaten, de zakdoeken, die hij had gebruikt tijdens zijn pijn,</p>
88	<p>de kompressen, die op zijn gezicht waren gelegd, een klein piquépakje, dat hij in Longwood had gedragen, een proefafdruk van het gipsafdruk van zijn masker, nog andere herinneringen, ongetwijfeld bescheiden, maar zo expressief en zo ontroerend. Al deze souvenirs, die in handen bleven van de nakomelingen van Archambault, werden in 1924 in Parijs te koop aangeboden. Dankzij mijn vriend, de heer graaf Lepic en een vriendelijke beschermheer, kon ik alle stukken uit deze collectie kostbaar bewaren, in ten gunste van het museum, dat ik beheer. Ze verschijnen nu in het reliekschrijn van Sint-Helena, dat ik wil maken in het Nationaal Museum van Malmaison.</p> <p>Een expeditie zoals die onder leiding van de Prins van Joinville, had niet alleen een patriottisch karakter, maar ook een religieus karakter: ze kon niet zonder een vertegenwoordiger van de Kerk. Er was vooral een priester nodig voor de opgravingsceremonie en voor de daadwerkelijke overdracht van de overblijfselen van Napoleon.</p> <p>De keuze van de regering viel op een Franse predikant, die even later hoofdaalmoezenier van de vloot zou worden. Het was pater Félix Coquereau. Oorspronkelijk afkomstig uit Mayenne studeerde hij eerst rechten in Parijs en behaalde daar zijn advocatendiploma. Daarna ging hij theologie studeren onder leiding van Jean de Lamennais en ontving hij de priesterwijding in Vannes in 1833. Zijn oratorische kwaliteiten brachten hem terug naar Parijs, waar hij lange tijd</p>
89	<p>Doorbracht en waar hij lange tijd had gepredikt in verschillende kerken tijdens vastentijd en retraites. Tegelijkertijd genoot hij een behoorlijke populariteit onder de matrozen van Bres, en de priester van Saint-Roch had bijzondere waardering voor hem. Het was bovendien dankzij de bescherming van deze priester, dat hij benoemd werd tot aalmoezenier van La Belle-Poule (1).</p> <p>Pater Coquereau nam twee jonge misdienaars mee, Dufour en Lérigé genaamd, om hem te helpen. Ten slotte werd voor het openen van de doodskisten een loodgieter, de heer Leroux, aan de expeditie toegewezen.</p> <p>Leden van de missie, officieren en bemanningen hadden instructies gekregen om begin juli in Toulon te zijn. De Prins van Joinville arriveerde daar op de ochtend van 7 juli 1840. Hij inspecteerde onmiddellijk de voorbereidingen van La Belle-Poule. In zijn aanwezigheid zegende de bisschop van Fréjus, begroet door artillerie-salvo's, de cenotaaf, de kist en het schip. Er vonden recepties plaats in de prefectuur ter ere van de Prins en een menigte, trillend van herinneringen aan glorie, verspreidde zich over de stad en zelfs naar de haven om naar het vertrekkende fregat te staren.</p> <p>Diezelfde dag, om vijf uur, stapten alle passagiers onder gejuich en gejuich van de menigte aan boord. Om zeven uur vertrokken de Belle-Poule en de Favorite, te midden van gejuich van de menigte en het afschieten van het traditionele</p>

	(1) Pater Coquereau beschrijft zijn reis onder de titel Souvenirs de Sainte-Hélène.
90	<p>kanonsaluut. De zee leek aanvankelijk een beetje ruw. Maar de volgende ochtend volgde een doodse stilte op de beweging van de golven en de twee schepen zeilden onder een wolkenloze hemel en voerden in een sfeer van emotie en hoop naar Sint-Helena de mannen van geloof, verenigd door hetzelfde lot en wier doel, dat op de volgende pagina's wordt beschreven.</p> <p>Ik heb voor mij liggen, aantekeningen in zijn fijne handschrift en de drie kaarten die Marchand tijdens de overtocht gebruikte. De eerste is: <i>De verkleinde kaart van de Middellandse Zee en de Zwarte Zee, gemaakt naar waarnemingen gedaan in 1816, 1817, 1818, 1819 en 1820 door de heer Pauttier, kapitein, bijgestaan door de heer Benoist, hydrografisch ingenieur en de heren officieren en studenten van het personeel van het Chevrette-schip, gepubliceerd in opdracht van de koning, onder het ministerie van Zijne Excellentie De heer Baron Portal, minister van Marine en Koloniën. In het algemeen depot van de marine in 1820.</i></p> <p><i>De tweede draagt de titel: Kaart van de Atlantische Oceaan vanaf de evenaar tot de 52e breedtegraad, opgesteld door P. Daussy, hoofdhydrografisch ingenieur van de marine, uitgegeven in opdracht van de koning onder het ministerie van de heer Graaf Jacob, Vice-admiraal, collega van Frankrijk, staatssecretaris bij het Ministerie van Marine en Koloniën. Bij het algemene depot van de marine in 1834.</i></p> <p>De derde, die het eiland Sint-Helena omvat, heeft als titel: <i>Verkleinde kaart van de zuidelijke Atlantische Oceaan, inclusief vanaf de evenaar tot 59 graden</i></p>
91	<p><i>zuidbreedte, opgesteld en gepubliceerd in opdracht van de koning onder het ministerie van Zijne Excellentie De heer Graaf Molé, pair van Frankrijk, officier van het Legioen van Eer, Minister van Marine en Koloniën. In het algemene marinedepot in 1818.</i></p> <p>Met deze drie kaarten kunnen we de expeditie van de Prins van Joinville van dag tot dag volgen. De aantekeningen werden regelmatig gemaakt. Marchand schreef het onmiddellijk op met de lengte- en breedtegraden, de exacte dag en het uur. Hij vergat de afstanden niet. Op elke kaart is een lijn getekend, die de reis weergeeft die de Belle-Poule en de Favoriet samen hebben afgelegd. Deze reis voor de heenreis bedraagt in totaal, volgens de toevoegingen geschreven in Marchands hand, 2820 mijlen. In de marges van de drie kaarten vinden we alle nuttige informatie vermeld.</p> <p>De twee fregatten voeren eerst langs de kust van Catalonië. Op 12 juli staken ze de doorgang over, die de Spaanse kust van de Balearen scheidt. Het was een zondag. De mis werd gevierd door pater Coquereau. Om elf uur kondigde de trommel het aan. Om twaalf uur sloeg hij weer op de trommel en iedereen aan dek ontblootte zijn hoofd. De volgende dagen zeilde men rond het Iberisch schiereiland. Op de 15e bereikte men de beroemde Zuilen van Hercules, het eindpunt van de antieke wereld. Het kanon van Gibraltar groette de Franse fregatten, die vervolgens terugvoerden richting Cadiz.</p> <p>Cadiz, het oude Gadès, markeerde hun eerste tussenstop. Daar werden ze begroet door een saluut van eenentwintig kanonschoten van een Franse brik De Voltigeur, die daar afgemeerd lag. Het was 17 juli in de ochtend. Het gezelschap ging van boord.</p>
92	<p>“Cádiz met zijn witte huizen”, zegt Las Cases, “bood een bewonderenswaardig schouwspel... Versierd door alle grillen van jeugd, kunst en smaak, is deze dertig eeuwen oude stad niet ouder geworden.” En hij voegt eraan toe: “Het lijkt alsof je twintigste jaar met een glimlach bij je terug komt.” In deze stad van eeuwig feest</p>

	<p>stopte men vier dagen. Veel bewoners kwamen Belle-Poule en zijn kapel bezoeken. Iedereen wilde de kist aanraken, die bedoeld was voor de stoffelijke resten van de keizer.</p> <p>Op de ochtend van de 21ste hervatte de expeditie haar tocht. Op de 24e arriveerde ze voor het Portugese eiland Madeira. Het was moeilijk om geen pauze te nemen op dit eiland, dat bekend staat om zijn eeuwige lente, waar de atmosfeer voortdurend doordrenkt is met de geur van citroen- en sinaasappelboomgaarden, waar de rijkste wijngaarden terrasvormig op de hellingen van de bergen liggen, langs de randen van de ravijnen en versieren het raamwerk van de valleien. De pauze duurde twee dagen.</p> <p>Een ander paradijs ter wereld wachtte op de reizigers: het was Tenerife, de Nivaria van Plinius, het mooiste van de Canarische Eilanden, Tenerife, waarvan de fregatten vanaf 27 juli de beroemde top zagen, die als herkenningspunt voor alle zeevaarders dient en die niet alleen de hele archipel domineert, maar ook de immense uitgestrektheid van de zee, met in de verte die we dankzij de transparantie van de lucht ontdekken de weelderige bossen van de Afrikaanse kust. De Prins van Joinville kende dit Spaanse eiland. Zijn vorige verblijf, dat we hierboven noemden, dateerde</p>
93	<p>dateerde van augustus 1837. Hij werd toen verleid door de oorspronkelijke charme van deze vreemd botsende natuur, zo wild of zo vrolijk. Ook organiseerde hij tijdens zijn tweede bezoek in 1840 eindeloze excursies, soms in het donkere bergachtige gebied, waar overal grote uitgestorven kraters opengaan, waar kegelvormige toppen te midden van basaltmassa's en eeuwenoude lavastromen staan, soms in vruchtbare valleien, waar onder meer gigantische drakenbomen en immense lauweren, plantages van dadelpalmen, cactussen, kokospalmen, katoen, wijnstokken en suikerriet liggen verspreid. We bezochten de oude hoofdstad van het eiland, Laguna, die een bisschoppelijke stad bleef; Orotova en zijn heerlijke vallei; Guiamar en zijn graven van gemummificeerde Guanches. Uit Las Cases weten we dat de reizigers allemaal uitgeput waren door de paardenraces, door de watervallen en door de nachten zonder slaap in de herbergen die, net als in Spanje, "posadas" worden genoemd.</p> <p>De bemanning zelf werd niet weggehouden van de afleiding. In Santa Cruz moest het een Spaanstalige uitvoering van Domino noir bijwonen van de componist Auber, die op 2 december 1837 voor het eerst in Parijs werd opgevoerd.</p> <p>We verlieten Tenerife op 2 augustus om 12.00 uur. Onderweg liet de Prins van Joinville de uit Parijs meegebrachte doodskisten op de brug brengen en liet ze oefenen door teams van matrozen, om hen kennis te laten maken met een manoeuvre die het gewicht behoorlijk moeilijk maakte.</p>
94	<p>Op 20 augustus staken de fregatten de evenaar over. De Prins van Joinville, die twee jaar eerder de doop van de linie had ontvangen, was verheugd om op zijn beurt de hem toevertrouwde passagiers te besprenkelen. Iedereen ontving deze doop met hetzelfde goede humeur als de prins in 1838. Acht dagen later, op 28 augustus, om zeven uur 's avonds, naderde de kleine vloot de haven van Bahia, aan de kust van Brazilië. Het was de laatste halte. De volgende dag, 29 augustus, ging iedereen aan land. Plechtige dag: omdat Brazilië de meerderjarigheid van zijn keizer, Don Pedro II, vierde.</p> <p>De familie van Don Pedro was niet zonder vermenging met de Napoleontische familie. De vader van Don Pedro II, Don Pedro I, trouwde met Marie-Amélie de Leuchtenberg, dochter van prins Eugène de Beauharnais, geadopteerd door Napoleon I. De laatste keizerin was dus de schoonmoeder van de nieuwe keizer. Wat hem betreft, hij besteeg de troon in 1831, na de troonsafstand van zijn vader. Maar hij was toen pas zes jaar oud en in 1840 werd hij volwassen verklaard.</p>

	<p>Deze omstandigheid leidde tot een hele reeks vieringen en recepties voor de Franse missie. Bahia, de oude hoofdstad van Brazilië, bleek een pittoreske en bloeiende stad, met zijn heuvels bedekt met prachtige gebouwen en tuinen. Maar hoe vriendelijk en attent de ontvangst ook was, het doel van de expeditie mocht niet vergeten worden. De fregatten keerden na vijftien dagen terug naar zee en deze keer zouden ze pas op Sint-Helena voor anker gaan.</p>
95	<p>Op 15 september was er geen land meer te zien. Op de 20e passeerden we de Steenbokskeerkring. De overtocht ging onder normale omstandigheden verder. Veranderingen in de wind duwden de schepen soms weg van het punt waarnaar ze voeren. Op andere momenten dwong de vlakke kalmte hen om in de breedtegraad te bewegen om een gunstige wind te vinden. Maar de matrozen waren opmerkelijk vanwege hun manoeuvreervaardigheid en geduld.</p> <p>Wat de passagiers betreft, ze begonnen een beetje onverschillig te worden voor het grandioze, maar uniforme schouwspel van de tropische zeeën. Ze verveelden zich des te meer, omdat ze als gevolg van de wisselende winden te ver ten zuiden van de Steenbokskeerkring waren gegaan. De 1e oktober moesten ze er opnieuw doorheen in noordelijke richting. Maar er stond een gunstige wind en op 7 oktober riep de zeeman, die vanuit de bezaansmast waakte twee keer: Sainte-Hélène! Sint-Helena!” Wij kunnen ons de emotie voorstellen, die iedereen aan boord voelde. We renden naar het voorkant om eindelijk het langverwachte eiland te zien. Maar de afstand, die nog overwonnen moest worden, was nog steeds te groot. De nacht viel zonder dat we iets konden zien. Pas de volgende dag, 8 oktober, herkenden we vanaf vier uur in de ochtend de rotsen van Sint-Helena, die, zoals Las Cases opmerkte, leken op 'een enorme toren, die uit de oceaan oprijst. Het eiland rijst feitelijk solitair midden in de Atlantische Oceaan op tot ruim 800 meter boven het waterniveau. Het bestaat uit basaltrotsen, ingesneden door valleien in meerdere richtingen en lijkt van ver al tevoorschijn te komen als een zwarte, verbrande rots, doorsneden door ontelbare</p>
96	<p>kloven en aan alle kanten steil oprijzend. De jonge Arthur Bertrand, geboren op Sint-Helena en volgens de geestelijke woorden van zijn moeder 'de enige Fransman die zonder toestemming van de gouverneur op het eiland was geland', probeerde tevergeefs herinneringen aan zijn jeugd op te roepen. Hij had het eiland te jong verlaten om zijn geboorteplaats te kunnen herkennen. Terwijl de Belle-Poule en de Favourite vooruit voeren, merkten sommige passagiers op de achterblijvers, dat een bergkam met de naam Barnes Point het energieke profiel van Napoleon schetste. Beetje bij beetje werd het algemene uiterlijk van het eiland duidelijk. Het Longwood-plateau viel over de hele breedte op met de gombomen, die de rand vormden. Om elf uur gingen de twee fregatten laag water in om richting Jamestown te varen, wat zowel de hoofdstad als de enige haven van het eiland is. Net toen ze naar de ankerplaats leken te gaan, werden ze begroet door twee schepen, een Engels schip, de Dolphin, en een Frans schip, de Oreste. De artillerie van Belle-Poule en die van Favorite beantwoordden de groet met herhaalde salvo's.</p> <p>De Oreste was een brik, die op 31 juli Cherbourg verliet om naar La Plata te gaan. Wat de Dolfijn betreft, het was het Engelse oorlogsschip, dat de opdracht van de Britse regering had gekregen om de overblijfselen van de keizer over te dragen aan de Franse schepen, die door koning Lodewijk-Philippe waren gestuurd.</p>
97	<p>Rond vier uur in de middag zagen we de bevolking zich verdringen op de kades van Jamestown. Toen was de zee bedekt met boten. Op de ene stond de Franse consul, op de andere de kapitein van de Dolphin en de havenkapitein. Andere boten brachten verschillende officieren uit de stad evenals de zoon van de gouverneur, om de Prins</p>

	van Joinville en de leden van de missie te begroeten. Maar pas de volgende dag, 9 oktober, zou de landing plaatsvinden.
98	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK V</p> <p style="text-align: center;">VERBLIJF IN SINT-HELENA. LANGHOUT. HET BEZOEK AAN DE OPGRAVING. VAN DE VALLEI VAN DE TOMBEAU NAAR “BELLE-POULE”. DE VERZENDING VAN DE OVERBLIJFSELEN VAN DE KEIZER.</p> <p>Na vierentwintig dagen op zee vanuit Bahia en zesenzestig vanuit Toulon, ging de Franse missie die twee maanden eerder werd verwacht (1), eindelijk van start aan wal, op de ochtend van 9 oktober.</p> <p>(1) De Engelse brik, de Dolphin, onder bevel van luitenant Littlehales, arriveerde op 8 juli 1840 in Sint-Helena en bracht, zoals hierboven aangegeven, het nieuws van de Retour des Cendres.. Mijn vriend, commandant Lachouque, die een zeer deskundige Napoleonist is, was zo vriendelijk om mij het merkwaardige, ongepubliceerde manuscript te overleggen, dat hij bezit en dat was opgesteld door een officier van de Dolfijn om de vertaling van Napoleons overblijfselen te vertellen. Dit verslag van de Engelse officier, bevestigt de meeste informatie van andere tijdgenoten. Maar in detail levert het vaak nieuwe of interessante details op.</p> <p>Juist over het feit, dat we al twee maanden tevergeefs op La Belle-Poule op Sainte-Hélène hebben gewacht, geeft hij weinig bekende informatie over de misverstanden, die door dit lange wachten zijn veroorzaakt. Zo bereikten de Buckinghamshin en de Repulse van de voormalige Oost-Indische Compagnie, schepen van 1.400 ton, Sint-Helena in juli en augustus. Vanwege het belang moesten ze eerst wachten op de Belle-Poule. Op 21 augustus werd een ander Frans schip gemeld, waarvan werd aangenomen, dat het het fregat was. De functionarissen van het eiland gingen zelfs aan boord. Maar ze kwamen tot de conclusie, dat het de Cornaline was, kapitein Desfossés, afkomstig uit Pondicherry met aan boord de markies de Saint-Simon, voormalig gouverneur-generaal van de Franse bezittingen in Oost-Indië. Op 7 september, nieuwe waarschuwing. Deze keer dachten we dat de Belle-Poule en de Favourite er aan kwamen, maar het waren twee Franse schepen, de Astrolabe, kapitein Dumont d'Urville en de Zéléé, kapitein Jacquinet, die na achtendertig maanden afwezigheid naar Frankrijk terugkeerden van een ontdekkingsreis in de Zuidzee. Eindelijk, op woensdag 7 oktober, ging een Frans schip, de Oreste, voor anker in Sint-Helena, kapitein Doret, die Frankrijk drie weken na de Prins de Joinville had verlaten en laatstgenoemde berichten van admiraal de Mackau had gebracht. Kapitein Doret vreesde dat Belle-Poule Sainte-Hélène al had verlaten en hij was erg blij toen hij hoorde dat ze nog niet was aangekomen.</p>
99	<p>De Prins van Joinville, in groot uniform, vervolgens de graaf van Rohan-Chabot, in eenvoudige en strenge kledij, vervolgens Las Cases, - vergezeld van commandant Hernoux, zijn assistent-de-camp, de generaals Bertrand en Gourgaud, Marchand, Las Cases en de abt Coquereau. Hij nam de leiding in de processie, die de stad binnentrok. We gingen eerst naar het kasteel, dat de zetel van de regering op het eiland was.</p> <p>Na de gebruikelijke presentaties en verificatie door de autoriteiten gingen we naar het plein, waar twintig paarden klaar stonden om de Fransen naar Plantation House te brengen, het buitenverblijf, waar de gouverneur van het eiland, Lord Middlemore, wegens door een ongesteldheid werd terug gehouden.</p> <p>Plantation House ligt op vijf kilometer van Jamestown, op een heuvel en is een comfortabele woning, gebouwd aan het einde van de 18e eeuw. Eromheen zijn uitgestrekte tuinen met vegetatie overvloedig en gevarieerd.</p>
100	Het was daar dat Lord Middlemore persoonlijk de Prins de Joinville ontving. Op verzoek van laatstgenoemde werd de commissaris van de koning, de graaf van Rohan-Chabot, als enige tot het onderhoud toegelaten.

	<p>De leden van de missie zaten in een lounge te wachten. Aan het einde van het onderhoud verscheen Lord Middlemore, die bijna tachtig was, op de drempel van de salon, leunend op de arm van zijn zoon. ‘Heren,’ zei hij, ‘donderdag 15 oktober zullen de stoffelijke resten van keizer Napoleon in uw handen worden gelegd.’</p> <p>Nadat ze aan de protocolverplichtingen hadden voldaan, hadden de Fransen nog maar één gedachte: gaan bidden bij het graf van de keizer en hun vrome pelgrimstocht beëindigen met een bezoek aan Longwood.</p> <p>Ze verlieten de residentie van de gouverneur weer te paard. De Prins van Joinville ging hen voor met twee Engelse officieren aan zijn zijde. Na twee uur bereikte de kleine groep de nog steeds beroemde vallei. De Prins de Joinville steeg af, iedereen deed dat ook. We begonnen aan het wilde en eenzame pad, dat naar het graf leidt. De emotie was intens. Er werden geen woorden meer gehoord. Plotseling, bij een laatste bocht, verscheen het Graf voor de ogen van de door verdriet gegrepen bezoekers: een ijzeren poort, een naamloze plaat. Daarboven het treurige gebladerte van een wilg, de enige van de twee bomen, die overbleef; de ander lag dood van ouderdom. De nabijgelegen bron bleef eentonig klagen, net als toen de keizer daar verkoeling kwam zoeken. De aanwezigen knielden blootshoofds. Abt Coquereau mompelde een gebed.</p>
101	<p>En iedereen hulde zich in een aangrijpende stilte.</p> <p>Toen plukte de prins van Joinville enkele vergeet-mij-nietjes bij de omheining, die aan de poort van het graf groeiden. Er stonden daar nog vier of vijf geraniums, die vroeger door mevrouw Bertrand waren geplant; haar zoon Arthur plukte er een paar. De oude, dode wilg liet niemand onverschillig. Hij werd onmiddellijk afgevoerd in een door de Engelsen ter beschikking gestelde kar. Het Malmaison Museum bewaart een opmerkelijk fragment, dat door Archambault is meegebracht. Aan de trouwe bewaker, die over het keizerlijk graf waakte, meende de graaf van Rohan-Chabot dat hij een belofte moest doen, dat Frankrijk voortaan zijn lot in handen zou nemen.</p> <p>En de missie, na een laatste gebed, verwijderde zich langzaam van het Graf, dat zowel zoveel eenvoud als zoveel grootsheid uitdrukte.</p> <p>Een uur later keerde ze terug naar het uitgestrekte plateau dat open lag voor alle winden, het dorre plateau van Longwood, waar zich het huis van ballingschap bevond, dat door de keizer werd bewoond. En dit was de tweede fase van de pelgrimstocht.</p> <p>Hier stond nu een soort verlaten boerderij, die de aandacht van pelgrims trekt. Het valt in elkaar. De muren zijn vervallen en gebarsten. We zien geen glas meer in de ramen. Grote onkruiden dringen tuinen binnen of versperren oude paden. Er lijkt niets anders te zijn dan schaduw, stilte en eenzaamheid. Dit was echter de woonplaats van Napoleon. Het was daar dat de keizer zijn grootse carrière voltooide.</p>
102	<p>Niets leek het leven daar meer te onthullen en het leek alsof er rond dit nederige en laatste asiel van zoveel glorie een onzichtbare wal bestond, die de toegang daartoe verbood.</p> <p>De Fransen kregen daar nieuwe emoties. Ze beklommen de drie treden, die de drempel van het huis markeren en gingen het interieur binnen via de veranda met het groene traliewerk, dat de ingang nog steeds afsloot. Marchand, die daar zes jaar had gewoond zonder de keizer ooit te verlaten, diende als gids voor de prins van Joinville. We liepen door de eerste kamer, verlicht door vijf ramen: het was de oude biljartkamer, die vroeger was omgebouwd tot een soort ontvangstruimte, die gereserveerd was voor bezoekers. Op een klein grenen tafeltje, zwart van de inkt, zagen we een register, waarin degenen, die naar Longwood kwamen, zich registreerden. Namen, geschreven met een mes, pen en krijt, bedekten de muren. We gingen de kamer binnen waar de keizer zijn laatste adem had uitgeblazen.</p>

	<p>Een pijnlijke verrassing wachtte hun, vooral de voormalige metgezellen in ballingschap: de molenaar van Longwood had daar zijn molen gevestigd. Walgend van deze ontheiliging gingen ze de bibliotheek binnen en de eetkamer, waarvan de muren in verval raakten. Marchand wilde eindelijk de slaapkamer en de studeerkamer laten zien. Maar helaas! hij vond alleen een stal met zijn kribben en zijn mest (1). Het was echter daar, dat de keizer had geleefd en geleden. Het was daar, dat hij het verhaal van zijn glorie dicteerde van zijn campagnes.</p> <p>(1) Zie de opmerking over Longwood in de bijlage.</p>
103	<p>En we konden zelfs het geringste spoor van zijn verblijf niet meer zien. Wat een vergeetachtigheid en wat een bitterheid! De trouwe metgezellen van de ballingschap konden hun tranen niet verbergen... Er begon echter een dikke mist op te stijgen. Het teken tot vertrek werd gegeven. En de zwijgende Fransen, diep verontwaardigd over zulke heiligschennissen, stapten weer op hun paarden om de terugweg te onder nemen. Diezelfde avond bracht een diner de belangrijkste persoonlijkheden van het eiland en de Franse expeditie samen in Jamestown Castle, rond de Prins van Joinville.</p> <p>De volgende dag, zaterdag 10 oktober en de dagen daarna begonnen dezelfde pelgrimstochten opnieuw. Bezoeken aan Longwood en aan de Tombe vermenigvuldigden zich in een soortgelijke sfeer van emotie en respect. Het was ook een gelegenheid voor de voormalige ballingen om hun herinneringen op te roepen, hun anekdotes uit te wisselen en te reageren op de onvermoeibare nieuwsgierigheid van de nieuwkomers. Men herinnerde zich het tuinwerk van Napoleon, sindsdien geïllustreerd door gravures van Garneray en zijn spelletjes met de kinderen van de grootmaarschalk. Een ander vertelde over gedenkwaardige gesprekken, opmerkingen van de keizer en profetische woorden die hij had uitgesproken over de gebeurtenissen in Europa. Las Cases vond zelfs een oude boom, waartegen Napoleon had geleund toen hij sinaasappels ontving, die door Lady Malcolm waren gestuurd. We hadden het over Frankrijk en de balling had eraan toegevoegd: "Dit Frankrijk, jullie zullen het nog weer zien, jullie, mijn liefste vrienden; maar ik..."</p>
104	<p>Enkele bezoekers waren blijven hangen op een plek in de buurt van Longwood. Het was daar, dat de keizer tijdens een koetsrit met Lady Malcolm opmerkte in een afgrond te kunnen verdwijnen. Hij zei meteen: "Ik zou u ongeluk brengen, mevrouw; We komen bijna in de afgrond terecht." "U moet zeggen: geluk, Sire," antwoordde Lady Malcolm, aangezien U mij zou hebben vereeuwigd." Een andere anekdote ging over een jonge Engelse officier genaamd Fitz Gerald. Deze officier, die Napoleon van een afstand in galop zag aankomen, deed zijn wapens in de lucht presenteren. Terwijl de keizer zijn begroeting beantwoordde met een paar vriendelijke woorden, riep de officier uit: "Ja, ja, meneer de keizer, wij groeten u!" "Edele jongeman!", merkte Las Cases op, hij gaf de aalmoes van een militaire groet aan degene voor wie de vlaggen en de legers bogen!"</p> <p>Terwijl de leden van de missie hun dagen wijdden aan vele vrome bezoeken of ontroerende evocaties, namen de Prins de Joinville en de Graaf de Rohan-Chabot deel aan verschillende recepties, die ter ere van hen werden georganiseerd, hetzij in Jamestown, hetzij in Plantation House. Ook kwamen zij met de gouverneur overeen passende regelingen te treffen voor de opgraving en de opgravingsceremonie.</p> <p>Gedurende deze tijd werden de bemanningen van de Franse schepen niet vergeten. Ze werden drie dagen lang in groepen naar het graf en naar Longwood gebracht en elke matroos wilde graag een souvenir mee brengen. Maar we naderden de dag,</p>

105	<p>die was vastgesteld voor de opgraving, dat wil zeggen donderdag 15 oktober. En deze datum werd gekozen, omdat het de vijftiengste verjaardag markeerde van de aankomst van Napoleon in Sint-Helena met Northumberland.</p> <p>De dag ervoor in de middag, werden de nieuwe doodskisten, die uit Frankrijk waren gekomen op de Belle-Poule, de begrafeniswagen, die vóór de aankomst van de missie in Sainte-Hélène was opgesteld (1), de verschillende religieuze voorwerpen, die essentieel waren voor de opgravingsceremonie naar de Vallei van het Graf geleid, waar een wit-blauw gestreepte tent was opgezet voor het openen van de eenvoudige doodskisten.</p> <p>De Prins van Joinville had aanvankelijk gedacht, dat hij de opgraving zou bijwonen. Maar in zijn hoedanigheid van oppercommandant van de expeditie leek het hem passender om op Engels grondgebied alleen aan het hoofd van de staf van onze oorlogsschepen te verschijnen en alleen de leiding te nemen over de staf van onze oorlogsschepen.</p> <p>(1) Het ongepubliceerde manuscript van commandant Lachouque, besproken op p. 98, vertelt ons over de lijkwagen, die werd gemaakt met een kar, die was achtergelaten door een voormalige gouverneur van het eiland. De carrosserie werd verwijderd en vervangen door een platform van 3 meter lang en 3,5 meter breed, dat met sterke riemen aan de veren van de kar werd opgehangen. Op de vier hoeken van het plateau werden palen van 1,20 meter hoog bevestigd om de overkapping te ondersteunen. Het bovenkant was bedekt met een mooie zwarte doek. De palen en de baldakijn waren versierd met zwart satijn, omdat de benodigde hoeveelheid fluweel op het eiland niet verkrijgbaar was. Alles was versierd met crêpe. Omdat we niet wisten welke doek uit Parijs zou worden meegebracht, maakten we ook een rouwlaken van zwarte stof afgezet met satijn, waarop zilverborduurwerk was aangebracht.</p>
106	<p>Op 14 oktober om tien uur 's avonds verliet de graaf van Rohan-Chabot La Belle-Poule. Hij werd gevolgd door de generaals Bertrand en Gourgaud, de Las Cases en Marchand, Arthur Bertrand, Abt Coquereau met zijn misdienaars, Saint-Denis, Noverraz, Pierron en Archambault, korvetkapiteins Guyet, Charner en Doret, dokter Guillard en de loodgieter Leroux. Volgens de gegeven bevelen mocht er tijdens de ceremonie geen andere persoon worden toegelaten tot de ruimte, die rond het graf was gereserveerd. De wind was koud en de stromende regen zou naar verwachting pas de volgende dag ophouden.</p> <p>De delegatie bereikte rond middernacht de donkere vallei, verlicht door fakkels, bakens en lantaarns. De omgeving werd bewaakt door een bataljon Engelse soldaten, die de opdracht hadden nieuwsgierige mensen op afstand te houden en strikt alleen de persoonlijkheden van de missie of de voor het werk benodigde arbeiders door te laten.</p> <p>De genie-kapitein, Alexander, voerde het bevel over hen. Hij was ter plaatse met leden van de Engelse delegatie, waaronder: His Honor Governor rechter William Wilde, lid van de Koloniale Raad van het eiland; de geachte heer Hameli Treawney, luitenant-kolonel van de artillerie; het geachte lid van de Raad Horson; Sir H. Seale, koloniaal-secretaris van het Gouvernement Sint-Helena; Littlehales, luitenant bij de Britse Royal Navy en commandant van de Dolphin; en ten slotte Sir Darling,</p>
107	<p>die tot nu toe de bewaking had gehouden over het graf.</p> <p>Het werk begon om half twaalf en werd, ondanks wind en regen, ruim negen uur lang onvermoeibaar uitgevoerd onder de bekwame leiding van de genie-kapitein Alexander.</p> <p>Om half tien 's ochtends was er geen aarde meer in het graf en werd de grote plaat, die de binnenste sarcofaag bedekte, losgemaakt en vervolgens met behulp van een</p>

	<p>bok verwijderd. De kist werd zichtbaar. Abt Coquereau reciteerde de eerste gebeden en vrijwel onmiddellijk werd de kist met sterke touwen opgetild en verwijderd uit het stenen bed, waar hij bijna twintig jaar had gelegen. Hij had geen schade geleden. Twaalf Engelse soldaten kwamen naar voren en plaatsten de kist op hun schouders om hem naar de tent te dragen, die was neergezet. Terwijl de regen bleef vallen, voltooide abt Coquereau de gebeden voor het opgraven van het lichaam.</p> <p>Vervolgens verzocht de graaf van Rohan-Chabot om, onder zijn verantwoordelijkheid, de kist te openen, zodat dokter Guillard de door de faculteit voorgeschreven maatregelen kon nemen, die bedoeld waren om het stoffelijk overschot tegen verdere ontbinding te beschermen.</p> <p>Op deze uitnodiging begon dokter Guillard met het openen van de verschillende doodskisten, die het lichaam van de keizer omhulden. Zijn rapport in dit verband is een zeer waardevol document. Zonder het in zijn geheel te reproduceren, is het passend om de grote lijnen en essentiële details ervan opnieuw te bekijken.</p>
108	<p>De informatie, die het biedt is niet alleen uiterst nauwkeurig. Ze vormen een onbetwistbare getuigenis.</p> <p>De buitenste mahoniehouten kist vertoonde enkele aangroeisels. De commissaris van de koning liet dit volledig verwijderen. Dit zijn grote stukken van deze kist die vandaag de dag in Malmaison tentoongesteld worden in het raam van de reliekschrijn van Sint-Helena. Ze werden gerapporteerd door Marchand en Archambault.</p> <p>De tweede kist, gemaakt van lood, die nu zichtbaar werd, omsloot nog een perfect intacte mahoniehouten kist. Dit bedekte uiteindelijk een vierde blikken doos, waarvan het deksel aan de wanden was gelast en naar binnen vouwde. Het soldeer werd langzaam doorgesneden en het deksel voorzichtig verwijderd. Toen verscheen de gewatteerde satijnen vulling, die de laatste kist bekleedde en die het lichaam als een lijkwade omhulde. De aanwezigen wachtten met stille bezorgdheid op het ontroerende moment, dat alles zou onthullen wat de dood nog van Napoleon had.</p> <p>Toen tilde dokter Guillard het witte satijn aan het ene uiteinde op en rolde het van top tot teen op. Er was een plotseling begin van verrassing en emotie. Tranen vloeiden. De keizer zelf lag onder de ogen van de aanwezigen. Zijn hoofd had een hele uitdrukking van waarheid behouden. Het rustte op een kussen en toonde een volumineuze schedel met een hoog, breed voorhoofd. De bovenrand van de ogen bleef omzoomd met wenkbrauwen. Onder de oogleden de ogen, waarvan een</p>
109	<p>paar wimpers uitstaken. De neus had enigszins geleden, maar de energieke kin was intact en uit de dunne lippen, die iets uit elkaar gingen, waren drie zeer witte snijtanden te zien, die er doorheen staken. De handen, heel mooi, vertoonden geen verandering. De huid behield zelfs een kleur van leven. De vingers hadden lange nagels. Wat de benen betreft, ze waren ingesloten in laarzen, maar de tenen staken aan elke kant uit. De houding zelf leek vol overgave en de ledematen hadden hun vorm behouden onder de kleding, die hen bedekte. Deze kleding was ook niet veranderd. Ze verschenen in hun normale kleur. Het uniform van de bereden jagers van de wacht herkenden ze duidelijk aan het donkergroen van de jas en het felle rood van de manchetten. Onder het vest was het grote lint van het Legioen van Eer zichtbaar. Het legendarische hoedje verborg gedeeltelijk de witte broek. Het zilveren metaal van de epauletten, de plaat en de versieringen, die aan de borst waren bevestigd, waren zwart geworden. Maar alleen de gouden kroon van het officierskruis van het Legioen van Eer scheen helder. Marchand wees in een kort woord op de voorwerpen, die hij zelf in de kist had gelegd. Niets was verplaatst. De linkerhand, die de grootmaarschalk had genomen om hem nog een laatste keer te kussen voordat</p>

	<p>hij de kist sloot, bleef iets omhoog. Tussen de benen konden we de zilveren vaas zien waarin het hart zat en de cilindrische doos van hetzelfde metaal, waarin de maag zat. De staat van conservering was opmerkelijk, maar dokter Guillard, die terecht vreesde</p>
110	<p>voor contact met de atmosferische lucht vanwege het aan de oppervlakte gebrachte lichaam, besloot de kist niet langer open te laten. Hij legde het wattensatijn terug op zijn plaats nadat hij het met creosoot had doordrenkt; hij sloot de originele tinnen kist en liet hem met de grootste zorg dichtlassen. Het was kwart over één.</p> <p>Het treffende en onvergetelijke visioen had slechts een paar minuten geduurd. Het was al een visioen van apotheose. ‘De keizer,’ zei Las Cases, ‘was verschenen als in een droom.’ En de aanwezigen konden geloven, dat hij nog steeds op zijn doodsbed lag en dat zijn stoffelijk overschot de eeuwigheid tegemoet kon zien. De eerste kist, ooit verzegeld, werd gesloten onder toezicht van dokter Guillard geplaatst in de mahoniehouten kist, die hem al omhulde, tijdens de begrafenis in Sint-Helena. Ook de derde loden kist uit 1821 bleef bewaard. Maar er was een vierde loden kist, meegebracht uit Parijs, toegevoegd en van de vorige gescheiden door zaagsel en wiggen hout. Een vijfde ebbenhouten kist was ook uit Parijs meegenomen. Hij vormde een nieuw omhulsel, dat werd beschermd door een zesde eikenhouten kist.</p> <p>Door de sleutels van de ebbenhouten sarcofaag aan de graaf van Rohan-Chabot te overhandigen, verklaarde kapitein Alexander hem, in naam van de Engelse regering, dat de kist met het stoffelijk overschot van keizer Napoleon vanaf die dag ter beschikking stond van de Franse regering. De commissaris van de Koning</p>
111	<p>antwoordde dat hij, in naam van H.M. Louis-Philippe, verantwoordelijk was voor het aanvaarden van deze kist en dat hij bereid was, samen met de leden van de Franse missie, deze te volgen naar de kade van Jamestown, waar de prins van Joinville, oppercommandant van de expeditie, zich voor bereidde om hem te ontvangen en hem plechtig aan boord van het fregat te leiden. De opgravingsceremonie was voorbij.</p> <p>De sarcofaag, bestaande uit zes doodskisten, werd in ontvangst genomen door een sterke ploeg Engelse soldaten en vervolgens op de strijdswagen gehesen, die geheel in het zwart was binnengebracht en werd voortgesleept door vier paarden met rouwtuig. Het was bedekt met het keizerlijke teken, dat de Prins van Joinville uit Parijs had meegebracht. Dit is het teken, dat nu te zien is in het Legermuseum, waar hij op 24 december 1898 door de Schone Kunsten werd gedeponereerd. Hij is van paars fluweel met het keizerlijke wapen; het veld is bezaaid met gouden bijen, gekruist met zilverbrokaat en draagt een kruis van witte moiré, zijde en fijn zilver, omlijst met zilveren vlechtwerk; in de hoeken zijn adelaars geborduurd met lauriertakken en een kring van sterren. Het frame is samengesteld uit een drievoudige rand van palmetten en arabesken met hermelijnen bias. Op de vier hoeken van deze grens onderscheiden zich vier adelaars met daarboven een keizerskroon. Tenslotte completeren vier fijne gouden kwastjes de versiering van de vier hoeken.</p> <p>Bertrand en Gourgaud, Las Cases en Marchand namen elk een van deze vier linten in hun handen en begroet door een tromgeroffel vertrok de stoet onder hevige regen richting de stad, terwijl het fort van Jamestown en het geschut van de Belle-Poule van</p>
112	<p>van minuut tot minuut hun kanonvuur wisselden.</p> <p>Het militieregiment van Sint-Helena ging voorop, onder bevel van luitenant-kolonel Seale. Een detachement van het Engelse regiment, onder bevel van kapitein Blackwell, volgde hem met de muziek van de militie, fluiten, fluiten en tamboerijnen.</p> <p>Toen kwam abt Coquereau in zijn rouwkleding en bijgestaan door zijn twee misdienaars, die het kruis en wijwater droegen.</p>

	<p>Direct achter hem kwam de begrafeniswagen, bestuurd door een detachement koninklijke artillerie, met moeite vooruit vanwege het enorme gewicht van de doodskisten en de extreme moeilijkheid van de weg. Kolonel Trelaweny stond erop over dit artillerie-detachement persoonlijk het bevel te voeren en dankzij hem werd de rit zonder het minste ongeval voltooid.</p> <p>Saint-Denis, Noverraz, Archambault en Pierron volgden de stoet en vormden één enkele linie.</p> <p>Als officieel commissaris van de Franse regering begeleidde de graaf van Rohan-Chabot vervolgens de rouwstoet met aan zijn zijde, maar iets achter, de kapiteins Guyet en Charner.</p> <p>De volgende rij werd gevormd door Arthur Bertrand, kapitein Doret en dokter Guillard. Tenslotte kwamen de Engelse autoriteiten, militairen en burgers. Lord Middlemore, de gouverneur van Sint-Helena, stond aan hun hoofd, leunend op de arm van zijn zoon. Ondanks zijn leeftijd en staat vanwege zijn gezondheid stond</p>
113	<p>hij erop de begrafenis bij te wonen; hij was zelfs 's nachts aangekomen, toen de eerste kist werd geopend. De Grootrechter en kolonel Hopson vergezelden hem, evenals generaal Churchill, stafchef van het Indiase leger, die twee dagen geleden was geland.</p> <p>Een compagnie koninklijke artillerie sloot de officiële processie af. Achter haar vormden lokale notabelen en inwoners van het eiland (1), die in groten getale van alle kanten waren gekomen, een imposante en verzamelde menigte.</p> <p>(1) De bewoners werden uitgenodigd door middel van een aanplakbiljet in het Engels, waarvan de vertaling als volgt is:</p> <p style="text-align: center;">Opvatting van het Gouvernement</p> <p>“De bewoners van het eiland, die deel willen uitmaken van de processie om hun plaats in te nemen bij de opgraving van de stoffelijke resten van keizer Napoleon, worden uitgenodigd om zich tegen 14.00 uur in rouwkleiding op de Place d'Armes te verzamelen. de middag van de 15e, om klaar te zijn om de processie te volgen.</p> <p>Niemand van degenen, die officieel bij de ceremonie betrokken zijn, kan voorbij de dit plein komen. Deze plaats is bedoeld voor overheidsfunctionarissen, bewoners en anderen, die op het terras voor het kasteel moeten worden geplaatst.</p> <p style="text-align: right;">In opdracht van Zijne Excellentie de Gouverneur: W. H. SEALE, Minister van Koloniën.</p> <p style="text-align: right;">Sint-Helena op 13 augustus 1840.</p> <p>Een origineel exemplaar van dit aanplakbiljet werd meegebracht door Archambault. Het wordt tentoongesteld in Malmaison. Ik heb het in facsimile gereproduceerd in mijn geïllustreerde werk over Napoleon Bonaparte (Éditions Nationales), tweede deel. Het is de eerste keer, dat men op Sint-Helena <i>keizer Napoleon</i> drukte. Tot dan toe hadden de Engelsen alleen de naam van de heer Buonaparte toegestaan.</p>
114	<p>Terwijl de begrafenisstoet richting Jamestown trok, nam de regen af en toen hij de stad naderde, maakte hij plaats voor felle zonneschijn. ‘De hemel, die azuurblauw was geworden’, merkt Las Cases op, ‘leek verlicht door een weerspiegeling van de Austerlitz-zon.’ De stoet kon vervolgens het plechtige tempo van een treurmars hervatten, terwijl de muziek passende deuntjes speelde.</p> <p>Bij de ingang van de stad werden de troepen van het garnizoen en de militie in twee rijen opgesteld en vormden de haag vanaf het eerste huis tot aan de pier van de kade. De soldaten hadden de rouwhouding van het Engelse leger ingenomen: ze leunden op hun omgekeerde wapens en hun officieren, crêpe op hun armen, hielden hun hoofd tegen het handvat van hun zwaard.</p>

	<p>Alle huizen waren gesloten. Stille toeschouwers verdrongen zich alleen bij de ramen en op de terrassen.</p> <p>Vanaf de ochtend hadden onze oorlogsschepen, de Belle-Poule, de Favorite en de Oreste, de tekenen van grote rouw getoond: de ra's gekruist en de vlaggen halfstok. Twee Franse koopvaardijsschepen, die al twee dagen in de haven lagen, de Bonne-Aimée en de Allemand, hadden hen nagedaan. Ook de stadsforten en de huizen van de consuls hadden hun vlaggen halfstok gestreken.</p> <p>Te midden van de eerbewijzen, die aldus werden bewezen, vervolgde de processie haar mars door de stad, onder het voortdurende geluid van kanonnen dat door de immense rotsen in de buurt weergalmde. Maar de stoet stopte al snel aan het einde</p>
115	<p>van de kade, waar de Prins de Joinville, in vol tenue, wachtte aan het hoofd van de staf van de drie Franse schepen.</p> <p>De prins ging alleen naar de kar. Hij nam het wijwater aan, dat hem door abt Coquereau werd aangeboden en in aanwezigheid van alle aanwezigen nam hij plechtig de keizerlijke kist in ontvangst uit de handen van gouverneur Middlemore en dankte hem in naam van Frankrijk voor de getuigenissen van sympathie, empathie en respect. waarmee de autoriteiten deze ceremonie hadden omgeven.</p> <p>Er was een ereboot gereedgemaakt om de sarcofaag in ontvangst te nemen. De prins leidde zelf de delicate inlaadoperatie. De muziek speelde begrafenismelodieën en al onze boten, versierd met adelaars en zwarte ornamenten, lagen eromheen, hun roerriemen in de mast, zoals de matrozen zeggen, dat wil zeggen rechtopstaand, terwijl het handvat op de bodem van de boot rustte. Op het moment dat de sarcofaag op de boot werd geïnstalleerd, werd een grote keizerlijke vlag, die de dames van Jamestown zelf hadden willen maken (1), op de Belle-Poule gehesen en onmiddellijk zette het fregat zijn ra's recht en zette zijn verschansingen op. De andere schepen imiteerden de Belle-Poule. 'Onze rouw', schreef de graaf van Rohan-Chabot aan de voorzitter van de Raad, 'was opgehouden met de ballingschap van Napoleon en de Franse divisie versierde zichzelf met al haar feestelijke versieringen om de officiële onderscheiding te ontvangen.</p> <p>(1) Deze vlag, uitgevoerd onder leiding van juffrouw Mary Gédéon, werd eerst bewaard door Bertrand en vervolgens doorgegeven aan de familie Boissrémond.</p>
116	<p>In de boot was de sarcofaag bedekt met het keizerlijke teken, dat op de kar was gebruikt. De Prins de Joinville plaatste zichzelf aan het roer. Bertrand, Gourgaud, Las Cases, Marchand en Abbé Coquereau namen een plaats in bij het lichaam, die vergelijkbaar was met die welke ze tijdens de ceremonie van die dag hadden gehad. De commissaris van de Koning stond achteraan met commandant Hernoux.</p> <p>Terwijl de ereboot zich van de kade verwijderde, werd de afvaart begeleid door herhaalde artillerie-salvo's. Om half zeven meerde ze aan bij het fregat. Franse schepen hadden de bemanningsleden op de ra's, met hoeden in de hand. Vaandrig Pujol, die tot de Oreste behoorde, merkte op, dat op dit moment van de overslag een enkele ster puur en oogverblindend scheen in het midden van de donkergrijze lucht, precies verticaal in de Belle-Poule.</p> <p>Op het dek van het fregat stond een rouwkapel, versierd met vlaggen en wapenbundels. Het altaar was aan de voet van de artilleriemast opgericht. Gedragen door de matrozen, ging de kist tussen twee hagen van officieren met getrokken zwaard in de hand en de sarcofaag werd neergezet op de achterdekpanelen,</p>

	<p>nog steeds bedekt met het reeds beschreven teken. De absolutie vond diezelfde avond rond zeven uur plaats bij het licht van de fakkels.</p> <p>Het lichaam bleef de hele nacht in de rouwkapel, met vier erewachters, die van uur tot uur werden afgelost. De officieren van de wacht in volledig uniform hielden om de beurt de wacht. Op vrijdag 16 oktober om tien uur een mis.</p>
117	<p>Aan dek werd een plechtige ceremonie gehouden in aanwezigheid van het personeel en een deel van de bemanning. Vanaf de grote mast tot aan het voorschip stonden 800 mannen blootshoofds in de rij. Van de kaapstander tot de grote mast was al het personeel in vol uniform met de Franse consul, de kapiteins van de commerciële schepen, hun stuurlieden en hun passagiers. De Prins van Joinville stond aan de kaapstander met commandant Hernoux en de graaf van Rohan-Chabot. Op de hoeken van de katafalk waren de leden van de missie gegroepeerd en op de achterbank de muzikanten van het fregat. Dit had zijn versiering behouden en de keizerlijke vlag wapperde uit de hoofdmast. Om tien uur kondigde een kanonschot de mis aan, de trommels roffelden en de muziek begon een begrafenislied. Toen hield abt Coquereau, voorafgegaan door het kruis, het altaar en vierde de mis van de doden. Van minuut tot minuut waren de batterijen van de Oreste en de Favorite te horen. Bij de Elevation presenteerden de soldaten hun wapens, de trommels klonken in de verte, duizend mannen vielen op hun knieën. De lucht was sereen, de zee kalm, de lucht geparfumeerd met wierook. Na de absolutiegebeden verspreidde de priester het wijwater, de prins imiteerde hem en alle assistenten kwamen, afhankelijk van hun rang, hetzelfde heilige gebaar uitvoeren. Om elf uur waren de religieuze ceremonies beëindigd, alle soevereine eer was aan het stoffelijk overschot van de keizer gedaan.</p> <p>De kist werd vervolgens tussen de dekken neergelaten en in de grafkapel geplaatst, die vóór vertrek uit Toulon was opgesteld. Nu zal hij zal oversteken naar Cherbourg.</p>
118	<p>Tijdens het moeilijke verloop van de afdaling had de muziek de grote aria uit Robert le Diable van Meyerbeer gespeeld. De schepen vuurden onmiddellijk een lang en laatste salvo af met hun geschut, waarna de Belle-Poule haar zeilen strakker aantrok en alleen de achterstevenvlag en de koninklijke vlag op de grote mast behield.</p> <p>We hebben nog een dag gewacht op het opmaken van het proces-verbaal, in overleg met de Engelse autoriteiten. Door deze vertraging kon de Prins van Joinville enkele geschenken aan Sint-Helena uitdelen. Kolonel Trelawney ontving een jachtgeweer, kapitein Alexander een rijke snuifdoos met het portret van Louis-Philippe; Juffrouw Mary Gédéon, die leiding had gegeven aan het borduurwerk van het keizerlijke vlag, was opgetogen over de gouden armband verrijkt met stenen, die haar werd aangeboden. We deelden ook aan de officieren en leden van de missie de herdenkingsmedailles uit die vóór het vertrek in Frankrijk waren geslagen en die op de voorkant het profiel van de koning droegen en op de achterkant deze vermelding: “Wet van 18 juni 1840, die de overbrenging van de sterfelijke overblijfselen van keizer Napoleon, van het eiland Sainte-Hélène tot de kerk van het Hôtel Royal des Invalides in Parijs en de bouw van zijn graf op staatskosten. ZKH de Prins van Joinville voert het bevel over de expeditie.”</p> <p>Op zaterdag 18 oktober om acht uur in de ochtend vertrok de Belle-Poule, gegroet door de havenbatterijen. Gevolgd door de Favoriet en de Oreste bereikte ze onder prachtig weer de volle zee. Maar eenmaal uit de haven werd ze al snel verlaten door</p>
119	<p>door de Orestes, die richting La Plata zeilde om zich bij de Levant-divisie te voegen. Samen met de Favoriet zou ze haar terugkeer naar Europa bespoedigen. Het essentiële doel van de missie was vervuld. Briljante eerbetoon markeerde het afscheid</p>

	van Sint-Helena. De Belle-Poule droeg nu trots onder de driekleurige vlag de overblijfselen van de grote man, die voortaan alleen tot zijn vaderland, Frankrijk, zou behoren.
120	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK VI</p> <p style="text-align: center;">DE TERUGKEER VAN DE MISSIE EN DE OVERBRENGING VAN DE OVERBLIJFSELEN VAN SINT-HELENA NAAR CHERBOURG, VAN CHERBOURG NAAR DE PONT DE NEULLY.</p> <p>De terugreis verliep sneller dan de heenreis. We hebben geen omwegen gemaakt, geen tussenstops gemaakt. De zeekaarten van Marchand, die al in het vorige hoofdstuk zijn aangehaald, geven ons informatie over de route, althans met betrekking tot de Favorite, waarvan de Belle-Poule zich op 2 november moest scheiden.</p> <p>Op 31 oktober passeerden de twee fregatten een Nederlands koopvaardijchip, dat een Engelse krant aan ons gaf en weinig geruststellend nieuws bracht over de zaken in Syrië en Egypte. Terwijl de prins van Joinville richting Sint-Helena voer, kort na zijn vertrek uit Toulon op 15 juli 1840, had Engeland, onder inspiratie van de Frankrijk hatende minister Lord Palmerston, het Verdrag van Londen gesloten met Oostenrijk, Pruisen en Rusland, zonder Frankrijk uit te nodigen en met de duidelijke bedoeling om, desnoods ondanks zichzelf, de kwestie-Egypte, die steeds brandender werd, zonder dit land op te lossen.</p> <p>De onderkoning van Egypte, Mehemet Ali, was aanwezig als daadwerkelijk vriend</p>
121	<p>de vriend van Frankrijk en de Engelsen waren inderdaad jaloers op hun macht over de Perzische Golf en Syrië. Aan het hoofd van zijn troepen had hij een voormalig soldaat van de Grande Armée, die als scheepsjongen met Bonaparte op de Muiron was meegegaan, gewond was geraakt bij Trafalgar en vervolgens als eenvoudige cavalerist had gediend, daarna als officier in de barre omstandigheden. campagnes van de Empire. Het was de Lyonnais Anthelme Sève, die Soliman Pasha werd en wiens militaire reputatie was verzekerd door deze slag bij Nézib, waar hij er in 1839 in was geslaagd een enorm Turks leger te vernietigen.</p> <p>Het verdrag van 15 juli sluit Frankrijk uit van het Europese concert en door het te veroordelen om onbeweeglijk en hulpeloos naar de dreiging gericht tegen onze bondgenoot Mehemet Ali te kijken, hadden in ons land een ergernis veroorzaakt die enige tijd een algemene oorlog leek te voorspellen. Thiers, zonder een botsing met de nieuwe bondgenoten te wensen, leek vastbesloten zich niet voor hen terug te trekken. Maar de regering van Louis-Philippe was nog steeds alleen van plan Mehemet Ali langs diplomatieke weg te dienen. Al in augustus ging een Anglo-Oostenrijks squadron de kusten van Syrië blokkeren. Op 2 september werd een van de sterkste plaatsen in de regio, Beiroet, geëvacueerd, ondanks het heroïsche verzet van Suleiman Pasha. Frankrijk volgde met angst het drama, waarbij het kruit dreigde te ontbranden. Ze zette haar inspanningen voort om het erfelijke Egypte en het levenslange Syrië voor Mehemet op te eisen. Maar de Turkse regering, gesteund door Engeland en zijn coalitie, spraken de pure en eenvoudige verbeurdverklaring van de onderkoning uit.</p>
122	<p>In Frankrijk schreeuwde de publieke opinie meer dan ooit om wraak. Van alle kanten werd oorlog geëist. En Thiers maakte het klaar voor de lente van het volgende jaar. Maar Louis-Philippe geloofde sinds de capitulatie van Beiroet niet langer in de weerstandskracht van de pasja en wilde koste wat het kost de vrede bewaren. Het</p>

	<p>meningsverschil, dat bestond tussen hem en zijn minister zou leiden tot de pensionering van laatstgenoemde en zijn vervanging, op 29 oktober, door maarschalk Soult.</p> <p>Het waren deze moeilijkheden en geruchten over oorlog, die op de laatste dag van oktober de aandacht van de passagiers van de Belle-Poule en de Favourite hadden bereikt. Op 2 november bevestigde een Nederlandse schoener, op weg naar Batavia, deze eerste informatie. De Prins van Joinville had zelfs een van zijn officieren aan boord gestuurd. Hij meldde begin oktober over Nederlandse kranten, dat er vijandelijkheden waren uitgebroken in de Levant en benadrukte de ernst van de betrekkingen van Frankrijk met de Londense coalitie. Volgens de Nederlandse commandant zelf leek een breuk tussen Frankrijk en de andere Europese machten op handen, op het moment dat hij Europa verliet.</p> <p>Zulk ernstig nieuws was van dien aard, dat het de Prins inspireerde tot maatregelen van wijsheid en voorzichtigheid. Zijn eerste plicht was om het glorieuze voorwerp, dat hij onder zijn hoede had, zo snel mogelijk terug te brengen naar Frankrijk. Hij besloot daarom onmiddellijk te sterker zeil te zetten naar Cherbourg en hij scheidde</p>
123	<p>zich af van de Favoriet, wiens langzamere voortgang de zijne vertraagde.</p> <p>Onder deze omstandigheden had hij graag graaf Marchand aan boord willen halen. Maar er was eigenlijk niet genoeg ruimte om een nieuwe passagier op de Belle-Poule toe te laten. Marchand vervolgde daarom de reis alleen op de Favourite, die ver in de achter het fregat bleef en Cherbourg twee dagen te laat zou naderen. Zelf noteerde hij op zijn kaart de datum van scheiding: 2 november, op 5°45 breedtegraad en 26°54 lengtegraad. Na de scheiding en de volgende dag, 3 november trof de Prins van Joinville speciale regelingen voor zijn fregat. Hij liet alle hutten rond de kanonnen slopen en beperkte zelf zijn appartementen. Zo kon hij zes kanonnen van dertig pond inzetten, die tot dan toe onbruikbaar waren geweest. De gangboorden waren gevuld met kanonskogels, de commotie nam toe. Dankzij hem werd alles op een voetstuk gezet, dat verrassing onmogelijk maakte en het mogelijk maakte eventuele agressie het hoofd te bieden. Toen hij deze voorzorgsmaatregelen beval, zei hij tegen zijn bemanning: ‘Met de kist van Napoleon aan boord kunnen we sterven; maar laat je nooit vangen!’</p> <p>De Belle-Poule, herbevestigd als oorlogsschip, keerde op 10 november terug naar de Keerkring, een dag later de Favoriet. Na een paar dagen van kalmte en met de wind gunstig, besloot de Prins van Joinville verder naar het oosten te draaien. Op 18 november passeerde het Sainte-Marie des Açores; hij ging verder zonder incidenten,</p>
124	<p>zonder schade, de gelukkigste navigatie en voer al snel het Kanaal binnen.</p> <p>De rest van de gebeurtenissen hadden de geruchten over oorlog niet gerechtvaardigd. Maarschalk Soult had Thiers vervangen en Guizot bij het ministerie van Buitenlandse Zaken geroepen. Het was Guizot, die zich vanaf het begin had ontpopt als de ware politieke leider van de regering en op 16 november had hij dat in een brief aan Palmerston verklaard. Frankrijk, dat door de viervoudige alliantie buiten het Europese concert werd gelaten, zou wachten met zijn toetreding totdat het dat zou kunnen doen zonder ook maar iets van zijn waardigheid of zijn rechten op te offeren en tot dan toe zijn vrijheid van handelen had behouden. Het was niet waarschijnlijk dat deze platonische verklaring de Engelse coalitie, wier zaak toen bijna gewonnen leek, in beweging zou brengen.</p> <p>In ieder geval had niets de rust verstoord, toen Belle-Poule op zondag 29 november om zes uur 's avonds de lichten van de haven en de lichten van de stad Cherbourg herkende. De volgende dag, maandag, voer het begrafenischip onder de keizerlijke vlag het grote havenbekken binnen, gegroet door de kanonnen van de wallen, waarop</p>

	<p>in de verte werd gereageerd door Fort Royal, Fort du Honnet en Fort de Querqueville. De terugreis had tweeënveertig dagen geduurd.</p> <p>De Favoriet zeilde nog twee dagen en kwam pas op 2 december aan. Op de kaart van Marchand staat: Ankerplaats bij Cherbourg op 2 december 1840, 7.00 uur. Totaal van de route naar Sint-Helena in Frankrijk: 1.940 mijlen.</p> <p>Tegen de tijd dat de twee fregatten van de expeditie in Frankrijk waren geland, hoe</p>
125	<p>was toen de gemoedstoestand van de natie en met welk gevoel zouden we de overblijfselen van de keizer verwelkomen?</p> <p>Er hadden veel gebeurtenissen plaatsgevonden tijdens de afwezigheid van de Prins de Joinville. Eerst was er in augustus de poging in Boulogne, waarop al een toespeling is gemaakt om de afwezigheid van Montholon in de missie van Sint-Helena te verklaren. Deze poging was niet succesvoller geweest dan het handgemeen in Straatsburg.</p> <p>Vergezeld door een vijftigtal mannen, van wie de meesten niet op de hoogte waren van zijn project, ging Prins Louis-Napoleon, die in Londen woonde, aan boord van het stoomschip Edinburgh Castle. Hij liet zijn metgezellen Franse uniformen aantrekken en landde in de nacht van 6 augustus, een mijl van Boulogne, op het strand van Wimereux. Daar stonden slechts drie agenten op hem te wachten. Hij dacht dat alle soldaten van het garnizoen van Boulogne zouden worden opgesteld onder de magische naam Napoleon, toen een kapitein aankwam, die erin slaagde de troepen weer tot discipline te brengen. De samenzweerders werden naar de zee achtervolgd. De Prins wierp zich daarin om naar een boot te zwemmen. Maar uiteindelijk werd hij opgepakt. Twee dagen later bracht een officier van de rijkswacht hem naar Ham Castle.</p> <p>De zaak, die vervolgens werd voorgelegd aan de Kamer van Peers, ingesteld als Hof van Justitie, vulde eind september en begin oktober de zittingen. Op 6 oktober werd de Prins veroordeeld tot permanente gevangenisstraf.</p>
126	<p>Generaal de Montholon en dokter Conneau zouden zijn gevangenschap delen. De pers had dit nieuwe avontuur met minachting ontvangen. Maar de emotie zat diep aan het hof.</p> <p>Tot het punt dat de koning het op 17 augustus nodig achtte om in grote plechtigheid naar Boulogne te gaan, vergezeld van twee ministers, generaal Magnan, de koningin en een aantal van zijn kinderen. Na de nationale garde, de troepen en de douanebeambten te hebben geïnspecteerd, deelde hij beloningen uit aan iedereen, die “zijn ijver had gebruikt om een zinloze poging te onderdrukken”. Ten slotte wilde hij het 42e regiment, dat wil zeggen het regiment van Boulogne, van harte feliciteren met de onwrikbare trouw, waarmee het de rebellen had afgeslagen. We kunnen aan zijn oprechtheid twijfelen. Omdat de minister van Binnenlandse Zaken op 3 december 1840 zijn collega van Oorlog wees op de slechte geest, die veel officieren van het regiment in kwestie leek te drijven, besloot hij met te verklaren ‘dat het misschien verstandig zou zijn om zo’n regiment te verwijderen van Het Pas-de-Calais.’</p> <p>Aan de andere kant hadden de woorden, die prins Lodewijk-Napoléon ter verdediging had uitgesproken, die veel republikeinen voor zijn zaak had kunnen verzamelen en de welsprekende pleidooien van zijn verdediger, Me Berryer, allemaal bijgedragen tot het herleven van de sympathieën in het hele keizerlijke land met Bonapartistische gevoelens. De beroemde advocaat liet niet na erop te wijzen, dat ze het graf van de held waren gaan openen, dat ze zijn overblijfselen waren gaan halen om die naar Parijs te vervoeren.</p>

127	<p>De volksverbeelding leek zich dus steeds meer op het grote Napoleontische epos te richten. Bij de massa ontwaakte een verlangen naar glorie. En ondanks zichzelf had de regering de zaak gediend, die zij bevocht. Hij was het, die het standbeeld van Napoleon op de Zuil verving. Hij was het, die besloot de verbannen overblijfselen terug te brengen naar de oevers van de Seine.</p> <p>Er ontstond elke dag meer en meer een echte beweging in de publieke opinie. Het aantal brochures werd vermenigvuldigd om de nagedachtenis van Napoleon te verheerlijken. Een voormalige marine-kapitein was zo ver gegaan, dat hij in een verzoekschrift aan de Kamers vroeg of de kist, die in Cherbourg was geland, midden in een grootse militaire processie door heel West-Frankrijk zou worden vervoerd, van kerk tot kerk, tot aan de Notre-Dame. De kranten publiceerden dagelijks toespraken aan de koning. Hij werd, vaak in dithyrambische termen, bedankt voor zijn nobele houding en zijn genereuze initiatief. En wat misschien het beste de gevoelens weerspiegelt, die destijds in heel Frankrijk de volksziel vervulden, zijn deze naïeve composities, die meer betrekking hebben op folklore dan op literatuur, nederige coupletten vol frisheid van onze boerenliederen en vooral deze nogal grove klachten, geschreven zonder kunst op een banaal of zelfs vulgair deuntje, die we op elk kruispunt zongen en die we verkochten op vellen “kaarsenpapier”, versierd met kinderachtige en grof gereproduceerde afbeeldingen. Een geleerde, de heer Laumann, merkte enkele van deze klachten op. Er is er een waarvan de titel echt typerend is:</p>
128	<p><i>Authentieke klacht over Le Retour des Cendres van Napoleon of Getrouw historisch en filosofisch verslag van alles wat met deze gedenkwaardige gebeurtenis te maken heeft, in 107 coupletten, samengesteld in Cherbourg door drie mousses uit La Belle-Poule, vervolgd en afgewerkt van Cherbourg tot Les Invalides inclusief door een oude man uit La Vieille. Prijs 20 cent. Negentien cent voor MM. het leger en de nationale garde.</i></p> <p>Deze klaagzang, op de melodie van Fualdès, was opgedragen aan alle Fransen van alle geslachten en alle wapens.</p> <p>Een ander had de titel: Terugkeer van de overblijfselen van de grote Napoleon en werd gezongen op de melodie van Geef me mijn oude herinneringen terug. Het begin ervan ontbrak niet aan poëtische kleur:</p> <p><i>Lange tijd zou Frankrijk in Sint-Helena dromen onder een treurwilg...</i></p> <p>De metgezellen van onze oude ambachten, die hun rondreis door Frankrijk maakten, verspreidden zich van herberg tot herberg, van werkplaats tot werkplaats, deze producties waren zowel oprecht als vol openhartigheid. Zonder er verder op te hameren, moeten we bedenken dat deze liederen en klaagzangen, in een minder vleierende en minder weergalmende vorm waren dan meer literaire werken, in de loop van het jaar 1840 grotendeels hebben bijgedragen aan het voorbereiden van het enthousiasme en de vurigheid van de Fransen, die de Fransen zouden gaan toejuichen bij terugkeer van de keizer.</p>
129	<p>Geconfronteerd met de omvang van de komende beweging waren Louis-Philippe en zijn gevolg niet zonder berouw, omdat ze dit ‘slechte en onvoorzichtige idee’ van Le Retour des Cendres niet hadden gediend. Het was dus hun verlangen om de zaken te overhaasten en zo snel mogelijk een einde te maken aan een demonstratie, waarvan de koning had verwacht persoonlijke populariteit te verwerven en die integendeel de</p>

	<p>neiging had een ongelukkige, zelfs alarmerende wending te nemen. Vandaar de discrete informatie, die aan de kranten werd verstrekt over de expeditie van de Prins van Joinville. De regering vreesde nieuw enthousiasme te wekken. Al snel verdubbelde zij haar voorzorgsmaatregelen om alle collectieve of particuliere initiatieven te beperken. Door middel van bevelen en decreten droeg zij de gemeenten, die zich op de route van de begrafenisvloot zouden bevinden, op om alleen de bevelen uit Parijs op te volgen.</p> <p>De Prins van Joinville vond bij zijn aankomst zelfs een formeel bevel bij de maritieme prefectuur, waarvan de tekst de volledige strekking onthult:</p> <p><i>“Het is Z.K.H. Mgr. de Prins van Joinville verboden om zijn boot te laten aanmeren gedurende de hele reis, die nog moet worden gemaakt en ook niemand aan land te laten gaan, behalve de mannen van de bemanning voor bevoorrading aan boord. Elke communicatie met beide oevers van de Seine, van Le Havre tot Neuilly, is hem verboden.”</i></p> <p>Er moest echter een uitzondering worden gemaakt ten gunste van de stad Cherbourg. Bovendien verliep de zaak niet zonder problemen. Als gevolg van het eerste verzoek werd de gemeente van deze stad uitgenodigd om minder opzichtige maatregelen te nemen dan die welke zij heeft voorgesteld, de enige, zo voegt de</p>
130	<p>prefectuurbrief toe, die de autoriteit kan tolereren. Maar de stad gaf niet toe en richtte op initiatief van haar burgemeester, de heer Noël Agnès, een petitie aan de Kamer van Afgevaardigden.</p> <p><i>“De gemeenteraad van Cherbourg, ’ zo luidt deze petitie in essentie, “sluit zich met enthousiasme aan bij de grote daad, die wordt volbracht. Zij deelt het gevoel dat heel Frankrijk gemeen heeft. Maar zij heeft een bijzondere plicht.”</i></p> <p><i>“Napoleon ontwierp in zijn scheppend genie de haven van Cherbourg. Door het ongeluk, dat hem naar Sint-Helena verbannen heeft, kon hij de verwezenlijking van zijn projecten niet zien. De enige haven, waar de overslag van zijn overblijfselen kan plaatsvinden, is de haven van Cherbourg.</i></p> <p><i>Daarom verzoekt de gemeente, dat de naam Napoleon wordt teruggegeven aan de militaire haven van Cherbourg en dat deze haven wordt aangewezen voor de overbrenging op een ander schip van de kist, die is teruggebracht door de Prins van Joinville.”</i></p> <p>Deze keer kreeg de heer Noël Agnès te horen, dat de regering de wensen van Cherbourg inwilligde en de voorwaarden specificceerde, waaronder de overslag zou plaatsvinden.</p> <p>Om aan deze instructies te voldoen, vaardigde de gemeente Cherbourg een bevel uit volgens welke de volgende regelingen werden overwogen ter gelegenheid van de overslag van de keizerlijke kist:</p> <p>“Uitdelen van brood en hulp aan de behoeftigen. Aanbod door de stad Cherbourg van een kroon in goud dat eiken- en laurierbladeren voorstelt om, als getuigenis van zijn</p>
131	<p>dankbaarheid, eerst op de kist van de keizer te worden geplaatst en vervolgens in het mausoleum van de Invalides. Uitnodiging voor de ceremonie van alle civiele en militaire autoriteiten. Vlag van de stad met driekleurige vlaggen gehuld in crêpe. Toekenning van de naam Napoleon aan de plaats, die door de havenwerken op de zee werd veroverd en herdenking van de gebeurtenis door een nationaal monument, dat op deze plaats zal worden opgericht.”</p>

	<p>Terwijl er officiële correspondentie werd uitgewisseld en voorbereidingen werden getroffen om de door de regering goedgekeurde maatregelen uit te voeren, waren de passagiers van de Belle-Poule van boord gegaan en was de Prince de Joinville naar de prefectuur gegaan om de in de ter zijner ere georganiseerde recepties bij te wonen.</p> <p>Zodra het nieuws van de landing zich door de stad verspreidde, veroorzaakte dit grote opwinding. De menigte, die zich eerst op de pieren had verzameld om het begrafenisfregat te begroeten, drong alle promenades en alle cafés binnen. Overal lieten mensen hun emotie of enthousiasme losbarsten. Op elke straathoek werden in de cabarets verzen van een plaatselijke dichter gezongen op de melodie van de Marseillaise:</p> <p><i>Goede mensen van deze stad Weet hoe je de eer kunt evenaren die de Prins van Joinville je heeft gegeven. Voor de overblijfselen van uw keizer (bis)</i></p>
132	<p><i>Laat iedereen gewapend zijn. Soldaten, bourgeois, burgers, verlaat uw werk en uw bezigheden, Ren, vergiet tranen over hem! Volg uw keizer, Naar zijn aangekoppelde strijdswagen Marcheer! Marcheer! Laat je tranen je stappen water geven!</i></p> <p>Er werden andere liederen gezongen, die aan de Grande Armée waren gewijd, waarbij allemaal naïef dezelfde formules werden herhaald:</p> <p><i>Fransen, wat een dag van glorie voor ons. De grote man is teruggekeerd...</i></p> <p>Vanaf 3 december regelde de Prins van Joinville de voorwaarden, waaronder het de inwoners zouden worden toegelaten het fregat te bezoeken en hun vrome hulde te brengen aan de overblijfselen van de keizer. Volgens deze regeling mochten officieren in uniform, vergezeld van hun dames, zich iedere dag van één tot vier uur melden. Zondag 6 december was tegelijkertijd gereserveerd voor de nationale garde, maandag 7 december voor matrozen en soldaten. Iedere dag en op alle uren worden alle mensen ontvangen, die zich met toestemming van de burgemeester aanmelden.</p> <p>Zodra deze regeling bekend werd, stroomden de bezoeken binnen en deze namen zes dagen lang niet af. Niet alleen de inwoners van Cherbourg, maar de inwoners van de hele regio Normandië kwamen aanrennen. De burgemeester deelde ruim 30.000 individuele toestemmingen uit en het totale aantal bezoekers bereikte niet zeker het</p>
133	<p>aantal van 100.000, dat door abt Coquereau werd opgegeven, maar minstens rond de zestigduizend. Voor de keizerlijke catafalk, bedekt met het grote fluwelen teken en tentoongesteld op het dek van het fregat, zagen we eindeloze rijen elkaar opvolgen... Ondanks de bittere kou wachtten mensen urenlang op hun beurt en op het dek De avond leek bezaaid met boeketten, kransen van onsterfelijken, met inscripties en begrafenisymbolen.</p> <p>Op 4 december ontving de Prins van Joinville orders van Parijs om de overslag voor de 8e voor te bereiden en dezelfde dag Cherbourg te verlaten.</p> <p>Daar werden meteen afspraken over gemaakt. De burgemeester heeft bovengenoemd besluit laten ophangen en goed laten keuren door de regering. Op 8</p>

	<p>december, bij zonsopgang, lieten alle schepen, die zich in Cherbourg bevonden, hun vlaggen halfstok zakken en zetten hun ra's in patenne, volgens de uitdrukking van de matrozen, dat wil zeggen tegen de stroom in of in het Sint-Andreaskruis als teken van rouwen. Alleen La Belle-Poule bleef versierd.</p> <p>Vanaf vijf uur 's ochtends was de hele stad, versierd met halfstok vlaggen, in rep en roer. De nationale garde omgordden zich met hun sabels en droegen hun harige mutsen. Om half tien voegden zij zich bij de land- en zee troepen, die in slagorde opgesteld stonden langs de kades rondom de haven.</p>
134	<p>Op Belle-Poule was de dag ervoor de tijdelijke kapel herbouwd, zoals deze was in Sainte-Hélène op de dag van de opgraving. Zwarte tapijten strekten zich over het dek uit. Het altaar verhief zich aan de voet van de bezaansmast en de keizerlijke sarcofaag, bedekt met het weelderige begrafeniskleed, rustte een paar stappen naar voren aan de boegzijde van het fregat, midden in een stapel bloemen. Om tien uur 's ochtends zou er op het fregat een plechtige mis worden opgedragen, die aan de overslag voorafging. Maar vanwege de hevige regen, die viel, moesten we ons neerleggen bij een korte toespraak door abt Coquereau, omringd door de geestelijkheid van de stad. Tijdens de ceremonie stond rechts en links van de kist een erewacht van soldaten en leden van de Nationale Garde. Iets achteraan, aan het hoofd van het publiek, stond de Prins van Joinville, in vol tenue, zijn borst gekruist door het grote koord van het Legioen van Eer, met zijn zwaard in de arm afgezet met crêpe, zoals alle aanwezige officieren. Op de vier hoeken van de sarcofaag konden we de graaf van Rohan-Chabot, Bertrand, Gourgaud en Marchand zien. Aan boord waren ook alle notabelen uit het leger, de marine, de rechterlijke macht, evenals de burgemeester met zijn plaatsvervangers en tien leden van de gemeenteraad. Tijdens de ceremonie vuurden de havenbatterijen van minuut tot minuut regelmatig kanonschoten af.</p> <p>Na de absolutie benaderde de burgemeester, de heer Noël Agnès, de kist. Hij droeg</p>
135	<p>niet geplande gouden kroon (1), die nog niet klaar was, maar een kroon van lauwerkransen en vergeet-me-nietjes. Hij hield een ietwat hoogdravende toespraak in de stijl van die tijd, maar met vaak vrolijke uitdrukkingen. Hij eerde eerst de grote man, die “Europa nauwelijks kon bevatten” en die nu in een kist zat opgesloten. Hij sprak over zijn wonderbaarlijke activiteit “die de dagen verteerde zoals ze vroeger de jaren consumeerden”. Vervolgens bracht hij hulde aan koning Lodewijk-Philippe, aan de prins van Joinville, aan wie we de briljante terugbrenging te danken hadden. Hij eindigde met eraan te herinneren dat Napoleon de weldoener van Cherbourg was geweest en verzekerde namens deze stad een eeuwige dankbaarheid.</p> <p>(1) Deze kroon kon feitelijk niet op tijd worden gegoten. Maar het project werd niet opgegeven. Er werd alleen besloten, dat de kroon grotere afmetingen zou krijgen en meer in lijn zou komen met de katafalk van de Invalides. Hij is gemaakt van vermeil en weegt bijna anderhalve kilo. Op 5 mei 1841, ter gelegenheid van de eerste verjaardag van Le Retour des Cendres, die werd gevierd in de Dôme des Invalides, ontving maarschalk Moncey uit handen van de burgemeester van Cherbourg de uiteindelijk gemaakte kroon, die bestaat uit twee takken, laurier en eik, vastgebonden met een lint, waarop de volgende inscriptie staat: Aan Napoleon de Grote is de stad Cherbourg dankbaar. De kroon werd onmiddellijk op de kist van de keizer geplaatst. Hij verscheen onder het Tweede Keizerrijk in het Museum van de Vorsten, met nummer 536. Maar in 1897 werd hij gedeponereerd in het Legermuseum. Rond 1910 werd het begeerd door een dief, die geduldig de gemakkelijk te scheiden bladeren één voor één, dag na dag, verwijderde. Hij stopte toen het strippen te zichtbaar werd en hij probeerde de opbrengst van zijn diefstal te verkopen. Gelukkig werd hij gearresteerd en werden de verwijderde bladeren teruggebracht naar het Legermuseum waar ze werden gelast om ze aan de takken te bevestigen. De kroon wordt sindsdien onder glas tentoongesteld in de Napoleonkapel.</p>

136	<p>“Sta ons toe, vroeg hij, dat we deze kroon toevoegen aan degenen, die uw voorhoofd hebben omgord, aan de veelheid van alle kronen, die het nageslacht zal toekennen aan uw glorie. Moge uw genialiteit boven ons zweven, moge uw patriottisme ons inspireren en moge uw grote ziel zich verheugen in het zien van Frankrijk gelukkig en machtig onder de naties!”</p> <p>Bij deze laatste woorden knielde de burgemeester zeer ontroerd neer en plaatste de kroon van onsterfelijken en lauweren aan de voet van de kist.</p> <p>De muziek van La Belle-Poule liet begrafenismelodieën horen, terwijl het kanon steeds bleef donderen.</p> <p>Toen begon de parade, langzaam. Toen het afgelopen was, werden de ornamenten verwijderd, het laken over de bovenkant van de sarcofaag gevouwen, staven die gewoonlijk dienen als hefboomen om de artilleriestukken te manoeuvreren en die inspectiestaven worden genoemd, werden door de riemen gevoerd en veertig man van de bemanning tilden de stukken op. Dit bracht de vrome lading bracht naar het stoomschip Normandië met behulp van een hellend vlak, dat bij het arsenaal was gebouwd en dat, beginnend vanaf het voorschip van het fregat, naar het achterschip van de nieuwe boot leidde.</p> <p>Tegelijkertijd streek de Belle-Poule de keizerlijke vlag, die ze aan de top van haar hoofdmast had. De troepen presenteerden hun wapens, de trommels klonken in de velden. Alle officieren salueerden met hun zwaarden. De artillerie van de forten en oorlogsschepen vuurde een salvo van eenentwintig kanonschoten af, alsof ze dit wilden aankondigen, in navolging van het woord van de abt Coquereau, toen de</p>
137	<p>keizer naar zijn hoofdstad vertrok.</p> <p>De overladingsceremonie was voorbij en een ware begrafenisvloot verliet al snel Cherbourg om de haven van Le Havre en de monding van de Seine aan de overkant van het Kanaal te bereiken. Het voortouw werd genomen door de Parisienne, een kleine stoomboot, die de navigatie-inspecteurs aan boord had. Toen kwam onder het bevel van kapitein de Mortemart, de Normandië met de kist van de keizer, de prins van Joinville en de leden van de missie van Sint-Helena. Tenslotte vormden de Courier en de Veloce, met de vierhonderd matrozen van de Belle-Poule, een soort escorte.</p> <p>De regen was gestopt. Het weer werd steeds beter en aan het einde van de dag op 8 december, rond middernacht, konden de passagiers van de vier boten de lichten van Le Havre zien.</p> <p>De volgende dag rond zes uur in de ochtend stoomde de kleine vloot langs de pieren van de stad. We konden het slaan van trommels horen, terwijl de nationale garde zich verzamelde. De inwoners van Le Havre stonden waren al op de been om de processie af te wachten. Om zeven uur, onder het luiden van klokken en het geluid van kanonvuur, passeerde de Normandië met haar escorte de kades, waar een emotionele en verzamelde menigte zich verzamelde. Toen ging ze resoluut de rivier in, waarvan de oevers de keizer had uitgekozen als plaats van zijn laatste rustplaats.</p> <p>Op dat moment, zo merkt de Journal du Havre op, scheen de zon stralend en leek de kist in een heldere atmosfeer te omringen.</p>
138	<p>"Napoleon, zo voegt het eraan toe, keerde terug naar Frankrijk, omringd door een kring van licht, waar het de zon van Austerlitz was, die de terugkeer van de keizer begroette.</p> <p style="text-align: center;">* **</p>

	<p>Terwijl de vloot zich langs de lange meanders van de rivier voortbewoog, werd ze op alle oevers met geschreeuw en gejuich begroet. In deze schilderachtige omgeving van bossen, kliffen en heuvels bezaaid met dorpen weergalmden de kerkklokken luid. In de kleinste vissersdorpjes heerste levendigheid. Ontroerend eerbetoon van een anonieme menigte, waaronder oude mannen, vrouwen, kinderen en voormalige soldaten van de Grande Armée.</p> <p>Overdag bereikten we, nadat we het bos van Roumare hadden omzeild, de Val de La Haye, elf en een halve kilometer van Rouen. Een eerste tussenstop was noodzakelijk: de Normandië, waarvoor de diepgang te klein was, kon deze limiet niet overschrijden. Er moest een nieuwe overslag plaatsvinden. Deze overslag vond plaats tijdens de nacht onder leiding van de Prince de Joinville. Het was Dorade nr. 3, die de kist ontving en de katafalkboot werd.</p> <p>De schipper van deze boot had met de beste bedoelingen decoraties van zeer slechte smaak verzameld, draperieën, wapenschilden, slingers en spandoeken. Voordat de Prins de Dorade overnam, liet hij alles verwijderen en gaf het volgende bevel: “De boot wordt zwart geverfd. Aan de top van de mast zal de keizerlijke vlag</p>
139	<p>wapperen. Op het dek, vooraan, rust de kist, afgedekt met het rouwdoek. Heren van de missie op de hoeken. De wierook zal roken. Aan het hoofd zal het kruis verrijzen. De priester zal voor het altaar staan; mijn staf en ik erachter. De matrozen zullen bewapend zijn en het achterste kanon, dat wordt afgevuurd, zal de boot aankondigen, die de stoffelijke resten van de keizer vervoert. Dit zal de decoratie zijn.”</p> <p>Ondanks de intense kou, die er heerste, bedekten toeschouwers van alle kanten vroeg in de ochtend de oevers van de Seine. Voor hun ogen hervatte de rivierprocessie haar mars. De Parisienne behield de leiding, maar alle andere boten waren vervangen. In de tweede linie was het de Zampa, die de muziek van de Belle-Poule speelde. Daarachter kwam Dorado nr. 3 met zijn keizerslast. Drie boten genaamd Étoiles, gevolgd door de matrozen die naar Sainte-Hélène waren gegaan, gingen de Dorades nr. 1 en nr. 2 voor. Ten slotte kwam de Montereau achteraan.</p> <p>Precies op de plaats, waar dit nieuwe squadron werd gevormd, aan de weg langs de Seine, werd vier jaar later, op 15 augustus 1844, een kolom gebouwd, die de Colonne van Napoleon I werd genoemd. Deze kolom bestaat uit een gecanneleerde schacht, met een Dorisch kapiteel met daarboven een adelaar. Hij markeert de herinnering aan de overslag op de Dorade van de overblijfselen van Napoleon, die uit Sint-Helena werd teruggebracht en aan Cherbourg werd toevertrouwd op de stoomboot de Normandië.</p> <p>Aan het eind van de ochtend van 10 december kwam het eskader in zicht van</p>
140	<p>Rouen. De oude Normandische hoofdstad had hem graag met pracht en praal verwelkomd. Ze vergat niet wat ze te danken had aan de vooruitziende bezorgdheid van Napoleon. Ze herinnerde zich een bezoek, waar hij zijn aanmoediging had getoond voor de handel en industrie van de moeizame stad. Ze had daarom verzoek na verzoek naar Parijs gestuurd om een opmerkelijke stopplaats voor het konvooi van de keizer te verkrijgen. De regering had formeel geweigerd. We moesten genoeg nemen met een korte pauze.</p> <p>Niettemin wachtten de keizerlijke vloot indrukwekkende voorbereidingen. De centrale boog van de eerste brug was met behulp van een raamwerk omgevormd tot een triomfboog, bedekt met paarse gordijnen en bezaaid met talloze gouden bijen. Er moet twintigduizend meter stof gebruikt zijn om deze decoratie te maken. Op de oude houten brug, die nu verdwenen is, stonden tien kolossale beelden; zij personifieerden de militaire glorie van het rijk. Boven de stenen brug zwaaide een enorme driekleurige vlag met daarboven een adelaar met breed uitgestrekte vleugels. Een</p>

	<p>andere vlag, zeven meter lang en gemarkeerd met een gouden N, wapperde prachtig op de top van de Saint-Romain-toren, de hoogste toren van de kathedraal.</p> <p>Militaire trofeeën sierden de kades, waar squadrons cavalerie met fonkelende helmen opgesteld stonden. Op de officiële tribunes, versierd met gordijnen en spandoeken, zaten alle militaire en civiele persoonlijkheden uit de regio samen.</p>
141	<p>Oude officieren en soldaten van het rijk hadden de uniformen aangetrokken, die ze eerder tijdens glorieuze campagnes hadden gedragen.</p> <p>De Normandië stopte even tussen de twee bruggen, bijna in het hart van de stad. De kardinaal-aartsbisschop van Rouen, prins van Croy, kwam in processie met het Heilig Sacrament en gaf vanaf de kade van Rouen, omringd door tweehonderd priesters, de zegen aan de kist waarvan het zien zo vluchtig zou zijn. De zangers van de stad zongen De Profundis. Het kanon brulde, de klokken luiden. Het was een te kort schouwspel, maar wel een spektakel van grote allure en werkelijke schoonheid.</p> <p>Na de absolutie zette de vloot haar machines weer in beweging. Toen we de laatste brug onder door gingen, viel er een ware regen van vergeet-me-nietjes en lauweren op Normandië.</p> <p>Er was nu geen tijd om te stoppen of zelfs maar te vertragen. We moesten sneller gaan (1).</p> <p>Bij het doorkruisen van zowel de meest bescheiden dorpen als de rijkste steden, in Elbeuf, in Pont-de-l'Arche, in Andelys, in Vernon, in La Roche-Guyon, in Mantes-la-Jolie, barstte overal hetzelfde enthousiasme los, overal dezelfde tederheid.</p> <p>(1) Het doel van deze aantekening is om de data te specificeren van de etappes, die op de Seine werden afgelegd bij het verlaten van Rouen op 2 december. De begrafenisvloot stak dezelfde dag rond 5 uur 's avonds Pont-de-l'Arche over. Op de 11e, 's avonds, passeerde ze Vernon en stopte voor La Roche-Guyon. Op de 12e stak ze Mantes over en bevond zich in Poissy voor de avond, die ze op de 13e aan het eind van de ochtend verliet. Op de ochtend van de 14e verliet ze Maisons, stopte in Saint-Denis en meerde af aan de Quai de Courbevoie in de middag.</p>
142	<p>Veel kinderen zwaaiden met vlaggen naar de kist als die voorbijkwam. Arbeiders, burgers en boeren toonden een soortgelijke golf van trots en bewondering. Zo arriveerde de vloot op de avond van 12 december nabij de oude Poissy-brug. Ze stopte om daar de nacht door te brengen. Onmiddellijk zagen we op beide oevers dat tenten werden opgezet, bivakken werden opgezet en vuren werden aangestoken. De Nationale Garde voegde zich bij de linietroepen voor een echte wapenwake. Al snel hing er een religieuze stilte over dit geïmproviseerde kamp; hij werd alleen gestoord door het geschreeuw van de wachters en het geluid van de trommel, die op de diane sloeg. „Als de keizer wakker wordt”, merkte een getuige op, “denkt hij misschien dat hij in zijn kamp heeft geslapen.”</p> <p>De hertog van Aumale presenteerde zich vroeg in de ochtend. Hij ging aan boord van de Dorade om zijn broer te omhelsen.</p> <p>Op zondag 13 december om tien uur celebreerde de abt Coquereau voor de laatste keer de mis op de boot. De hertog van Aumale assisteerde zijn broer aan het hoofd van de generale staf. Alle boten stonden met hun bemanning recht op rond de Dorade opgesteld. Aan de oevers stonden de troepen in gevechtsformatie opgesteld. De bevolking van alle naburige gemeenten was samengestroomd en overal in compacte groepen verspreid. Tegenover de Dorade hadden de geestelijken van Poissy hun plaats ingenomen met opgeheven kruisen en spandoeken.</p>

	<p>Na de mis werd het vertrekschot gegeven. Gelukkig kwam er een einde aan de zware reis. Sinds het verlaten van Cherbourg hadden de passagiers en e bemanningen last van kou, vermoeidheid en gebrek aan comfort.</p>
143	<p>De Seine opvaren in december 1840, toen de winter even streng als vroeg bleek te zijn, is geen wandeling. Maar voor de keizer had iedereen alle ontberingen en dapper en stoïcijns gedragen.</p> <p>Er waren nog maar twee etappes over (1): Saint-Germain en Saint-Denis. Op de 14e passeerden we, na Maisons, het terras van Saint-Germain, waar troepen hun wapens presenteerden en passeerden we onder de Pecq-brug, die in een triomfpoort was veranderd. Al snel stopten we voor Saint-Denis. Het koninklijk kapittel werd geïnstalleerd in een tent met vlaggen. Mgr Rey, voormalig bisschop van Dijon en lid van het kapittel, zong daar het Office voor de Doden. Ten slotte vervolgde het squadron zijn mars richting Parijs zonder te stoppen, te midden van een groeiende menigte. Op 14 december in de middag ging ze voor anker onder Courbevoie, vlakbij de Neuilly-brug, gedomineerd door een steenarend met uitgestrekte vleugels en</p> <p>(1) Toen de vloot haar laatste fasen voltooide, werd er een katafalkboot gestuurd, die speciaal voor de ceremonie was gebouwd, gesleept door twee stoomboten. Deze weelderige boot had een begrafenistempel aan boord, gemaakt van gebronsd houtwerk en versierd met gordijnen, met aan de voorkant een enorme steenarend.</p> <p>Maar hij voer zo langzaam en had zo'n onzeker evenwicht, dat de prins van Joinville weigerde hem te gebruiken en hem zijn kostbare lading toe te vertrouwen. Het is daarom onjuist, dat bepaalde auteurs de overlading van de keizerlijke kist op dit paradeschip hebben aangegeven. De overblijfselen van Napoleon hebben La Dorade nooit verlaten. Tijdens de ceremonie op 15 december konden Parijzenaars, afgemeerd tegenover de Invalides, de katafalkboot zien, die niet was gebruikt.</p>
144	<p>Deze reis langs de rivier, die eindigde bij de poorten van Parijs, werd zonder enig incident en zonder de minste moeite volbracht door twee grote provincies, Normandië en Ile-de-France, te midden van bevolkingsgroepen verheven door de herinneringen aan het rijk en bezielde door hetzelfde verlangen om hun ultieme eerbetoon aan Napoleon te brengen. Het heeft een karakter van echte grootsheid, waarvoor het nageslacht buigt en het zal in de populaire verbeelding altijd verschijnen als een magische en wonderbaarlijke hemelvaart naar glorie.</p> <p>Zodra de Dorade was aangemeerd, week de Prins van Joinville niet van haar zijde. De hertogen van Orléans, Nemours en Aumale kwamen religieus buigen voor de keizerlijke kist. Maarschalk Soult, die voorzitter was van het nieuwe ministerie, sloot zich al snel bij hen aan, net als admiraal Duperré en graaf Duchatel, minister van Binnenlandse Zaken. Een goed documentair schilderij van Philippoteaux, dat deel uitmaakt van de collecties van Malmaison, toont al deze mensen, die zich op de Dorade hebben verzameld, terwijl de belangrijkste leden van de missie erachter staan. Op de voorgrond buigt maarschalk Soult zich nederig neer voor de sarcofaag. Hij, die Napoleon als een usurpator en avonturier had behandeld! Misschien werd hij op dit moment van contemplatie overmand door wroeging en vroeg hij vergeving voor zoveel palinodieën? <i>(Een palinodie is een liedtekst of gedicht waarin een eerder gedane uitspraak wordt ingetrokken. Wat eerder werd beweerd, wordt nu ontkend of tegengesproken. rkv)</i></p> <p>Op het dek van de boot ontvingen Bertrand, Gourgaud Marchand en Las Cases nog meer generaals en talrijke deputaties. Maar het was rond de kade, op de bruggen,</p>
145	<p>in al het vrije land in de buurt, dat we een onvergetelijke beweging opmerkten. Heel Parijs kwam rennend, genereus en populair Parijs. Toen de avond viel, waren</p>

	<p>veteranen van de Grande Armée, gekleed in hun glorieuze uniformen, voormalige grenadiers, degenen "die gromden maar altijd volgden", verminkten met al wapens, Courbevoie naderden. Ze wilden niet weggaan van de plaats, waar hun keizer rustte. Er waren daar enkele honderden. Net als de dag ervoor in Poissy zagen we echte bivakken opgezet. Er werden vuren aangestoken en al deze oude soldaten, in hun jassen gewikkeld, gingen naast hun idool liggen, ongetwijfeld nog steeds in de veronderstelling dat ze zich in de tijd van Austerlitz bevonden.</p> <p>Bij een van deze bivakken, zegt een getuige ter plaatse, glipten twee figuren naar binnen, gehuld in een grote mantel, omdat het al donker was. "Wie daar?" riepen verschillende stemmen uit gewoonte. 'Gewone officieren van de keizer!' antwoordde hij op energieke toon. Met één sprong stonden we op. Het waren, net als voorheen onderscheiden, de graaf van Montesquiou, een voormalige kolonel en baron Dumoulin, die tijdens de Franse campagne bij Napoleon waren. Ze werden aan boord van de boot toegelaten en kwamen de keizerlijke overblijfselen met hun zwaarden groeten.</p> <p>Deze vrome wapenwake was wellicht slechts een bescheiden episode, maar verdient toch te worden opgemerkt als een ontroerende opmaat naar de apotheose van de volgende dag.</p>
146	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK VII</p> <p style="text-align: center;">DE BEGRAFENIS VAN NAPOLEON. VOORBEREIDINGEN VOOR PARIJS. HET BEGRAFENISKONVOO VAN DE PONT DE NEUILLY NAAR DE INVALIDES. DE APOTHEOSE VAN DE KEIZER.</p> <p>Terwijl de Belle-Poule richting Cherbourg terug voer en iets later, van Le Havre naar Courbevoie, leidde een heilige vloot de overblijfselen van de keizer naar de poorten van Parijs, de hoofdstad was het theater van een uitzonderlijke voorstelling.</p> <p>Architecten, stoffeerdere, schilders, timmerlieden en allerlei soorten decorateurs hadden de verschillende voorbereidingen getroffen, die nodig zijn om het lichaam van Napoleon te ontvangen. Van de Pont de Neuilly tot de Invalides, via de Champs-Élysées en de Arc de Triomphe was het eind november en de eerste helft van december een aaneenschakeling van bruisende arbeiders en burgers, die elke zondag met hun familie kwamen in Parijs. De werkzaamheden vorderden niet zo snel als men wilde. Bij de Pont de la Concorde, bij de Esplanade des Invalides, zag men overal slechts een wirwar van materialen, masten, ladders, steigers, waarop men kon klimmen, betaalende, vol enthousiasme, stoutmoedige gezellen, die zich niet lieten afschrikken door de kou van een vroege winter.</p>
147	<p>Op 5 december werd een aanplakbiljet voorgelezen, waarin de arbeiders werd gevraagd de voorbereidingen voor de ceremonie te bespoedigen. Het was de toenmalige directeur van Schone Kunsten, de heer Cavé, die de leiding had over dit werk. De heer Cavé was een Normandiër, vóór de revolutie van 1830 bekend als de auteur van Dramatische Spreuken die hij had gepubliceerd onder de titel Soirées de Neuilly. Nadat hij onder de Regering van Juli directeur van Schone Kunsten en Theaters was geworden bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken, streefde hij er vooral naar een soort hoge censuur uit te oefenen op toneelstukken, die Louis-Philippe zouden kunnen beledigen. Zijn competentie lijkt minder zeker te zijn geweest als het ging om het organiseren van een demonstratie, zoals die van Le Retour des Cendres. Hij kreeg ook veel kritiek van Victor Hugo en van minder</p>

	<p>belangrijke schrijvers, zoals Alphonse Karr, die Cavé beschouwden als een slechte vaudevillist die niet in staat was, het hem toevertrouwde werk naar behoren uit te voeren. Hoe dan ook waren de aannemers zo laat, dat de heer Cavé op 13 december de minister van Binnenlandse Zaken om nieuw uitstel durfde te vragen. Maar de heer Duchâtel antwoordde, dat de ceremonie op de 15e zou plaatsvinden, op de vastgestelde datum, ook al waren de voorbereidingen nog niet afgerond.</p> <p>Daarom had men de activiteit verdubbeld. Er werden arbeiders ingehuurd, men vorderde karren, er werd zelfs 's nachts bij het licht van fakkels gewerkt. Als bepaalde werken niet op tijd klaar zouden zijn, zoals de stalen kolom op de Neuilly-brug,</p>
148	<p>deze geplande decoratie zou aan de Parijzenaars aangeboden worden.</p> <p>Het is essentieel om op zijn minst de algemene lijnen te volgen.</p> <p>Aan de oever van de rivier, vlakbij de ingang van de aanlegsteiger en net onder de brug, stond een opengewerkte Griekse tempel van veertien meter hoog, met vier frontons versierd met eikenhouten slingers, adelaars en insignes. Dit gebouw was zo ontworpen dat de strijdwagen daar kon wachten en de kist kon ontvangen wanneer deze de Dorade verliet. Op de vier hoeken van de tempel moesten driepoten voortdurend een vlam voeden.</p> <p>De brug zelf werd gedomineerd door de achthoekige erezoulen, waarvan het silhouet de passagiers van de vloot hadden gezien, toen ze aanmeerden aan de Quai de Courbevoie. Deze kolom steeg tot vijfenveertig meter hoog. De basis bestond uit drie delen met verschillende decoraties: het eerste droeg een bas-reliëf, dat het vertrek van Belle-Poule en de reis langs de Seine naar Neuilly voorstelde; het tweede deel bestond uit vier boegjes, die het kruis vormden en in het midden daarvan stond een kanon met daarop een adelaar. Ten slotte ondersteunde de bovenste, tussen vier driepoten, Onze Lieve Vrouw van Genade, de patrones van de zeelieden.</p> <p>Boven deze drievoudige basis verrees de kolom, halverwege ingesneden door drie op elkaar geplaatste boegjes, die slingers en kronen van onsterfelijken ondersteunden. De zuil eindigde uiteindelijk met een enorme wereldbol, waarop in gouden letters waren getekend het woord <i>Frankrijk</i>, bekroond door een keizerlijke adelaar met een spanwijdte van vijf meter.</p>
149	<p>Voorbij de brug strekte de kale Avenue de Neuilly zich uit tot l'Étoile, met tuinen en zelfs akkers. De Arc de Triomphe markeerde de eerste etappe van de route. Het was de plaats, die sinds de achttiende eeuw de Étoile de Chaillot werd genoemd en die de top van de Roule-heuvel bezette. Daar waren we al de Napoleontische geschiedenis binnengegaan. En in 1840 had meer dan één wandelaar er genoeg over dit te vermelden.</p> <p>Toen de keizer besloot de Arc de Triomphe du Carrousel op te richten, formuleerde hij al zijn gedachten in een merkwaardige nota, gedictieerd in Saint-Cloud, op 14 mei 1806. Voor hem waren de triomfbogen een middel om de architectuur aan te moedigen. "Ik wil met de triomfbogen," luidt de tekst van het briefje, "het beeldhouwwerk van Frankrijk tien jaar lang voeden." En hij had zich een triomfboog van de vrede voor ogen, een triomfboog van de religie. In de tussentijd specificeerde het briefje, dat de boog van de Carrousel de Arc de Marengo zou zijn en die van de Ster, de Arc d'Austerlitz.</p> <p>Voor de Arc de l'Etoile had hij zijn beslissing al op 9 mei meegedeeld aan de heer Champagny, minister van Binnenlandse Zaken. Op 15 augustus 1807, de verjaardag van Napoleon, werd de eerste steen gelegd in de vorm van een zeszijdig schild in het midden van de toekomstige kleine boog, in de richting van Passy.</p> <p>Het geplande monument zou 49 meter hoog, 46 meter breed en 22 meter dik worden.</p>

150	<p>“In zo’n verheven situatie,” zo adviseerde de grote architect Fontaine, “is het noodzakelijk, dat dit monument een kolossale grandeur heeft.” De architecten die er verantwoordelijk voor waren, Chalgrin en Raimond, lieten zich door dit advies inspireren en legden in de brokkelige grond de krachtige fundamenten, die essentieel waren voor een kolossaal bouwwerk.</p> <p>Chalgrin, een leerling van Servandoni, die Saint-Sulpice had voltooid, het Collège de France en Saint-Philippe du Roule had gebouwd, slaagde er met de medewerking van Raimond in een grandioos werk te ontwerpen als de Arc de l’Étoile, die hij verdient en die terecht werd gevierd door de grootste dichter:</p> <p><i>Jij wiens bogen in de verte door de gouden zonsondergang is gevuld met hemels azuurblauwe, onmetelijke ark;</i></p> <p><i>O enorme stapel, uitgehouwen door de Geschiedenis! Hoop steen steunend op een hoop glorie!</i></p> <p>Pas in 1808 keurde Napoleon het project van Chalgrin goed "met een enkele deur van 12 voet lang, met zijopeningen van dezelfde grootte".</p> <p>De enorme massa was langzaam uit de grond gestegen. Maar in 1811 waren Chalgrin en Raimond beiden gestorven en vervangen door Huyot en Goust. Vandaar een aanzienlijke vertraging in de werkzaamheden, zo erg zelfs dat de constructie in 1814 niet verder ging dan de eerste laag van de architraaf van het hoofdstel, dat wil zeggen 5 of 6 meter boven de grond. Onderbroken door de Restauratie, werden de</p>
151	<p>werken pas weer begonnen op bevel van Louis-Philippe en voltooid in 1836, vier jaar vóór Le Retour des Cendres.</p> <p>Hoewel de keizer het werk waarvan hij had gedroomd en dat zijn kist even zou beschermen niet had gezien, kon hij zich er toch een idee van vormen met betrekking tot de lente van 1810, toen er een model op de grond werd gebouwd. ter gelegenheid van zijn huwelijk met Marie-Louise. Veel Parijzenaars herinnerden zich in 1840 deze prachtige ceremonie, die al dertig jaar oud was.</p> <p>Het was 2 april 1810, de dag na het burgerlijk huwelijk. De keizer en de keizerin hadden het kasteel van Saint-Cloud verlaten om naar de Tuilerieën te gaan, waar het religieuze huwelijk zou worden gevierd.</p> <p>De stoet had omstreeks tien uur in de ochtend de Avenue de Neuilly bereikt via het Bois de Boulogne, die zij tot aan de Étoile had gevolgd. Daar stond, vóór de Barrière en de twee tempels van Ledoux die hem versierden, ingelijst in hout en bedekt met beschilderde doeken, de Arc de Triomphe zoals deze in 1836 in steen zou worden opgetrokken en volgens de oorspronkelijke plannen van Chalgrin . Het was een soort model dat 10 meter hoog en 40 meter breed was. Het was versierd met bas-reliëfs, geschilderd door Laffitte, een van de decorateurs van Malmaison en waar de geïnspireerde allegorieën schitterden in de lentezon over de glorie en deugden van het keizerlijke paar. De augustusprocessie was onder de monumentale poort doorgetrokken. Aan het hoofd steigerden de lichte lansiers te paard en vervolgens de jagers met wie ze zich vermengden en met de mammelukken.</p>
152	<p>Zij gingen de dragonders van de wacht voor. De uniformen waren felgroen, geel, rood. Trompetten afgewisseld met muziek. Plotseling verschenen de herauten te paard met hun gevederde mutsen. Ze liepen in een rij en hun met goud geborduurde overjassen schitterden in de felle zon. Achter hen vond een eindeloze parade van rijtuiggen plaats: veertig rijtuiggen van zes paarden, elk verschillend qua bouw en</p>

	<p>versieringen, maar allemaal uniform versierd, op de met goud bedekte lichamen, met het grote keizerlijke wapen, dat nog werd versterkt door takken van laurier of eik, slingers van rozen of eeuwige bloemen. De binnenkanten waren behangen met stof, satijn of wit fluweel. Maar hier in deze rituele-processie stond een koets getrokken door acht witte paarden, geëscorteerd door de grote ruiter van Italië, de eerste ruiter van de keizerin en de adjudanten van de keizer: het was het rijtuig van de keizerin. Maar het was leeg; want Marie-Louise had haar plaats al naast de keizer ingenomen in het prachtige kroningsrijtuig, dat achter hem aankwam en waaraan hele groepen pages achter liepen, terwijl de kolonel-generaals en de schildknappen haar dicht omsingelden.</p> <p>Uit de hele buurt kwam een grote menigte, die net zoals die vorige de processie van 1840 zou volgen. Ze had de nieuwe keizerin bewonderd, versierd met kroondiamanten en gekleed in een jurk van zilveren tule geborduurd met edelstenen.</p>
153	<p>De keizer had het grote kostuum van Frankrijk aangetrokken. Op zijn voorhoofd droeg hij een zwartfluwelen kapje, versierd met acht rijen diamanten en bekroond met drie witte veren, vastgemaakt met een diamanten knoop, in het midden waarvan de 'Régent' scheen. Zijn kleding, jas, korte jas en rijbroek, waren van wit satijn. Maar alles was met goud geborduurd, zelfs de zijden kousen en de witte schoenen. Het had een flap en manchetten van Engelse kant. Aan zijn zijde het keizerlijke zwaard en om zijn hals de grote ketting van het Legioen van Eer. De twee vorsten leken verpletterd onder de diamanten, die hen van top tot teen bedekten en waarvan het licht alle ogen verblindde.</p> <p>Op het moment dat de keizerlijke koets de Arc de Triomphe naderde, werden honderd kanonschoten afgevuurd door twaalf artilleriestukken, waarvan de loop opzij was gericht om de paarden niet bang te maken. Zij kondigden de plechtige intocht in Parijs aan. De keizer was even gestopt om de hulde van het stadskorps in ontvangst te nemen. De prefect Frochot had als burgemeester van Parijs onder de boog van de Étoile, die de toegang tot de hoofdstad opende, een vleiende toespraak gehouden waarin hij verklaarde: "Uwe Majesteit heeft eindelijk voor zijn eigen geluk gezorgd; zij slaagde daarin, zoals in al haar ondernemingen."</p> <p>Hoe kunnen we in 1840, slechts dertig jaar na deze vreugdevolle datum van 1810, zulke herinneringen niet oproepen, vooral niet op het moment dat de begrafenisstoet van dezelfde keizer zal stoppen bij zijn toren onder de Arc, deze keer in steen,</p>
154	<p>van de Place de l'Étoile! We kunnen de bezorgdheid begrijpen van de decorateurs uit de tijd van Louis-Philippe, toen ze de Arc de Triomphe een uitzonderlijke plaats wilden geven in de ceremonie. Ze waren van mening, dat de triomfboog, ontworpen door Napoleon, voor hem de ware apotheose zou moeten markeren. Dit is de reden waarom ze zich voorstelden dat de keizer, gekleed in het grote keizerlijke kostuum, net als op de dag van zijn kroning, op de kroning van de Boog zou staan, voor zijn troon zou staan, het zwaard aan zijn zijde en de scepter en de wereld in zijn handen zou houden. Aan elke kant van de troon symboliseerden twee lange figuren het genie van oorlog en dat van vrede. Deze groep rustte op een grote basis, versierd met lauwerkransen en wapentrofeeën, ter herinnering aan keizerlijke overwinningen. Op elke hoek van het platform brandde een driepoot in gekleurde vlammen. Aan de kant tegenover Neuilly vertegenwoordigden twee Beroemdheden te paard Glorie en Grootheid. Ten slotte droegen twaalf vlaggenmasten rond het plein schilden en wapentrofeeën en driekleurige banners. Op deze spandoeken stonden de namen van de belangrijkste legers van de Republiek en het Rijk: het leger van Holland, van</p>

	<p>Sambre-et-Maas, van Rijn en Moezel, van de kusten van de oceaan, van Catalonië, van Aragon, van Andalusië, uit Italië, uit Rome, van Napels, Grande Armée, Reserveleger. De Avenue des Champs-Élysées werd omgetoverd tot een triomftocht. Langs dezelfde laan had Napoleon militaire besprekingen gehouden. Hij was ook heel</p>
155	<p>vaak gestopt bij het charmante hotel, dat sinds 1784 op het huidige kruispunt van de rue de La Boétie stond: het was het hotel gebouwd door Le Boursier voor Thiroux de Montsange en dat in 1804 eigendom werd van Marescalchi. Marescalchi, die Bonaparte tot president van de Italiaanse Republiek had gemaakt en die door Napoleon tot minister van Buitenlandse Betrekkingen van het Koninkrijk Italië was benoemd!</p> <p>Het hotel was nu eigendom van Flahaut, de vriend van koningin Hortense (1). Ook de Avenue des Champs-Élysées had de huwelijksprocessie van 1810 zien paraderen op het geluid van vrolijke hymnen, die voortdurend werden gespeeld door de orkesten, die langs de hele route verspreid waren. Parijzenaars en dorpingen uit de buitenwijken verdrongen zich daar en verdrongen zich om keizerin Marie-Louise, die geen enkele sympathie had opgewekt, beter te kunnen zien.</p> <p>De begrafenisstoet van 1840 zou hetzelfde glorieuze pad volgen. Het was ook over de hele lengte versierd met palen, spandoeken en trofeeën. Zesendertig beelden, achttien aan elke kant, vertegenwoordigden overwinningen, waarvan de uitgestrekte handen palmen en kronen droegen, alsof ze die aan de keizer wilden aanbieden toen hij langskwam. Tussen elk beeld werd een zuil geplaatst met een wereldbol,</p> <p>(1) Dit hotel was voor het laatst eigendom van mijn vriend, de hertog van Massa, die zo vriendelijk was om er de ontmoetingsplaats van de Vereniging van Vrienden van Malmaison van te maken. Het werd een paar jaar geleden volledig verplaatst naar het Observatorium en werd het hotel van de Society of Men of Letters.</p>
156	<p>waarop een stearend met uitgestrekte vleugels rustte. De helft van de adelaars draaide zijn hoofd richting de Arc de Triomphe, de andere helft richting de Place de la Concorde. De processie bevond zich dus altijd onder de blik van de emblematische vogel. Elke kolom droeg ook een schild waarop, in chronologische volgorde, een gevechtsnaam was gegraveerd, van Millesimo-Montenotte tot Champaubert en Montmirail, via de piramides, Marengo, Austerlitz, Iéna, Wagram en Moskou.</p> <p>Op de Place de la Concorde werden enorme tribunes gebouwd, die plaats konden bieden aan enkele duizenden toeschouwers.</p> <p>De voormalige Lodewijk XVI-brug en vervolgens de Revolutionaire brug, gebouwd door Perronet en die de Concorde-brug werd, boden een minder oorlogszuchtige versiering. Elke hoek van de brug werd gemarkeerd door een triomfkolom met daarboven een stearend. Op de brug zelf stonden aan één kant vier beelden opgesteld: Wijsheid, door Ramus; Force, door Gourdel; Justitie, door Bion; Oorlog, door Calmels; aan de andere kant ook vier beelden: Landbouw, van Thérasse; Welsprekendheid, door Fauginet; Schone Kunsten, door Merlieux, en Handel, door Dantan Jeune.</p> <p>Vanaf de Pont de la Concorde konden we op het terrein van de Kamer van Afgevaardigden een kolossaal standbeeld zien, uitgevoerd door Cortot en getiteld 'Onsterfelijkheid'.</p> <p>De Esplanade des Invalides was het einde van de route. Daar werden enorme tribunes neergezet geschikt voor tienduizenden toeschouwers. Langs de centrale laan</p>
157	<p>stonden aan weerszijden achttien beelden van zeven meter hoog opgesteld. Dit waren de beelden van koningen en grote kapiteins die Frankrijk hadden geleid. Links, kijkend naar Les Invalides: Clovis, van Bosio; Karel Martel, door Debay; Philippe</p>

	<p>Auguste, door Etex; Karel V, door Dantan ouderling; Jeanne d'Arc, door Debay; Lodewijk XII, door Lanneau; Bayard, door Guillot; Lodewijk XIV, door Robinet; Turenne, door Toussaint; Duguay-Trouin, door Bion; Hoche, door Sarnet; De Tour d'Auvergne, door Cavelier; Kellermann, door Brun; Ney, door Garreau; Jourdan, door Duseigneur; Lobau, door Schez. Rechts: Karel de Grote, bij Maindron; Hugues Capet, door Etex; Lodewijk IX, door Dantan ouderling; Karel VII, door Bion; Du Guesclin, door Husson; François I, door Lanneau; Henri IV, door Auvrey; Condé, door Daumas; Vauban, door Callouet; Marceau, door Lévêque; Desaix, door Jouffroy; Kléber, door Simard; Lannes, door Klagman; Masséna, door Brian; Mortel, door Millet; Macdonald, door Bosio. Tussen deze heroïsche figuren, allemaal in gips, maar met een vrij mooi effect, brandden vlammen op driepoten. Aan de kadezijde, tegenover de Koepel, wijst Victor Hugo op het bronzen beeld van de keizer. Het was het standbeeld uitgevoerd door Bosio. En hij voegt eraan toe dat dit brons ook getint gips was.</p> <p>Laten we nu het Hôtel des Invalides binnengaan. Het oude hotel van Lodewijk XIV had niets meer niets van zijn gebruikelijke uiterlijk.</p>
158	<p>De toegangspoort verdween onder zwarte gordijnen, versierd met gouden en zilveren ornamenten, ondersteund door twee kolommen en talloze bundels speren met linten. Het leek op een triomfportaal, waar de strijdswagen moest stoppen om de kist nog een laatste keer aan de matrozen van de Belle-Poule toe te vertrouwen. Rechts en links waren twee tribunes gereserveerd voor invaliden. Vervolgens werd de doorgang naar de eerste binnenplaats omzoomd met driepoten en kandelaars. Toen we op de grote binnenplaats aankwamen, konden we alleen maar een grote tent zien, waaronder aan weerszijden grote platforms waren gebouwd voor plaats aan 6.000 gasten.</p> <p>Steenarenden sierden alle pilasters van de zijgalerijen. Deze pilasters zelf waren omgebouwd tot wapentrofeeën. Tussen hen, ter hoogte van de arcades, hingen wapenschilden en omlijst met lauweren, die afwisselend de keizerlijke code en het kruis van het Legioen van Eer voorstelden. Een dubbele slinger van klimopslingers verbond alle arcades. Ter hoogte van de top, rondom de fries, stonden in gouden letters op een brede band de namen van de Fransen, die zich vanaf 1792 tot aan de Algerijnse veldtocht hadden onderscheiden op de slagvelden. Rond de rand van dit fries strekte zich een drievoudig koord van slingers uit, verweven met kronen van onsterfelijken. Iets daarboven, in het vlak van de zolderlijn, werd een groot lint van het Legioen van Eer getoond. Eindelijk in het midden van het speelveld, bijna aan de voet van de tribunes, twee rijen masten, versierd met vlaggen en bekroond met</p>
159	<p>gouden sterren, die een ware laan vormden, die stopte op de drempel van de kapel, die men, als een vierkante tempel, had gebouwd om het lichaam van de keizer te ontvangen, een soort begrafenis veranda, ondersteund door vier vierhoekige pilaren, aan de basis versierd met figuren van overwinningen en met daarboven, met architraven, frontons, die het keizerlijke wapen dragen. Bovendien werd het voorste fronton gekroond door een “Onze Lieve Vrouw van Genade”, met een verwelkomend gebaar, dat werd omlijst door de twee figuren van Hoop en Geloof. De architraven leverden materiaal voor decoratie. Er waren figuren van generaals geplaatst boven een kroon met een datum in het midden. In de voorste architraaf konden we Lefebvre onderscheiden, met Augereau, Jourdan en Moncey aan zijn rechterkant, Kellermann en Masséna aan zijn linkerkant. Op de kolommen waarop deze architraaf rustte, waren de volgende inscripties te lezen: Rastadt, Mæstricht, Kehl, Wissembourg, Genua, Mont-Thabor, le Var, Montebello, Arcole, Montenotte, Lodi, Castiglione, Rivoli, Pyramides, Aboukir en Heliopolis .</p>

	<p>De linker architraaf toonde Davoust met Bessières, Gouvion Saint-Cyr en Perrignon aan zijn rechterkant; links van hem Sérurier en Macdonald. Inscripties vergezelden hen op de overeenkomstige kolommen: Dresden, Eckmühl, Zürich, Moskowa, Lutzen, Bautzen, Ligny, Montmirail, Jena, Austerlitz, Ulm, Friedland, Essling, Wagram, Hanau, Marengo.</p> <p>Wat de rechter architraaf betreft, deze stelde in het midden voor: generaal Brune,</p>
160	<p>aan zijn rechterkant omringd door Berthier, Ney, Oudinot; links van hem: Suchet, Lannes en Bernadotte. Onder deze opschriften: Hall, San Juliano, Sédiman, Smolensk, Krasnoé, Ostrolenka, Gaëte, Mincio, Eylau, Regensburg, Dantzig, Somosierra, Loano, Diégo en Tagliamento.</p> <p>Een gewelf van zwarte gordijnen completeerde de entree van de kerk, die werd verlicht door graflampen.</p> <p>Laten we nu verder gaan binnen de kerk.</p> <p>Op alle pilasters van het schip werden grafpijlers geplaatst, bekroond met wapentrofeeën en vlaggen. Op de zijanten waren naast hun overwinningen de glorieuze namen gegraveerd van maarschalken en generaals van de Revolutie en het Rijk.</p> <p>De zijanten aan de rechterkant omvatten: Ney, prins van Moskowa, met de veldslagen: Elchingen, Hohenlinden, Amskerdorf, Ciudad-Rodrigo, Smolensk, Valontina, Moskowa, Lutzen, Champaubert, Montmirail; Mortier, hertog van Treviso, met de veldslagen: Hondschotte, Fleurus, Altenkirchen, Diernstein, Moskou, Lutzen, Dresden en Montmirail; Kléber, met Fleurus, Altenkirchen, El-Arish, Chasa, Jaffa, Mont-Thabor, Héliopolis, Caïro; Duroc, hertog van Frioul, met Jaffa, Saint-Jean-d'Acre, Aboukir, Austerlitz en Wagram; Mouton, graaf van Lobau, met Novi, Genua, Austerlitz, Jena, Friedland, eiland Lobau, Moskowa en Lutzen; Bessières, hertog van Istrië, met: Rivoli, Pyramides, Marengo, Austerlitz, Jena, Eylau, Medina en Lutzen.</p>
161	<p>De linker zijanten waren opgedragen aan Jourdan met American War, Hondschotte, Wattignies, Maubeuge, Fleurus, Mæstricht en Rollembourg; Graaf van Hautpoul-Saletto, met: Maubeuge, Nijmegen, Wallebruck, Altenkirchen, Hohenlinden, Austerlitz, Iéna en Eylau; Desaix, met: Offenburg, Kehlbrug, Chebreiss, Samanhout, El-Gunaïm en Marengo; Graaf van Lariboissière, met Mainz, Austerlitz, Eylau, Dantzig, Friedland, Wagram, Smolensk en Moskou; Graaf Serurier, met: Hannover, Saint-Michel, Vigo, Mantua en Venetië; Baraguay d'Hilliers, met: Mainz, Rivalla, Elchingen, Ulm, Réal en Figuières; tenslotte Lannes, hertog van Montebello, met: Lodi, Castiglione, Montebello, Saint-Bernard, Marengo, Austerlitz, Friedland, Zaragoza, Essling.</p> <p>Nu zijn we al snel onder de beroemde koepel van de Dôme. Vanaf de grond tot aan de eerste orde van de architectuur was dit deel van de kerk volledig behangen met paarse zijde, bezaaid met arabesken, bijen, adelaars en gouden figuren. In het midden, net boven de lantaarn van de Koepel, op de plek waar later het graf van de keizer zou worden gebouwd, was een weelderige katafalk van zestien meter hoog opgetrokken, versierd met gouden adelaars, veren en vlaggen. Vier zuilen met Corinthische kapitelen ondersteunden het baldakijn, versierd met het keizerlijke wapen, te midden van een zwerm bijen en waaruit de tranen vielen uit de zware plooiën van fluwelen gordijnen, geborduurd en afgezet met hermelijn.</p>
162	<p>Achter de opstaande gordijnen lag een zwarte cenotaaf, antiek van vorm, met groenbronzen handvatten.</p>

	<p>Vier allegorische zilveren figuren leunden tegen de zuilen. Het waren Victoires, die in de ene hand palmladeren droegen en met de andere op een schild leunden. Wapentrofeeën vergezelden hen. Rondom het podium werden antieke driepoten afgewisseld met bronzen driepoten, waarop de vlaggen en standaards waren geplant, die tijdens de keizerlijke campagnes waren veroverd.</p> <p>De kist, die onder het baldakijn de katafalk bedekte, was een exacte weergave van de kist waarin de stoffelijke resten van Napoleon lagen. Er was dat de plaats, die gereserveerd was voor de echte kist pas opening, zodra deze in de kerk arriveerde. De bekroning van het baldakijn werd gevormd door een gouden koepel, van binnen bekleed met wit satijn. Boven deze koepel zweefde een steenarend van meer dan drie meter hoog.</p> <p>In de Dôme bij de bovenste ramen filterden paarse stoffen jaloezieën het licht. Bij de kroning reproduceerden vierentwintig driekleurige spandoeken de namen van de meest glorieuze overwinningen van Napoleon.</p> <p>Aan de achterkant stond het altaar voor de viering van de mis. Rechts van het altaar de tribune van de koning, behangen met paarse zijde met gouden palmetten. Een scharlaken fluwelen baldakijn beschutte de koninklijke troon.</p> <p>Er waren andere tribunes opgezet in de kapellen van Turenne en Vauban, in de</p>
163	<p>ziggalerijen voor vooraanstaande gasten en grote staatslichamen. Overal fluweel en zijde, overal standaards en kandelaars. Ten slotte ontvouwde zich een paars tapijt, bezaaid met zilveren bijen, over de kerk tot onder de Dôme. De meeste ophangingen waren speciaal in Lyon gemaakt voor Le Retour des Cendres. De achtergrond was paars satijn met een goudkleurige versiering, die was verkregen met behulp van gebroken glas. Veel fragmenten van deze ophanging zullen in de dagen na de ceremonie als souvenir worden meegenomen. Ze worden soms gevonden bij antiquairs of verzamelaars. Een belangrijk deel van deze merkwaardige en unieke zijde bevindt zich tegenwoordig in de alkoof in Malmaison, waar een van de twee bedden van Napoleon op Sint-Helena wordt tentoongesteld. Exemplaren worden bewaard in het Legermuseum, in de Napoleonkapel.</p> <p>De decoratie van de kerk ontbrak het niet aan grandeur. Het was van een meer superieure kwaliteit dan die van de pleinen en lanen. Voor dit laatste was het noodzakelijk om het meeste te maken met gips, karton en beschilderd canvas. Het was soms zelfs iets te veel, een klatergoudversiering. ‘Het kleinzielige verkleedt het grandioze’, zei Victor Hugo. Maar kunstmatige ornamenten, fragiele versieringen, ijdel klatergoud, dit alles moest op de achtergrond komen te staan. Wat vooral zou tellen was de sublieme gedachte, die de ontroerende ceremonie van begin tot eind zou bezielen en domineren.</p>
164	<p style="text-align: center;">* * *</p> <p>Op 15 december 1840, om vijf uur 's ochtends, kondigde het Invalides-kanon de viering van de Le Retour des Cendres aan. Ondanks de ijzige wind verlieten de Parijzenaars al snel hun huizen. Vanaf de vroege uren van de dag drongen talloze mensenmassa's alle toegangsplekken tot de geplande route binnen. Mensen kwamen uit de meest excentrieke buurten, uit de meest afgelegen buitenwijken, zelfs uit de provincies. Het Franse volk was zich bewust van de grote historische dag, die ze zouden meemaken. Het wilde met al zijn hartstocht de triomfantelijke terugkeer naar Parijs begroeten van de man, die zelf zijn viriele geschiedenis in deze lapidaire formule had samengevat: ‘Ik heb alle emulaties opgewekt, alle verdiensten beloond en de grenzen van de glorie verlegd. ‘</p>

	<p>Rond negen uur kwam de begrafeniswagen onder de Griekse tempel vandaan, die doorliep naar de aanlegsteiger van Courbevoie.</p> <p>Het was een monumentale wagen, 10 meter lang, even hoog en bijna 5 meter breed. Het gewicht bedroeg 13 ton.</p> <p>De basis rustte op vier enorme wielen, zoals die van oude strijdagens. Het was een soort platform. Aan de voorzijde van dit platform ondersteunden twee Genieën de kroon van Karel de Grote. Aan de achterkant hing, passend bij deze twee Genieën, een bundel vlaggen. De zijkanten van de basis waren in bas-reliëfs versierd met Genieën, die met één hand bloemenslingers ondersteunden en aan de andere kant</p>
165	<p>klonk de trompet van Roem. In het midden van de basis, tussen de voorste Genieën en de bundel vlaggen, stond het voetstuk, op de hoeken omlijst met wapentrofeeën. Dit voetstuk was versierd met slingers en adelaars, maar was bijna volledig verborgen door paarse zijde, versierd met bijen, adelaars, bliksemschichten, lauweren en het keizerlijke cijfer. Het waren zijden stoffen van hetzelfde type als die van de Invalides. Ze kwamen uit een fabriek in Lyon en ook de borduurmotieven waren gemaakt in gebroken glas.</p> <p>Op het voetstuk stonden veertien geheel vergulde kariatiden, rug aan rug geplaatst, die overwinningen symboliseerden. Triomfantelijk brachten ze op een enorm gouden schild de kist van Napoleon terug, die bovenaan de strijdwagen werd voorgesteld door een ebbenhouten sarcofaag met antieke bronzen handvatten. In werkelijkheid was het slechts een cenotaaf, gehuld in een lange paarse crêpe bezaaid met gouden bijen en waarop de keizerskroon, de scepter en de hand van de gerechtigheid in goud waren geplaatst, verrijkt met edelstenen. De echte kist moest vanwege zijn gewicht op de bodem van de wagen worden geplaatst.</p> <p>Terwijl de wagen zich opmaakte om de kostbare lading te ontvangen, die tot het einde werd bewaakt door de Dorade, de vertegenwoordigers van de gemeente Parijs, de prefecten van de Seine en van de politie, de voormalige dienaren van Napoleon, de officieren van het voormalige keizerlijke huis, de veteranen die bivakkeerden in de</p>
166	<p>buurt, zich opstellen, allemaal een vurige en genereuze drift,</p> <p>De priester van Courbevoie, aan het hoofd van zijn geestelijkheid, liep spoedig op naar de rand van de rivier en gaf hem opnieuw de absolutie, hij, wiens ballingschap een kwart eeuw had geduurd. Hij mompelde nog steeds zijn laatste gebeden, toen er een kanonschot klonk. De klokken begonnen te luiden. Militaire bevelen klonken onder de troepen, die langs de oevers en op de brug marcheerden. Vervolgens namen veertig matrozen uit La Belle-Poule op bevel van de Prins de Joinville de zware kist in beslag, laadden hem uit La Dorade en plaatsten hem in de begrafeniswagen. De vlaggen werden gestreken en de soldaten presenteerden hun wapens. Plotseling steeg in de religieuze stilte, die de langverwachte landing op Franse bodem begeleidde een hymne op, ernstig en plechtig:</p> <p><i>We zullen de carré's ingaan als onze oudsten er niet meer zijn! Daar zullen we hun stof vinden en de glorie van hun deugden...</i></p> <p>Het waren de jongeren van het Quartier Latin, die de Marseillaise zongen. Ruim vierduizend studenten hadden zich de dag ervoor verzameld op de Place du Panthéon. Zij gingen met de grootste kalmte naar het Ministerie van Binnenlandse Zaken en enkele van hun afgevaardigden werden ontvangen door de stafchef van de minister. Het doel van hun aanpak was om een plek in de stoet te bemachtigen voor studenten van de faculteiten Rechten en Geneeskunde. De minister had hen een formele</p>

167	<p>weigering voorgelegd en de National publiceerde de volgende dag hun protest. Maar met een schriftelijk protest namen ze geen genoegen. Om hun verontwaardiging beter te demonstreren, besloten ze vroeg naar de Neuilly-brug te gaan om met ons nationale lied de man te verwelkomen, die de onvergelykbare soldaat van de Revolutie was geweest.</p> <p>Hun actie was besmettelijk. De menigte, die zich steeds meer aan de oevers van de Seine verzamelde, zong op haar beurt het heilige lied en we hoorden het sublieme couplet door de echo's weergalmen.</p> <p style="text-align: center;"><i>Kom op, kinderen van het vaderland De dag van glorie is aangebroken!</i></p> <p>Maar het kanon bleef brullen. Eenentwintig schoten gaven het sein om te starten. De processie vormde zich in de volgorde, die was vastgelegd in het protocol en de strijdswagen verliet langzaam de tempel die hem beschutte.</p> <p>Hij werd getrokken door zestien paarden, gerangschikt in quadrigae. Deze zestien paarden, versierd met witte pluimen en manen van vloeiende witte veren, waren geheel bedekt met caparisons van gouden stof. Elke omslag, versterkt door het keizerlijke wapen geborduurd in stenen en door adelaars, presenteerde N's en lauweren geëmailleerd op de achtergrond. Zestien piqueurs in keizerlijke livrei voerden de quadriga aan; twee bereden picketers gingen hen voor.</p> <p>De stoet (1) vertrok op het geluid van klokken van de kerken van Parijs en het</p> <p>(1) Hier is de volgorde van de processie: de rijkswacht van het departement Seine, voorafgegaan door trompetten. De Nationale Garde te paard (twee escadrons)</p> <p><i>(vervolg op pag. 168, dit is een lange voetnoot, die gaat t/m pag. 170, het is een opsomming van alles, wat in de stoet meeliep!)</i></p>
168	<p>gedreun van de Notre-Dame. Hij ging langzaam vooruit. De kou bleef bitter. Maar de zon was helder.</p> <p>De nationale garde van Parijs en de buitenwijken stonden langs beide zijden van de weg, vandaag de dag, Avenue de Neuilly, van de brug tot de barrière van Étoile.</p> <p>met standaard en trompetten. Een squadron van de 7e Lancers. - Luitenant-generaal Darriule, commandant van de Place de Paris, en zijn staf, gevolgd door officieren met verlof. - Een bataljon van de 66e linie, met vlag, geniesoldaten, trommels en muziek. - De gemeentewacht te voet, met vlag en trommels. Brandweerlieden. Twee squadrons van de 7e Lancers. - Twee squadrons van de 5e Cuirassiers, met standaard en muziek. - Luitenant-generaal Pajol, commandant van de militaire divisie, en zijn staf. Tweehonderd officieren van alle wapens, werkzaam in Parijs bij het ministerie en bij het oorlogsdepot. De Militaire School van Saint-Cyr, de staf aan het hoofd, het geweer onder de linkerarm. De École Polytechnique, het personeel aan het hoofd. Een ro-bataljon lichte infanterie, met geniesoldaten, trommels en muziek. - Twee batterijen van het 3e en 4e artillerieregiment. - Een detachement van het RER-bataljon voetjagers. - De zeven ingenieursbedrijven gelegd in het Seine-departement en vormden een bataljon, onder bevel van een bataljonscommandant. - De vier compagnieën ervaren onderofficieren, marcherend op een front van vijftientwintig man; de mannen op de eerste rij waren allemaal versierd. Twee squadrons van de 5e Cuirassiers, de luitenant-kolonel aan het hoofd. Vier squadrons van de Nationale Garde te paard, met standaard en muziek. - Maarschalk Gérard, hoge commandant van de Nationale Garde; Luitenant-generaal Jacque Minot, gevolgd door de voltallige staf van de Nationale Garde. Het 2e legioen van de Nationale Garde van de buitenwijken, drums en muziek, de kolonel aan het hoofd. Het 1e Legioen van de Nationale Garde van Parijs. Twee squadrons van de Nationale Garde te paard. Abt Coquereau in een zwarte koets versierd met zilveren borduurwerk. - Generaals en officieren van het reserve- of gepensioneerde kader, allemaal te paard. - Hoge officieren van de koninklijke marine. Het korps van begrafenismuziek.</p>

	<i>(lees verder onderaan pag. 169)</i>
169	<p>Vervolgens strekte het zich alleen uit aan de rechterkant van de route tot aan de Esplanade des Invalides, waar het een dubbel cordon vormde voor de grote poort van het hotel. De haag, die aan de linietroep was toevertrouwd, had rechts de Barrière de l'Étoile en links de Quai d'Orsay, bij</p> <p><i>(vervolg van pag. 168)</i></p> <p>strijdpaard van de keizer, gekleed in het zadel en het harnas dat Napoleon gebruikte toen hij eerste consul was. Een peloton van vierentwintig gedecoreerde onderofficieren, afkomstig uit de Nationale Bereden Garde, uit het cavalerie- en lijnartilleriekorps, evenals uit de gemeentelijke garde, onder bevel van een kapitein van de generale staf van de Nationale Garde. - Een rouwkoets, gespannen met vier paarden, die de missie van Sint-Helena bestuurt. Een peloton van vierendertig gedecoreerde onderofficieren, afkomstig uit de infanterie van de Nationale Garde, uit de linie-infanterie, uit de gemeentelijke voetwacht en uit de brandweerlieden, onder bevel van een kapitein van de Generale Staf van de Nationale Garde te voet. Zevenentachtig onderofficieren te paard, met vlaggen waarop de namen van de zesentachtig departementen en van Algerije zijn geschreven; elke vlaglans met daarboven een adelaar met uitgestrekte vleugels: het detachement onder bevel van een squadronleider. De Prins van Joinville, te paard, in volledig kapiteinsuniform. Het personeel van de Prins van Joinville. De vierhonderd matrozen van het fregat Belle-Poule omsingelden de begrafenisvlotter en marcheerden in twee rijen. De keizerlijke tank. - Rechts en links van de tank, maarschalk hertog van Reggio, maarschalk Molitor, admiraal Roussin en generaal Bertrand, die de vier hoeken van de keizerlijke kachel vasthouden. Voormalig adjudanten en civiele en militaire officieren van het huishouden van de keizer. De prefecten van de Seine en de politie, de leden van de Algemene Raad, de burgemeesters en afgevaardigden van Parijs en plattelandsgemeenten, in totaal ongeveer honderd. Een deputatie van voormalige soldaten van alle rangen, die tot de keizerlijke legers hadden behoord, in volledig uniform van de grenadiers en jagers van de oude garde; Keizerin Dragoons, Doodshuzaren, Chamboranen, Velites, Red Lancers-gidsen, enz. - De legioenen van de Nationale Garde van</p> <p><i>(lees vervolg op pag. 170)</i></p>
170	<p>de hoek van de rue d'Austerlitz. Twee artilleriebatterijen waren gestationeerd bij Neuilly, twee andere bij de rotonde Arc de Triomphe.</p> <p>Tijdens de mars van het konvooi nam de menigte een vrome stilte in acht, die slechts af en toe werd onderbroken door de kreet: “Lang leve de keizer!” De bemanning van La Belle-Poule werd zeer geprezen.</p> <p>Het was half twaalf, toen de wagen de Arc de Triomphe bereikte. Overal werd de menigte dichter en enthousiaster. Het vormde zich als een dikke zwarte gordel rond de Place de l'Etoile.</p> <p>Met zijn zware gang betrad de strijdwagen de majestueuze ingang. Artillerie-salvo's klonken uit eenentwintig kanonschoten. De voorspelling van de dichter kwam uit:</p> <p style="text-align: center;"><i>Door dezelfde deur, waar God u vergezelt, Sire, keert u terug naar uw hoofdstad. Glorieus, gekroond, heilig als Karel de Grote en groots als Caesar.</i></p> <p><i>(vervolg van noot pag. 169)</i></p> <p>Parijs en de buitenwijken, die, nadat ze de haag hadden gevormd, zich achtereenvolgens terugtrokken, terwijl de processie voorbijging. - De mars werd afgesloten door een escadron van het 1^e van dragonders, met de luitenant-kolonel aan het hoofd. De heer Luitenant-Generaal Schneider, commandant van de divisie buiten Parijs en zijn staf: de heer Veldmaarschalk Hecquet, commandant van de 4e Infanteriebrigade buiten Parijs. - Een bataljon van de 35e linie, met vlag, geniesoldaten en muziek, de kolonel aan het hoofd. - De twee artilleriebatterijen opgesteld bij Neuilly. - Een bataljon van de 35e linie, met de luitenant-kolonel aan het hoofd. De heer kampmaarschalk Lawoëstine,</p>

	<p>commandant van de cavaleriebrigade. Tenslotte twee squadrons van de 1^e Dragonders met standaard en muziek, de kolonel in de hoofdrol. (einde van deze voetnoot)</p>
171	<p>Er was een onvergetelijke minuut. De opwinding onder het volk leek op zijn hoogtepunt. De kanonschoten klonken, de trommels sloegen in de velden. En het was een immens lawaai, de emotionele toejuicing van een heel volk, dat de kist van de keizer onder de triomfboog verwelkomde, als in een visioen van apotheose.</p> <p>Niemand heeft deze opmars, die zal doorgaan van de Étoile naar de Champs-Élysées, met meer emotie en met meer kracht vertaald door Victor Hugo. De profetische verzen zingen in alle herinneringen. Ze zijn onsterfelijk, net als de geweldige herinneringen die ze verheerlijkten.</p> <p>Om een vollediger idee te geven, een levendiger beeld te geven van de processie, die, van Courbevoie naar de Invalides, de keizerlijke overblijfselen leidde, gaat er niets boven de aantekeningen, die ter plekke zijn gemaakt door getuigen van dit unieke spektakel in onze geschiedenis.</p> <p>Allereerst is hier de getuigenis van Valérie Masuyer (1). Als peetdochter van keizerin Joséphine was ze de laatste hofdame van koningin Hortense geweest met wie ze de droevige jaren van ballingschap had gedeeld, alle tegenslagen en aan wie ze de meest trouwe, de meest aanhankelijke toewijding had gedaan. Ze was een charmante vrouw met een hart en een ziel. Eén enkele streek is voldoende om het te schilderen. Op het moment, dat ze op het punt stond het kasteel van Arenenberg te verlaten, na de dood van de koningin, nam Prins Louis vroeg wat haar plannen waren.</p> <p>(1) Ik heb bij Librairie Plon de memoires van Valérie Masuyer gepubliceerd, met een inleiding en aantekeningen. Deze memoires eindigden met de dood van koningin Hortense. De twee brieven die we gaan lezen zijn niet gepubliceerd.</p>
172	<p>Met een enigszins emotionele stem antwoordde ze eenvoudig: 'Denk aan mij!'</p> <p>Ze had zich teruggetrokken in Parijs en woonde bij haar vriendin Joséphine de Forget (1), een achternicht van keizerin Joséphine, die vooral bekend staat als de "Consuelo" van de schilder Eugène Delacroix. Op 15 december 1840 zag ze de begrafenisstoet passeren vanuit een raam aan de Avenue des Champs-Élysées. Hier is de brief, die ze de volgende dag schreef aan haar tante, de gravin van Esdouhard en waarvan ik de originele tekst in handen heb:</p> <p><i>Parijs, 16 december 1840.</i></p> <p><i>Jij bent inderdaad de eerste, mijn lieve tante, aan wie ik wil schrijven wat we met je lieve zoon (2) gisteren mochten zien en voelen, tijdens deze ceremonie van herstel en apotheose ter nagedachtenis aan de keizer; de herinnering zal nooit uit ons hart verdwijnen.</i></p> <p>(1) Joséphine de Forget, dochter van de graaf van La Valette (1769-1830), directeur van het postkantoor en staatsraad onder het rijk, die vanuit de gevangenis haar loyaliteit aan Napoleon betoonde en wiens beroemde ontsnapping de goedkeuring kreeg van zijn vrouw, "een heldin van de echtelijke liefde", zoals ze werd genoemd. Ze werd geboren als Émilie de Beauharnais, nicht van de eerste echtgenoot van keizerin Joséphine. Het was Bonaparte, die in 1799 besloot haar te laten trouwen met La Valette, zijn adjudant.</p> <p>(2) Dit is zijn neef, Jean d'Esdouhard (1803-1859), die de zoon was van de conventionele Jean-Baptiste d'Esdouhard. Hij was getrouwd met een beschermeling van François de Beauharnais. Hij was, naast Joséphine Bonaparte als meter, de peetvader van Valérie Masuyer.</p>

173	<p><i>Bij 14 graden kou, te midden van een menigte Parijzenaars, aangegroeid met buitenlanders en provincialen, opeengepakt langs de Champs-Élysées, slaagden we erin, Jean en ik, om met grote moeite de plats aan de ramen te bereiken, die onze dierbare generaal zo vriendelijk ten behoeve van mij had ingericht. Bertrand, zeer dicht bij de Arc de Triomphe; de autoriteiten van de Tuilerieën hebben mij de eer gedaan mij uit te sluiten van de officiële ceremonie (1). En weet u wie mij dit besluit heeft medegedeeld? Door Houdetot (2). Zou het niet het geval zijn om nogmaals te zeggen, dat als ik weinig over mezelf denk als ik over mezelf nadenk, ik veel over mezelf denk als ik mezelf vergelijk! Maar laten we verder gaan, het spektakel waar ik getuige van was, wist alle andere herinneringen.</i></p> <p><i>Stel je een stad voor, die wordt verslonden door de nobelste nieuwsgierigheid. Bovenaan de huizen waren de ramen omzoomd met gezichten, die graag wilden zien; beneden, mannen, vrouwen, kinderen verdrongen zich op tribunes, ladders, banken,</i></p> <p>(1) Als resultaat van de rol, die het speelde in de pogingen van Straatsburg en Boulogne. (2) Graaf Charles-Ile-de-France de Houdetot was de zoon van graaf César-Ange de Houdetot, die onder Lodewijk XVI en tijdens de Revolutie het bevel voerde over het Ile de France en Martinique. Zijn grootmoeder was de beroemde gravin Élisabeth-Françoise-Sophie de Houdetot, deze charmante, vriendelijke en goede vrouw, die wordt genoemd in de bekentenissen van Jean-Jacques Rousseau. Charles de Houdetot, die op zijn vijftiende bij de marine was begonnen, bevond zich in 1805 in Trafalgar, waar hij ernstig gewond raakte. In 1809 werd hij luitenant in het leger. Hij was in Wagram en had de Russische campagne gevoerd als adjudant van prins Eckmühl. Hij was door de keizer opgenomen in de rijen van het Legioen van Eer. In 1826 trad hij in als aide-de-camp in het huis van Louis-Philippe, waar hij bleef tot het einde van de regering.</p>
174	<p><i>stoelen, de voeten in warme doeken. Niemand mompelde echter of werd ongeduldig; iedereen wachtte in religieuze stilte op degene, die zo lang de meester was geweest.</i></p> <p><i>En ik dacht: Sire, u keert terug naar uw hoofdstad. En hier bent u! Het kanon brult, de klokken luiden, de vlaggen wapperen. Klokslag twaalf uur, in een kou, die doet denken aan de terugtocht uit Rusland, maar onder een zon, die doet denken aan die van Austerlitz, nadert de strijdswagen, gesleept door zestien paarden bedekt met paars fluweel met de wapens van het rijk. Onder deze gouden Dôme gevormd door de emblemen, de slingers, de trofeeën, die de kroon van glorie en doornen ondersteunen, is niettemin de verborgen keizer zichtbaar! Ja, we zien hem een arme officier, generaal, consul, overwinnaar, overwonnen, gevangene, altijd groot. Door het gezamenlijke gemompel lijkt de menigte, alsof hij in extase is, hem opnieuw toe te juichen, maar zachtjes, om zijn rust niet te verstoren: zijn laatste verovering.</i></p> <p><i>Omringd door degenen van zijn metgezellen, die hem overleefden, stak hij de Arc van zijn triomfen over, die weer leek te stijgen; daarna vertrok hij naar de Champs-Élysées om aan de oevers van de Seine te gaan slapen tussen de Fransen van wie hij zoveel hield!</i></p> <p><i>Terwijl de stoet onder onze ramen door trok, steunde Jean mij, in de overtuiging dat ik flauw zou vallen. Dat was niet het geval, als mijn knieën op dat moment bogen, was het alleen maar om de keizer nog een laatste keer te groeten, zowel namens de mijnen als in mijn eigen naam; in mijn hoedanigheid als oude bonapartist, ik voelde</i></p>
175	<p><i>mijn hart kloppen als een twintigjarige! Maar, mijn God, zei ik, denkend aan de ander, die gevangen zit, sta mij toe hem ook dezelfde reis te zien maken, maar dan levend en triomfantelijk! Deze mooie dag werd voor mij gevolgd door een mooie avond. Meneer Marchand kwam bij ons dineren met de abt Coquereau, die ik leuk vind, omdat hij trotser is, dat hij de keizer heeft teruggebracht dan wanneer hij een kardinaalshoed had gekregen! Daarom sloegen we de uitnodiging van onze dierbare</i></p>

	<p><i>Forget af en we bleven met ons vieren bijeen alsof we in een heiligdom waren, rue du Colisée. Onze gedachten gingen niet naar degenen onder ons volk, die er niet meer waren om deze glorieuze terugkeer te zien. Jean en ik herinnerden ons de laatste woorden van mijn oom: “Mijn kinderen, blijf de Bonapartes trouw en rustig dienen en met als enige voldoening’, dat we dat hebben gedaan.” Is de heer Marchand zelf daar niet een levend voorbeeld van? Deze uitstekende man stond erop mij nieuwe en dierbare herinneringen aan de keizer te geven, onder andere aan zijn haar dat hij na zijn dood had geknipt en dat ik toevoegde aan de herinneringen, die ik al had. Ik zal Joséphine de Forget tijdens haar volgende reis naar Ham vragen om de prins namens mij alle goede dingen te vertellen, die deze bewonderenswaardige man verdient, wiens vrijwillige zelfvernietiging soms zo ver gaat dat ik mij erger. Dat hebben we, helaas, gemerkt door afwezigheid van veel mensen, die niettemin alles aan de keizer te danken hadden. Gelukkig heeft het volk, in de rechtvaardigheid van hun hart, hen op voordelige wijze vervangen om de kist te omringen en te groeten, toen deze triomfantelijk voorbijging! Bij mijn terugkeer, Jean zal je dit allemaal vertellen.</i></p> <p><i>Ik kus je teder, mijn lieve tante, evenals al die van jou die van mij zijn.</i></p> <p><i>Je respectvolle nichtje.</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Valerie Masuyer</i></p>
176	<p>(naschrift):</p> <p><i>Bedank Hortense duizend keer namens mij voor het korenbloemwater, dat ze mij via Jean heeft gestuurd. Dit doet veel goeds voor mijn ogen, die beter zijn maar het nog steeds moeilijk maken voor mij om te lezen en te schrijven. Zeer liefdevolle herinneringen aan maarschalk Ney en mevrouw La Valette en de heer Marchand.</i></p> <p>Een paar dagen later schreef Valérie Masuyer aan prins Louis, opgesloten in de gevangenis van Ham, een brief, die de eerste compleet maakt:</p> <p><i>Mijn lieve prins,</i></p> <p><i>Parijs, 8 januari 1841.</i></p> <p><i>Omdat ik er nog ben en ik geniet eer en glorie, onder toezicht van de politie, kan ik er niet aan denken om de gunst te vragen om Joséphine de Forget te vergezellen tijdens het bezoek, dat zij u met genoeg mag brengen. Deze onvergelykbare vriendin zal daarom bereid zijn de taak op zich te nemen om u alles over te brengen wat mijn hart mij zou hebben voorgesteld om u te vertellen. Uit haar mond zult u ook het verhaal horen van de terugkeer van de keizer naar zijn rijk. Deze apotheose, waarvan ik samen met mijn neef Esdoüard getuige mocht zijn, heeft ons de edelste gevoelens bezorgd en ons de meest legitieme hoop gegeven. Uit welk hart kwam onze roep: Lang leve de keizer! bij het overlijden van degene, die altijd in Frankrijk zal wonen.</i></p>
177	<p><i>Maar ook, mijn beste prins, hoe zonk ditzelfde hart, toen ik aan jou dacht! Ik weet dat u niet wilt, dat mensen medelijden met u hebben, maar u kunt niet voorkomen dat mensen van u houden. Doet u hiervoor niet al het nodige?</i></p> <p>-----</p> <p><i>‘Jezelf inzetten voor de zaak van degenen, die ons door de keizer zijn nagelaten, is de enige beloning waar ik naar streef’, zei de heer Marchand een paar dagen geleden</i></p>

	<p><i>tegen mij, toen hij terugkeerde uit Sint-Helena en mijn hart herhaalt het vandaag tegen u. Laat mij over dit onderwerp een paar woorden zeggen over deze bewonderenswaardige man: is het waar, dat iemand heeft geprobeerd hem een slechte dienst te bewijzen? Ik weet het niet of ik het niet wil weten. Maar ik beschouw het als mijn plicht jegens u en jegens deze vriend, die ons zo dierbaar is, zowel voor de mijnen als voor mijzelf, om u te herinneren aan deze woorden van uw geliefde moeder: “De Marchands en de Broquets moeten worden ingeschreven in het gouden boek ter nagedachtenis aan de keizer.” Ik zal de naam van de Brayers toevoegen, omdat ik, net als mijn vader, getuige ben geweest van hun gevoelens van belangeloze loyaliteit. Ik hoor u vanaf hier, mijn beste prins, uitroepen dat Valérie nog steeds een goed en trouw iemand is. Het is niet om mij van streek te maken. Waarom heb ik niet de eer gehad om het zowel door uw oom als door u dat tegen mij te horen zeggen! Met deze grote toewijding zal ik afscheid van u nemen, mijn beste prins en nadat ik u nogmaals heb verzekerd van de oude trouw van de Masuyers en de Esdoüards, zal ik uw toestemming vragen om u, zoals altijd, ter nagedachtenis te omhelzen van mijn koningin en om u de eed te hernieuwen van haar, die altijd voor u zal blijven met de titel waar ze zo trots op is, uw toegewijde.</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Valérie Masuyer, hofdame van wijlen koningin Hortense</i></p>
178	<p>Na de indrukken van Valérie Masuyer dringt zich een getuigenis van grotere allure op aan onze aandacht, namelijk die van Victor Hugo, die ook de dingen zag waarover hij spreekt.</p> <p>De visie, die hij geeft op de ceremonie, is even gevoelig als pittoresk. Hij voelde zich een man van het volk, een patriot en hij sprak als een dichter.</p> <p>Herlees deze prachtige pagina's, die een reëel beeld vormen. We kunnen niet over <i>Le Retour des Cendres</i> praten zonder ze te noemen</p> <p><i>Het is half een.</i></p> <p><i>Aan het einde van de Esplanade, richting de rivier, komt een dubbele rij grenadiers te paard, met gele mutsen, ernstig kijkend. Dit is de Seine-gendarmerie. Het is het hoofd van de processie. Op dit moment doet de zon zijn plicht en verschijnt hij prachtig. We zijn in de maand Austerlitz.</i></p> <p><i>Na de harige petten van de rijkswacht, de koperen helmen van de gemeentelijke garde van Parijs en vervolgens de driekleurige speren van de lansiers, op charmante wijze geschud door de wind. Marcherende bands en drums...</i></p> <p><i>De processie, gemengd met generaals en maarschalcken, heeft een bewonderenswaardige uitstraling. De zon, die op de borstplaten van de currasiers schijnt, doet een schitterende ster op hun borst oplichten. De drie Écoles militaires</i></p>
179	<p><i>passeren met een trots en ernstig gezicht. Dan de artillerie en de infanterie, alsof ze ten strijde trekken; de karren hebben het reservewiel aan de achterkant, de soldaten hebben de rugtas op ...</i></p> <p><i>De nationale garde te paard verschijnt: rumoer in de menigte. Het is echter redelijk goed; maar het is een roemloze troepenmacht en dat maakt een gat in zo'n processie... Eindeloze legioenen van de Nationale Garde paraderen nu te voet, de geweren omgekeerd, net als de lijn, in de schaduw van deze grijze lucht... Van tijd tot tijd, stopt de processie en hervat dan haar mars weer. Er worden vuurpotten aangestoken, die tussen de beelden roken als grote kommen punch.</i></p> <p><i>De aandacht wordt verdubbeld. Hier is de zwarte kar met een zilveren fries van de kapelaan van La Belle-Poule, aan de onderkant zien we de priester in rouw;</i></p>

	<p>vervolgens de grote fluwelen koets met spiegelpanelen van de Sint-Helena-commissie, vier paarden voor deze twee rijtuigen.</p> <p><i>Plots ontbrandt het kanon tegelijk op drie verschillende punten aan de horizon. Dit drievoudige gelijktijdige geluid omsluit het oor in een soort formidabele en voortreffelijke driehoek; verre trommels klinken in de verte.</i></p> <p><i>De strijdwagen van de keizer verschijnt.</i></p> <p><i>De zon, die tot nu toe gesluierd was, verschijnt tegelijkertijd weer. Het effect is wonderbaarlijk.</i></p> <p><i>We zien in de verte in de stoom en in de zon, tegen de grijze en rode achtergrond van de bomen van de Champs-Élysées, door grote witte beelden, die op geesten lijken, langzaam een soort berg van goud. We kunnen nog steeds alleen een</i></p>
180	<p><i>soort lichtgevende schittering onderscheiden, die sterren, soms bliksem, over het hele oppervlak van de strijdwagen doet schitteren. Een groot gerucht omringt deze verschijning. Het lijkt erop dat deze wagen de toejuichingen van de hele stad met zich meedraagt, zoals een fakkel zijn rook achter zich laat...</i></p> <p><i>Hier staan de gezadelde paarden van de maarschalcken en generaals, die de koorden van de keizerlijke kleed vasthouden. Hier zijn de 86 onderofficieren van de legioensoldaten met spandoeken van de 86 departementen. Niets is mooier dan dit plein, waarboven een woud van vlaggen trilt. Je zou denken dat je een veld met gigantische dahlia's ziet lopen. Hier is een wit paard, van top tot teen bedekt met een paarse sluier, vergezeld van een hemelsblauwe kamerheer, geborduurd in zilver en geleid door twee lakeien gekleed in het groen en doorspekt met goud. Dit is de livrei van de keizer. Huiverend in de menigte:</i></p> <p style="text-align: center;"><i>“Het is het strijdpard van Napoleon (1)...”</i></p> <p><i>Na het paard komen, in strenge en gehaaste rijen, de jonge matrozen van de Belle-Poule, voor het grootste deel gezichten, in gevechtsuniform, in ronde jas, ronde</i></p> <p>(1) De meeste aanwezigen geloofden in hun uitbarsting van enthousiasme oprecht dat het een paard was, dat ooit Napoleon over de slagvelden had gedragen. Het kan alleen maar een illusie zijn. De door Napoleon bereden paarden waren al lang gestorven. Er was een wit paard gekozen als symbool en om het zadel te presenteren in amarantfluweel geborduurd met goud, dat door de Eerste Consul was gebruikt. De hoes en chaperonnes van dit zadel waren met evenveel rijkdom geborduurd. We merkten daar de kenmerken op van handel, kunst, wetenschappen en oorlog. De stijgbeugels waren verguld zilver, met twee kleine adelaars die het oog versieren (toegevoegd onder het Empire)</p>
181	<p><i>gelakte hoed op het hoofd, pistolen aan de riem, strijdbijl in de hand en sabel aan de zijkant, een korte sabel, met een groot handvat gepolijst ijzer...</i></p> <p><i>De salvo's gaan door.</i></p> <p><i>De kar is nu heel dichtbij. Hij wordt vrijwel onmiddellijk voorafgegaan door de staf van Belle-Poule, onder bevel van de heer Prince de Joinville te paard. De heer Prince de Joinville heeft zijn gezicht bedekt met een baard, wat mij in strijd lijkt met de voorschriften van de militaire marine. Hij draagt voor het eerst het grote lint van het Legioen van Eer. Tot nu toe stond hij slechts in het Legioenboek als een eenvoudige ridder.</i></p> <p><i>Als de kar precies voor me komt, weet ik niet welk tijdelijk obstakel zich voordoet: de wagen stopt.</i></p> <p><i>Ik kan er op mijn gemak naar kijken. Het geheel heeft grandeur. Het is een enorme, geheel gouden massa, waarvan de niveaus piramidevormig zijn boven vier grote</i></p>

	<p><i>gouden wielen, die hem dragen. Onder de paarse crêpe, bezaaid met bijen, die hem van boven tot onder bedekt, zien we een aantal mooie details. De strenge adelaars van de basis, de veertien kroningsoverwinningen, dragen op een gouden tafel een namaak van de kist. De echte kist is onzichtbaar. Het werd op de bodem geplaatst, wat de emotie vermindert. Dit is de ernstige fout van deze kar: hij verbergt, wat we graag zouden willen zien, wat Frankrijk heeft geëist, wat de mensen verwachten, waar alle ogen naar op zoek zijn: de kist van Napoleon...</i></p> <p><i>Er worden twee enorme bundels vlaggen ontplooid, meegenomen van alle naties</i></p>
182	<p><i>van Europa voor en achter de strijdswagen...</i></p> <p><i>Niets is verrassender en voortreffelijker dan het span van zestien paarden, dat de wagen voortsleept. Het zijn angstaanjagende beesten, gepluimd met witte veren tot aan hun lendenen en van top tot teen bedekt met een prachtige uitrusting van gouden stof, waardoor alleen hun ogen zichtbaar zijn, waardoor ze, ik weet niet wat een vreselijke uitstraling, het lijken spookpaarden.</i></p> <p><i>Voetvolk, in keizerlijke livrei, gaat aan deze formidabele stoet vooraf.</i></p> <p><i>...De kar komt weer in beweging; de trommels slaan in de velden, het kanon verdubbelt. Als we voor de Invalides-poort staan, is het tien minuten voor twee.</i></p> <p>Het verhaal van Victor Hugo neemt ons mee naar de deuren van het Hôtel des Invalides.</p> <p>Voor de inwoners van Parijs liep de grandioze manifestatie ten einde. Het was nu de strikt officiële ceremonie die begon.</p> <p>De deuren van het Hôtel des Invalides gingen om elf uur 's ochtends open. De genodigden gingen dadelijk de tribunes zitten. Mgr. Affre, die sinds augustus de nieuwe aartsbisschop van Parijs was en die in 1848 zo heldhaftig zou omkomen op een barricade waar hij had geprobeerd vrede te prediken, arriveerde rond dezelfde tijd, begeleid door het grootstedelijke kapittel. Even later gingen de leden van de Kamer van Afgevaardigden de leden van de Kamer van Pairs voor. Vervolgens</p>
183	<p>kwamen alle grote instituten van de staat de kerk binnen. De kleurrijke uniformen schitterden overal.</p> <p>De koning, gekleed als luitenant-generaal van de Nationale Garde, maakte op zijn beurt zijn entree met de koningin, mevrouw Adélaïde en de hertog van Orléans. Hij werd ontvangen door maarschalk Moncey, sinds 1833 gouverneur van het Hôtel royal des Invalides. Moncey was een van de prachtige figuren uit de keizerlijke periode. Het was Napoleon, die hem in 1804 tot maarschalk benoemde, in 1805 gepromoveerd tot Grootarend van het Legioen van Eer en in 1808 tot hertog van Conegliano benoemd. Niemand vergat zijn verdediging van Parijs in 1814. Zijn dappere verzet op de Clichy-barrière was al legendarisch geworden. We herdachten ook zijn welsprekende protest tegen het proces van Ney en zijn weigering om het proces voor te zitten. Zijn houding had ervoor gezorgd, dat hij met de gevangenis werd gestraft en naar Fort Ham werd gestuurd. ‘Hij was’, zei de keizer, ‘een eerlijk man!’ In 1840 was hij zesentachtig jaar oud. De eerste helft van december voelde hij zich onwel en riep elke dag zijn arts. ‘Dokter,’ zei hij, ‘u moet mij nog even in leven houden, ik wil de keizer ontvangen!’ Hij slaagde erin zich in leven te houden en werd in een fauteuil naar de kerk gereden.</p> <p>De koning, omringd door zijn ministers, stond tegenover maarschalk Moncey, toen om twee uur plotseling het kanon van de Invalides donderde. Het was de aankondiging dat de stoet bij de poort aankwam.</p> <p>Op dit signaal was mgr. Affre, gevolgd door zijn geestelijken, klaar om het lichaam</p>
184	te ontvangen.

	<p>De kar was voor de poort gestopt. Matrozen van de la Belle-Poule pakten de kist en droegen hem door het koninklijke hal. Aan het hoofdeinde liep de Prins van Joinville, gekleed in het uniform van een kapitein.</p> <p>Maarschalk Hertog van Reggio, maarschalk Molitor, admiraal Roussin en generaal Bertrand, die alle vier te paard de hoeken van het kleed vanuit Courbevoie hadden vastgehouden, stegen af bij de ingang van Les Invalides en bleven de kist begeleiden.</p> <p>De matrozen van La Belle-Poule plaatsten hem onder de veranda waar vierentwintig onderofficieren van het leger hem om beurten meenamen om hem de kerk binnen te brengen. De emotie van de aanwezigen op dit moment blijft onbeschrijfbaar. Iedereen stond, de hoofden onbedekt, de ogen gericht op deze kist, die zoveel glorie vertegenwoordigde. Invaliden, die in de weg stonden, waren ondanks de instructies neergeknield. Sommigen veegden de tranen weg, die uit hun oogleden lekten en over hun gezicht rolden.</p> <p>Toen begaf koning Louis-Philippe zich naar de ingang van de Koepel om de processie te ontmoeten. Daar zei de prins van Joinville, zijn zwaard op de grond latend, eenvoudigweg: 'Sire, ik presenteer u het lichaam van keizer Napoleon dat ik overeenkomstig uw bevelen naar Frankrijk heb teruggebracht.' Louis-Philippe antwoordde met luide stem: "Ik ontvang het in naam van Frankrijk."</p> <p>Achter de koning stond een van zijn adjudanten, luitenant-generaal Baron Atthalin, die zich ooit had onderscheiden in Eylau, die net als kapitein in 1811, een van</p>
185	<p>Napoleons verbindingsofficieren was en aan wie de keizer zijn eerste twee rangen in het Legioen van Eer had toegekend, droeg generaal Atthalin het glorieuze zwaard van Austerlitz op een kussen. Louis-Philippe wendde zich tot generaal Bertrand en vroeg hem dit ontroerende relikwie zelf op de kist te plaatsen. Bertrand deed een stap naar voren. Met zijn trillende handen pakte hij het zwaard van de keizer van het kussen, dat hem door generaal Atthalin werd overhandigd en zeer ontroerd plaatste hij het op de kist.</p> <p>De koning richtte zich nu tot generaal Gourgaud en zei hem dat hij de hoed van de keizer op de kist moest plaatsen. Generaal Gourgaud maakte een buiging en zette de legendarische hoed er op. Toen keerde Louis-Philippe terug naar de koninklijke galerij.</p> <p>De kist werd nu onder de hierboven beschreven katafalk geplaatst en waar om heen maarschalk Oudinot, hertog van Reggio, werd neergezet, een van de helden van de overwinning van Friedland, dezelfde, die Napoleon in Tilsitt aan de tsaar had gepresenteerd en hem had aangewezen onder de tsaar, met titel van moderne Bayard, en die sinds 1839 grootkanselier van het Legioen van Eer was; Maarschalk Molitor, een andere graaf van het rijk, die een goede staat van dienst had tijdens de campagnes van de revolutie en het rijk; Admiraal Roussin, die onder Napoleon dapper had gevochten als luitenant op verre zeetochten in de Perzische Golf en de Golf van Bengalen en die zojuist het Ministerie van Marine had verlaten, bij de val van het kabinet Thiers, in de maand Oktober 1840; luitenant- generaal Bertrand, die de</p>
186	<p>voormalige metgezellen van de keizer vertegenwoordigde tijdens de ballingschap. Niet ver van de katafalk stonden ook de andere leden van de missie van Sint-Helena, luitenant-generaal Gourgaud, de graaf van Las Cases, de graaf van Rohan-Chabot en de trouwe Marchand.</p> <p>De uitvaartdienst begon. De Mis van Martelaren werd gevierd. Het werd begeleid door het orkest en de koren, die waren geplaatst in een grote galerij, die in het zwart was bij de ingang van het schip en op dezelfde hoogte als de orgels.</p>

	<p>We hebben in de verslagen van deze plechtigheid vaak nagelaten om de waardevolle samenwerking van onze grootste muzikartiesten in herinnering te brengen.</p> <p>Er was echter een geweldige inspanning van deze zijde. Alle lyrische theaters waren opgeroepen om een bijdrage te leveren. Er werden 150 instrumentalisten en 150 zangers samen gebracht. En dat alles zou onder leiding staan van een getalenteerde dirigent, Antoine Habeneck. Het was Habeneck, die vakkundig de conservatoriumconcerten organiseerde. Hij was het, die hielp bij het onthullen en opleggen in Frankrijk van het werk van Beethoven, de auteur van de Heroïsche Symfonie opgedragen aan Bonaparte. Zijn leven was vermengd met een delicate Napoleontische herinnering. Het maakte geen deel uit van de muziek van de keizer. Maar op een dag charmeerde hij keizerin Joséphine zo met een vioolconcert, dat ze hem onmiddellijk een pensioen uit haar kas toekende.</p> <p>Deze uitzonderlijke koren waren toevertrouwd aan zo'n dirigent inclusief de meest</p>
187	<p>bekende of gerenommeerde kunstenaars. Onder de solisten merkten we aan de zangerskant de beroemde Julia Grisi op, met haar oogverblindende mezzosopraanstem; Madame Damoreau, die uitblonk in vocalisatie en die, een studente van Plantade, in de tijd van het rijk onder de bescherming van koningin Hortense was; Fanny Persiani, een van de laatste sterren van het Italiaanse Belcanto; Julia Dorus-Gras, de bedenker van Elvira in Don Juan. De alten werden vertegenwoordigd door Pauline Viardot-Garcia, de zus van Malibran, begaafd met een volle en warme stem; haar schoonzus, Eugénie Garcia. Voor de zangers deden we een beroep op alle gerenommeerde artiesten: Rubini, de grote Italiaanse tenor, wiens stem zo soepel en wendbaar was en tegelijkertijd een gevoel voor dramatische expressie had; Alexis Dupont, die ook echt succes had geboekt als tenor bij de Opera en de Opéra-Comique; tenslotte bassen als Lablache, Levasseur en Tamburini, die al echte triomfen hadden meegemaakt bij de Opera en het Italiaanse Theater.</p> <p>Voor het orkestmuziekprogramma hadden de toenmalige componisten Auber, Halévy en Adam drie treurmarsen geschreven. Maar wat nog meer indruk maakte, waren Mozarts Dies ira, De Profundis en Requiem, waarvan de klaagzangen als het ware ontroeren door de charme van hun inspiratie, terwijl ze tegelijkertijd met een soort gratie de zoetheid van rust en geloof in de liefde tot uitdrukking brengen.</p>
188	<p>Toen het vier uur was, gaf de aartsbisschop van Parijs gaf de absolutie. De koning was de eerste, die het wijwater sprenkelde en hij trok zich toen terug, gevolgd door zijn familie. Maarschalk Moncey, gesteund door zijn officieren, beklom de trappen van de katafalk en sprenkelde op zijn beurt het wijwater. Toen namen ze hem mee en ze hoorden hem fluisteren: 'Nu kan ik sterven!'</p> <p>De ceremonie was voorbij. Maar de menigte gasten ging heel langzaam weg. Ze verdrong zich lange tijd rond de katafalk. De oude soldaten van de Grande Armée, zelfs de meest gehandicapte, konden zich niet losmaken van deze blik. Iedereen had graag de ebbenhouten kist willen aanraken, waarin hun idool voor altijd rustte.</p> <p>Buiten bleef de toegang tot het Hôtel des Invalides tot laat in de avond druk. De nieuwsgierigen bezochten de verschillende punten van de route, die de processie had gevold, vooral rond de Arc de Triomphe, waar de begrafenismars onder had gestaan.</p> <p>Er waren heel laat mensen op straat. De studenten, die die ochtend in Courbevoie had gedemonstreerd, kwam onder de ramen van de minister van Buitenlandse Zaken schreeuwen: "Weg met Guizot!" Lang leve de keizer!" Vervolgens gingen ze naar de Zuil van Austerlitz en ondanks de kou liepen ze blootshoofds rond het plein,</p>

	<p>versierden de poort van de Zuil met vergeet-me-nietjes en keerden terug naar het Quartier Latin. Maar de dag eindigde zonder verdere incidenten in een sfeer van bewondering en contemplatie.</p> <p>De volgende dag uitte de pers, zoals vanzelfsprekend, uiteenlopende meningen over Le Retour des Cendres. door sommigen bekritiseerd, door anderen verheven,</p>
189	<p>met de meest uiteenlopende argumenten. Zo klaagde de krant ‘La Commerce’ over het ontbreken van enige burgerlijke pracht en praal. ‘Noch de ministers’, schreef het, “noch de Kamers, noch de koninklijke familie, noch enig lid van het grote korps dat was opgericht door het machtige genie van de wetgever van 1804, verscheen in het augustuskonvooi. Ze waren afwezig voor het volk... Verzameld in het Hôtel des Invalides woonden ze koeltjes de uitvaartdienst bij, alsof het een eenvoudige verjaardag was.”</p> <p>Le Constitutionnel, wiens lot voornamelijk door Thiers werd beïnvloed, aarzelde niet om toe te geven, dat van de elf legioenen, waaruit de Nationale Garde van Parijs bestond, er minstens acht de kreet hadden geuit: “Ah, weg met de verraders! Weg met de lafaards! Weg met de verraders uit 1815!”</p> <p>Le National, een republikeinse krant, "de wachtende steen, zoals gezegd, voor de toekomstige revolutie", merkte niet zonder boosaardigheid op, dat geen enkele kreet van "Lang leve de Koning!" de passage van de processie had begroet. Het onderstreepte ook dat 15 december een dag van rehabilitatie markeerde en dat het de schaduw van maarschalk Ney opriep. “Als de schaduw van Michel Ney zijn rang in de processie was komen opeisen, wie van zijn voormalige strijdmakkers zou dat dan met hem hebben durven betwisten? Niemand zou het hebben gedurfd als hij in 1815 een pair van Frankrijk was geweest. Want het was in dezelfde maand december, dat de dapperen van de dapperen boeten in de eenzame laan van het Observatorium de laatste aanval op Waterloo...</p>
190	<p>Het was een uitnodiging om de grote ongelijkheid te herstellen. Het antwoord van maarschalk Soult liet niet lang op zich wachten. De voorzitter van de Raad, die vast last had van bepaalde herinneringen, liet eenvoudigweg het standbeeld van maarschalk Ney verwijderen van de Esplanade des Invalides. Natuurlijk vond hij een ander voorwendsel dan het Nationale artikel. Hij oordeelde dat het beeld onwelkom, buitenproportioneel en schadelijk voor de algehele omgeving was en verving het door een onbekende, die trompet speelde!</p> <p>Kortom, geen enkele krant doofde het enthousiasme van het publiek uit, dat tijdens de ceremonie alle verbeelding te boven ging. De terugkeer van Les Cendres werd geprezen als het grandioze eerbetoon van heel Frankrijk, van een opwindend Frankrijk dat zijn wonden vergat en zich alleen de glorie herinnerde.</p> <p>Wat was, naast het unanieme gevoel van alle Fransen, de mening van officiële kringen, de mening van mensen aan het hof?</p> <p>Hier is allereerst het gevoel van de vrouw van een diplomaat, mevrouw de Nesselrode, wier echtgenoot, kanselier in Rusland, tegenstander van Napoleon in 1812 en aanhanger van de Bourbons, had bijgedragen aan het verdrag van 15 juli 1840, dat Frankrijk van de Europese Bond uitsloot. Ze schreef aan haar man: <i>‘Geen enkele emotie, geen enthousiasme, geen opgeheven hoed. Ik kon mijn ogen niet geloven. In deze immense menigte bevonden zich alleen maar nieuwsgierige mensen, meer niet.’</i></p>

	De hertog van Noailles, die Chateau Briand aan de Franse Academie een paar jaar later zal vervangen en die in het Huis van Pairs voorstander van de Russische alliantie
191	<p>is, geeft een kritische noot: <i>‘De nieuwsgierige massa’, zei hij, ‘keek zag de processie voorbij trekken, bijna zoals die van de Boeuf Gras; in de kerk was men alleen maar bezig met de kou en niemand dacht aan iets anders dan aan een sociaal spektakel.’</i></p> <p>En de hertogin van Dino, dochter van de hertog van Koerland, nicht van Talleyrand, voormalige hofdame van keizerin Marie-Louise, wier echtgenoot als adjudant van maarschalk Berthier had gediend, formuleerde deze al te naïeve conclusie: <i>“Het lijkt mij dat dit alles bewijst dat er geen bonapartisten meer zijn in Frankrijk.”</i></p> <p>De gravin de Mollien, die als hofdame de koningin naar de Invalides had vergezeld, maakte een redelijker onderscheid. De volgende dag, 16 december, schreef ze: <i>‘Hoe populair dit feest ook was in de straten van Parijs, waar ik was, was het niet erg populair; om allerlei redenen zijn we blij als overmorgen is.’</i></p> <p>Ten slotte gaf Guizot zelf, minister van Buitenlandse Zaken en morgen voorzitter van de Raad, zijn indrukken in een brief aan Baron Mounier, lid van de Kamer van Pairs (1).</p> <p>(1) Bij zijn vertrek uit de Londense ambassade had Guizot zijn vriend Baron Mounier op een tijdelijke missie naar deze stad gestuurd.</p>
192	<p><i>“De schouwspel op dinsdag was prachtig. Het was een puur spektakel. Onze tegenstanders hadden twee dingen beloofd: een rel tegen mij en een demonstratie van oorlogszuchtige stemming. Beide plannen mislukten. Alles bleef beperkt tot een paar kreten, duidelijk gearrangeerd en totaal niet aanstekelijk. De teleurstelling was groot, omdat het werk zeer actief was geweest.”</i></p> <p>De ministers van die tijd waren dat echt zeer slecht geïnformeerd. Eigenlijk waren e bang voor een Napoleontische explosie. En dat was niet gebeurd. Guizot had niet begrepen ,dat de majestueuze pracht van zo'n ceremonie niet met enige verstoring gepaard kon gaan. Zijn conclusie is vol openhartigheid: <i>“De bedreigende incidenten zijn verdwenen, Mehemet Ali blijft in Egypte en Napoleon bij de Invalides.”</i> Zonder twijfel zal de keizer niet uit zijn graf tevoorschijn komen. Maar zijn neef zal spoedig ontsnappen uit het fort Ham en Le Retour des Cendres, ondanks Guizot en het hofvolk, het herstel van het rijk hebben voorbereid.</p>
193	<p style="text-align: center;">HOOFDSTUK VIII</p> <p style="text-align: center;">ONDER DE DÔME DES INVALIDES HET GRAF VAN DE KEIZER</p> <p>In de dagen na de plechtige intocht van Napoleon in Les Invalides, precies gezegd van 16 tot 24 december, bleef de kerk open voor het publiek; men kwam er binnen door de poort van de esplanade en de rij nieuwsgierige mensen, die zich uitstreckte tot aan de rue de Grenelle, werd voortdurend gevoed door de enorme menigte, die van alle kanten toestroomde. In deze menigte zag men niet alleen Parijzenaars, maar ook boeren, die zich uit alle dorpen van Ile-de-France haastten. Er waren er zelfs die tien tot twaalf mijl hadden gereisd om de keizerlijke kist te komen aanschouwen.</p> <p>Alles bleef in het Hôtel des Invalides, hetzelfde net als op de dag van de ceremonie. In de kroonluchters brandden de kaarsen. Het altaar werd verlicht door ongeveer zestig gouden lampen. Gekleurde vlammen stegen op uit de driepoten en kandelaars,</p>

	<p>die rond de katafalk waren opgesteld. Draperieën, ophangingen, vlaggen, slingers, spandoeken, inscripties, beelden, er was niets verwijderd of verplaatst. Helemaal op de torenspits van de Dôme bleef een driekleurige vlag wapperen.</p>
194	<p>De bezoekers kwamen door de deur van het schip, tussen een dubbele haag van gemeentewachten en invaliden, volgden het schip, gingen rond de katafalk, die op de vier hoeken werd bewaakt door invaliden gewapend met pieken en kwamen naar buiten door de poort, die uitkomt op Place Vauban. Hun aantal werd geschat op enkele honderdduizenden. Na acht dagen werd het niet minder. Niemand liet zich ontmoedigen door de kou of de sneeuw. De menigte leed zonder te mompelen onder de vermoeidheid van een langdurig wachten. Er klonk een uitroep op ieders lippen: Napoleon! de keizer! Een getuige vertelt een typisch woord, dat hij tijdens een van deze lange wachttijden hoorde en dat een idee geeft van populaire gevoelens. ‘Je hebt me vaak gevraagd,’ zei een vader tegen zijn zoon, ‘wat een halfgod is; Kijk, het is de keizer.’”</p> <p>Op 24 december werd de sluiting bevolen en besloot de regering, dat in afwachting van de bouw van het graf, de keizerlijke kist tijdelijk in de Saint-Jérôme-kerk zou worden geïnstalleerd.</p> <p>De verplaatsing van Napoleon naar deze kerk vond plaats op 6 februari 1841 om 12.00 uur. Maarschalk Moncey, gouverneur, was aanwezig, evenals generaal Petit, die op 7 oktober daarvoor generaal Fririon, een andere militair van het rijk, had vervangen als tweede bevelhebber van het Hôtel des Invalides. Generaal Petit was dezelfde, die het bevel voerde over de troepen tijdens het “Afscheid van Fontainebleau” en die door de keizer werd omhelsd in het bijzijn van de Oude Garde,</p>
195	<p>verzameld op de Cour du Cheval-Blanc (1). De ceremonie behield een intiem karakter. Behalve de officieren van de staf van het en de invalidenafdelingen waren er slechts enkele gasten van de missie van Sainte-Hélène, Gourgaud, Las Cases en Marchand. De mis werd gevierd door pater Ancelin, pastoor van Les Invalides. Vijfentwintig verminkte officieren, versierd met het Erekrus, waren aangewezen om de katafalk te bewaken. Aan het einde van de mis werd de kist via een hellend vlak naar het platform in de Saint-Jérôme-kerk gebracht. De artiesten, die gehecht waren aan de muziek van het hotel zongen een De Profundis in valse deun en na het rituele besprenkelen gingen de gasten met weer weg.</p> <p>De ronde kerk, waarin nu de stoffelijke resten van de keizer lagen, was behangen met paarse zijde geborduurd met bijen. Aan de achterkant tegenover de ingang op een platform van twee meter hoog, eveneens bedekt met paarse zijde, stond de keizerlijke kist, bedekt met zijn kleed, waarop de kroon, het zwaard en de hoed bleven staan. Achter het hoofd van de kist stond een enorme trofee bestaande uit achtenveertig vlaggen, die op de vijand waren veroverd. Deze trofee werd gedomineerd door een grote steenarend en op de achtergrond aan de muur stond een groot zilveren kruis op zwart fluweel. Tussen de kolommen herinnerden trofeeën aan:</p> <p>(1) Napoleon had ook de vlag van het 1e Regiment grenadiers te voet van de Oude Keizerlijke Garde gekust. Generaal Petit had deze vlag vroom bewaard. Zijn nakomelingen schonken het aan het Legermuseum, waar het onder glas te zien is in de galerij Turenne.</p>
196	<p>op schilden gegraveerd de namen van Marengo, Austerlitz, Wagram en Iéna. Alleen al vier kandelaars en een graflamp verlichtten de kerk, die dag en nacht in de grootste stilte werd bewaakt door vier met pieken bewapende invaliden. Deze</p>

	<p>tijdelijke tentoonstelling zou eenentwintig jaar duren.</p> <p style="text-align: center;">* * *</p> <p>Bij de stemming van 26 mei 1840 in de Kamer van Afgevaardigden werd het regeringsproject goedgekeurd, dat niet alleen gericht was op de overdracht van de stoffelijke resten van keizer Napoleon naar de Dôme des Invalides, maar ook op de bouw van zijn graf. De heer de Rémusat, minister van Binnenlandse Zaken, maakte het in zijn toespraak duidelijk: “Onder de koepel, in het midden van de tempel, die door religie is gewijd aan de God van de legers, zal kunst een waardig graf verrijzen, als het mogelijk is, met de naam, die daar gegraveerd moet worden. Dit monument moet een eenvoudige schoonheid, grote vormen en het aspect van stevigheid hebben, dat de werking van de tijd lijkt te trotseren. Napoleon heeft een blijvend monument nodig ter zijner nagedachtenis.”</p> <p>Sinds hij terugkeerde naar het land Frankrijk, wachtte het lichaam van Napoleon nu in de Saint-Jérôme-kerk. Nu moest het graf onder de Dôme des Invalides gebouwd worden. Deze taak verscheen niet zonder problemen. Artistiek gezien was het zelfs een zeer delicate missie.</p> <p>Er werd tijd genomen om na te denken en in april 1842 benoemde de regering een architect van verdienste: Louis Visconti.</p>
197	<p>Visconti, een genaturaliseerde Fransman, behoorde tot een oude Italiaanse familie van archeologen, die Napoleon had kunnen beschermen tijdens de eerste Italiaanse veldtocht. Zijn grootvader, Giovanni Visconti, had zo'n passie voor de Romeinse oudheden getoond, dat het hem de waardering en vriendschap had opgeleverd van de beroemde Winckelmann, bibliothecaris van het Vaticaan. Deze laatste had hem zelfs gekozen als zijn opvolger in zijn functie als prefect van de oudheden. De vader van de architect, Ennius Visconti, had zich op zijn beurt ontpopt als een opmerkelijk archeoloog. Als conservator van het Capitolijns Museum had hij, toen de Fransen in 1797 Rome kwamen bezetten, als minister van Binnenlandse Zaken deel uitgemaakt van de voorlopige regering, die door generaal Berthier was ingesteld en het jaar daarop was hij gekozen tot een van de vijf consuls van de nieuwe Romeinse Republiek. Gedwongen zijn toevlucht te zoeken in Frankrijk na de tijdelijke herovering van Rome door de Napolitanen, ontving hij in Parijs het welkom dat een man van zijn onderscheiding verdiende. De Eerste Consul had hem achtereenvolgens de organisatie van het Louvre, een leerstoel voor archeologie, toevertrouwd en hem tot lid van het Instituut laten kiezen. Tijdens Het Empire belastte Napoleon hem met de publicatie van de oude iconografie, waaraan hij de rest van zijn leven werkte. Laten we hieraan toevoegen dat zijn broer, Filippo Visconti, een zeer eervolle reputatie heeft nagelaten als antiquair en numismaticus.</p> <p>De jonge Louis Visconti, door zijn vader naar Frankrijk gebracht, hoefde alleen maar het voorbeeld te volgen gegeven door zijn eigen familie.</p>
198	<p>Opgegroeid tussen de meesterwerken van de kunst verzameld in het Louvre door Napoleon had hij al vroeg blijk gegeven van een aanleg voor architectuur en was hij een leerling van Percier geworden. Terwijl hij tijdens het Empire de École des Beaux-Arts binnenging, vertrok hij onder de Restauratie nadat hij talloze medailles had gewonnen en de tweede hoofdprijs voor architectuur. Na een vrij bescheiden begin trok hij pas in 1835 de aandacht, toen hij zijn project voor een fontein op het</p>

	<p>Louvoisplein liet adopteren en hij begon met de uitvoering van dit werk, dat zich onderscheidde door elegantie en lichtheid. Als architect van het Ministerie van Binnenlandse Zaken had hij samen met architect Labrouste samengewerkt aan alle pracht en publieke decoraties van de ceremonie van 15 december, van de Neuilly-brug tot de Invalides. Hij had zojuist de bouw van de Molière-fontein voltooid en was bezig met de voorbereiding van andere projecten, privéhotels, fonteinen, grafmonumenten, die hem sindsdien roem hebben gebracht. Maar het hoofdwerk waaraan hij zich zou hechten, dat hij volledig kon voltooien en dat het nageslacht al heeft gewijd, was het graf van Napoleon, dat in 1842 door de regering van Lodewijk-Philippe in opdracht van hem werd gemaakt.</p> <p>Visconti onderschatte de moeilijkheden, die hem te wachten stonden niet. Het was noodzakelijk om een grandioos monument te passen in een raamwerk, dat voor een heel ander doel was ontworpen. Iedereen kent de Invalideskerk met zijn twee zeer verschillende delen, de Saint-Louis-kerk, de soldatenkerk zoals ze wordt genoemd, die uitkomt aan de achterkant van de grote binnenplaats, en de Dômekerk, die een</p>
199	<p>onafhankelijk ontwerp is, zowel door de positie, die het inneemt aan het einde van het hotel als door de majestueuze ingang, die wordt gepresenteerd door het portaal, lijkt de Dômekerk op zichzelf al een apart monument te vormen. In werkelijkheid vormde het in de zeventiende eeuw een soort koninklijke kapel, gereserveerd voor het hof, wanneer het diensten zou bijwonen. Door het algemene ontwerp, door de gelukkige proporties, door de afwerking van de uitvoering, creëerde Jules Hardouin Mansard, de architect van Lodewijk XIV, een van de meesterwerken van de Franse kunst.</p> <p>Wanneer je via Place Vauban aan komt, begrijp je meteen de hele elegante en meesterlijke compositie van de grote architect, die Lebrun had vervangen als directeur van de gebouwen van de koning.</p> <p>De gevel van de poort is 60 meter breed en 32 meter hoog. Het vormt als het ware de basis van het hele gebouw.</p> <p>Een trap van vijftien treden leidt onder de portiek, omlijst door zes Dorische zuilen met de twee beelden van Sint-Lodewijk en Karel de Grote, in marmer beeldhouwd door Coustou en Coysevox.</p> <p>Boven het Dorische hoofdstel verheft zich een Corinthische orde van zuilen en pilasters, waarop een fronton rust, waarvan het timpaan is versierd met het wapen van Frankrijk. Van de beelden, die ooit deze gevel sierden, zijn alleen Prudence, Justice, Temperance en Force, uitgevoerd door Pierre Mazeline, boven het Dorische hoofdstel overgebleven. De anderen ontkwamen niet aan de revolutionaire ontwijding.</p>
200	<p>Om de massa van de Koepel te ondersteunen rusten veertig samengestelde kolommen op de basis. Deze kolommen zijn zo kunstzinnig gerangschikt, dat ze alles verbergen wat bijdraagt aan de stevigheid van het gebouw. Tussen de kolommen in beeldhouwde lijsten, laten twaalf grote glas-in-loodramen het licht binnendringen. Twaalf andere halfronde ramen verlichten ook de koepel, die zich boven de veertig samengestelde kolommen ontwikkelt. Op de kromming verrijst de boog van de Dôme in de vorm van een omgekeerde beker. Deze koepel, langwerpiger dan die van Saint-Pierre de Rome of Val-de-Grâce, is verdeeld in ribben, die trofeeën dragen van wapens in reliëf en verguld metaal, uitgevoerd door Varin, Langlois en Monier. In het midden van deze trofeeën dienen dakramen, gevormd door helmen, om het binnenframe van de Dôme, dat bedekt is met loden platen, te verlichten om het te beschermen tegen de tand des tijds. Het bovenste dak bestaat uit een vierzijdige</p>

	<p>lantaarn, die op de hoek schijnt en wordt bekroond door een piramide, waarvan het eindkruis Parijs domineert vanaf 107 meter.</p> <p>Hier is het geheel van dit architecturale werk, waarin de grootsheid van de eeuw van Lodewijk XIV al gecombineerd wordt met de elegantie, die het regentschap en het Lodewijk XV-tijdperk aankondigt.</p> <p>Het interieur van de kerk is een vierkant in de vorm van een Grieks kruis. Het omvat vier kapellen gewijd aan de kerkvaders en door arcades verbonden met de</p>
201	<p>twee kapellen, die de twee uiteinden van het Griekse kruis bezetten: in het oosten de kapel Sainte-Thérèse, met het graf van Vauban; in het westen de kapel van de Maagd, met het graf van Turenne. Het is in deze kapellen en onder de Dôme zelf, dat Mansard de meeste smaak en pracht ten toon spreidde. Hij had daar de meest bekwame kunstenaars in dienst. Charles de Lafosse, een leerling van Le Brun, schilderde het grote schilderij op de kap van de koepel: Saint Louis in Glory. Noël Coypel, Bon Boullongne, Jean Jouvenet, Michel Corneille, Louis Boullongne schilderden de hangers van de Koepel, de schilderijen, de apotheoses van de zijkapellen. De overvloed aan sculpturen was zelfs nog groter. Daar vinden we ook alle bekende namen uit die tijd: Coustou, Van Clève, Flamen, Hardy, Legros, Jouvenet en Poullétier.</p> <p>Zodra we de kerk binnenkomen, worden we gehuld in een zacht en mysterieus licht en lopen we met respectvolle aarzeling verder op de prachtige mozaïeken uit de tijd van Lodewijk XIV, echt marmeren inlegwerk, dat de bestrating vormt, gebaseerd op de tekeningen van Lespingola, de beeldhouwer, Fontenay, de bloemenschilder, en Audran, de meester van de arabesque.</p> <p>Alles in deze grandioze constructie wekt bewondering, van de oogverblindende witheid van de steen en de rijkdom van het marmer tot de levendige kleuren van de schilderijen en de overvloed en perfectie van de sculpturale ornamenten. Het is belangrijk om deze prachtige omgeving in herinnering te brengen en te</p>
202	<p>benadrukken hoe waardig het was om de grote naam te huisvesten. die we daar wilden eren.</p> <p>Hoe ging Visconti het aanpakken? Welk plan zou hij maken om te reageren op de imposante pracht van zo'n ensemble?</p> <p>De aangenomen wet was formeel. Hij schreef voor om het graf onder de Dome des Invalides zelf te plaatsen. De locatie, waar men zich kon verplaatsen was dan ook zeer beperkt. In de zijkapellen van de Koepel stonden al de mausoleums van Turenne en Vauban. Geplaatst tussen die twee zou het graf van Napoleon hen hebben verpletterd.</p> <p>Aan de andere kant zou het, door het op de begane grond te plaatsen, het achteraltaar hebben verborgen, op de kruising van de twee kerken. Het is waar, dat dit altaar niet langer dat van Mansarde was, dat tijdens de Revolutie was omvergeworpen, toen de kerk was ontwijd om er een Tempel van Mars van te maken. Maar Napoleon had in 1811 de wederopbouw aan Bartholome toevertrouwd, wiens inspanningen niet erg succesvol waren geweest. En voor de voorbereidingen voor de verplaatsing was het altaar van Bartholomeüs zelfs tijdelijk verwijderd, om de soldatenkerk en die van de Koepel volledig te verenigen.</p> <p>Bovendien zou, zonder rekening te houden met het altaar, de installatie van het graf op het mozaïek van Lodewijk XIV het werk van Mansard van zijn eenheid en harmonie hebben beroofd. Door zijn massa, door de grote ruimte, die het zou hebben ingenomen, zou het de prachtige orde van de kerk hebben verstoord, het zou het niet langer mogelijk hebben gemaakt om het geheel te omarmen, om in één blik van het</p>

203	<p>oog de regelmaat van zijn proporties, de elegantie van zijn vormen, de zuiverheid van zijn ornamenten te vatten. Visconti respecteerde Mansard te veel om het werk van zo'n voorganger te ontheiligen.</p> <p>Vervolgens kwam hij op het originele en werkelijk gelukkige idee om de grond zelfs onder de Koepel uit te graven en de tombe in een soort open crypte te plaatsen. Het was het project, dat zegevierde en waarvan de uitvoering sindsdien indruk heeft gemaakt op zoveel bezoekers.</p> <p>Er was ongetwijfeld veel kritiek. Sommigen beschuldigden het project van droogte en enormiteit. Anderen beweerden, dat men door in de grond te boren over een ruimte gelijk aan die van de koepel, het oog hadden beroofd van de rust, die het van nature zoekt aan de basis van alle architectuur. Uiteindelijk werden voor sommigen de verhoudingen verbroken, was de indruk van verlatenheid extreem en niets verontschuldigde in de ogen van mensen met smaak het gebruik van zo'n vreemd middel en de barbaarse vernietiging van een monument. Antoine Etex, een tijdgenoot van Visconti, zowel beeldhouwer als architect, auteur van het Vauban-monument in de Sainte-Thérèse-kapel, vertelt, dat hij in 1853 door Napoleon III op audiëntie werd ontvangen en de vrijheid nam de schuld te geven aan het graf van zijn oom, waarin werd verklaard dat Napoleon bij Lodewijk XIV een "beëdigende" vergadering hield. 'O! het is heel waar, het zweert', antwoordde Napoleon III. En nadat hij er een paar grappen aan had toegevoegd over het ongelukkige effect dat deze grote opening in het midden van het gebouw had gemaakt. 'Deze arme Visconti,' zei hij, 'ik hield heel veel van hem. Maar het was voltooid helemaal mis deze keer.</p>
204	<p>Etex antwoordde, dat er een manier was om het effect van het graf te verbeteren, namelijk door het te veranderen in een echt ondergronds monument, door de bestrating van de kerk erboven opnieuw aan te leggen. Ik geloof dat je gelijk hebt, zou de keizer hebben verklaard.</p> <p>We moeten blij zijn dat de zaak daarbij gebleven is. Ondanks kritiek is de ronde crypte nog steeds onbedekt en kan men het graf bewonderen dankzij een marmeren balustrade, versierd met eikenbladeren in reliëf, die rond de opening loopt. De diepte is niet groter dan 6 meter. De diameter in de open lucht is 15 meter, die van de bodem 23 meter. De vloer is geheel bedekt met gekleurd marmer. Het is een mozaïek van Scagnoli, dat een enorme goudgele ster voorstelt waarvan de stralen zijn versierd met een dikke laurierkroon. Inscripties begeleiden deze kroon. Ze dragen onsterfelijke namen: Rivoli, Pyramides, Marengo, Austerlitz, Jena, Friedland, Wagram, La Moskowa.</p> <p>Tegen deze achtergrond van glorie, in het midden van de kroon, verrijst in majestueuze eenvoud de grote en rode massa van de sarcofaag.</p> <p>Nutteloze sculpturen belasten dit monument niet. Het heeft alleen afgeronde randen en zeer regelmatige wikkelingen om het te versieren.</p> <p>Het was Visconti, die het hele idee had. Hij was het die te midden van talloze moeilijkheden, uit Finland het onverwoestbare blok steen meebracht, waarmee hij de keizerlijke kist wilde omhullen. Deze zeldzame steen is niet zoals vaak geschreven</p>
205	<p>wordt van porfier, maar een soort aventurijn of om de taal van mineralogen te spreken, aventurijnkwartsiet (1). Het kwam naar ons toe vanuit de diepten van Finland, vanuit Kostchoka, aan de oevers van het Onegameer. En het geschenk werd gedaan door de tsaar van Rusland, Alexander I. Om het te snijden en te polijsten, was het nodig om gebruik te maken van de meest ingenieuze en krachtige middelen. Om het de grafvorm en de warme toon te geven, die het licht van de Koepel en de lampen reflecteert, was het nodig om een stoommachine te gebruiken (2).</p>

	<p>De sarcofaag, waarvan de afmetingen vier meter lang, twee meter breed en vier en een half hoog zijn, bestaat uit vier blokken: het deksel, de bak en twee steunen. Het is geplaatst op een basis van groen graniet uit de Vogezen.</p> <p>Rondom wordt er een overdekte galerij ondersteund door vierkante pilaren</p> <p>(1) Aventurijn is een roodachtige kwartsvariëteit waarin kleine, glanzende micavlokken gelijkmatig verspreid zijn. Het wordt soms gebruikt voor de vervaardiging van luxe voorwerpen, kopjes, ringen. Het moet niet worden verward met kunstmatige aventurijn, een glas van Venetiaanse oorsprong. Kwartsiet is een compact en zeer hard metamorf gesteente, dat hoofdzakelijk bestaat uit kwarts, of beter gezegd uit een kristallijn aggregaat van kwarts in onregelmatige korrels of soms in gedefinieerde kristallen. Kwartsieten worden gevonden in oude landen en zijn afkomstig van een transformatie van kiezelhoudende zandsteen. Ze worden aventurineerd, wanneer ze worden bestrooid met micavlokken, waarop het licht wordt gereflecteerd en dat glanzende punten vormt.</p> <p>(2) J. Vaquier specificeert in zijn werk over de authentieke souvenirs van Napoleon I, bewaard in het Legermuseum, dat de steenmassa afkomstig uit Finland meer dan vierendertig kubieke meter vertegenwoordigde. Het was zo zwaar dat een goede arbeider er in zeven maanden werk slechts een meter van kon afleveren.</p>
206	<p>waartegen de twaalf kolossale Victoires van Pradier staan, geretoucheerd, naar de modellen van de kunstenaar, door Simart en door Lequesne. Deze overwinningen symboliseren de campagnes van Napoleon: eerste Italiaanse campagne (1796); campagne in Egypte en Syrië (1799); tweede Italiaanse campagne (1800); eerste Oostenrijkse campagne (1805); Pruisische campagne (1806); Poolse campagne (1807); Spaanse campagne (1808); tweede Oostenrijkse campagne (1809); Russische campagne (1812); Saksische campagne (1813); Franse campagne (1814); Belgische campagne (1815).</p> <p>Ze zijn gesneden uit blokken Carrara-marmer en houden verschillende symbolen in hun handen: een kroon, een handpalm, een scepter, een dennenappel, een krijgerstrompet, een vestingsleutel. Terwijl ze naar de sarcofaag kijken, staan ze rechtop, net als de roerloze metgezellen en bewakers van het graf.</p> <p>Men moet hier de nobele zorg van de architect herkennen, die rond de keizer symbolische figuren wilde plaatsen, uitgevoerd in een eenvoudige en serieuze smaak, geïnspireerd door de kariatiden van de tempel van Erechtheus. Tussen deze figuren moest een exacte overeenstemming van lijnen bestaan, zodat het oog, in de zin van Visconti, niet werd afgeleid door een gebroken of omlinjnde vorm, die hun architectonische karakter zou kunnen wegnemen. Ze konden alleen van elkaar verschillen door de uitdrukking, door de opstelling van de draperieën, door een paar attributen, die vakkundig zo waren gerangschikt dat ze de plaats lieten zien, waar de overwinning werd behaald.</p>
207	<p>Het probleem van het altaar en het koor hield Visconti bezig. De ingenieuze architect vond de oplossing. Hij bepaalde dat de Koepel exclusief was gewijd aan het keizerlijke graf. Het altaar uit 1811, dat tijdens de ceremonie van 15 december was verwijderd voor de doorgang van de kist, had geen bestaansreden meer, aangezien het eigenlijk twee gezichten had, één aan de zijkant van de soldatenkerk, het andere aan de andere kant van de kerk. de zijkant van de Koepelkerk. Visconti ontwierp daarom twee verschillende altaren. Een vergulde ijzeren poort met draperie scheidde aanvankelijk de twee kerken. Maar in 1851, toen de uitvaartdienst voor maarschalk Sébastiani werd gevierd, stak de val van een kaars het gordijn in brand en het vuur werd op de een of andere manier geactiveerd door de luchtstroom, die het rooster tussen de twee kerken doorkruiste. Vandaar de beslissing om een completere</p>

	<p>scheiding aan te brengen en vandaar de installatie van het prachtige glazen dak, dat nu de twee kerken isoleert (1).</p> <p>Van de primitieve decoratie van het koor onderhield of restaureerde Visconti de overgebleven schilderijen en sculpturen. Eerst twee belangrijke werken van Noël Coypel in het gewelf, de Drie-eenheid, in het timpaan van de achterste arcade: de Hemelvaart van de Maagd. In de vensternis vinden we ook de muzikale engelen van Louis Boullongne en zijn zoon Bon Boullongne, en onder de grote arcade achter het altaar, de ornamenten, die Cornu in de zeventiende eeuw heeft gebeeldhouwd.</p> <p>(1) Dit glazen dak van Crêpinet werd pas in 1873 gebouwd.</p>
208	<p>Het Visconti-altaar, van zwart marmer, op tien treden van wit marmer, heeft een basis van groen marmer. Vier monolithische gedraaide kolommen, in zwart en wit Saint-Girons-marmer, versierd met bronzen kapitelen, ondersteunen een vergulde houten baldakijn, het werk van twee ornamentalisten, Hubert en Antoine Marneuf. De engelen, die dit baldakijn sieren, dragen een boekrol, waarin de initialen van Sint-Lodewijk, beschermheer van de kerk, zijn verweven. Ze zijn gebeeldhouwd door Feuchères, de auteur van de Pont d'Arcole, een van de bas-reliëfs, die de Arc de Triomphe de l'Étoile versieren. Honoré Husson, een leerling van David d'Angers en een Prix de Rome in 1830, voerde de beelden uit, die de fakkels van het altaar dragen, evenals de groepen engelen op de trap. Deze twee groepen worden ondersteund door de balustrade, uitgevoerd in zwart en wit Ariège-marmer, die de treden naar het altaar omlijst. Ten slotte strekt een grote bronzen Christus, uitgevoerd door Triquety en gedragen op een kruis van hetzelfde metaal, zijn armen uit boven de tabernakel en lijkt - zo dacht Visconti - het graf van Napoleon te beschermen.</p> <p>De architect had ook het gelukkige idee om de witte glas-in-loodramen van de twaalf grote ramen van de Koepel te vervangen door glas-in-loodramen van zacht paars neigend naar blauw. Het zachte en versluisde licht, dat uit deze ramen valt, botst met de gloed van de goudkleurige glas-in-loodramen, die het altaar verlichten. En deze tegengestelde lichtspelen geven op bepaalde momenten van de dag visioenen van apotheose en betovering. Aan beide kanten van het altaar, die hij had veranderd,</p>
209	<p>had Visconti de twee halfronde trappen van witmarmer geplaatst, naar beneden, die naar de ingang van de crypte leidden. Een dubbele koperen deur, nog steeds het werk van Marneuf, sluit deze ingang af, die als twee schildwachten wordt bewaakt door twee hoge Florentijnse bronzen beelden, uitgevoerd door Francisque Duret. De beelden met mannelijke gezichten hebben hun hoofd bedekt met een rouwsluier en dragen kussens, de een de wereldbol en het zwaard, de ander de scepter en de kroon. De eerste, gekroond met laurier, symboliseert militaire macht, de tweede, gekroond met eikenhout, burgerlijke macht.</p> <p>Beneden op de zware deur een inscriptie in vergulde letters de tekst in, die bij het Retour des Cendres behoort:</p> <p style="text-align: center;"><i>‘Je désire que mes cendres reposent au bord de la Seine, au milieu de ce peuple français que j'ai tant aimé’</i></p> <p>Voor deze seren ingang, tegen de pilaren, die de twee kerken scheiden, staan twee soortgelijke graven. Hetzelfde ontwerp, hetzelfde marmer, dezelfde eenvoud. Dit zijn de graven van de twee grote maarschalken van het keizerlijk paleis, Duroc en Bertrand. Er was gelijkheid in de toewijding geweest, er moet gelijkheid in de</p>

	<p>beloning zijn geweest. Op 5 mei 1847 werden de lichamen van deze twee trouwe dienaren begraven in de monumenten, die de voorgrond van het keizerlijke graf vormen.</p> <p>Vorbij de bronzen deur, die een soort overgang markeert, voltooit een tweede marmeren trap de afdaling naar de crypte. Aan de voet hiervan verschijnen twee</p>
210	<p>marmeren bas-reliëfs, gepland door Visconti, maar pas in 1910 onder de Derde Republiek geplaatst: het graf van Sint-Helena en de Prins van Joinville, die de kist van Napoleon overdraagt aan koning Lodewijk-Philippe (1) .</p> <p>De crypte waar het graf staat, is omgeven door een overdekte galerij, waar Visconti de keizer verder wilde verheerlijken. Voor deze galerij, die zich onder de bestrating van de Koepel uitstrekt en die wordt verlicht door bronzen graflampen, bestelde hij bij de beeldhouwwerker Pierre Simart tien bas-reliëfs in wit marmer, die in het glorieuze leven van Napoleon al zijn belangrijkste gebeurtenissen met betrekking tot wetgevende en administratieve handelingen oproepen. Van 1846 tot 1852 werden zeven van deze bas-reliëfs door Simart zelf uitgevoerd; de andere drie werden onder zijn leiding van Lanno, Petit en Ottin. gemaakt.</p> <p>In elk bas-reliëf neemt Napoleon altijd het middelpunt van de compositie in. Symbolische figuren begeleiden hem. Aanhalingen uit zijn werken, zijn toespraken, zijn proclamaties, zijn decreten, de herdenking van Sint-Helena, zijn er gegraveerd.</p> <p>De titels zijn veelzeggend: <i>het Legioen van Eer; Grote Openbare Werken; Handel en Industrie; de Rekenkamer; de Universiteit; het Concordaat; de code; de staatsraad; Administratie; de pacificatie van de onrust.</i></p> <p>Het is het hele civiele werk, het duurzame werk van Napoleon, dat voor onze ogen verschijnt.</p> <p>(1) Ten tijde van de voltooiing van de crypte, onder het Tweede Keizerrijk, wilde men deze twee bas-reliëfs niet installeren, omdat ze herinnerden aan Louis-Philippe en zijn familie.</p>
211	<p>In deze opvatting ontpopte de architect zich als historicus. Afgezien van de glorie van de slagvelden, herleefde hij op zijn beurt, met de medewerking van de beeldhouwwerken, de wetgever, de beschermer van de landbouw, de kunsten, de handel, de wetenschappen en de industrie.</p> <p>Ten slotte reserveerde Visconti, op een steenworp afstand van het mausoleum, een kleine ruimte in de galerij, waaraan hij de naam Reliquaire gaf. Het is een kleine cella, bekleed met marmer en met een sobere poort die de ingang verdedigt. Deze kleine cella, die aan de achterkant versierd is met het standbeeld van Napoleon van Simart, herbergt de kostbaarste relikwieën: het zwaard van Austerlitz, de hoed van Eylau, de grote halsketting van het Legioen van Eer, het grote koord en de plaquette gedragen door de keizer en de drie sleutels van de ebbenhouten kist (1). Aan de zijkanten staan bronzen statieven opgesteld, die de architect had bedoeld om de trofeeën van vlaggen te ontvangen, die van de vijand waren afgenomen. Deze trofeeën zijn inmiddels in de crypte rond de sarcofaag geplaatst.</p> <p>Dit is in grote lijnen het opmerkelijke werk van Visconti. Een dergelijk aanzienlijk werk kon pas na enkele jaren van inzet en volharding worden volbracht. Niet alleen</p> <p>(1) Deze relikwieën werden op 12 augustus 1865 gedeponereerd in een soort heiligdom ontworpen door Darvant. We kunnen niet anders dan betreuren, dat dit heiligdom werd uitgevoerd in de pretentieuze en zware smaak van het Tweede Keizerrijk. Het verplettert de historische voorwerpen, die het bevat en geeft ze niet de onvergeloofbare waarde, die ze verdienen.</p>

212	<p>om een massa op te richten, die zo imposant was als het graf, maar ook om de plaats, die deze zou innemen voor te bereiden, was langdurig voorbereidend werk essentieel geweest. Denk eens aan alle obstakels, die een operatie als het afgraven van de grond onder de Koepel met zich meebrengt en aan alle voorzorgsmaatregelen, die nodig waren om de stevigheid van een dergelijk gebouw niet in gevaar te brengen. Door de plannen van de architect te volgen kunnen we een idee krijgen van het belang van de werkzaamheden, die moesten worden uitgevoerd. Voeg daarbij de moeilijkheden veroorzaakt door het transport en het hakken van de steen uit Finland, de complicaties als gevolg van de transformatie van het altaar en de scheiding van de twee kerken, de uitvoering van de sculpturen en uiteindelijk de onderbreking van al het werk tijdens de Revolutie van 1848.</p> <p>Ondanks zoveel wisselvalligheden werd de onderneming met succes uitgevoerd; de moeilijkheden of obstakels wekten geen enkel ongeduld op en het programma werd met evenveel talent als nauwkeurigheid voltooid.</p> <p>Helaas kon Visconti niet genieten van het legitieme succes van zijn werk. Hij overleed in december 1853. De plannen en tekeningen, die hij achterliet waren zo perfect uitgewerkt, dat ze voor de voltooiing van de werkzaamheden alleen maar gevolgd hoefden te worden.</p> <p>Pas op 2 april 1861, om twee uur 's middags, konden de doodskisten van de keizer via een hellend vlak van de Saint-Jérôme-kapel in de sarcofaag worden neergelaten. De ceremonie, die bij deze gelegenheid plaatsvond, bleef heel beperkt. Napoleon III,</p>
213	<p>de keizerlijke familie, ministers, officieren van de kroon en enkele hooggeplaatste personen waren aanwezig, in volledig uniform, met rouwband om hun arm en zwaarden. De mis werd opgedragen door kardinaal Morlot, grootkapelaan van de keizer.</p> <p>Zodra de kisten in de bak van de sarcofaag waren geplaatst, werden ze, zoals het proces-verbaal vermeldt, <i>“bedekt met granieten platen, permanent verzegeld en op hun plaats gehouden door ijzeren beugels, eveneens verzegeld aan de sarcofaag”</i>. In de daaropvolgende dagen werd het zware Finse stenen deksel zorgvuldig geplaatst. Dat was alles. En sindsdien heeft niets de laatste slaap van Napoleon verstoord: in de woorden van Anatole France ligt hij nog steeds onder de gouden koepel in zijn rode sarcofaag.</p> <p style="text-align: center;">* * *</p> <p>1821: een graf in ballingschap, in een verloren vallei, onder een naamloze plaat. 1840: de triomfantelijke terugkeer van de keizer naar het land Frankrijk te midden van de toejuichingen van een heel volk. 1881: de graflegging in de crypte van de Invaliden, onder de ogen van een neef, die het Franse keizerrijk herstelde en die op zijn beurt de zware naam Napoleon probeert te dragen.</p> <p>Een snelle, immense verheerlijking, ongeëvenaard in de geschiedenis zoals werd gedaan door de ontroerende overbrenging van de overblijfselen en de prachtige verwerkelijking van het graf van de verdoemde van Sint-Helena, hoe was het mogelijk?</p>

214	<p>Napoleon was er ongetwijfeld van overtuigd, dat hem recht zou worden gedaan. Hij wist, dat zijn daden, zijn werk en de resultaten van zijn hoge opvattingen voor hem spraken. Hij wist ook dat zijn kwaliteiten duidelijk naar voren kwamen en dat hem onsterfelijkheid op een goede plek verzekerd was, tussen de helden van alle tijden en alle landen. Hij zei zelf dat <i>“zijn monumenten en zijn instellingen hem zouden aanbevelen aan het meest in de tijd verwijderde nageslacht”</i>... Hij vreesde daarom niet voor zijn reputatie en kon al zijn tegenstanders verachten. In plaats van bang te zijn hun slachtoffer te worden aarzelde hij niet om te beweren, dat deze mensen <i>“in graniet zouden bijten”</i>.</p> <p>Maar hoe zeker hij ook was van de degelijkheid van zijn werk en van de grootsheid van zijn lot, het is zeker dat hij op het moment, dat hij zijn opperste verlangen uitsprak om aan de oevers van de Seine te rusten, nauwelijks het oogverblindende herstel van zijn werk voor ogen had. De Invalides was een apotheose, die iets wonderbaarlijks en legendarisch is. Zijn verlangens en dromen waren opmerkelijk afgemeten en bescheidener. Een merkwaardig document, onthuld door de heer d'Hauterive, een van de historici, die de geschiedenis van Sint-Helena het beste kent, verschaft ons in dit opzicht onweerlegbare nauwkeurigheid.</p> <p>Op zondag 22 april 1821, tussen zes en acht uur 's avonds, bevond grootmaarschalk Bertrand zich vlakbij het bed van de keizer, in de kamer die in Longwood de</p>
215	<p>klokkkamer werd genoemd. Napoleon, wiens woorden door Bertrand (1) werden genoteerd, begon over zijn begrafenis te praten. Hij benadrukte zijn wens om begraven te worden aan de oevers van de Seine, in het land waar hij zoveel van had gehouden. Hij voegde eraan toe dat “hij met de oevers van de Seine elk punt in Frankrijk bedoelde; dat hij dacht dat de Bourbons geen ongemak zouden ondervinden; dat hij er de voorkeur aan gaf begraven te worden op de begraafplaats van Lachaise; dat het tussen Masséna en Lefebvre zouden kunnen plaatsnemen door in het midden een klein monument, een zuil, op te richten; dat hij dit verkoos boven begraven te worden in Saint-Denis, tussen de Bourbons; dat, als de Bourbons zichzelf wilden eren, ze het in Saint-Denis zouden plaatsnemen, maar dat ze die geest niet zouden hebben; of hij vroeg om plaatsing op een eiland gevormd door de Rhône en de Saône nabij Lyon; dat hij uiteindelijk werd bijgezet in Ajaccio, op Corsica, dat het nog steeds Frankrijk was; maar als ze hem plaatsten in de kathedraal, waar zijn voorouders waren en waar hij zijn oom Lucien had begraven'... Napoleon sprak dus vrijuit zonder te zoeken naar woorden of uitdrukkingen. Het was een soort commentaar op zijn testament.</p> <p>(1) De gesprekken van de keizer in april 1821 werden zorgvuldig opgenomen door Bertrand. Het manuscript, waarin deze gesprekken worden gerapporteerd en dat werd gepubliceerd door de heer Ernest d'Hauterive, werd in 1881 aan prins Louis Napoléon gegeven door de schoondochter van generaal Bertrand, mevrouw de weduwe Henri Bertran en dit lag in Prangins in de archieven van deze prins. Prins Napoleon erfde dit.</p>
216	<p>Maar in deze woorden is er niets, dat verwijst naar een begrafenisceremonie en nog minder naar de kerk van Les Invalides.</p> <p>Het initiatief voor de keuze van de begraafplek aan de oevers van de Seine ligt daarom volledig bij de regering van de heer Thiers. En we moeten erkennen, dat het een zeer gelukkig initiatief was. Geen enkele bestemming is beter geschikt. Zoals gezegd werd de Dôme niet voor de tombe gebouwd. Maar vandaag de dag zijn de</p>

	<p>twee zo onafscheidelijk geworden, dat de Dôme voorbestemd lijkt om de keizerlijke sarcofaag te bedekken. De keizer plaatste de grote koning in zijn schaduw.</p> <p>Hoewel Lodewijk XIV deze kerk stichtte, verbond Napoleon zijn naam er op een onlosmakelijke wijze aan. Sporen van zijn aanwezigheid zijn overal te vinden.</p> <p>Hij hield van de Invalides en onderschreef zeker de mening van Montesquieu, toen deze schreef: <i>‘Het Hôtel des Invalides (= de Dôme, rkv) is de meest respectabele plek op aarde. Als ik prins was, zou ik dit gebouw net zo graag hebben gebouwd als drie veldslagen hebben gewonnen.’</i></p> <p>Napoleon had daarom blijk gegeven van een oplettende belangstelling en voortdurende zorg voor de instelling. Zodra hij als Eerste Consul aan de macht kwam, werd hij getroffen door de betreuenswaardige vergetelheid waarin het gebouw onder het Directoire was vervallen. Een van zijn eerste daden was het opnieuw samenstellen van de Raad van Bestuur van het hotel en het toevoegen van twee invaliden <i>“gekozen door hun kameraden”</i>. Hij had voorgeschreven een bibliotheek van twintigduizend boeken te vormen om de namen te noteren van de talloze kostgangers wier aantal</p>
217	<p>voortdurend werd vergroot door de voortdurende campagnes. Opnieuw geraakt door het pijnlijke schouwspel van blinde soldaten, die terugkeerden uit Egypte of Syrië, gaf hij hun <i>“pères morts”</i> gekozen uit de zonen van <i>“vaders die stierven op het slagveld”</i>. En gedurende zijn hele bewind was dezelfde attente welwillendheid er voor om dit als een toevluchtsoord en een weldadige rust te handhaven voor al deze dappere mensen, die hun keizer door alle hoofdsteden van Europa waren gevolgd. Het decreet van 1811 had hen een schenking van zes miljoen gegarandeerd. En hoe kunnen we ons de frequente, onaangekondigde bezoeken van Napoleon niet herinneren, die voor zichzelf de kwaliteit van de maaltijden wilde garanderen, vriendelijk naar klachten luisterde en ieder gezelschap genereus een goede lunch met voldoening gunde?</p> <p>De oude soldaten spaarden hem hun dankbaarheid en bewondering niet.</p> <p>Was het niet toen ze het nieuws hoorden van de aanval op 3 Nivôse, jaar IX, toen een helse machine ontplofte achter zijn rijtuig in de rue Saint-Nicaise, dat ze hem onmiddellijk een teken stuurden, waar ze hun verontwaardiging uitten en waar ze allemaal verklaarden zelf bereid zijn hun vredige toevluchtsoord op te geven <i>‘om als schild te dienen voor hun generaal en hun vader’</i> tegen zijn vijanden?</p> <p>Zoals ze op de 18e Brumaire met hun toejuichingen hadden begroet, hadden ze met dezelfde hartstocht de landing van de Golf van Juan verwelkomd. Hun zielen waren opgewonden van vreugde bij het horen van de terugkeer van de keizer naar de Tuilerieën, 20 maart 1815. Een paar weken later markeerde 11 mei de laatste</p>
218	<p>ontmoeting van de keizer met de oude metgezellen van zijn glorie, de soldaten van Austerlitz en Wagram. Napoleon stond erop naar de Invalides te komen. De veteranen, opgesteld in de rij, ontvingen hem op de ereplaats. Te midden van de algemene vreugde stelde hij hen, zoals gewoonlijk, lange tijd ondervraagd en haalde met genoegen de vele gedenkwaardige gevechten met hen in herinnering. Hij had beloningen toegekend en de schenking hersteld, die al door een koninklijk besluit waren afgeschafte. Hij zou ze niet meer zien. Maar in 1840 waren er nog steeds enkelen, die niet hadden nagelaten vroom hun meest emotionele eerbetoon aan de keizerlijke katafalk te brengen.</p> <p>Sterke herinneringen hadden de banden, die de namen van Napoleon en die van de Invalides voor altijd met elkaar vermengen, verder versterkt.</p> <p>Al op 7 februari 1800 had generaal Lannes, ter gelegenheid van een ceremonie, georganiseerd ter ere van Washington, in de kapel van de Dôme de vlaggen en doeken</p>

	<p>(1) geplaatst, die hij had meegebracht van de Egyptische expeditie. De gewelven van de kerk weerklonken voor het eerst van de lof, die over Napoleon werd uitgesproken. 'Welke Fransman,' zei Lannes in zijn voordracht, zou niet nog steeds willen veroveren onder de vlag van de Eerste Consul, of met hem glorie willen delen? "</p> <p>(1) Toug of doek, Turkse standaard gevormd door een paardenstaart bevestigd aan de top van een lans en meestal bekroond door een gouden bal.</p>
219	<p>En Carnot, minister van Oorlog, had in zijn antwoord op zijn beurt 'de held verheerlijkt, die in de bloei van zijn tijd, bedekt met de lauweren van Europa, zichzelf als overwinnaar toonde voor de piramiden, vanwaar veertig eeuwen op hem neerkeken, bevrijdend door overwinning het geboorteland van de kunsten en het terugbrengen naar daar de verlichting en beschaving', omringd door geleerden en strijders.</p> <p>Een paar maanden later, op 14 juli 1800, was het de Eerste Consul zelf, die de elfde verjaardag van de bestorming van de Bastille in de Dôme, die nog steeds de Tempel van Mars was, voorzat. Hij had meer dan driehonderd koorzangers horen zingen, op de muziek van Méhul, de cantate gecomponeerd door Fontanes, een waar triomflieder over de bevrijding van Italië en ter ere van de veroveraar van Marengo:</p> <p style="text-align: center;"><i>O Condé, Dugommier, Turenne U bent het, die ik hoor, die ik zie; U bent op zoek naar de grote kapitein Die al uw heldendaden heeft overtroffen Zonen zijn groter dan de vaders...</i></p> <p>Diezelfde dag ging hij gevolgd door alle invaliden, de vlaggen in ontvangst nemen, die hij tijdens de Italiaanse campagne bij het Champ de Mars op de vijand had veroverd, voordat hij ze naar de Dôme des Invalides liet dragen. En in zijn toespraak kondigde hij, nadat hij de moed van de Franse soldaat had geroemd, zelf aan het leger de komende vrede aan: <i>'Zeg tegen de soldaten, zo verklaarde hij, dat voor de tijd van de 1er Vendémiaire, wanneer we de verjaardag van de Republiek, het Franse volk</i></p>
220	<p><i>de publicatie van de vrede kan verwachten... Als de vijand onoverwinnelijke obstakels zou opwerpen, zullen nieuwe vlaggen de opbrengst zijn van nieuwe overwinningen. "</i></p> <p>Op 22 september van hetzelfde jaar was het opnieuw de Eerste Consul, die naar Les Invalides kwam om de achtste verjaardag van de oprichting van de Republiek voor te zitten. Zijn broer Lucien Bonaparte, minister van Binnenlandse Zaken, hield de toespraak en eindigde deze met deze woorden: <i>"De eeuw die begint zal de grote eeuw zijn."</i></p> <p>De dag vóór de viering werd het lichaam van Turenne, op bevel van de consul, overgebracht naar de kapel in de Dôme, gewijd aan de Maagd, in aanwezigheid van Lucien Bonaparte en Lazare Carnot.</p> <p>Maar dan staan we al snel aan het begin van het Empire. Op 18 mei 1804 kende een stemming van de Senaat de eerste consul de titel van keizer toe. De daaropvolgende 14 juli, de vijftiende verjaardag van de bestorming van de Bastille, wilde de nieuwe keizer bij deze gelegenheid plechtig de Orde van het Legioen van Eer inwijden, die hij op een lenteavond in Malmaison had ontworpen en die hij bij decreet had ingesteld. van 1802.</p>

	<p>De ceremonie vond met imposante pracht plaats in Les Invalides, in de tempel van Mars, die opnieuw de Saint-Louis-kerk werd. Er werd een toespraak gehouden door de geleerde Lacépède, de eerste grootkanselier van het Legioen van Eer, om bovenal te getuigen van 'de erkenning, die te danken is aan de held, wiens genialiteit had geweten hoe hij de principes kon behouden, waarmee de revolutie begon en een einde maakte aan het kwaad, dat haar opvolgde. Vervolgens overhandigde Napoleon de</p>
221	<p>nieuwe hoogwaardigheidsbekleders het insigne, dat hem door de grootceremoniemeester op een gouden bord werd aangeboden en ontving hij van elke legionair de voorgeschreven eed. Een onvergetelijk spektakel, versterkt door zoveel geborduurde en kleurrijke uniformen en vereeuwigd op het schilderij van Debret in het Museum van Versailles.</p> <p>En hoeveel andere grote Napoleontische gebeurtenissen doen nog steeds denken aan de Dôme des Invalides!</p> <p>De 17e mei 1807: Maarschalk Sérurier, gouverneur, had de trofeeën van de campagne van 1806 in ontvangst genomen. Opnieuw steeg onder de gewelven van de kerk de lof op de keizer, toen Fontanes zei: <i>"Wat een militaire naam, wat een politiek talent, wat een oudheid en de moderne glorie wordt nu neergelaten op hem, die van de zeeën van Napels tot de oevers van de Vistula, zoveel onderdanige volkeren in rust houdt; die, gelegerd in een Sarmatisch dorp, daar net als aan zijn hof de ambassadeurs uit Isfahan en Constantinopel ontving, verrast om elkaar te vinden; die de volgelingen van Omar en Ali in hetzelfde belang samenbrengt; die zich met een gemeenschappelijke band verbindt met de Spanjaard en de Bataaf en de Beierse en de Saksische; die voor nog grotere doeleinden de bewegingen van Azië met die van Europa samenbrengt en die een tweede keer laat zien, zoals onder het Romeinse Rijk, dat het krijgersgenie zich bewapent met alle krachten van de beschaving..."</i></p> <p>De 26e mei 1808: Napoleon liet het hart van Vauban deponeren bij de Invalides in de Sainte-Thérèse-kapel.</p>
222	<p>De 6e juli 1810: De uitvaartdienst van maarschalk Lannes, gedood in de slag bij Essling, werd gehouden in Les Invalides, op bevel van de keizer.</p> <p>Februari 1813: we zagen in Les Invalides aankomen, opnieuw door keizerlijk besluit, de stoffelijke resten van verschillende generaals, slachtoffers van onze rampen tijdens de Russische campagne: Baraguay d'Hilliers, Eblé, de Lariboisière. Maar al snel zweeg het kanon, dat vanuit het huis van de oude soldaten zoveel overwinningen had aangekondigd. De tijd voor tegenslagen was aangebroken...</p> <p>Het is dus de wonderbaarlijke geschiedenis van Napoleon, die op de een of andere manier is samengevat in de annalen van de Invalides. Bovendien werd zijn glorie gevierd door zijn tijdgenoten sinds het consulaat, in de kerk waar zijn tombe is geplaatst, was de verheerlijking verder geaccentueerd tijdens de keizerlijke periode en leek de Dôme een echo te blijven van de toespraken of lofzangen. die het genie en de macht had verheerlijkt van degene, die de gravin van Noailles in een van haar gedichten noemt: <i>de meester van Europa</i>.</p> <p>Voeg daarbij dat het graf van de Invalides wordt begeleid door alle herinneringen, die blijven zingen van keizerlijke glorie. De werken en daden van Napoleon, die van zijn strijdmakers, zijn overal in brons, op marmer en op steen gegraveerd. Het Legermuseum, naast de kerk, biedt ook de meest ontroerende relikwieën en de kostbaarste documenten. Napoleon zei dat "het idee om monumenten te wijden aan mannen, die zich nuttig maken voor het volk eervol is voor de naties."</p>
223	<p>We kunnen er werkelijk van uitgaan dat de Invalides in dit opzicht aan hem toegewijd zal blijven. En alles rechtvaardigt uiteindelijk de keuze, die de</p>

	<p>Julimonarchie heeft gemaakt door aan de heilige Dôme de stoffelijke resten toe te vertrouwen van degene, die het nageslacht zal beschouwen als de grootste schepper van energie en enthousiasme, de machtigste inspirator van idealen, die ooit heeft bestaan.</p> <p>Aan het einde van de vorige eeuw liet een groot romanschrijver ons zeven jonge mannen zien, die het graf van de keizer bezochten 'wiens verheven raad ze kwamen vragen'. En hij voegde eraan toe: “men hoort hier niet de stilte van de doden, maar een heroïsch geluid.”</p> <p>Mogen de nieuwe generaties over deze woorden nadenken, mogen zij bovenal vaak komen mediteren in dit heiligdom, gewijd aan de meest glorieuze herinneringen aan onze nationale geschiedenis. Ze zullen er ongetwijfeld een verheven en geruststellende les uit halen, vol energie, vertrouwen en hoop.</p>
224	<p style="text-align: center;">EPILOOG DE TERUGKEER VAN DE AIGLON</p> <p>Ik had lang gedacht aan herdenken van de honderdste verjaardag van Le Retour des Cendres van 15 december 1840 tot 15 december 1940 en ik had gepland om deze historische herdenking te vieren in de Orangerie des Tuileries of in Malmaison, of in Les Invalides een tentoonstelling te organiseren, die de missie van de prins van Joinville, zou herinneren van de rots van Sainte-Hélène tot de Dôme de Invalides. invaliditeit. De pijnlijke gebeurtenissen, waarin we nu leven (<i>de Duitse bezetting, het is tijdens dit boek 1941!, rkv</i>) laten niet het kleinste project toe.</p> <p>Maar aan de vooravond van 15 december verspreidde zich groot nieuws ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van de terugkeer van de Adelaar. De bondskanselier van Duitsland, Adolf Hitler, besloot de overblijfselen van de Adelaar terug te geven aan Frankrijk.</p> <p>We hebben dit nieuws vernomen met een sympathie, die des te levendiger en meer ontroerd is naarmate de tijd niet is afgenomen, - integendeel, - het prestige van de vertederende en melancholische figuur van degene aan wie het nageslacht de door zijn vader gekozen titel heeft behouden, de titel van “Koning van Rome”.</p>
225	<p>Het poëtische karakter van zijn voortijdige einde, de schittering en de formidabele glorie, die zijn wieg hadden verlicht, de afstand tot zijn graf, in Wenen, in de donkere crypte van het kapucijnenklooster, alles had bijgedragen tot het behoud van de jonge prins, zoon van de Keizer, een band, die noch onlosmakelijk verbonden is met ons nationale erfgoed, noch met de leerstellingen van de geschiedenis.</p> <p style="text-align: center;">* * *</p> <p>De koning van Rome kwam op 20 maart 1811 ter wereld. Napoleon bereikte het hoogtepunt van zijn glorie. De geboorte van een zoon was het hoogtepunt van zijn geluk. Toen het tweeëntwintigste schot aankondigde, dat de keizer de vreugde genoot eindelijk de erfgenaam te bezitten waarnaar zo ongeduldig werd gewacht, maakte zich een waar delirium van de Parijse menigte meester. Voorbijgangers gooiden hun hoed in de lucht. Van alle kanten klonken vreugdekreten en ze weerklonken in de verte. Tegelijkertijd verspreidden de kerkklokken, die in volle kracht luidden, het vreugdevolle nieuws door de lucht, waarbij ze hun vrolijke klokkenspel vermengden met het geschreeuw van de menigte.</p>

	<p>Vanuit een raam in de Tuilerieën, waar hij naar toe getrokken was door een van zijn kamerheren, kon de keizer niet zonder onbeschrijflijke emotie de enorme menigte mensen zien, die zich voor het paleis verdrongen. Zodra hij verscheen, verdubbelden de kreten en getuigen ter plaatse meldden, dat men toen twee grote tranen op de keizerlijke wangen zagen parelen.</p> <p>Er was nauwelijks een uur verstreken sinds de geboorte. toen mevrouw Blanchard, de beroemde ballonvaarster, zelf in een ballon stapte, die sinds de ochtend opgeblazen klaar stond en onder het geluid van fanfares steeg ze de lucht in om</p>
226	<p>gedrukte pamfletten over steden en platteland te verspreiden waarin het grote nieuws werd aangekondigd. ‘De geboorte van geen enkele prins’, merkte de Het Mémorial de Sainte-Hélène later op, ‘veroorzaakte meer bedwelming en effect in Europa dan de geboorte van de koning van Rome.’”</p> <p>Tegen het einde van de dag werd de jonge prins besprenkeld in de vergulde zilveren doopkapel, het werk van de goudsmid Paraud, dat vandaag deel uitmaakt van de collecties van het Malmaison Museum. Op 9 juni vond de doop plaats in de Notre-Dame. Overal vierden dichters deze grote gebeurtenis. De stad Parijs bood de nieuwe koning, met een toespeeling op het wapen, een weelderige wieg aan, in de vorm van een schip, omringd door allegorische figuren en waar het merkteken van de grote kunstenaars kan worden gelezen: Prudhon, Thomire en Odiot (1) .</p> <p>De eerste opvoeding van de pasgeborene werd toevertrouwd aan de gravin de Montesquiou, die deze keuze met tedere en verlichte zorg rechtvaardigde en die zich een paar jaar later misschien zelfs nog meer waard toonde door als buitenlandse haar dienst aan de jonge prins voort te zetten. .</p> <p>Vanaf deze gelukkige jeugd moeten we ons de tedere en voortdurende zorg herinneren, waarmee Napoleon zijn zoon omringde. “Hij zorgt heel goed voor zijn zoon”, schreef Marie-Louise op 23 april 1812 aan haar vader. “Hij draagt hem in zijn armen, maakt een dansje met hem, wil hem eten geven, maar dat lukt niet. »</p> <p>(1) Deze wieg staat momenteel in een museum in Wenen. Het is een relikwie, dat we in Frankrijk graag in een van onze Napoleontische musea zouden willen zien.</p>
227	<p>De invloed van de koning van Rome op de keizer trof alle tijdgenoten. Anekdotes zijn er in dit verband in overvloed. Op een dag werd er een petitie bij Napoleon ingediend door een zeer ongelukkige man met een hoge intelligentie, die zich in zijn nood rechtstreeks tot de koning van Rome richtte. De keizer liet het verzoekschrift aan zijn zoon overhandigen. " Wat zei hij? ' vroeg de Keizer serieus. ‘Sire, Zijne Majesteit de Koning van Rome heeft niet gereageerd. - Goed! Wie niets zegt, stemt ermee in”, voegde Napoleon eraan toe. En indiener kreeg een baan in een van de prefecturen van het rijk.</p> <p>Te midden van de vele zorgen, die hem overweldigden, leek de keizer alleen uitstel en afleiding te vinden bij zijn zoon, aan wie hij al zijn vrije tijd besteedde, wiens eerste stappen hij met veel plezier begeleidde en die hij bij veelvuldige valpartijen verwelkomde door liefkozingen of luide lachbuien.</p> <p>Het kind was nog geen jaar oud, toen Napoleon naar Dresden vertrok. En vrijwel onmiddellijk begon de lange en glorieuze Russische campagne. Op 5 september 1812 trof de keizer aan de oevers van de Moskou zijn voorbereidingen voor de strijd van de volgende dag. De heer de Bausset, prefect van het paleis, arriveert uit Parijs om hem het portret van de koning van Rome te overhandigen, geschilderd door Gérard, half liggend in zijn wieg afgebeeld, met de scepter en de wereldbol als rammelaars.</p>

	<p>“In een haast om te genieten van een uitzicht dat hem zo dierbaar was,” vertelt de heer de Bausset, “beval hij mij hem onmiddellijk naar zijn tent te laten brengen. Ik kan het genoeg niet uitdrukken dat deze aanblik hem deed voelen.”</p>
228	<p>Het verdriet, dat hij zijn zoon niet dicht bij zijn hart kon houden, was de enige last die dit zoete genot verstoorde. Zelf riep hij alle officieren van zijn huishouden en alle generaals, die op enige afstand op zijn bevelen wachtten, om zijn gevoelens met hen te delen: Heren, hij zei tegen hen: als ‘mijn zoon vijftien jaar oud was, geloof dan dat hij zou er anders zijn dan op dit schilderij!’ En hij liet het portret buiten de tent op een stoel plaatsen, zodat de officieren en dappere soldaten van de wacht het konden zien en er nieuwe moed uit konden putten.</p> <p>Bij zijn terugkeer van de tragische veldtocht zei Méneval, die Napoleon vergezelde naar Saint-Cloud over de koning van Rome: “Hij was toen een heel mooi kind en zijn intelligentie ontwikkelde zich op een opmerkelijke manier. De koningin van Napels had hem een klein rijtuig geschonken, waarmee hij door de kasteeltuinen reed. Deze koets werd getrokken door schapen, die waren getraind door de bekwame schildknaap Franconi (1).”</p> <p>Maar deze charmante vreugden zijn al slechts kortstondige vreugden. De keizer vermoedt niet, dat hij zijn zoon voor de laatste keer ziet. Nog een paar weken en hij zal hem nooit meer zien.</p> <p>Het zal de heroïsche campagne van Frankrijk zijn, het afscheid te Fontainebleau, het eiland Elba, de Honderd Dagen, de definitieve troonsafstand en de pijnlijke beproeving van Sint-Helena. Al deze gebeurtenissen zullen geschieden zonder dat Napoleon de koning van Rome weer kan zien.</p> <p>(1) Ik heb in 1930 op de Orangerietentoonstelling dit rijtuig kunnen opnemen dat toebehoort aan het Wijnbouwmuseum.</p>
229	<p>In 1814 in maart volgde het kind zijn moeder. Toen Marie-Louise besloot de Tuilerieën te verlaten om eerst naar Rambouillet en vervolgens naar Blois te gaan, verklaarde de jonge prins, dat hij niet wilde verhuizen en dat hij thuis was. Hij huilde meer dan een uur bitter. ‘Maman Quiou,’ zei hij, ‘laat me alsjeblieft in Parijs achter.’</p> <p>Maar hij moest gehoorzamen en na het verblijf in Blois, waren de moeder en haar zoon op 2 mei 1814 bij Huningue de Rijn overgestoken om naar Paleis Schönbrunn te gaan.</p> <p>Vanaf dat moment werd de ex-koning van Rome, opgesloten in dit oude Habsburgse kasteel en door zijn vader van moederskant, de keizer van Oostenrijk, onder bewaking gehouden. Metternich had zichzelf tot gevangenebewaarder gemaakt in naam van de Heilige Alliantie. Napoleon vroeg tijdens de Honderd Dagen tevergeefs om zijn zoon. Tevergeefs probeerde hij, door de tweede troonsafstand te ondertekenen, hem tot keizer uit te roepen onder de naam Napoleon II.</p> <p>Het toezicht werd strenger dan ooit. Ze scheidden hem zelfs van Madame de Montesquiou en concentreerden zich er steeds meer op om hem Frankrijk te laten vergeten. In de steek gelaten door zijn moeder moest de zoon van Napoleon zelfs zijn naam verliezen en op 22 juli 1818 werd hij door een keizerlijk decreet tot hertog van Reichstadt benoemd.</p> <p>Zijn opleiding werd echter niet verwaarloosd. De zorg ervan werd toevertrouwd aan graaf Dietrichstein. De jonge prins leerde oude talen, filosofie rechten, geschiedenis,</p>
230	<p>onder bekwame meesters, zoals Collin en Obenaus. Majoor Weiss leerde hem de kunst van de fortificaties. Ik heb zijn studieboeken, zijn notitieboekjes en zijn</p>

	<p>schoolhuiswerk kunnen ophalen in Malmaison. Deze kostbare documenten onthullen dat hij begiftigd was met serieuze intellectuele vermogens.</p> <p>Mijn vriend Jean de Bourgoing liet daarentegen zien, dat hij de glorieuze oorsprong ervan verre van negeerde. Hij kende het prachtige keizerlijke epos en de mensen om hem heen zagen hem vier jaar lang voortdurend terugkeren naar het lezen van de memoires, gedictieerd door Napoleon en gepubliceerd door Las Cases. De herinnering aan zijn vader inspireerde hem met de meest enthousiaste verering. Hij herinnerde zich de grote gestalte van de Adelaar, die over zijn kindertijd heen boog. Hij sprak er met tederheid over en bevestigde dat “het het voornaamste doel van zijn leven zou zijn om niet onwaardig over te komen”. Ieder jaar op 5 mei woonde hij in een kleine kerk in Wenen een herdenkingsdienst bij die ter ere van zijn vader werd gehouden en hij verliet deze begrafenisdienst nooit tenzij hij uitgeput was en zijn gezicht wegtrok van de pijn. Zijn vrienden zagen hem aandachtig alle gebeurtenissen in Frankrijk volgen en leren over de politieke strijd. Toen hij belangrijk nieuws uit Parijs in Wenen kon opvangen, rende hij weg om erover te mediteren, voor het portret van zijn vader, in de eenzaamheid van zijn appartementen in Schönbrunn. Hij zei toevallig tegen een officier die terugkeerde naar Frankrijk: "Meneer, als u de Colonne weer ziet, betuig hem dan mijn respect!"</p>
231	<p>Een van zijn vrienden kon zelfs schrijven, dat hij ervan overtuigd was, dat hij vroeg of laat, op een gegeven moment, uit Oostenrijk zou ontsnappen om naar Frankrijk te gaan, maar alleen als zijn verstand deze koers had geadviseerd.</p> <p>De zachtaardige dichter Edmond Rostand liep in dit opzicht voor op de historici. Zijn wonderbaarlijke verbeeldingskracht had een glimp van de waarheid opgevangen. Het populaire beeld van de l’Aiglon (bijnaam van de zoon van N., rkv) is dus niet langer een legendarisch beeld of beter gezegd: de legende wordt nu verward met geschiedenis.</p> <p>Helaas leed de hertog van Reichstadt aan een meedogenloze ziekte en in de bloei van zijn leven stierf hij op 22 juli 1832 in Schönbrunn.</p> <p>Zo verdween in sombere eenzaamheid de zoon naar wie de keizer zo had verlangd, wiens geboorte, omringd door koningen, met zo’n stralende vreugde was verwelkomd en die door Europa zelf was uitgeroepen “als een engel van de vrede”.</p> <p>Het lichaam van de koning van Rome werd in Wenen geplaatst in de crypte, die door het kapucijnenklooster voor de Habsburgse familie was gereserveerd. Ik bezocht deze crypte een paar jaar geleden. Ze heeft een sinistere indruk op mij achtergelaten. Ik kan nog steeds de kapucijn horen, die mij door al deze sarcofagen leidde, die zonder orde waren opgesteld en die mij vriendelijk alle keizerlijke personages opsomde, die daar begraven lagen. Met de sleutel, die hij in zijn hand hield, raakte hij plotseling een koperen kist, die kleiner was dan de anderen. Hij vertelt me een naam en een datum. Het was voor hem: Franz, hertog van Reichstadt, kleinzoon van de keizer heerser van Oostenrijk; het was voor mij: de koning van Rome, zoon van</p>
232	<p>Napoleon I. Net als alle Fransen, die in Wenen stopten, plaatste ik een paar viooltjes op de koperen kist en terwijl ik wegliep, kon ik niet anders dan de verzen mompelen, die door deze verwarrende crypte waren geïnspireerd door de dichter Edmond Rostand Dark:</p> <p style="text-align: center;"><i>De doodskisten zijn talrijk, de gewelven zijn smal. En deze kelder ziet eruit als een opslagruimte voor koningen.</i></p>

	<p>De koning van Rome heeft inmiddels de grafkelder verlaten. Hij werd bij zonsopgang naar Les Invalides vervoerd om bij zijn vader te zijn, op de dag, die op 15 december 1940 de honderdste verjaardag markeerde van Le Retour des Cendres van Napoleon.</p> <p style="text-align: center;">* * *</p> <p>Om deze gebeurtenis te melden, die niemand had verwacht, kunnen we momenteel alleen de informatie van de dagelijkse pers reproduceren.</p> <p>Twee dagen daarvoor, 's avonds, ontving de heer Abetz, de Duitse ambassadeur, leden van de pers en informeerde hen over het besluit van de Duitse regering en over de berichten, die waren uitgewisseld door bondskanselier Hitler en maarschalk Pétain.</p> <p>Hier zijn nu, zoals gerapporteerd door de kranten, de essentiële feiten, die de avond en nacht van zaterdag kenmerkten.</p>
233	<p>Het was met de trein vanuit Frankfurt, dat de sarcofaag van de koning van Rome, geladen in een rouwwagen, op zaterdag 14 december om 21.00 uur aankwam op het Gare de l'Est.</p> <p><i>In de ijskoude nacht, onder het gesluierde blauwe licht dat het perron verlicht, bereiden Duitse soldaten zich voor om de deur van de wagon te openen in aanwezigheid van de hoge officieren, die gedurende de hele reis voor de erewacht zorgden. Aan het hoofd staan Rittmeister von Hoffmann-Ostenhof, van de Weense Kommandantur en Baron Kunsberg, van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.</i></p> <p><i>Het deu gaat open en in het donker zien we de katafalk in het midden van de wagen opgesteld en bewaakt door twee mannen. Zwarte gordijnen en groene planten sieren deze chapel ardente, die uit Wenen arriveert; een groot wit kruis en het wapenschild met de wapens van de Aiglon - luipaarden en schilden op een achtergrond van zwarte hermelijnstof. omlijst de kist bedekt een zwarte doek.</i></p> <p><i>Dan komen dragers om de zware sarcofaag te verplaatsen. Er zijn er twintig, die voorzichtig de gepatineerde bronzen kist optillen, op rollen schuiven om hem naar de artillerie-affuit te leiden, die buiten wacht, al bepoederd met sneeuw, de kostbare lading.</i></p> <p><i>Opnieuw is de kist bedekt met zwarte stof omzoomd met zilver; het verlengstuk dat het draagt, is vastgehaakt aan een zware rupstrekker. De soldaten gaan zwijgend door met hun werk, een paar fakkels verlichten het tafereel.</i></p> <p><i>In langzaam tempo betreedt de stoet de boulevard van Straatsburg en via de</i></p>
234	<p><i>Place du Châtelet, de Cité, de Saint-Michelbrug en de kades richting de Invalides. De straten zijn verlaten en donker, de stilte wordt alleen verbroken door het ratelen van de motoren; honderd jaar na zijn vader wordt de Aiglon zo naar het keizerlijk graf geleid, in Les Invalides, waar onder het felle licht van de fakkels troepen zich voorbereiden om hem de eer te bewijzen.</i></p> <p>Op de binnenplaats vóór de Dôme staan gemeentelijke bewakers opgesteld, die fakkels dragen. Vertegenwoordigers van de Franse regering arriveren al snel, met admiraal Darlan aan het hoofd. Om één uur, voorafgegaan door motorrijders rukt de erecompagnie, een compagnie gemotoriseerde artillerie, tot ter hoogte van de poort. De voorkant is onbedekt. Het verlengde dat de overblijfselen van de koning van Rome draagt, stopt en twintig krachtige armen roteren, waarna de zware bronzen sarcofaag wordt verschoven, die op de schouders van de Duitse soldaten de poort onder door gaat.</p>

	<p>De Duitse soldaten maken plaats voor Franse soldaten. Klokgelui geeft 12 uur aan. En langzaam, voorafgegaan door drie priesters in stola's, dit keer bedekt met Franse wapens, komt de Aiglon de Koepelkerk binnen. De processie beklimt de trappen. Er klinkt een Requiem en rond half één eindigt de ceremonie. Laten we tot slot de boodschap van maarschalk Pétain aan de Parijzenaars herhalen:</p> <p><i>Parijzenaars!</i></p> <p><i>Op 15 december 1840 bracht de Prins van Joinville de stoffelijke resten van de keizer terug naar Frankrijk. Op 15 december 1940 - een eeuw later - werden</i></p>
235	<p><i>de overblijfselen van zijn zoon geplaatst onder de Dôme des Invalides naast Vauban, Turenne en Foch.</i></p> <p><i>De Eagle en de Eaglet slapen vanaf vandaag naast elkaar.</i></p> <p><i>Ik dank de Reichskanzler, de opperste leider van de Duitse legers, voor het feit dat hij honderd jaar na de terugkeer uit Sint-Helena de terugkeer vanuit Wenen heeft toegestaan.</i></p> <p><i>Tussen het melancholische lot van de hertog van Reichstadt, gevangene van zijn eigen familie en het wrede lot van Frankrijk, thuis verbannen door het lot van de wapens, zal de geschiedenis een ontroerende analogie markeren. "Gelukkig of gekneusd, triomfantelijk of verslagen, Frankrijk reflecteert met geloof voor degenen die door de eeuwen heen de architecten van zijn glorie zijn geweest."</i></p> <p>Het zou ongepast zijn om ook maar het geringste woord toe te voegen aan de nobele en waardevolle boodschap van de maarschalk.</p> <p style="text-align: center;">* **</p> <p>Om de honderdste verjaardag van de dood van de koning van Rome te herdenken, organiseerde ik in 1932 in de Orangerie des Tuileries een kunst- en geschiednistentoonstelling, die werd ingehuldigd door president Paul Painlevé en die een aanzienlijke menigte trok. Deze tentoonstelling heeft via de tentoongestelde herinneringen en documenten voor het eerst bijgedragen tot de onthulling van een zoon van Napoleon, die heel anders was dan de zoon, die bepaalde auteurs zich hadden voorgesteld, die van hem een wezen zonder ideeën en gevoelens hadden gemaakt, zich bijna niet bewust van zijn geboorte, op de een of andere manier bevroren door de Oostenrijks onderwijs.</p>
236	<p><i>Maar een ander gevolg van deze tentoonstelling was juist het opnieuw op de agenda zetten van de kwestie van de terugkeer naar Frankrijk van de overblijfselen van de koning van Rome.</i></p> <p><i>Eerlijk gezegd was het geen nieuw idee. Ze had de geest van Napoleon III achtervolgd. Toen hij nog maar prins-president was, was hij gesprekken met Oostenrijk begonnen, waarvan de uitkomst zo zeker leek, dat er populaire aanplakbiljetten waren gedrukt waarop 'de triomfantelijke intocht van de overblijfselen van Napoleon II, koning van Rome, in de stad Parijs werd aangekondigd. Hier is de tekst die de ongebruikte poster beëindigde:</i></p> <p><i>Het was voorbehouden aan de neef, de erfgenaam van de keizer, de gekozen vertegenwoordiger van het volk, om deze rechtvaardige schadevergoeding te vragen</i></p>

	<p><i>en te verkrijgen. Zoals we hierboven zeiden, zijn zijn klachten gehoord en zullen de stoffelijke resten van de koning van Rome Wenen verlaten te midden van een processie van illustere mannen, die zijn gestuurd om dit kostbare deposito in ontvangst te nemen, over hem te waken en hem naar de verblijfplaats van de dapperen, waar de grootste mannen van de moderne tijd op hem wachten.</i></p> <p><i>De processie vertrekt vanuit Wenen en gaat richting van het Hertogdom Baden, dat hij zal oversteken om via de Kehlbrug Frankrijk binnen te komen. Na een verblijf van vierentwintig uur in Straatsburg, waar een uitvaartdienst met de grootste pracht zal worden gevierd, vervolgt de stoet zijn mars richting Parijs via Saverne, Phalsbourg, Sarrebourg, Blamont, Lunéville, Nancy, Toul, Bar, Saint-Dizier, Vitry, Châlons, La Ferté, Meaux. Er zal een groot begrafenisfeest worden voorbereid in Parijs,</i></p>
237	<p><i>waar de processie zal worden ontvangen door alle burgerlijke en militaire autoriteiten, onder het geluid van kanonnen en het geluid van de klokken van alle kerken. Hij zal binnenkomen via de Barrière de l'Étoile nadat hij onder de Arc de Triomphe is doorgedaan en hij zal rechtstreeks naar Les Invalides gaan, waar momenteel voorbereidingen worden getroffen om hem te ontvangen.</i></p> <p>Maar de gesprekken sleepten zich voort en in 1853 liet de keizer van Oostenrijk Napoleon III weten, dat hij zijn wens niet kon vervullen, omdat “de hertog van Reichstadt naast zijn familieleden lag te rusten”.</p> <p>De tentoonstelling van 1932 vestigde daarom de aandacht weer op het oude project. Als organisator van deze tentoonstelling en als vice-president van het Institut Napoléon moest ik zelf persoonlijkheden benaderen, die mij hadden aangemoedigd. Op initiatief van prins Murat werd een commissie gevormd en aartshertog Otto, optredend als hoofd van de Habsburgse familie, gaf zijn toestemming voor de overdracht van de sarcofaag. Sommigen durfden zelfs een luchtprocessie te overwegen, verzorgd door “Les Vieilles Tiges” voor deze overdracht. Maar de moeilijkheden, die moesten worden opgelost aan de kant van de regering in Wenen, evenals de gebeurtenissen, die het oude Europa jarenlang hebben geschokt, hadden allemaal de realisatie tegen gehouden van het project, dat beantwoordt aan de wens van degenen, die de grote herinneringen aanbidden van onze geschiedenis.</p> <p>We herinneren ons de voormalige grenadier Flambeau, in Rostands kamer,</p>
238	<p>als hij naar de wandtapijten van de Gobelins kijkt en hij eraan toe voegt, zich tot de jonge hertog richtend:</p> <p><i>U ook, Monseigneur, wij hebben u in Frankrijk gemaakt!</i></p> <p>Het is ook in Frankrijk, waar de overblijfselen van de koning van Rome nu rusten, honderd jaar na de aankomst van Napoleon in Les Invalides. Denkt u niet dat er geen ontroerender epiloog van hun verhaal kan zijn dan de definitieve hereniging onder de Gouden Koepel van deze vader en deze zoon, die zoveel van elkaar hielden?</p>
239	<p style="text-align: center;">NOOT</p> <p style="text-align: center;">OPMERKING BETREFFENDE DE HUIDIGE STAAT VAN HET HUIS VAN LONGWOOD (1940, rkV)</p> <p>De treurige observaties van de missie van Sint-Helena, toen deze het huis van de ballingschap bezocht. (zie hierboven, hoofdstuk V) zijn nu een eeuw oud. Sindsdien zijn we er echter in geslaagd het Longwood House te redden van vergetelheid, verlatenheid en vernietiging. Ik vroeg mijn vriend</p>

	<p>commandant Lachouque, secretaris van de Vrienden van Sainte-Hélène, mij te informeren over de stand van de uitgevoerde restauraties. Ik kan niet beter doen dan hieronder de interessante notitie weergeven, die hij mij zo vriendelijk heeft medegedeeld.</p> <p>Op een winteravond in 1925 sprak ik na een Sabretache-diner met generaal Balfourier, die mijn eerste stappen in mijn militaire carrière had begeleid. Ik stelde hem deze vraag: “Mon général, graag uw mening, was Longwood een huisje of een acceptabele residentie?” Eens kijken, mijn vriend, antwoordde hij, denk na over wat je zegt!... Dat doe ik steeds, mon général, antwoordde ik en hoe meer ik het probleem bestudeer, hoe minder ik de oplossing ontdek!” Hij leek langzamerhand geschokt door de informatie, die ik hem gaf en hij adviseerde mij om door te gaan met mijn studie... Ik heb gehoorzaamd.</p> <p>Longwood was noch een comfortabele residentie, noch een huisje! Wat maakt het eigenlijk uit! De waarheid is, dat het een gevangenis was, waarin Napoleon zes jaar nodig had om te sterven.</p>
240	<p>Uit het onderzoek dat ik deed, kon ik concluderen, dat als Napoleon III zich zorgen maakte over de Engelse gevangenis, hij in slaagde veertien hectare land bij het Huis en het Graf te verwerven ten gunste van Frankrijk en erin slaagde het keizerlijke krot zorgvuldig te restaureren door ter plekke kapitein te sturen Masselin, de regering van de Derde Republiek, heeft de conservatieven, die met een inkomen van £125 aan hun trieste lot overgelaten,</p> <p>De beheerder op Longwood de heer Colin, die in 1917 niet zonder verdriet voor zijn gezin naar zijn post terugkeerde, voerde zelf enkele reparaties uit, maar slaagde er niet eens in onderdak te vinden; hij moest, niet zonder verdriet, de slaapkamer en studeerkamer van de keizer bezetten! In 1921 vierde hij zo waardig mogelijk de honderdste verjaardag van de dood van Napoleon, maar bleef machteloos tegenover de termieten, die zojuist de kamer van de zilverpoetsers hadden verwoest. Hij slaakte alarmkreeten bij het ministerie van Buitenlandse Zaken, maar niemand was geïnteresseerd in zijn domein, waarvan de instandhouding met de dag problematischer werd.</p> <p>Het was koste wat kost nodig om de falende ministers te vervangen... Op dat moment kwam er een heldere gedachte bij me op.</p> <p>Tijdens de zeer intelligente restauratie van kapitein Masselin hebben we ons beperkt tot het bewust inrichten van de kamers, die voorheen door de keizer werden bewoond, maar we hadden de gewone kamers verwaarloosd, dat wil zeggen de krotten, waar de officier van dienst, de dokter, Gourgaud, de Montholons en de Las Cases op de arme, donkere begane grond gewoond hadden, waar de trouwe metgezellen hadden geleden; hun staat van verval van die kamers was zodanig, dat ze moesten worden afgebroken! Ik stelde voor, niet zonder pretentie, om deze panden op de juiste plaats te herbouwen, met behoud van hun uiterlijk. Zo zouden we Longwood het uiterlijk teruggeven, dat het had ten tijde van de gevangenschap en we zouden de nieuwbouw kunnen verdelen in geschikte appartementen voor huisvesting van de curator. Uiteindelijk droomde ik ervan om het landgoed om te vormen tot een Herdenkingsmuseum.</p>
241	<p>Ik was duidelijk aan het dromen! Er was eerst en vooral geld nodig, veel geld. In feite was er op het eiland geen enkele zak cement te vinden; alles moest vanuit Frankrijk verscheept worden en we moesten tot overeenstemming komen met de staat, aangezien we zouden gaan bouwen op een landgoed, dat haar toebehoorde. In het jaar des Heren 1929 zou deze reeks problemen logischerwijs onopgelost moeten zijn. Mijn naasten waren geamuseerd door mijn enthousiasme, zonder een maniak te durven tegenspreken, die bij het minste bezwaar dreigde gevaarlijk te worden. Ik</p>

	<p>worstelde me door telefoongesprekken en conferenties heen, waarin geduldige luisteraars naar mijn pleidooien luisterden, me aanmoedigden als ik wegging en me met mijn illusies achterlieten.</p> <p>Op een avond ontmoette ik generaal Koechlin-Schwartz, zo bekend in Napoleontische kringen, dat het nutteloos is om hier zijn verleden en zijn onvermoeibare toewijding aan de zaak van de keizer in herinnering te brengen. Het was zeker Napoleon zelf, die hem op mijn pad bracht, want uit deze omstandigheid dateert de realisatie van mijn projecten.</p> <p>1931. De Vereniging van Vrienden van Sint-Helena wordt opgericht. Het heeft een indrukwekkend erecomité en een actieve raad van bestuur onder voorzitterschap van mevrouw de Las Cases; MM. Jean Bourguignon, de graaf van Montholon en de hertog van Treviso behoren tot de leden; Generaal Koechlin-Schwartz is secretaris-generaal en ik ben zijn plaatsvervanger. We voeren intense propaganda; veel kranten publiceren artikelen over het Huis van Gevangenschap; op de Koloniale Tentoonstelling van 1932 werd niet zonder moeite een stand verworven, zodat de jonge Vereniging van kinds af aan met een bankrekening van enkele tienduizenden franken optrad. Tegelijkertijd bestuderen we de plannen voor de nieuwbouw en de heer Gogois, een getalenteerde architect, zet zijn studie voort, maakt schattingen en berekent de kosten van deze nieuwbouwwerken. Er worden stappen gezet bij het</p>
242	<p>Ministerie van Buitenlandse Zaken en dat van Schone Kunsten, een lastige taak die generaal Koechlin-Schwartz voor zichzelf reserveert. Uiteindelijk betaalde de heer Coty op een zomerdag 500.000 frank aan de Vennootschap.</p> <p>Alles wordt gered en is geregeld.</p> <p>Begin 1934 had de Vereniging van Vrienden van Sint-Helena het eerste deel van haar taak volbracht. Dankzij de toewijding en het talent van de heer Gogois waren de Longwood-gebouwen nu voltooid; De heer Colin, voorzien van een comfortabel huis, nam het in naam van de staat in bezit en ontruimde de appartementen van de keizer.</p> <p>Het was nog steeds nodig om de strijd aan te gaan met de termieten, die door het werk op geen enkele wijze verstoord waren in hun vernietigingswerk: op 20 oktober 1935 begon een missie met bestemming Sint-Helena, onder leiding van de heer Decamp, een industrieel uit Bordeaux en specialist - specialist in behandelingen tegen termieten. Binnen een paar weken verrichtte hij een wonder, want sinds zijn bezoek zijn de gevaarlijke parasieten verdwenen.</p> <p>Ten slotte moest de transformatie van de keizerlijke appartementen tot een museum worden voltooid. De Vereniging voerde materiaal-onderzoek uit en ontdekte overblijfselen van meubilair van weleer. De biljarttafel in de wachtkamer heeft zijn plaats gevonden, evenals de wereldkaarten in de woonkamer en het bad. Er werden bepaalde kasten uit de bibliotheek terug gehaald en de gouverneur van het eiland schonk aan de Society de inrichting van de eetkamer, inclusief het mahoniehouten dressoir waarmee pater Vignali de begrafenis van de keizer opdroeg. Elke dag brengt wat ontdekkingen met zich mee en beetje bij beetje voltooit de Society de inrichting van de zes eenvoudige kamers, waar Napoleon de laatste jaren van zijn wonderbaarlijke leven doorbracht.</p> <p>De Vereniging van Vrienden van Sint-Helena is zeer levend en trots op haar werk, onder de sterke leiding van haar president en dankzij de vasthoudendheid, activiteit en eruditie van haar secretaris-generaal, die geheel alleen de taak uitvoerde, die hij</p>
243	<p>zichzelf had opgelegd. Ze is verheugd te merken, dat er bij elke tussenstop van de boot, die op de Kaap vaart, meer pelgrims naar het eiland komen. Ze verdienen het door de laatste rustplaats, waar hij hier op aarde woonde te redden.</p>

Henri Lachouque

Ik wil slechts één woord toevoegen aan deze substantiële nota, waarvoor ik mijn vriend Henry Lachouque oprecht dank. Het was onder het Tweede Keizerrijk, in 1858, dat Engeland, dankzij de persoonlijke actie van koningin Victoria, ermee instemde het huis Longwood met een hectare grond eromheen aan Frankrijk te verkopen en de vallei van Tomb, die iets meer ongeveer veertien hectare besloeg.

Napoleon III stuurde onmiddellijk een missie onder leiding van kapitein Masselin. Deze genie-officier ging onmiddellijk aan de slag en slaagde er met een grote inzet de inrichting van het huis te herstellen zoals deze was ten tijde van de ballingschap. Hij herstelde ook het graf dat leeg was geworden. Zijn werk duurde bijna twee jaar (1859-1860).

JB